

Č A S O P I S
MAĆICY SERBSKEJE
1907.

Redaktor:
prof. dr. Ernst Muka,
komtur rjada sw. Sawy atd.

Lětnik LX.

Zešiwk I.

(Cyłeho rjada čisło 116.)

B u d y š i n.
Z nakładom Maćicy Serbskeje.

Č A S O P I S
MAĆICY SERBSKEJE
1907.

Redaktor:
prof. dr. Ernst Muka,
komtar rjada sw. Sawy atd.

Létnik LX.

B u d y š i n.
Z nakladom Maćicy Serbskeje.

Delnjoserbski Psalter we Wolfenbüttelu.

Spisak Alfons Parczewski.

Wulkotna, wot brunšwiskich wjerchow załožena a z wulkej kedźbnosću zakhowana knihownja we Wolfenbüttelu wobprimuje rukopisne žórta nic jeno za němsku zaúženosć, ale tež za stawizny słowjanskich krajow, wosebiće pak pólske a česke. Tam pak so tež khowa delnjoserbski rukopisny psalter ze XVI. lětstotka. — Hižo w l. 1838 je Iwanišew wo nim w „Časopisu Čěskeho Musea“ str. 416—17 krótku powěsć podał z přidawkom přenjeho psalma. — Šafařík¹⁾ wo nim cyle derje wědžeše, zo tam je a zo je wón napisany w delnjoserbskej rěči. Spodźiwno je, zo je wjele lět po Šafaříku Jenč-Palowski w stawiznach delnjoserbskeho pismowstwa na tom dwělował, hač je tutón kodeks woprawdže serbski. Wón so w tutom nastupanju zepjera na zdaće něhdyšeho Wolfenbüttelskeho bibliotekara, kotryž je dr. Lotzej w Lipsku něhdy zdžělił, zo mjenowany přeložk njeje „wendisch“, ale zo je „windisch“, po tajkim słowiński. Tola Hórnik jako redaktor Časopisa Maćicy Serbskeje je Jenča hnydom porjedził z připisom wujasnjacym, zo je přeložk bjezdwělnje delnjoserbski.²⁾

Spodźiwnišo hišće je, zo při małej ličbje zastarskich wopomnikow serbskeje rěče, po tajkim při wulkej wažnosći kóždeho nowospóznateho žórta, njeje dotal nihtó do rukopisa we Wolfenbüttelskej knihowni skhowaneho pohladał. To sym skónčnje ja wobzamknył sčinić a sym k tutomu wotpohladej zwužitkował w nazymje lěta 1899 swój prózninski wulět do Smolinow (ně. Harz), zo bych tež pódlu spóznał wójwodsku knihownju we Wolfen-

¹⁾ Šafařík, Slovánský Narodpis. Praha. 1849, str. 106. Narěči dolno-lužické stejnym časem z hornolužickým, w době reformace, pisemně vzdeláwati se počalo, dle svědectví rukopisného překladu žaltáře z XVI. stot v bibliotece Wolfenbutelské. — ²⁾ Pismowstwo a spisowarjo delnjołužiskich Serbow w Časopisu Maćicy Serbskeje, 1, 1880, str. 76.

büttelu, wosebiće pak delnjoserbski přełožk psaltarja. Haj, tutón přełožk je bjezdwělnje delnjoserbski. Kniha, w kotrejš so wón napisany namakuje, je papjerjany kodeks w folio $31\frac{1}{2} \times 20$ centimetrow wulki. Rukopis 176 ličbowanych łopjenow wobsaha; k tomu je w započatku jene njeličbowane łopjeno a tež na kóncu je 10 tajkich njewopisanych łopjenow. Papjera je čarana; haj samo 9 prózdných łopjenow je čaranych na kóncu. Rukopis je zwjazany; wjazba je bruna koža z wutłóčenjemi. Na načolnej stronje wjazby stoja w złočanych pismikach słowa: Guetterbuch. 1556. Knihowniske znamjo rukopisa je: 39, Aug. Fol. W čišćanym katalogu rukopisow namaka so spomnjenje wo nim pod čisl. 2340.¹⁾ W tutom spomnjenju zapiska stoji: Nach einem Briefe von M. Hornig in Bautzen ist es niederwendisch. Na přenim łopjenje rukopisa samoho je napismo „Psalterium Servicum“ pisane z ruku, kotraž je sobučasna z ruku teksta samoho, delkach pak stej z wołožnikom, wot ruki XIX. lětstotka přiwdatej słowje: „ist niederwendisch“. So rozymi, zo je ta zapiska sčinjena wot zastojnika knihownje, hnydom po dostaću M. Hórnikoweho pisma wobprijaceho wujasnjenje, w kajkej řeči je přełožk zdžětany. Pječat knihownje namaka so na přenim a na poslednim łopjenje kodeksa. — Mjeno přeložerja psalmow podate njeje. Pobrachuje tež hač najmjeńši slěd, z kotrehož by móžno bylo někak wuslědźić, w kajkim wobsedźeństwje je kniha přjedy pobyla, hač je do knihownje we Wolfenbüttelu přišla. — Wěste je — a to mi tež dr. z Heinemann, direktor knihownje, ertnje wobkrućeše — zo słowo „Guetterbuch“ stejace na wjazbje nima žanoho zwiska z tekstem rukopisa. Wěruspodobne je, zo bě kniha skazana za zličbowanja w někajkim, najskerje cyrkwiskim abo wulkoknježkowskim kuble, tola potom fararjej darjena a zo bu wot njeho zwužitkowana za spisanje serbskeho psaltarja. Z pomocu zmanjenja (*signum*) knihownje je jenož móžno čas postajić, wokolo kotrehož je kniha přešla do wobsedźeństwa wjerchow brunšwiskich. Wšitke rukopisy we Wolfenbüttelu su rozdžělene do sydom hłowných džělow, pomjenowa-

¹⁾ Die Handschriften der herzoglichen Bibliothek zu Wolfenbüttel. Beschrieben von Dr. von Heinemann, herzogl. Oberbibliothekar. Zweite Abtheilung. Die Augusteischen Handschriften. III. Wolfenbüttel. 1898.

nych zdžela po mjenach městow, z kotrychž rukopisy pokhadžeju, zdžela po wosobach, wot kotrychž buchu zhromadžene. Tute, džělby maju tele mjena: Helmstädt, Augustea, Weissenburg, Gude, Blankenburg, Extravagantia, Nova Augustea su te rukopisy, kotrež buchu wot hłowneho załožerja knihownje, Augusta wjercha Brunšwisko-Wolfenbüttelskeho, zhromadžene. Tutón wjerch je knježil w lětach 1634—1666, potajkim w tutym času je naš serbski rukopis do Wolfenbüttela přišol.

Kharakter pismikow pokazuje bjezdwělnje na XVI. lětstotk; směmy-li na čisto lěta na wjazbje zapisaneho džiwać, móžemy rozsudzić, zo je rukopis bórzy po tutom lěće, t. j. po l. 1556, nastal a přeložk psalmow sčinjeny. Při spočatku kóždeho psalma su někotre słowa z cyle wulkimi laćanskimi pismikami pisane; potom pak přikhadžeju rjane lohko čitajomne laćanske, tehdy w Němskej nałożowane minuskule (t. j. małe pismiki). Nadpisy z wobsahom před psalmami su pisane wot teje sameje ruki, kaž cyły rukopis, jenož so zda, jako bychu kusk pozdžišo a z druhej, jasnišej tintu pisane byle. Dypki a smužki nad pismikami njeje wšudže móžno paleografiscej nadrobnje rozdželować. We natožowanju wulkich pismikow w započatku stawow njeje spisaćel rukopisa dosć sčěžny a doslědny, trjeba jich w započatku nic jeno wšitkich wěcownikow, ale tež tam a sem někotreho słowjesa. Hrona psalmow njejsu ličbowane. Cyła kniha je derje zakhowana; jeje zwonkowny wuhlad čini začišć, zo běše wona mało trjebana.

Prawopis našeho Wolfenbüttelskeho zórta drje cyle doslědny njeje. tola pak je na kóždy pad wjele lěpši a porjadniši, dyžli Mollerowy; haj, wón móže so, kaž to hnydom wohladamy, wuspěšnje dosć měrić z prawopisom Mikławša Jakubicy.

Samozynki *a* a *o* z dypkom *ä* *ö* abo čarku *á* *ó*, trjebaju so, hdyž ina so předstějacy sobuzynk mjehko wurjekować: krahlah (2)¹⁾, polah (3), dláh (51), nikulah (13), wojnarahm (35), wuhrá (62), moráh (68), kuhrah (7), prátkowahséh (2), spusczám (11, 13), strowáh (66), gasháre (2), nēganáhm (131), pshinássohsch (9),

¹⁾ Čisto w spinkach postajene woznamjenjuje čisto psalma.

sdüchanáh (6), nałoschenáh, glihnánem (13), tathanám (9), nëhbá (8), brógach (4), moròh (48), prótek (3), mnòh (6), tròhbna (144), nõhmu (4), tathanòw (44), wotemnòh (2), tëhbó (5), nõhtzo (14), sapalòwa (83), sslòbro (12), templòju (5), chwalòhny (70). Tež wjazawa (*conjunctio*) *a* je husto dosć pisana z nadstejacym dypkom. W nastupanju mjehkeho samozynka *o* móže so hišće přistajíc, zo w horkach wopomnjenym fonetiskim padže, hdyž tež jara rědko, *o* nic z jenym, ale z dwěmaj dypkomaj přikhadža, na př. beròh (6). Tónle posledni pad je móžno wujasníc z analogiskim, mechaniskim wliwom toho, zo samozynk *e* pak mjehki pak stejacy po mjehkim sobuzynku a samozynk *ě* (stsl. *ê*) stej pisanej wot přeložerja z dwěmaj dypkomaj. Po tajkim wón piše: swětlih (4), sswětlo (4), nëhbóm (2), kněhsho (3), sehërpehsch (10), glědasch (10), rědkě (12), debrě (9), jamě (10), mëhsch (13), nëhma (3), gohrě (3), gněwasch (4), směhrom (4), mëh, hěhlih (6), swērěta (8), klěhb (78), rhětzy, něstupa (1), grěhschnikow (11), gashárě (1), spodobaně, alěh, kněhsu, nëhuprěo (1), nëissu (1), groněh (2), rěschatze (2), hümětowa (2), kumněh (2). W rědkim jenož wuwzaću trjeba so tež *ě* město twjerdeho *e* (Muka: *e*₂) a *y*: dëbrě (9), ktzěstzih (2), sědaju (1), tëhbóh (2), ssěhn, ssěhna (11), filius, dërbi (10, 13). Pismiki *i* a *j* su husto jeden z druhim změšane. Porjadne prawidło so w tutom nastupanju wot spisaćela njewobkedžbuje; druhdže je město wobeju tež *y* trjebane. *y* namaka so město *j* w słowach: nëchoyshi (1), moy, posheday (2), wosebiće pak w nom. plur. wěcownikow wosobowych: grěschniky (1), sudniki (2). *y* město *i*: taky (5), nëchoysehy (1), lūshimy (6), hobroschy (6), dobroschy (6), ssromoschy (10). Nawopak *i* město *y* je we słowach: gnadnih (6), sslabih (6), abih (9), sabihnu (9), blihsk (11), tihch (1), plowih (1), wih (2), něpokůtnim (5), tihmy (5), pshawihm (7), młodihch (8), wolhieh (8); *i* město *j*: něrozgněwaio (2). Samozynk *u* přikhadža stajnje dypkowany abo smužkowany. Ze třomi nadstejacymi dypkami ma wón dwójny wuznam: je ze znamjenjom mjehkeho wurjekowanja předstejaceho sobuzynka: na nëhbü (8), morü (8), chwalü, lūsche (12), plütih (42), lübe (60), lübuju (70), rashenü (1), wetzowanü (1), spüh (3), sslahnü (4), pohstolü (6), słuži pak tež k woznamjenjenju zynka *y* w słowach: būsčh (6), plüwa (8), būli (9).

abü (9), humüssle (10), pütay (10), sdüchowahnë (10), sdüchuju (12), büwa (12), zabünusch, sslüntzo (72), bülich (15), nëzabüwaj (10), hüpütasch (14), bühl (14), bühki (22); nic tak husto woznamjenjuje so z pismikom ü zynk i w słowach: gonül (9), locat. sing. semüh (12); wëruspodobnje tež w: këlüch (66). Tola namakachmy tež ü bjez widzomneje přičiny we słowach: hütšobü (7), accus. sing., rozmoekschüjn (72), kshashü (10).

Spirans *c* woznamjenjuje so z pomocu pismika *z*: zu (5), zehstz (4), zass (8), zlowëck (8), Zionë (9), husëišo pak z pomocu skupiny *tz*: nitzog (5), letz (4), hoblitzo (4), notz (1), wëtzowanü (1), tzu (2), tzasu (1), pshemotz (11), Tzion (2). W jednotlivych a rëdkich padach je zynk *c* woznamjenjowany z tutym samym łacanskim pismikom: zacnety (započatk psalma 4 a 9), sceptrom (2). Sobuzynkowa skupina *tz* trjeba so druhdže za zynk *ć* (= *ts*): shtziht (3), bolöhtz (5), ktzëhtstzih (2), pshawdostzý, fromnostzý (7), dostz (9); tola trjeba so w tutym samym fonetiskim padže samsna pismikowa skupina ze smuzku a dvěmaj dypkomaj: smihlnostž, wëhnrnostž (98). Jara husto trjebany je wot spisačela pismik *h*, předewšim w nazynku słowow z wuznamom aspirowaceho zynka: humëtowa, hokoło (2), humüschy (4), huslüschy (4), hucho (10), hogëhn (11), hich (2). Tež we wuzynku słowow namakuje so tutón pismik jara husto: togodlah (1), zogodlah (2), tathanëh, gronëh, kralëh, semüh (2), wotemuöh (2), poláh (3), poswignöh (3), gronih (1). We wuzynku a wósrjedž słowa, w adj. masc. a druhdže w pronominach, woznamjenjuje wón, zo ma so předstějace *i* kaž *y* wurjekować: tihch (1), gñadnih, slabih (6), slosnihch (1). Hewak w mnohich słowach je wëruspodobnje ze znamjenjom rozčeljenja we wurjekowanju samozynkow: tehn, plohd, wohh, rohdsuwa (1), sböshsne, wëhle. Bohga, gohrë, wolähm (3), suhbih (3), rahno (5), roh (18). Dale naložuje so za nëtčise *j* mjez sobuzynkami a *i*: sciniho, rashiho (1), sgubiho, z mohim (3). Wósrjedž słowow přikhadža husto we wëstym zwisowanju z předstějacy mjezkim sobuzynkom a slëdowacy m: knëhza, nëhbóm (2), grëhschnikow (4). Potom zastupuje wëruspodobnje epenthetiske *j* w słowje: krahlah, hdžež je pola Megisera: krajl. Zynk *k* woznamjenja so zwjetša z pismikom *k*: krahlah (2), kuráh (7); tola druhdy tež

z pomoci němskeje dwójki pismikow *ck*: pack (1), tack (4); mockschu (6), zlowěck (8), kshick (5). W ředkich padach stojí pismik *g* za *k*, mjenujey pola předložki *k*, na př. g saspěwanü (11), g sēmü (44). Druhu wosebitosć pisanja sym namakať we słowje pelican, Rohrdommel (102). Rozeznawanje zynkow *t* a *t̃* so njećini, trjeba so za njej jedyn a samy pismik *t*. Zmjehčenej sobuzynkaj *n* a *ñ* so we wuzynku słowow a tež před druhimi sobuzynkami, hdžež so zmjehčenje njehodži zjewić z pomoci slědowaceho samozynka, woznamjenjujetaj z pismikomaj *ñ* a *ñ*: koñtz (7), nahñ, kohñ (27), bojasñ (55), kamehñtze (140), hoplewahñ (9), wojcahñ (22), sceptař (45), pshitwořkam (84), adlahñ (102), wuchrahñ (107); zmjehčene *n* piše so tež z pomoci předstajeneho pismika *ñ*: grundtsmainstwo (78), kointze (2). Serbske *s* je zastupowane w pismje přez dwójne *s* abo *ß*: Bwojom, Bom, hußmejo, Bwötu, weßelišo, Běhna (2), Bwohim, ssy (3), sse (5); nawopak so zubna syčawka (tönende spirans) *z* woznamjenjuje z pomoci jednoreho *s*: slossny (1), semüh (2), sjanim (5), saße (6). W mnohich słowach je hjeztonowa zubna syčawka *s*, a to wosebiće před druhim sobuzynkom tež jenož přez jednore *s* zastupjena: spomenano, postolu, spadnula (6), scinil, stani, stawně (7).

Zi wulkej wobćežnosću a z wulkimi zadžewkami bě spisacel nuzowany wojować při woznamjenjenju jazykowych a palatalnych spirantow: *š*, *ś*, *ž*, *ź*. Tuž je tu tež we jich nastupanju wulki njedostatk doslědnosće. Pismikowa skupina *sh* słuži k předstajenju zynkow: 1) *ś* a *š* we słowach pshināse, psheto, pshawych (1), kshicka, kshwi (9); 2) *ž* na př. danish (1), poshedaj, shalbowaněmu, shognujosch (2) a 3) *ź*: něchojshy, rashenü, gashärë, shën, ploshone, lushe (1), shinsa (2), nasheju (4). Tola tež hišće woznamjenjuje z pomoci pismikoweje skupiny *sch*, mjenujey *sch* = *š* w słowach: schikne, glědasch, 2. sing. praes. (10), žognujosch (5), hutschobam (7). Hewak słuži *sch* tež k předstajenju zynka *ś*, na př.: dajscho, wesselischo (2), husnajscho (4), něpšijaschel (7). W infinitivach słowjesa a powšitkownje w nazynku so zynk *ś* woznamjenjuje zaso z pomoci dypkowaneje skupiny *sch*: būsčh, slėkasčh (6), rohstargahsčh, chihschisčh, prät-kowasčh; dasčh, rohzbisčh, rohshutzowasčh (2), masčh (27),

shekawasch (13), modlisch (4), dobrosch (5): tež wósrjedź słowa: napshischwo. Druhdze pak je sch znamjo zynka **ž**, na př. shosch (8). — Runjež je prawopis we wjacy hač jenym nastupanju brašny a njedosčehowacy poľnu dosľednosć, bē zaso z druheje strony prócowanje přeložerja za čistosć řeče wužitne a wuspěšne. Řeč, do kotrejež su psalmy přeložene, je čisto delnjoserbska a nosy wšitke jeje kharakteristiske fonetiske a morfologiske znamjenja. Zastarski serbski a staroboharški krkowy zynk **g** je so stajnje zdžerzał tam, hdžež je so wón w Hornjoserbšćinjo do **h** přewobročil, na př. jogo, togo, goru, glosom. Nawopak staroboharška a hornjoľužiska jazykowa sýčawka **č** w psaltarju wšudže dosľednje do zubneho **c** překhadža, na př.: cas, cesć, cłowek. Pľuwny jazykowy zynk **r** podľeha w jara šerokich mērach palatalizaciji do **š**, na př.: pšawy, pšawosć, kšwi. Z dobom budžemy widžec, zo budže nam tuto fonetiske znamjo pomhać při nadrobnem postajenju narēče, kotraž bēše spisacelej z podľožkom při přeložowanju. Tež palatalizacija zubneju **rl** a **t** do **ž** a **š** je stajnje wot njeho wobkedžbowane. Smy wo tom hižom spomnjeli powēdajo wo prawopisu. Přeložer rozdželuje cyle derje **š** wot runeho hornjoserbskeho **č** a prócuje so přēši zynk woznamjenic z wjetša z pomocu pismikow sch, druhi pak přez tž. We skľonjowanju mužskich wēcownikow wukōnča so *dat. sing.* na -oju, na př.: wēcoju (9), tempľoju (5), kraloju (9), Jakobuju, Izraeloju, zwēstkoju (102), knēzoju (8); druhdze tež na -u: knēzu (9). *Dat. plur.* přikhadža stajnje a bjez wuwzaća z wukōncem -am, na př.: winikam (3), pšitwōrkam (84). W skľonjowanju neutrow wukhadža *gen. plur.* porjaduje na -ow: žetkow (8), žišow (12); pola *pluralia tantum* je: (w)rot (9), tola z druheje strony tež: hustow, nic: hust (8). We slowjesnych wēcownikach je *instrum. sing.* -nim, po tajkim: držanim, żywēnim (14), gadanim (64). We wosobinskih pronominach namakujemy twōrby: mío = *gen.* (23) a *accus.* (6), tebe a teho = *accus.* (2). W demonstrativach pak steji naš psaltar na powšitkownym stejnišću wšitkich delnjoserbskich podrēčow: jogo, jomu — togo.

Nimo zhromadnych delnjoserbskich znamjenjow ma Wolfenbüttelski rukopis wšelake fonetiske a morfologiske wosebitosće, kotrež nam dowola, jeho stejnišću k najstarsim řečnym žōrtam

delnjoserbsčiny postajić a tež wujasnić hypothezu we wokolności, kotrejež serbska podrěč bě wěruspodobnje z podložkom při přeložowanju psaltarja. Tu móžemy pokazać na slědowace wosebite znamjenja, kotrež so w rukopisu namakuju:

1) Mjehke *-e* w jara šěrokih mjezach překhadza do *-o*: *ńoco*, *ńódk* (3), *ńógach* (5), *ńeńo* (6), *ńaloko* (10), *ńońo* (45), *ńogńom* (78), *ńróbna* (144). K tomu ma so přistajić, zo je so w starym času tuto fonetiske znamjo najsylnišo wozjewjało w Khoćebuskej podrěči a zo tež Lubinsko-lubnjowska podrěč hižo w Mollerowym času na stejnišću Khoćebuskeje narěče stejese.¹⁾

2) W nastupanju přeměnenja mjehkeho *e* do mjehkeho *a* steji psaltar hišće na zastarskim delnjoserbskim stejnišću: tutón překhód je jemu hišće njeznaty, tuž čitamy we nim jenož: *gerdy* (10, 18), *gerže* (12), *weseliš*, *wesoły* (14), *kerlež* (45), *gernyk* (60), *gerce* (68), *ńezy* (99), *žerzy* (3). W tutom nastupanju je stejnišće psaltarja samsne kaž stejnišće Jakubicy, kotremuž přeměnenje mjehkeho *e* do mjehkeho *a* tež znate njebě. Pola Mollera a Tharaeusa so wono hakle započinaše w jednotliwych padach.²⁾

3) Slěd přeměnenja *ř* do labialneho *w* wiđizimy we słowje: *knigwow* (69) město: *knigłow*. K tutomu pak móžemy přispomnić, zo bě po zdaću Chojnana tutón překhad tež w lubinskej podrěči znaty.³⁾

4) Smy hižom spomnjeli, zo palatalizacija zynka *r* do *ř* we skupinach *kr* a *pr* tež před twjerdymi samozynkami w psaltarju dospołnje knježi: *pšawy* (1), *pšawdosc* (4), *mokšu* (6), *kšasnosć* (7). W tutom nastupanju so delnjoserbske podrěče jara wótro rozdźěluja do dweju skupinow, kotrejuž jena na póńočno-wječornej stronje tutu dospołnu palatalizaciju znaje, druha pak na połodnjoranišej stronje ju wotstorkuje. Mjezna čara dže wot Jansenja w Grodkowskim wokrjesu přez Kórjeń, Janšojce do Drjejcow.⁴⁾ Po tajkim je bjezdwełne, zo je spisaćel našeho rukopisa jenož tajku podrěč nałożować mohł, kotraž je so na wječornopóńočnej stronje tuteje čary powědała.

¹⁾ Muka. Historische und vergleichende Laut- und Formenlehre der niedersorbischen Sprache. Lipsk. 1891, str. 51. ²⁾ Muka, str. 59. ---

³⁾ Muka, str. 171.

5) W nastupanju aspirowanych zynkow před *o* a *u* so psaltarjara sylnje zdaluje wot wšitkich najstarsich pomnikow delnjoserbsčiny: Jakubicy, Megisera, Mollera a Lutolskich spěwařskich. Hdyž je w tamnych žórlach zynk *o* stajnje aspirowany přez *u*; tuto *u* w našim psaltarju jenož přikhadža we słowach: wobłoki (18), wojcař (22), wocowu (23), wona, wolejom, woblacona (45), wot (46), hewak pak zynk *h*: hokoło (2), hogen (11), hobroši (6). Před *u* je w psaltarju hižo stajnje *h*: husmějo, humetowa (2), humuši, husłyšy (4), humož (6), hucho (10). Rěč psaltarjowa je w tutom nastupanju dale pokročila hač Tharaeusowa, hdžež před *u* porjadnje *u* steji, aspirowace *h* pak jenož w někotrych jednotliwych padach.¹⁾

6) We skłonjowanju muskich wosobinskih wěcownikow *nom. plur.* wukónce -je: tatańe, krale, a nic -owje, kotryž Jakubica rad wužiwa. Tež přikhadžaca pola Jakubicy w tutom padže twórba: grěšnici,²⁾ je w psaltarju njeznata.

7) Mějachmy hižo składnosć wuprajić, zo je *dat. plur.* muskeho skłonjowanja w rukopisu stajnje na -am. Tež w tutej wěcy je tu rozdzěl wot Jakubicy, kotryž we wěcownikach z twjerdym korjenjom tež twórby na -om znaje: bratrom, cartom.

8) W skłonjowanju wosobinskih pronominow so *gen. mńo* w psaltarju rozdzěluje wot twórbow: mńe, mni, mi pola Jakubicy. Tež je we Wolfenbüttelskim rukopisu *accusativ* se (11) znaty, kotryž so w druhich žórlach hakle pola Hauptmanna přeni króc wozjewjuje.³⁾

9) W časowanju perfektivnych słowjesow třećeje rjadownje ma w psaltarju přitomosć (*praesens*) twórbu na -ijom, -ijoš atd.: zbijoš, zgubijo, seynijo atd., hišće cyle njeznatu w druhich najstarsich žórlach, na př. pola Jakubicy a Tharaeusa. Po zdaću Muki⁴⁾ je so tuta wosebitosć wutworjeć započala najprjedy w nawječornej stronje Khoćebuskeje podrěči, mjez Khoćebusom, Lubinom, Wětošowom a Drjowkom, potom pak je so z tamnišeje strony na cyły delnjoserbski kraj rozšěriła.

10) Skónčnje mam na to pokazać, zo w psaltarju 2. *sg. imperativa* so na -i (-y) wukónča: husłyšy (4), suži (5) atd., wo-

¹⁾ Muka, str. 295. — ²⁾ Muka, str. 324. — ³⁾ Muka, str. 389. —

⁴⁾ Muka, str. 591.

sebitosć dospoijnje njeznata pola Jakubicy, rědko tež přikhadźaca pola Tharaeusa.¹⁾

Na podložku wyše podatych wobstejnoscow móžemy my nětko z wěstěj wěruspodobnosću přistupić k hypothezy wo postajenju domowiny, w kotrejž bu psaltar do serbsčiny přetoženy. Předewšim je móžno negativnje cyle wěsće wuprajić, zo tuta domowina njebè Žarowska wokolnosć, t. j. ta strona, w kotrejž bu přetožk Jakubicy spisany, dokelž we Wolfenbüttelskim rukopisu pobrachuja trjebane wot njeho a pod dypkami 6, 7 a 8 wobspomnjene morfologiske wosebitosće. Z druheje strony pak pospołnosć z Jakubicu fonetiskeho znamjenja pod 2im dypkom mjenowaneho ničo rozsudzić njemóže wo pospołnosći nastaća woběju źórlow we samsnej wokolnosći. Překhad mjehkeho *e* do mjehkeho *a* bė w XVI. lětstotku w cyłej delnjoserbsčiny hišće jara mało znaty a so hakle pola Mollera a Tharaeusa započina. Tohodla jeho njedostatk ničo njedopokazuje a ničo pomhać njemóže k wotmołwjenju na před nami stejace prašenje. Postupamy-li dale k postajenju hižom pozitivneho twjerdženja, to móžemy z bjezdwělnosću na podložku znamjenja wo palatalizaciji zynka *r* postajić, zo domowina psaltarja ležeše na wječornopólnócněj stronje teje čary, kotruž Muka wjedže wot Jasenja přez Kórjeń a Janšojce do Drjejcow. Trochu wobćežniše je nadrobne wuslědženje teje podrěče, kotraž je z podrěčow wužiwaných w tamnišej stronje Delnjeje Łužicy w XVI. lětstotku služila při přetožowanju psaltarja. Tola někotre wokolnosće dawaju wěstu podpjeru w tutym nastupanju. Ze Storkowskej podrěču, t. j. z tej podrěču, w kotrejž je Tharaeus swój *Enchiridion* napisał, ma Wolfenbüttelski psaltar pospołnosće imperativow ze suffiksom *-i* (*-y*) a aspiracijneho *h* před samozynkom *u*. Z Lubinsko-Lubnjowskej podrěču, zastupowanej wot Mollera, pospołnosć w překhadženju mjehkeho *e* do *o* wotpočuje a tež z džěla w labializaciji sobuzynka *h*. Wot woběju tuteju podrěčow pak so psaltar rozdźěluje z tutym, zo drje je so we nimaj hižom přewobroćenje mjehkeho *e* do mjehkeho *a* započalo. psaltarjej pak wo tom hišće ničo znate njeje, a dale tež z tym, zo hdyž w Mollerowej knizy

¹⁾ M u k a, str. 584.

před *o* a *u* hišće kruće knježi aspiracijne *w*. w Tharaeusu pak zynk *h* jenož ředko před *-u* so nałožuje, w našim psaltarju so před *o* pódla *w* tež hižo *h* wužiwa. Skónčnje je před samozynkom *u* aspiracijne *h* dospołny wuznam a cyłu přewahu dobył. Potajkim běše podrěč našeho přeložka bjezdělnje přibližena k Storkowskej a Lubnjowsko-Lubinskej podrěči, tola pak nic identiska z nimaj. Tež njeby to mohła być w najbližšej wokolnosći Khoćebuza knježaca podrěč, dokelž Khoćebuski wokrjes jako wokrjes geografiscej Lubiński ze Žarowskim zjednočacy tež w nastupanju aspiracije wěrnspodobnje stejese na bóle konservativnym stejnišću bližšim podrěčomaj Lubińskej a Žarowskej. — Psaltarjowu podrěč tež pytać njemóžemy w naranšich stronach wot Khoćebuza a Lubina; ze zadžěwkom tomu je knježace w psaltarju znamjo palatalizacije zynka *r*. Tuž mamy skónčnje domowinu Wolfenbüttelskeho rukopisneho žórła pytać jenož na wječornej stronje Delnjeje Łužicy w štyrilihranje zawrjenym na różkach přez města Kalawu, Grožišće (*Sonnenwalde*), Lubin a Bukojc (*Wend.-Buchholz*), z Łukowom wosrjedza. W tamnišej krajinje, w kotrejž w XVI. lětstotku so hišće serbski řečeše, ležeše fara, kotrejež jedyn farar džiwojo na duchownu nuzu swojich wosadnych psalmy do serbskeje řeče přeloži.

Kajkeho pokhada bě přeložer, je čezko rozsudzić. Na kóždy pad, je-li był Němc, je dospołnje serbsku řeč wobknježil a měješe čile začuće za jeje řečne samsnosće. Někotra wopačnosć tam a sem w přeložku je so stała pod wliwom toho, zo je wón nimale po pismiku so dđerzał a džiwał na Lutherowy němski tekst, na př. w 5, 6, hdžež je němski *passus*: „Der Herr hat gewel an den Blutgirigen und falschen“ přeloženy: ten kněz ma grozbu na tymi zakšewnymi a falšnymi. Druhdže pak wón předaloko wotstupuje wot originala, na př. 58, 9, hdžež němska sada: „Wie eine unzeitige geburt eines weibes, sehen sie die Sonne nicht“ w jeho serbskim přeložku klinči: „Z nimi so staño rowno ako janej pijańcy se zecyño.“ To je hižom wjele dale wotstupjene hač *licentia poetica* dowola. — Hewak je přeložowar powšitkownje jara pilnje a swědomiće džełal. Tam hdžež dwělowaše na tom, hač je prawe słowo we přeložowanju wužil, přistaji k njomu w spinkach hišće druge synonymiske słowo, haj

samo někotre slova, na př. 9, 8: „te města sy ty pšewrošil, jich rozpomněnie jo hokoło pšišto (zabyto) z nimi“; 127, 2: „(po) prozmem ten wechtař by (hobchojžował, hopowědował) wachował“, w jednom hronje 8, 2 wiđžomnje njeje mohł namakać prawe slowo. zo by přeložil wuraz teksta „rachgirigen (ultorem)“, a tohodla je zawostajil próždnu mjezeru. Wěruspodobnje je so na-džijał, pozdžišo tuto městno wudospoňić, tola to so stało njeje.

Spisaćel rukopisa je přeložował po němskim Lutherowym přeložku. Přitom pak znaješe abo mjeješe před sobu tež Vul-gatu a je do njeje při swojim džěle pohladował. Z dopokazmom toho je hrono 104, 18. Wono we Vulgaće klinči: Montes excelsi Ibicibus, rupes refugium Erinaceis, w němskim přeložku pak: Die hohen Berge sind der Gemen Zuflucht, und die Steinklüfte der Kaninichen. Naš přeložer njespokoji so z němskim tekstem a wědžeše derje, zo „Kaninichen“ njeje z laćanskim „Erinaceis“ přezjeno. Tohodla je we swojim rukopisu na podložku Vulgaty napisał „te kameňone doły tych jažow“; přitom pak je nad po-slednim słowom postajil interlinearnu glossu „kralikow“. — Z toho, štož smy jow podali, je wiđjeć, zo je spisaćel Wolfen-büttelskeho rukopisa woprawdže z cylej swědomitosću džělał. Škoda, zo jeho mjeno wěruspodobnje ženje znate njebudže. W tutym nastupanju ani zdalenu hypothezu postajić móžno njeje. Dowolam sebi jenož přispomnić, zo běše w tamnym času, w druhej połojcy XVI. lětstotka, we Łukowje farař Wolfgang Huberg, kotryž mjeješe za duchownu nuzu serbskeho naroda začuće. do-keľ Albina Mollera je pohnuwał k wozjewjenju jeho knihi, ko-traž je stawizny delnjoserbskeho pismowstwa wotewrila.¹⁾ Hač přeložer psaltarja k njemu w někajkim, runjež w indirektnym zwjazku steješe, so prajić njehodži. Na kóždy pad je naš ano-nymny spisaćel zbožownje swoje džěło ke kóncej dowjedł, wšitke 150 psalmow přeložil a po poslednim psalmje podstajil slova: „Kónc togo psaltera.“ Z jeho džěla podawamy tu tekst přěních 15 psalmow w prawopisu rukopisa, z transkripciju pódla w po-

¹⁾ Dazu bin ich auch von dem Wolgelarten und Ehrwürdigen jetzigen Pastorn, Herrn Wulffgango Hubergio, und anderen vermanet, auch von vielen guten Freunden gebeten worden, solches Buch zu publiciren. Před-słowo w Ein Ewigwerender Kirchengalender. 1574.

rjedenym delnjoserbskim prawopisu postajenym wot Muki a Šwjele.¹⁾ Na kóncu swojeho džěła sym zestajał słownik wurazow přikhadžacych w psaltarju, kotrychž Zwa hr we swojim słowniku njeznaje abo tež podawa z někajkim přeměnjenjom. Při jednotliwych słowach sym w spiukach přispomnił varianty Zwahrowe (Z.) a tež z Jakubicy po słowniku wozjewjenym wot Muki (JM.).²⁾ Počinajo ze 16. psalmom sym tež z małym wuwzaćom přistajil sady ze přeložka psalmow, w kotrychž so wěste słowo namaka, w někotrych pak padach dwělomneho wuzuama tež sady z tekstá Vulgaty a němskeho přeložka psalmow po wudaću: Psalterium Davidis. Der Psalter Davids. Wittenberg. Gedruckt durch Johann Schwertel. 1565. — Ja budu zbožowny, hdyž tutón mój nastawk da nastork k dospołnemu wudaću Wolfenbüttelskeho psaltarja jako wažneho źórła za stawizny delnjoserbskeje rěče.

* * *

Tehn psalter serbskej rbězty.

I.

Blohshko tomu kotarihsh něchoyshy tom rashenü tihch slohBnihch, danihsh něstupa na tu drogu tihch grěhschnikow danihsh něšěda, shohsh te gashäre šědaju,

Alěh ma spodobaně na tey kahsny togo kněhsá, a wot jogo kahnöw gronih wohn shěn anotz.

Tehn jo ak jano shróno plohshone pshi Brógach, kotare šwoy plohd šwojom tzassu pshinášo, a jogo list něhuprěo, a stohsh wohn stziniho, še dēbrē rashihō.

Ten psalter [w] serbskej rěcy.

I.

1.) Bložko tomu, kotaryž něchojži [w] tom raženü tych žłosnych, daniž něstupa na tu drogu tych grěšnikow daniž nēšeda, žož te gažare šedaju,

2. Ale ma spodobañe na tej kazni togo kněza a wot jogo kazňow groni won žen a noc.

3. Ten jo ak jano črono (šřono?) pložone pši brógach, kotare swoj pld [w] swojom casu pšinaso a jogo list nehuprejo a stož won cynijo, se dēbrē ražijo.

1) Šwcla. Někotre pšawidła za dolnoserski pšawopis. Časopis Maćicy Serbskeje 1903, str. 23 a slėd. — 2) Słownik z Jakubicoweho Noweho Zakonja. Po wupiskach prof. A. Leskiēna a zřadowanju M. Hórnika z nowa přehladał a wudał dr. Ernst Muka. Časopis Mać. Serbsk. 1898, str. 88 a slėd. 1879, str. 1 a slėd. — 3) Ličbowanje hronow w transkripciji činju po wudawku ds. Biblije w Halu, 1868.

Take pack te slobne něišu, aleh ako plówh kotare ten wehtsch rohsdúwa.

Togodláh te slobne we tom wétzowanü něhobstanu, danihsh te grěhschniky tom sgronimashönü tihch pshawihch.

Psheto then kněhs lnajo tu drogu tihch pshawihch Alěh tihch slobnihch púshěh be zgubiho.

II.

Zogodlah be te tathaněh shtzėkaju a te lúshe tak poprohsnem groněh?

Te krahłeh nad semüh powigowaju be a te kněbha majü gahdaněh melsy Bobu, napshischwo tomu kněhsü, a jogo shalbowanemü.

Daischo nam rohstargahsěh hihch rěschatze a wot naß chihfehifěh hihch powrozy.

Alěh tehn kinhfłh nad něhbohm bülih, him be hüssmejo: a tehn kněhs him hümětowa.

Rahs búsho wohn snihmy gronihsěh Bswojom gněwěh: a se Bswojeju gornihwostfłh hihch satshafchihfěh búsho.

Alěh ja Bom mojeg krahłáh nutfłh Baifłhihl na moju Bswetu gohrü Tzion.

Ja tzu wot janeg takeg naloshenáh prátkowahfěh, ahfłh tehn kněhs kumněh jo grohnihl: Ty By moy Běhn, ja Bom tēhbōh shinBa porofłil.

4. Take pak te zlosne nějsu, ale ako plowwy, kotare ten wětš rozduwa.

5. Togodla te zlosne we tom węcowańu něhobstanu, daniž te grěšniki [w] zgronazeńu tych pšawych.

6. Pšeto ten kněz znajo tu drogu tych pšawych, ale tych zlosnych puš se zgubijo.

II.

1. Zogodla se te tatanie ščėkaju a te luže tak poproznem grońe?

2. Te krale nad zemju powigowaju se a te kněža maju gadańe mēzy sobu napisšwo tomu knězu a jogo žałbowanemu.

3. Dajšo nam roztargas hieh (jih) rěsace (rěsaze?) a wot nas chysš hieh (jih) powrozy.

4. Ale ten, kinž nad něbom byli, him (jim) se husńejo: a ten kněz him (jim) huńetowa.

5. Raz bužo won z nini groníš [w] swojom gněwě: a ze swojeju gorniwsóu hieh (jih) zatšaššs bužo.

6. Ale ja som mojeg krala nutš sajžit na moju swetu goru Cion.

7. Ja eu wot janeg (janog?) takeg nałožėna prátkowaš, až ten kněz ku mńe jo gronil: Ty sy moj sen (syn), ja som tebjo žinsa porožit.

Poshedaj wotemnóh, ga tzú ja téhběh tihch tahtanow ktzěh-ftzih dařch, a tog swěta kointze k hobšefhenü.

[1] Ty dərbifch hihch šjanim šělěhnm sceptroh m sbihsčh, ako gerntze dərbisch ty hihch rohbifch.

Ga daifchó še něhto hützihčh wih krahłěh a daifchó še rohs-hützowahčh wy šúhđnihky Nad femü.

Šlúšhšifcho tomu kněšú fbo-jasnoftšü, a wešelifcho še šdrřhanim.

Poschkaifchó togo šěhna, ahfh še wohn něrohsđněwajo a wih bokolo něpfhifhóschó na drose, pfheto jogo gněw ješno sago-rěfch būho, alěh sbohsne šú fchikne kinsh jomu dowěhre.

III.

Dawitowy psalm ak wohn húběgařcho pfhed šwohim šěhnom Absolon.

O kněšho kack jo móbihch winikow tack wěhlě, a hihch tack wěhlě mněh še napfhijěhwo kładü.

Wěhlě groněh wot mojeje dűfehe, wohna šhednú pomotz polah Bohga něhma. Sela.

Alěh ty kněšho ssy ten šhtziht prótek mnóh kotary mnóh

8. Požedaj wote mńo, ga cu ja tebe tych latanow k cesóí daš, a tog swěta końce k hob-sejžeńu.

9. Ty dərbiš hich (jich) z jany m zelezny m sceptrom zbiš, ako gernce dərbiš ty hich (jich) rozbiš.

10. Ga dajšo se něto hucys, wy krale, a dajšo se rozhuco-waš, wy sudniki nad zemju.

11. Šlúžyšo tomu knězu z bo-jaznosću a wěselišo se z drža-nim.

12. Poškajšo togo sena (syna), až se won něrozđněwajo a wy lokoło něpsízšo na droze, pšeto jog gněw ješno zagořěš bužo, ale zbožne su šykne kinž jomu dowěre.

III.

1. Dawitowy psalm, ak wohn húběgašo pšed swojim senom (synom) Absolon.

20. Kněžo, kak jo mojich winikow tak wěle, a hich (jich) tak wěle mńe se napisšo wo kladu.

3. Wjele groně wot mojeje dűše, wona žednu pomoc pola Boga něma. Sela.

4. Ale ty, kněžo, sy ten ščit (ščyt) pródk mńo, kotary mńo

1) Tuto znamjo woznamjenjuje započatk lópjena w rukopisu.

ktzehftzih pfinášo, á moju głowú gohré poswihgnóh.

Wolahm ǂe ja smohim głosom ktomú kněhsú, ga húšlufchihjo wohn mnóh wot swojeje šwěteje gohri. Sela.

Ja lašhú á spüh a wotzúfchejú, pfheto tehn knehs mnóh fheršhíh.

Ja ǂe něbojú pfhed wělih hundert tausintow, kinhfh ǂe hokolo napfhifchwo mnó klahdú.

Gohrěh kněhšhó a pomohfh mněh moy Bohg, pfheto ty bih-johfeh fchiknim mohim winikham na litzo, á rohfdrobujoseh tihch flošnihch súhbih.

Poláh togo kněhfa pometz namakana búfhó, á twojo fhognowahně nad twohimy lűfhimy.

IV.

Dawitowy psalm kotary búfhó prótk sacnety na Nezinoch.¹

Húmúfchy mnóh gahfh ja wolam, Bohg mojeje pľhawdoszty, kinhfh ty mnóh we nufih trohfehtujohfeh, bufhymněgnadnih a moju pfhohfhu hufflufchih.

Lűbe kněhfa kack dlugo děrbi moja zehftz búhfeh gahhóna. Kack mašcho wih to fachodne tack lűboh a tú dľfhűh tack rahfhý. Sela.

k cesěi pšínaso, a moju głowu gofe pozwigno.

5. Wołam se ja z mojim głosom k tomu knězu, ga hustušyjo won mńo wot swojeje šwěteje gory. Sela.

6. Ja lažu a spju a wotcušeu, pšeto ten kněz mńo źeržy

7. Ja se něboju pšed wěli hundred tauzyntow, kinž se hokoło napisšwo mńo kľadu.

8. Gofe, kněz, a pomož mńe, moj Bog, pšeto ty bijoš šyknym mojim winikam na lico, a rozdrobujoš tych źlosnych zuby.

9. Pola togo kněza pomoc namakana bužo, a twojo žognowańe nad twojimi luźimi.

IV.

1. Dawitowy psalm kotary bužo pródk (prótk) zacnety na Nezinoch.

2. Humyžy (= humoży) mńo, gaž ja wolam, Bog mojeje pšawdosěi, kinž ty mńo we nuzy troštujoš, buži mńe gnadny a moju pšosbu hustyšy.

3. Lube kněža, kack dlugo děrbi moja cesě byš gažona! Kak mašo wy to zachodne tak lubo a tu dľžu tak raži. Sela.

¹) Hebrejske słowo = truny, tšuny.

Hufnajschò jetz ahfh tehn knèhs fswobihch ffwètiich [shiwne] wohsy; tehn knehs blüfchih, gabfh ja ße knòhmü wolahm.

Gnëwafchò ffe wih, ga nëgrëfchifcho, grohnifchò fwa-fcheju hütshobü ßlahnü a potzakufcho. Sela.

Pohftziwaifcho pfhawdoftz á meifcho nafheju ktomu knëhfü.

Wëhlë sgrohnëch, kack dërbel nam tehn pokasahfëch stoh dobre jo? alëh knëhßho fwiighnih nadnamy twojog hoblitza fswëtlo.

Ty fweßelüjohfch moju hütshobü letz wohne rowno wëhle wina a ßhita maju.

Ja lähfü á spüih fchen fmëhrom, pfheto ty ßam knehßho pomogahfch mnëh, ahsh ja spokojom hülih.

V.

Dauitowy psalm kotary büfho protk zaspëwany, sa to grundsmantwo.

Knëhßsho sslüsëch mojo blowo, na mojo grohno müslih.

Rohßmey moy kfick, moy kral á moy Bohg, pfheto prótek tëhbò tzu ja ße mohdlifëch.

Knëßho rahno kfëhl ty moy glos blüfchafëch, rahno zü ja ffe ktëhbë gottowahfëch á nanöh müßlihëch.

4. Husnajšo jec, až ten kněz svojich světych žiwne wozy; ten kněz slyšy, gaž ja se k němu wořam.

5. Gnëwašo se wy, ga ñegrëšyšo, gronišo z wašeju hutšobu [w] staüu a pocakujšo. Sela.

6. Posëiwajšo pšawdosë a mëjšo nažeju k tomu knëžu.

7. Wële zgroñe, kak dërbel nam ten pokazaš, sto dobre jo? Ale, knëžo, zwigni nad nami twojog hoblica swëtlo.

8. Ty zwiesselužo moju hutšobu, lee wone rowno wële wina a žyta maju.

9. Ja lažu a spju šen zmërom, pšeto ty sam. knëžo, pomogaš më, až ja spokojom bylu.

V.

1. Dawitowy psalm, kotary bužo pródk zaspëwany za to grundsmantwo.

2. Knëžo, slyš mojo slowo, na mojo grono myslü.

3. Rozñej moj kšik, moj kral a moj Bog, pšeto pródk tebjö cu ja se modliš.

4. Knëžo, rano kšël ty moy glos slyšaš, rano cu ja se k tebe gotowaš a na ñö myslüš.

Přeto ty nešy taky Bohg, kotaremž to slošne šhivwěně še spodobahlo, chtošh slih jo, protek tēhbō nehobstahnō.

Te balchatze přotek twojejū wotzowu newohstanū, ty lawihifch schim nēpokutnim.

Ty hušmeršihjohfch tihch dlgarōw, ten knēš ma grohšbū na tihmy šakšewnihmy, a falšchnihmy.

Ja pack tzu do twojogo domu hifch na twoju wēhlikū dobrohščh, a še mohdlihščh k twojomū šwētemu temploju twojej bojasnih.

Knēšho přewofhūy mnōh twojej pshawdostfhy mohihch nēpřihjafnihch dlāh, tšoy twojū drogū prošek mnōh.

Přeto hich hūstach nitzog wēsteg nejo, hich nūtfneh jo hutšobna bolōhftz, hich geršchey jo jaden wotkopanih row, šhich jesikom wohni še přihšlafhājū.

Ssūfhih hich Bohg, ahfh wohnih wot hich spotzūnka wotpanū, hušpih hich wehn, hich wēhlikeje přestū[pnošty dlāh, přeto wohnih šū tēhbē napřihfchiwe.

Day še wesselihfch schim kinfh tēhbē dowēhrē, nimmer-nēh dašchy chwalē, přeto ty šakšilahfch hich, dašchy šū

5. Přeto ty něsy taki Bogk, kotaremž to zlošne žyweēe se spodobaše; chtož zly jo, prošek tebjō nehobstaño.

6. Te balchace prošek twojeju wocowu newostanu, ty zawiziš šym nēpokutnym.

7. Ty hušmeršijoš tych dlgarōw, ten knēž ma grozbu na(d) tymi zakšewnymi a falšnymi.

8. Ja pak eu do twojogo domu hiš (hyš) na twoju weliku dobroš a se modliš k twojomu šwētemu temploju [w] twojej bojazni.

9. Knēžo, přewozuj mūo [w] twojej pšawdostī mojih nēpřijaznych dla, tšoj twoju drogū prošek mūo.

10. Přeto [w] hich (jih) hūstach nicog wēsteg nějo, hich (jih) nūšne jo hutšobna bolosē, hich (jih) geršej jo jaden wotkopany row, z hich (jih) jeykom woni se přištažaju.

11. Suži hich (jih), Bog, až woni wot hich (jih) spocynka wotpanu, hušpi hich (jih) wen. hich (jih) wēlikeje přestupnosēi dla, přeto woni su tebe napřišiwe.

12. Daj se wēseliš šym, kinž tebe dowēre, uimerie daši chwale. přeto ty zakšilaš hich

wešole we tēhbó, kinfhf twojo
anēh lūbūju.

Pfheto ty knēšbho tihch pfhawihch shognūjofch, ty hihch sgnadū kronūjohfch ak sjanim shtzitom.

VI.

Dawitowy psalm kotary būbhó
přótk sachopóny na wossūm
třhūnach.

O knēšbho twojom gnēwēh
mnōh nefhtrofuj, a nēpomarskuj
mnōh we twojey gornitzwohftzy.

Knēšbho būfhcy mnēh gnad-
dnih, pfheto ja som šlabih,
knēšbho goy ty mnōh, psheto
moje kohftzy šū še pfhewlėklih.

A moja duřcha jo šle wehlgy
powlėhkla, o ty knēšbho kak
dlūgo?

Hobrořchy še knēšbho a bū-
mohfh moju dūřchū, pomohfh
mnēh twojeje dobrořchy dlāh.

Pfheto we šmerřchy na tēhbó
spomenano nēbūřcho, chto zo šle
tēhbe we tey hėhlih šhėko-
wahřch?

Ja som tack mūhtznih zdū-
chanāh, ja mockřchū moju poh-
stolū zėlū notz, a mohtzū fmo-
himy šdsimy mojo šlanēh.

Moja křašnošz jo še třhūch-
loftzy dlāh spadnula a řcha
řchėřhiwa, pfheto ja řchuder
nūšhōnih būdū.

Wotstūpūřchō wotmnōh řche

(jich), daši su wesołe we tebjó,
kinž twojo mě lubuju.

13. Pšeto ty, kněžo, tych pšawych žognujoš, ty hieh (jich) z gnadu kronujoš, ak z janym ščitom (ščytom).

VI.

1. Dawitowy psalm, kotary
bužo přódk zachopjony na wo-
sym (wosum) tšunach.

2. Kněžo, [w] twojom gnēwe
mno nēštrofuj a nēpomarskuj
mno we twojey gornicwosći.

3. Kněžo, buži mne gnadny,
pšeto ja som šlaby, kněžo, goj
ty mno, pšeto moje kosći su se
pšewlekli.

4. A moja duša jo se wělgi
powlekla, o ty, kněžo, kak
dlūgo?

5. Hobroši se, kněžo, a hu-
mož moju dušu, pomož mne
twojeje dobroši dla.

6. Pšeto we šmerši na tebjó
spomenano nēbužo, chto co se
tebe we tej heli zėkowaš?

7. Ja som tak mucny zdy-
chaņa, ja mokřu moju postolu
ceľu noc, a mocu z mojimi
zdzymi mojo šlaņe.

8. Moja křasnosć jo se tšuch-
losći dla spadnula a řa řežiwa,
pšeto ja řuder nužony budu.

9. Wotstūpūjšo wot mno še

něpokúhtne, pŕheto tehn kněhs
ŕlűfchih moy plahtz.

Tehn kněhs ŕlűfchih mojo
mohdlěně, moju pŕhoffbű tehn
kněhs gohrěh berōh.

Shitzke moje winikhy děrbe
ŕromofchōne būfch ā ŕe wehlgy
ŕlěhkafch, ŕe ŕaŕe hobroŕchihsch,
a būfch k ŕromofche malŕně.

VII.

Ta něwina Daűitowa wot ko-
tareje wohn tomu knehsű se-
spěwa tihch ŕlow dlahtogo mora,
togo Jeminitera.

Na těhbō kněhssho ja ŕe
spűhčchzahm moy Bohg pomohsh
mněh wot ŕchihkuihch mohihch
winihkow, ā mnōh hűmohŕh.

Ahŕh wohnih ako lāwih moju
duŕchű něpopanűh, ā tű něrōh-
stargnű tű chűlű ahŕh ŕbhedn
hűmohshnihk tahm nějō.

Kněŕho moy Bohg ŕom ja
take stzinihl, ā jolih kŕhiwda
mojeju rukowu?

[ŕSom lih ja floftz hōplafchil,
tihm kinhŕh měrně femnű ŕe
ŕhűwāchű, abih tihch kinhŕh
mně pŕhes winih něpŕhijajachű
rahsihl?

Ga gonih moy něpŕhijafchel
moju duŕchű, hűpŕhimi tű ā
tloftz mojo ŕbihwěneh g fěmy,
ā poloŕbih moju tzechftz do
kűhrāh. Sela.

Stahnih gohrě kněhŕho two-

něpokutne, pseto ten kněz sŕyŕy
moj pŕac.

10. Ten kněz sŕyŕy mojo
modleně, moju pŕosbu ten kněz
goře běrō.

11. ŕycke moje winiki derŕe-
sromoŕone byŕ a se wělgi zlě-
kaŕ, se zase hobroŕiŕ ā byŕ k
sromoŕe malsně.

VII.

1. Ta něwina Dawitowa wot
kotareje won tomu knězű ze-
spěwa tych ŕlow dla toho mora,
togo Jeminitera.

2. Na tebjō, knězō, ja se
spűŕčam, moj Bog. Pomož
műe wot ŕykných mojich wini-
kow, a mńō humož,

3. Až woni ako lawy moju
duŕű něpopanu, a tu (sic!) ně-
roztagrnu tu chylű, āž žeden
humožnik tam nějō.

4. Knězō moj Bog, som ja
take seynű ā jo-li kŕiwdā mo-
jeju rukowu?

5. Som-li ja zŕosě hōplāŕű
tym, kinž měrně ze mnu se
žywjachu, aby tych, kinž műe
pŕsez winy něpŕiŕajachu, razyŕ?

6. Ga goni moj něpŕiŕaŕel
moju duŕű, hűpŕimi tu (sic!) a
tŕoc mojo žyweně k zemi, a po-
ložy moju cesě do kűra. Sela.

7. Stani goře, knězō, [w]

jom gněwě, swihgnih lfe mehsy tey gornihwohstzy mohich winikow, a mněh naspet do teje službich pomohsh, kotaru ty mně ssy pshirutzihl.

Absh sse te lüfhě wespet ktěhbě sgrommahě a tihch šamihch dláh pshifhy fašenaprótek.

Tehn kněhs jo šuhdniek nad lüshimy, šufhy mněh knešho po mojej pshawdohftzy a fromnoftzy.

Dafhy tihch nepokütnihch floftz rahf kohntz mah, a šufhy na pomohtzih tihm pshawihm, psheto ty pshawih Bog sganowahfch hütšobü a nihrü.

Polah Bohga jo moy shtziht, kotarihf tihm fromnihm hütšobam pomoga.

Bohg jo jaden pshawih šuhdniek a taky Bohg kinhf stawně grohfih.

Nebüfhomü my še hobrošehfch, ga jo wohn šfwoy mehtz hütwotfhihl (sic!) a šfwoy samoftzehl napěl a laka.

A jo gohrě poloffhül šmretne (sic!) stzěhlih, šswoje fehüpih jo wohn skasenü nagottowahl.

Gleday tehn ma floftz na müšlih, šněglükü wohn šehfchky choifhy, wohn büfho pack janu fehüpü porošihfch.

Janu jamü jo wohn hükopahl a huwosül a jo do teje jamü pa-

twojom gněwě, zwigni se rězy tej gorniwosěi mojich winikow, a mně naspet do teje služby pomož, kotaru ty mně sy pširucyl.

8. Až se te luže wespet (wospet?) k tebe zgromaže a tych samych dla pšizi zase napródk.

9. Ten kněz jo sudnik nad lužimi; suži mńo, kněžo, po mojej pšawdosěi a fromnosěi.

10. Daši tych nepokutnych zlosć raz końc ma, a buži na pomoey tym pšawym, pšeto ty, pšawy Bog, zgańowaš hutšoby a niry.

11. Pola Boga jo moj šćiti (šćyt), kotaryž tym fromnym hutšobam pomoga.

12. Bog jo jaden pšawy sudnik a taki Bog, kinž stawně grozy.

13. N'ebužomy my še hobrošiš, ga jo won swoj mec (mec) huwotšyl a swoj samostšěl napěl a laka.

14. A jo gore položyl smretne (město: smertne) stšely, swoje šypy je won [k] skazeńu nagottowahl.

15. Glědaj, ten ma zlosć na mysli, z něgluku won šěžki chojži. won bužo pak janu šypu porožiš.

16. Janu jamü jo won hukupahl a huwozyl a jo do teje

nül, kotaru wohn jo hützinihl (hürül).

Togo nęgluka bůhó na swoiu glowú pfhifčh, a jogo wolnóhftz na swojo fehēmē spanůfch.

Ja se fhěkújú tomú kněhfú jogo pfhawdoftzy dláb, a tzú chwalihfčh to mēh togo kněhsa tog nēihůfcheg.

VIII.

Dawitowy psalm kotary bůhó protk saspěwany na tey Gitithe.

Kněsšo nafch kněhfhihtz kack kfhaftne jo twojo mēh fchihch sēmách, fhofčh se tēhbē fhěkújú na nēhbü.

[Stihch hustow mlodihch shėd-kow a pfhifchėfchoniich ssy ty janú mohtz pfhigottowahl, twohich nēpfhialchėlow dlah, ahfh ty potopihjohfch togo winihka a (jene słowo pobrachuje).

Pfheto ia budu wifhefčh te nēhbáh twohich paltzow shėlo, tehn mešatz a te gwėhsdih kotarih ty pfhifchoifčh.

Stoh jo tehn zlowėck ahfh ty jogo spomėnahfch, a togo zlowėka fhifchė ahsh ty sse iogo gohrė bėrőhfch?

Ty bůhfőfch iogo krohtky zaš wot Bohga spůhfčzoneg wostawihfčh, alėh stzehstzū a skshaffnoftzū ty jogo kronowahfčh bůhfhofch.

jamy panů. kotaru won jo hucynil (hurył).

17. Togo nęgluka bužo na swoju głowu písíš a jogo wolnosć na swojo seńe (sic!) spanuś.

18. Ja se žėkujú tomu knėzu jogo pšawdosći dla, a cu chwaliś to mė togo knėza tog nejhuśeg.

VIII.

1. Dawitowy psalm, kotary bužo přódk zaspěwany na tej Gitite.

2. Knėžo, naś knėžyc, kak kšasne jo twojo mē [w] śych zemjach, žož se tebe žėkujú na űebju.

3. Z tych hustow mlodych žėtkow a písíšėsonych sy ty janu moc pšigotował twojih űepsijaśelow dla, až ty potopijoś togo winika a (Fryco: pomsėafa).

4. Pšeto ja budu wižėś te űebja, twojih palcow žėlo, ten mėsac a te gwėzdy kotary ty pšitšojs.

5. Sto jo ten cłowek, až ty jogo spońenaś, a togo cłoweka žiśe, až ty se jogo gofe befoś?

6. Ty bužoś jogo krotki cas wot Boga spusćoneg wostawiś, ale z cesću a z kšasnosću ty jogo kronowaś bužoś.

Kněhfoju būhofch ty iogo stawihfch nad twojejú rukowú shělom, schitzko by ty jogo nogoma podchihfchil.

Woitze a wohlih schikne grommafě ktomú teke te shiwe swērěta.

Te ptašchky pod něhbóm a te rihbih we tom morú a stohfš tom morú plúwa.

Kněbho nafch kněhfhihtz kakě kfašne jo twojo mēh schiknihch sēmāch.

IX.

Dawitowy psalm wot teje lübolněje mladostzy, prótk zacnety.

Ja sse shekuu tomu kněhsü stzěleju hufchobú a sapowedam schikne twoje poroky.

Ja wesělu še a šom wešolih we tēhbōh a chwalú twojo mēh ty schiknihch hufchih.

Dokulafch ty mohihch nēpfbiafnihc hfaše gonil by wohni šü spadalih a hušmeršhōne prótekú tehbōh.

Psheto ty dokoihtzújohsch mojo pshawowahne a sachú. Ty šeifhifch na tom stolě jaden pfhawih būdnihek.

Ty shtzókahsch tihm tathanān a pfhināsohsch hokolo te fšlošne. hihch mēh ty hūtrejohfch nimniernēh.

Te mehtze tog nēpfhāsneg

7. [K] Knězoju buzoš ty jogo stawiš nad twojeju rukowu žětom, šycko sy ty jogo nogoma podchysiš,

8. Wojce a woły šykne gromāze, k tomu teke te žiwe zwērěta.

9. Te ptaški pod nēbjom a te ryby we tom mořu a stož [w] tom mořu plywa.

10. Kněžo, naš kněžyc, kake kšasne jo twojo mē [w] šyknych zemjach.

IX.

1. Dawitowy psalm wot teje lubosneje mladosci pródk zacnety.

2. Ja se žekuju tomu knězu z ceļeju hutšobu a zapowedam šykne twoje poroki.

3. Ja wěselu se a som wesoły we tebjó a chwalu twojo mē, ty šyknych hušy,

4. Dokulaž ty mojih nēpsijaznych zase gonil sy; woni su spadali a hušmeršhōne pródku tebjó.

5. Pšeto ty dokońcuješ mojo pšawowaně a zachu (!); ty sejšiš na tom stole jaden pšawy sudnik.

6. Ty ščokaš tym tatanām a pšinasoš hokoło te žłosne; hich (jich) mē ty hutřeješ nimerne.

7. Te mece (mece) togo nē-

ſwój kohńtz maju, te mēhsta
ssy ty pſhewrofchihl, hich roh-
spomnēnē jo hokolo pſhifchlo
(sabūto) ſnihmy.

Tehn knehs pack wohstanō
nimmernēh, wohn jo ſwój stohl
pſhigottowahl kwētzoii.

A wohn būfcho tu tzēli fēmū
pſhawē Buſhifchēh, a tihch lū-
fhil fastojahfēh dohstz dēbrē.

A tehn knēhs jo tog chudeg
hoplēwabf, jaden hoplēwabf we
tey nūfih.

[Togdlah tēbbē dowēhre te-
ssame kinhs twojo mēh ſnajū,
pſheto ty nespūhfēhtzāhfēh,
tihch kinhfēh tēhbōh pūtaju
knēhbho.

Chwalifcho togo knēhfa ko-
tary Zionē būli, ſapowedajſcho
mehsy tihmy lūshimy jogo statk.

Pſheto wohn spomenah a po-
pſhafchowa fa hich kſhwih.
Wohn nēsabūwa tog kshika
tihch chudihch.

Knēhbho būfhy mnēh gnad-
nih, glēdni na moju ſhalohstz
mehsy tihmy winihkamy, kinhfēh
ty mnōh huſwihgnōhfēh stihch
roht teje ſmerfchy.

Abfh ja ſapowedam ſchiknū
twoju zehstz tihch rohtahch teje
shōwky Zion, Abfh ja weſolih
būdū nad twojej pomohtzih.

Te tathanē ſu ſe pſhepalih
do teje jamih, kotarū wohnih
pſhigottowahlīh bēchū, hich

pſijazneg ſwój końc maju, te
mēsta sy ty pſewroſiſh, hich
(jih) rozpomnēnē jo hokolo
pſiſho (zabyto) z nimi.

8. Ten knēz pak wostaio ni-
merne, won jo ſwój stoſ pſi-
gotował k wēcoju.

9. A won buzo tu ceſu ze-
mju pſawe ſuziſ a tych luži
zastojaſ doſc dēbrē.

10. A ten knēz jo tog chu-
deg hoplēwabf we tej nuzy.

11. Togdla tebe dowēre te-
same, kinz twojo mē znaju,
pſeto ty nēspuſcaſ tych, kinz
tebjo putaju (ſic!), knēzo.

12. Chwaliſo togo knēza, ko-
tary [w] Ciońe byli, ſapowedajſo
mēzy tymi lużimi jogo statk.

13. Pſeto won ſpomēna a
popſaſowa za hich (jih) kſwi.
Won nēzabywa tog kſika tych
chudych.

14. Knēzo, buži mūe gnadny,
glēdni na moju ſaſoſc mēzy
tymi winikami, kinz ty mnjo
huzwignoſ z tych rot teje
ſinerſi.

15. Aż ja ſapowedam ſyknu
twoju ceſc tych rotach teje
zowki Cion, aż ja wesoły budu
nad twojej pomocy.

16. Te tatanē ſu ſe pſepali
do teje jamy, kotaru woni pſi-
gotowali bēchu, hich (jih) noga

noga jo popafhona we tey Bě-
fchy, kotaru wohny polětzilih
běchu.

Tack būfho pohsnano, ahfh
tehn slobny jo faměfchanih we
tom shěle Bwojeju rukowu
pfhef to Błowo. Sela.

O abū te něbbohfhne do hěhlě
hobrofchone būfhch dərbelih,
schlāne tathaně kimbśh Bonga
zabihnu.

Pfheto wohn nēbūfho tog
chudeg tack schog sabihnuhfěh,
a ta nafheja tihch gūbōnihch
sgūbōhna būfhch nebūfho nim-
merněh.

KnehBho stahnih gohrě abih
złowěky kněhtwo nedobūhlih,
dafchy fchitzke tathaně protck
těhbōh ffu Būfhōne.

Day him kněhBho janog hū-
tzabnihka, aby te tathaně poh-
fnalib, ahfh wohnih złoweky
Bū. Sela.

X.

Knessho zogdlāh wotstūpo-
wahfch ty tak daloko? Sata-
wihjohfch Bē tom tzaBū teje nuze.

Gahfs ten sloffnih Bwoju
mūssl pacha, tehn gūbōnihch
schěrpehfch děrby, wohnih Bē
gromadū fwěBhū a hūmūble
sleh potaimnoftzih.

Pfheto tehn nepokūtnik swo-
jeje wolnostzih ffe pochwalōwa,
a tehn chłohschtzih ffe shognūjo
a togo kněhfa Bromofchy.

jo popazona we tej seši, kotaru
woni polecyli běchu.

17. Tak bužo poznano, až ten
złosny jo zaměšany we tom
žěle swojeju rukowu pšez to
słowo. Sela.

18. O aby te nēzbožne do
hele hobrošone byś dərbeli, šykne
tatańe, kněz Boga zabynu.

19. Pšeto won nēbužo tog
chudeg tak šog (sic!) zabynuś,
a ta nažeja tych gubjonych zgu-
bjona byś nēbužo nimerńe.

20. Kněžo, stani goře, aby
čłoweki kněstwo nēdobyli, daši
šycke tatańe předk tebo su su-
žone.

21. Daj him (jim), kněžo,
janog hucabnika, aby te tatańe
poznali, až woni čłoweki su.
Sela.

X.

1. Kněžo, cogdla wotstupowaś
ty tak daloko? Zatawijoš se
[w] tom casu teje nuze.

2. Gaž ten złosny swoju mysl
pacha, ten gubjony šerpěš derbi,
woni se gromadu zwěžu a hu-
mysle zle potajmnośi.

3. Pšeto ten nēpokutnik swo-
jeje wolnośi se pochwalowa a
ten chłošci se žognujo a togo
kněza sromośi.

Tehn něfbohfnih jo tack gerdih á gornihwih, ahfh wohn fa šhednim nitz něpfhafcha. Schich [šwohihch potaimnöh-stzách wohn Bohga fanitz ma.

We šwojom šhělě wohn pfhetše wohstanóh, twojo wěhtzo wot nóhgo jo dalókě. fwahšhne ma še wohn napfhifchwo šwohihch winihkow.

Wohn gronih šwojej hutšchobě, ja nikulá slehgnühfěh něbúdú, dley á daley mněh nitzog tróhbno něbúšho.

Jogo hūsta šú púlne fluchowanáh falšchnoftzy a tohrenáh, iogo jefick šhərbú á starohftž nagotuju.

Wohn šeifhy á laka we tihch dworach, wohn šagěrfchūjo kfahfhū tihch něwinowatihch, jogo wohtzih glědatey na te chude.

Wohn wotzakowa kfhashú ako jaden law jamě, wohn slěfhy abih tú chushinú mogl popanühfěh, á wohn popanóh jogo, gahfh wohn jogo do šwojeje šěfchy fašhěno (sic!).

Wohn šbihio a teptzo doloy á startza gfěmih togo chudeg fmohtzu.

Wohn tak müšlih šwojej hutšchobě, Bohg jo to šabühl, wohn jo šwojo hoblitzo šatawihl, wohn to nikuláh wifhěfěh něbúšho.

Štahnih gohrě kněhššo Bohg,

4. Ten nězbožny jo tak gerdy a gorniwy, až won za žednym nic něpšaša. [W] Šych šwojich potajmnošćach won Boga za nic ma.

5. We šwojom zěle won pšedse (= pšece) wostańo, twojo wěco wot nógo jo daloke; zwažne ma se won napsišwo šwojich winikow.

6. Won groni šwojej hutšchobe, ja nikula zlegnuš něbudu, dlej a daley mńe nicog tróhbno něbužo.

7. Jogo hūsta su púlne flu-chowańa, falšnosći a tořeńa, jogo jězyk žarbu a starosé nagotuju.

8. Won sejzi a laka we tych dworach, won zageršyjo kšažu tych něwinowatych, jogo wocy glědatej na te chude.

9. Won wocakowa kšažu ako jaden law [w] jańe, won slězi, aby tu chužinu mogl popanuš, a won popańo jogo, gaž won jogo do šwojeje seši zašě[n]no.

10. Won zbijo a tepco dołoj a starca k zemi togo chudeg z mocu.

11. Won tak mysli [w] šwojej hutšchobe, Bog jo to zabył. Won jo šwojo hoblico zatawił, won to nikula wižěš něbužo.

12. Štani goře, kněžo Bog,

pozwiŕgnih twoju rúkú, teje chufhinių nřfabúway.

Zogdlah děrby tehn sloffny Bohga Bromofchifřh, a Bwojey hufřchobě müšlifřh. ty fatihm nepřhafchafřh.

Ty shgahn wiřhifřh, přheto ty glědahřh na tú řchalostz a řřchúchloftz, to stoy twojejú rukowú te chúde jo těhbě přihirtzuju, ty řřy tihřh řřirotow pomohtznihřk.

Rohřlamih to rahměno tog sloffneg, a pútay tú sloftž, ga búřho jogo slořne řřiwene niřher wetzey búřřh namakane.

Tehn kněbř jo krahł nimmer a nimmerněh te tathaně děrbe Bwoje řěmě búřřh hulfmerřchone.

To sdúchowahně teje chufhinių řřlüfřihřh ty kněbřho, jějě hufřchoba jo wěhřta, ahřh twojo húcho na toh pihlněh pořřlüfřcha.

[Ahřh ty přřhawdohřtz hopokařřhofřh tey řřirofřě a chufřhině, ahřh tehn zloweck řře wězey na řěmy něhúřřawah.

XI.

Dawitowy psalm prótk gfařřpěwanú.

Na togo kněza ja řře řřpúřřchzám, kadga wy kmojey hufřchobě groniřřcho. wohna lěřřahřh děrbiřh ako jaden přahřřh na wařřche gohriřh?

pozwiŕni twoju ruku, teje chuziny nřzabywaj.

13. Cogdla derbi ten zřosny Boga sromošřs a [w] swojey hufřřobe myřřliř, ty za tym nřpřšařřař.

14. Ty žgan wiřiřř, přeto ty glědařř na tu řřařřosě a řřřchúřřosě, to stoj [w] twojeju rukowu, te jo tebe přirucuju, ty sy tych řřyrotow pomocnik.

15. Rozřami to rařřmeno tog zřosneg, a pytaj tu zřosě, ga buřřo jogo řřosne žyřřwěne niřher wěcej byřř namakane.

16. Ten kněz jo kral nimmer a nimmeriě, te tatarě derbe z joga zeřře byřř husmėřřone.

17. To zdychowaěne teje chuziny řřyřřyř ty, kněžo, jěje hufřřoba jo wěřřta, ařř twojo huchona to piřřie pořřřařřa.

18. Ařř ty řřawdowě hopokařřořř tej řřyřře a chuziniě, ařř ten řřłowek řře wěcej na zemi nřhúřřawaj.

XI.

1. Dawitowy psalm prótk kazpěwanú.

Na togo kněza ja řře řřpúřřcham, kadga wy k mojej hufřřobe groniřřo, wona lěřřařř derbi ako jaden přařřk na wařře gořřy?

Přeto glěday te něbohshne tehn samoftzěhl napěnjaju, a nakładujú hich sftzěhlüh na te tñunih. ahfh stihmy tihch Bohgabojařniheh potaimněh faftzělěh.

Přeto wonih to dnoh hūbihju, stoh kfěhl ten pfhawih pfhemohťz?

Tehn kněhf jo řswojom řwětem Templě, togo kněhfa stohl jo na něbhūh, jogo wotzih glědatej pilněh, jogo hobwotzy tihch tzłowetzniheh řhifchów sganowatěy.

Tehn kněhf tog pfhaweg sganowa, jogo dūfcha něpfhijaja tomu něpokūtnemu, a kiubfh prohfnitzu tñhoju.

Wohn būfo na tihch slobnihch dahfěh padahfěh blihfk, hogěhn a schweběl, a būfohim jano něwedro kmūhtu dodahfěh.

Tehn kněhf jo pfhawih, a ma pfhadohťz (sic!) lūbo, togdlā ahfh hich hoblitza glědaju na to stohsh pfhawda jo.

XII.

Dauitowy psalm, proťk sachopony na wossūm tñunach.

Pomosh kněhbho, tihch swětihch malko būwa, a te wěhrne būwaju řětkě mehsy tihch tzłowetzniheh řhifchów.

Jaden gronih sdrūghm proh-

2. Přeto glěday, te nězbohne ten samostěř napěnjaju, a nakładuju hich (jih) stěřy na te tšuny, až z tymi tych bogabojaznych potajmně zastěle.

3. Přeto woni to dno hubiju, sto kšěhl ten pšawy pšemoc?

4. Ten kněz jo [w] swojom swětem temple, togo kněza stol jo na něbju, jogo wocy glědatej pilně, jogo hobwocy tych cłowecznych řiřow zgaňowatej.

5. Ten kněz togo pšaweg zgaňowa, jogo duša něpřijaja tomu něpokūtnemu a kinž proznicu tšoju.

6. Won bužo na tych zlosnych dař podař blysk, hoga a řwebel, a bužo him (jim) jano něwedro k mytu dodař.

7. Ten kněz jo pšawy, a ma pša[w]doř lūbo, togdla až hich (jih) hoblica glědaju na to, stož pšawda jo.

XII.

1. Dawitowy psalm, řodk zachopjony na wosum tšuaach.

2. Pomož, knězo, tych swětých maľko bywa, a te wěrne bywaju řědke mezy tych cłowecznych řiřow.

3. Jaden groni z drugim

fritzü a ffe pfißlafhüjü, a hützeh fnëhobjawnejü (sic!) hütfehobü.

Tehn knëbf kfhel hurotowahfëch scho hüchlärstwo, a tehn jesick kinhel gershë pogrannöbwa.

Kotare gronëh: nafch derby knëhffihfëch, nam stoy gronihfëb, ekto jo nafch knëhf?

Dokulafh ietz te chüfhiny rohchütane büdü, a te nëmahfëchne sdüchüjü, zü ja gohrëh, gronih tehn knëhf, ja tzu pomoz pfhigottowahfëch, ahf skobobdnëh | hützonoh büfch moffho.

To gronoh togo knëhfa jo zihste akhützihftöhöne slöbro glihnänem schoponëh, hobwëhftzöne ffehdim kroht.

Ty knëhsho kfhel jo hobchowahfëch, a naf hoplewahfëch kühfdy zaß pfhet teju swoibü.

Pfheto tihch nefbohfhnihch dley a wetzey büwah gahsh take slohšne lüfhe mehsy tihmy zlowekamih knëhffe.

XIII.

Dawitowy psalm prótk gfachopenü.

Knehsso o kack dlügo zohfch ty mnöh tack zihstzëh sabünühfch? Kack dlüko satawihfch ty pfhetemü twojo hoblitzo?

Kack dlügo darbü ja mëhfëch Šharbü mojej düfchih a še nü-

proznicu a se pšištažuju, a huca z ñehobjawneju (ñehobjadneju?) hutšobu.

4. Ten knëz kšël hurotowaš šo huchlärstwo, a ten jezyk, kinž gerže pograñowa.

5. Kotare gronë: naš [jezyk] derbi knëžys, nam stoj groniš, ekto jo naš knëž?

6. Dokulaž jec te chuziny rozchytane budu, a te ñemašne zdychuju, cu ja goře, groni ten knëž, ja cu pomoc pšigotowaš, až skobodnie hucono byš možo.

7. To grono togo knëza jo cyste ak hucycšone slobro [w] gliñanem šopone hobwëšone sedym krot.

8. Ty, knëžo, kšël jo hobchowaš, a nas hoplewaš kuždy cas pšed teju swojbu.

9. Pšeto tych ñezbožnych dlej a wëcej bywa, gaž take zlošne luže ñezy tymi cłowekami knëže.

XIII.

1. Dawitowy psalm pródk k zachopenü.

2. Knëžo, o kak dlügo což ty müo tak cyste zabynuš? Kak dlüjko zatawiš ty pšede mnu twojo hoblico?

3. Kak dlügo darbu ja mëš žarbu [w] mojej düšy a se nu-

fnich stawně mojej hutšchobě? Kack dlugo dërby še moy nëpfhiafchël nademnù pofwigahfch?

Glëday jetz, a mnòh hüßlüschi, knëhšho moy Bog, hüšwëtlìh mojej wohtzìh, ahsh ja we šmeršchy nëhüßnù.

Abìh moy nëpfhiasnick še nëbalchal, ahsh wohn nademnù mëwa, a kinsh mnëh šfù naphišchiwo še nëwfëfëlilìh ahsh ja pobihthìh lãfhù.

Ja pack šfe na toh spuhfëhtzãm, ahsh ty tack šmihlnìh šfy, moja hutšchoba še wešëlih ahsh ty tack rahd pomogahfch. Ja zu tomu knëhfu spëwahfch ahsh wohn nademnù tack debrë tzinìh.

XIV.

Dauitowy psalm prótk špëwanù.

Te nemùdre sheiu hìch hütschobë, nejo šheden Bog, wohni šu knihtzomù á šu jana grohšba šhìch šhiwenìh, tam nëjo šheden, kinsh dobrotù zinìh.

Tehn knëhf glëda fnëhbãh na tìch zlowekow šifchy, abìh mogli hüpütahfch lëhtz wotarih (sic!) bùhl mùdrih, a ša bogom pšhafchal?

Alëh wohnìh šsu šche wohtbëglih, á šchitzke nëgodneh,

žíš stawně [w] mojej hutšobë? Kak dlugo derbi se moj nëpšijašël nade mnu pozwigaš?

4. Glëday jec, a mño hustyšy, knëžo moj Bog, huswëtlì mojej wocy, až ja we šmërši šëhusnu.

5. Aby moj nëpšijaznik se šëbalchal, až won nade mnu [moc] mëwa, a kinž mñe su napsišiwo, se šëzwëselili, až ja pobity lažu.

6. Ja pak se na to spuščãm, až ty tak zmìlny sy, moja hutšoba se wëseli, až ty tak rad pomogaš. Ja cu tomu knëžu spëwaš, až won nade mñu tak debrë cyni.

XIV.

1. Dawitowy psalm pródk spëwanù.

Te nemudre žëju [w] hìch (jìch) hutšobë, nëjo žeden Bog, woni su k nicomu a su jana grozba z hìch (jìch) žywenìm, tam nëjo žeden, kinž dobrotu cyni.

2. Ten knëz glëda z šëbjã na tych cłowekow žíši, aby mogli hupytaš, lec wotary był mudry, a za bogom pšašal?

3. Ale woni su še wotbëgli, á šycke nëgodne, tam žeden

tam sheden nejo kinsh dobrohsh zinih teke jaden nitz.

Tihsh nepokutnihsh sheden jetz to pomneshsh nohtzo, kotare mohihsh lufhy sheru a be kühblü. ale ktomü knehsü wohni be newolaju.

Tog wohni be fhachaju, alsh Bohg jo polah teje Bwoibih tihsh pshawihsh.

Wy Bromofchiifcho tog chudeg rashenä, alsh Bohg jo jogo nafheja.

O abih ta pomohtz wot Ziona nad Israel pshifchla, a teh knehs Bwoihsh popashonihsh humogl, ga derbel Jacob wesolih hüfsh a Israel be wesselihsh.

XV.

Dawitowy psalm.

Knehssho chto büfho bülifsh twojey weBnih? chto büfho wohstahsh na twojey Bwetey gohrsh?

Chtohsh pshel kshiwdy jo, a pshawe zinih a gronih tu wshrnostž shufchobü.

Chtohsh fe Bwohim jesikom drugihsh nepshipshawä (sic!) a Bwojomu blifchemü shedneje fohftzy nezinih a Bwojogo blifsheg negafhy.

Chtohsh tihsh nepokutnihsh mahlo gbajo, alsh kstshy (sic!) tihsh bogabojasnihsh, chtohsh

nejo, kinž dobrosh cyni, teke jaden nic.

4. Tych nepokutnych sheden jetz to pomneshsh noco, kotare mohijsh luzi žeru, a se kublu, ale k tomu knshzu woni se newolaju.

5. Tog woni se tshachaju, ale Bog jo pola teje swojby tych pshawych.

6. Wy sromosho tog chudeg rashenä, ale Bog jo jogo nafheja.

7. O! aby ta pomoc wot Ciona nad Izrael pshisha, a ten knshz swojih popazonych humogl, ga derbel Jakob wesoly bys a Izrael se weselish.

XV.

1. Dawitowy psalm.

Knshzo, chto buzo byliš [w] twojey wshy. Chto buzo wostas na twojey swshtej gore?

2. Chtoz pshz kshiwdy jo, pshawe cyni a groni tu wshrnostž z hushtshobu.

3. Chtoz ze swojim jezykom drugihsh neshpshawa a swojomu blishemu shedneje zlosci neshyni a swojogo blisheg negazi.

4. Chtoz tych nepokutnych malo gbajo, ale (k)sci tych bogabojaznych; chtoz swojomu

ſwojomú bliſchemú pſhiſega a tomú dohftz zinih.

Chtoſh ſwoje pėhnnėſe na ſwoy hůbhitck nėdawa, a nėbėrėh darih wot nėwinowatihch, chtohs to zinih tehn dėbrėh wohſtanůhſh bůho.

bliſemu pſiſega a tomu doſc cyni.

5. Chtoſz ſwoje pėneze na ſwoj huſytk nėdawa, a nėbėro dary wot nėwinowatyh; chtoſz to cyni, ten dėbrė wostanuſ buſo.

*

*

*

Adlař Adler. (103, 5 — jeſel, heſel, Z.)

Baľchac Prahler.

boloſc Schmerz (JM.)

brytej Raſirmesser (wotſa brůtej, 52, 3. — britweĵ, Z.)

bryzg Getűmmel (duſu z jich brihsga. 35, 17. — briznuſ, mit Heftigkeit hinwerfen, schlagen, Z.)

bubotaſ beben, zitternd pochen (moja huſſoba bubotzo, 38, 11, — 18, 8.)

buchoriſ brausen, wallen (dľumoknoſc tam grozůie buchorů, 44, 8, gaby to mofo se . . . buchorůilo, 46, 4.)

bylitka Hůtte, 83, 7.

byliſ wohnen (bydliſ, Z., JM.)
cem hierher (Pſinosyſo tomu knėzu zeh m wy moene, 29, 1.
Nosyſo zeh m, 29, 2. — sem, Z.)

cobrař Zauberer, 58, 6.

cřono resp. ſřono Stamm, Baum. (Ten jo ako jano ſhrůno pľozone, 1, 3. Et erit tanquam lignum, Vulg; Der ist wie ein Baum. — Ak won jich winowe kmeňe z kaňeňcami pobi a jich figowe ſhrůno z kſupami. 78, 47. Et perdidit grandine vites eorum et moros eorum in pruina. Da er ihre

Weinstöcke mit Hagel schlug und ihre Maulbeerbäume mit Schlossen. — Moller, w psalm. hronje 1, 3 pľeľoſuje ſľowo „Baum“ pľez kmeňi: Ten jo jadnom tackem kmehnu rouny, str. 54. — Ćernů, starobolh. Ćrėnľ, polske trzon, Miklosich, Wůrt., str. 34.)

dľumoki tief (55, 24. — dľy-moki, Z.)

dľumoknoſc Tiefe (42, 8. — 48, 23. — dľybokoſc, JM.)

dľſa Lůge (dľſha a ſuſeňe jich, 55, 12. — dľa, Z.)

drza Träne (sporaj moje drsih do twojog mėcha, 55, 9. — Dza, Z.)

duſka arme Seele (tym duſch-kam, 72, 13. Vulg. animas pauperum).

gadaňe Verleumdung (woni su zwaſne z jich zľym gada-nihm, 64, 6.)

gaňcaſ herumlaufen, ranzen (zľu-tneju laſnoſcu hokolo gain-tzaju, 38, 13.)

garowėňc Held, Ritter (hopaſ twoj mėc na bok, ty garrowehůtz, 45, 4. — Janogo garrowehůtza som ja zbu-ziľ, 89, 20. Ich habe einen Helden erweckt, — Posui auxiliatorem praepotentem, Vulg.

— Najskeje je to słowo wu-
tworjene ze srjedzowěkoweho
lačanskeho: guerra, bellum —
geurrare, geurriare, bellum in-
ferre, Du Cange, glossarium,
Niert, 1885, IV, 129).

gažaf Spötter.
gaziš verspotten, schänden.
gbaš achten (pólske: dbać).
geršej Rachen (garšyja, Z.).
gerže prächtig (rědnie a gersche
hoblacony, 104, 1. — gjardy
stolz, Z.).
glowná (glowná) Brand (su spa-
lone ako jana glewnáh, 102, 4.
— torris Vulg. — glowná, Z.).
gněw der Zorn (gniw Z., gněw
JM.).
grundsmán Erbe (jich šykných
přenich grundsmánow, 105, 36).
grundsmáństwo Erbschaft, 78,
56 etc.
gubka Mund, Lippen (45, 3).
guslaf Beschwörer (58, 6 —
gusłowaf, Z.).
hobběgnuš umringen (byki su
mno hobběhglih, 22, 13).
hobeldžys belügen, verleumden
(syna twojeje moterki ty ho-
beldlšosch, 50, 20).
hobchojžowaš wachen [?] (po
proznem ten wechtaf by hob-
choisch ó wahl [hopowědo-
wahl], 127, 1).
hokšocyš herumschreiten, zum
Schutz neben etwas treten
(z mojim cřewom ja Edom
hokshozu, 60, 10).
hopowědowaš wachen [?] (po
proznem ten wechtaf by ho-
powědowahl, 127, 1).
hobsedny (kněz) Erbherr (ty sy
hobsschdny kněz šykných
tataňow, 82, 5).

hobsejžene Besitz.
hobstrěš umgeben (woły su mno
hobstrěhlih, 21, 13; psy
su mno hobstrěhlih, 22, 17).
hogńowaty feurig (te cłowecne
žiši su hogńowateh blo-
menah, 57, 5).
horžonstwo Bosheit (horshon-
stwo jo jich kopicy, 55, 16.
— Woni humysle horshon-
stwo, 64, 7).
hudraš herausreissen (z teje
budki hudrahsch, 52, 7).
hukofeňas ausrotten, vertilgen
(59, 14).
humetowaš vorwerfen, spotten.
husćiska das Maul (dłgafske
hustzihska, 31, 19).
huserkaš aussaugen (ten wuchraf
derbi šycko stož won ma,
huserkasch, 109, 11).
hustrowělnik Heiland (Bog naš
hustrowehlnick, 85, 5).
hušpiš ausstossen.
hušpewalnik Lästerer (až ja debu
tych gažafow a huschpe-
walnikow słušaš [slyšaš],
44, 17).
hutřes auswaschen, vertilgen.
hužonk Wurm (22, 7. — hu-
žeňc, Z.).
chamny gering, mühselig, arm-
selig (chamnemu a nemaš-
nemu bužo won gnadny, 62,
13. — Vulg. pauper. — müh-
selig, abgelebt, Z.).
chłošćis begehren (za dobrymi
dnami chlohschtzy, 49, 19.
— chłošćis, Z.).
chropka Tropfen (chropkih
kotare tu zemju rozmokšyju,
72, 6. — chrapa, chrapka, Z.).
chudlaz, armer Mensch (a jich
chudlášam kleba dosć daš,

- 132, 15 — und iren Armen Brots gnug geben — pauperes eius saturabo panibus. Vulg. — chudlaz, der Stümper, Unglückliche, Z.).
- Jaž Dachs (a te kańeńone doły tych Jashow, 104, 18. Horkach nad słowom „Jaschow“ steji glossa „kralikow“. — Rupes refugium Erinaceis. Vulg. Und die Steinkluft der Kaninchen. — Přeložer psalmow změšuje to słowo ze słowom „jež“ Igel).
- ječ doch.
- kańeńc Steinchen (won chyta swoje kamehńtze ako kusy, 147, 17. — Er wirft seine Schlossen wie Bissen — Mit tit cristallum suum sicut buccellas. Vulg. — Kańeńc, steinigte Gegend, Z.).
- kańeńony steinig, aus Stein (kaměńone doły, 104, 18. — kańeńany, Z.).
- kebl Loos, 16, 6.
- kerlejš Kirchenlied (28, 7, kjarliž, Z.).
- kewkotaš heulen, belfern (naspět kewkotzu ako psy, 59, 15).
- kłošiš schlagen (woni se klošche z janogo grěchu k drugemu, 69, 28. — kłošiš abschlagen, herunterschlagen, Z.).
- kńeń Stamm (winowem kńeńnoju, 80, 11).
- kńežyc Herrscher, Herr.
- kolaso Wirbel (hucyni jich ako kolasso, 83, 14, — das Rad, Z.).
- kopja der Spiess (kopje, Z.).
- kosulo Griffel (moj jezyk jo jano kossulo dobreg pisafa, 45, 2).
- kralik Kaninchen (te kańeńone doły tych kralihkow, 104, 18).
- kšazu heimlich (woni humysle horzonstwo a jo kshashü gotuju, 64, 7. — kšajžu, Z.).
- kšejžodny blutigierig (kshejššhódnich, 59, 3).
- kšicka Kreutzchen, Leid (dokulaž my tak dlujko tu kshitzku nesomy, 90, 15).
- lec obgleich (JM.).
- lichor doch (kotare lichor tak űebojazne žyweńe wědu, 39, 6. — Ty pak sy lichor jano znańe wostawił, 60, 6. — lichy, adj. los, ledig, frei, Z.).
- lichorano dennoch (ja som wot twojeju wocowu wotstareony, lichorano ty mojogo modleńa głoš husyšowaš, gaž ja k tebe kšikani, 31, 23).
- lakus Lockerei, Leckerbissen (drugich gaže dobreg laküsa dla, 35, 16).
- lowe Jäger (z tych powfozow togo lowtza, 91, 3).
- malsny mächtig (kněžo Bog Zebaoth, chto jo ako ty jaden malssny Bog, 89, 9. — schnell, geschwind, Z.).
- marjank Turteltaube (74, 19).
- měc Schwert (mjac Z., měc JM.).
- měsac Mond.
- měšńik, hladaj mēšńik.
- měšńik Priester (Mojzes a Aaron űezy jogo meschnikami, 99, 6. — Jich melschnikih z mēcom buchu husmēršone, 78, 64. — mēršńik, Z.).
- mnisunki (?) niedrig (113, 6. — đyrbi byč nizunki).
- modletwa Gebet (61, 2. — modlitwa, Z.).

mokšys netzen.
 naglupny dumm (107, 17).
 naložeŋe Weise (ja cu wot joneg
 takeg nalobhenáh prátko-
 waš, 11, 7).
 nawrošis umwenden, umkehren
 (na jich wostudnikow na-
 wroschifěh, 81, 15. — ho-
 brosis, Z.).
 ŋecu gedeihen nicht (3. pers. pl.
 praes. — te digafe pši mŋo
 nētzu, 101, 7).
 ŋehobjawny (ŋehobjadny?) un-
 einig.
 ŋemašny arm.
 ŋeplek Schlam (dumokem nŋ-
 plėku ja se zawru, 69, 3. —
 — Unflat, Z.).
 ŋeparaš nicht achten (ten Jako-
 bowy Bog togo sebe nċpara.
 94, 7 — drje: ŋe-badaš; red.).
 ŋepsijajas hassen, unfreundlich
 sein.
 ŋepsijaznik Feind.
 ŋepsipšawas nicht verleumden.
 ŋestulny ungestüm (ty knċžyš
 nad tym nċstulnim mŋ-
 rom, 89, 10).
 nizunki niedrig (113, 6 — vide
 mnisunki).
 olberny einfältig (zwaruŋo Bog
 tych olbernihch, 116, 6 —
 custodit parvulos domirus,
 Vulg.).
 pachaš aufblasen, aufblähen.
 pelikan Rohrdommel (pċlicahn,
 102, 7; similis factus sum
 onocrobalo solitudinis. Vulg.
 Ich bin gleich wie ein Rohr-
 dommel in der Wüsten).
 pijaŋca Blutegel (z nimi se staŋo
 rowno ako jonej piantzy so
 zecyŋo, 58, 9. — pijaŋca
 Blutegel, Z.).

plišis frohlocken (te wodne tšugi
 pliseheh, 98, 8. — plċšis
 leidenschaftlich verlangen, Z.
 — drje: plišċis? red.).
 ploŋe Flamme (te clowecne žiši
 su hogŋowate blomenah,
 57, 5. — ako blome te gory
 zapalowa, 87, 15. — ploŋe, Z.).
 plut Fluth (ta plüht mŋo co
 zalaš, 69, 3. — Twoje plütiŋ
 cem šwarce, 42, 8).
 podchysis unterschieben, dar-
 unterwerfen (chysis, JM.).
 popažeŋe Gefangener (69, 34. —
 popajžony, Z.).
 poštofowaš strafen („poštof-
 fowa“, 99, 8).
 pšestupnoš Uebertretung.
 pšewrošis umkehren.
 pšewleknus erschrecken.
 pšichadk Zugang, Zuflucht (ho-
 plewaš a pšichatk mojej
 nuzy, 59, 17).
 pšilipowaš kleben (naš bfuch k
 zemi pšhilippujo, 44, 26).
 pšipšawas verleumden.
 pšišċšys stillen.
 pšitwofk Vorhof, 84, 3.
 pustki Ränke (jim žiwne pŋst-
 ki k myšli pšidu, 64, 7. —
 die Ohrenbläserci, Z.).
 raby Reben (jogo woseŋ jo te
 gory pšikšyl a jogo Rabih
 te cedry, 80, 11).
 rešac die Kette (režaz, Z., rišiz, JM.).
 rozdžeraš aufsperrn (swoju ger-
 šej rohstšċeraju woni,
 22, 14).
 rozkermnis ausmästen, fett ma-
 chen (ako jano rosker-
 mnŋohne jelito, 73, 7. —
 kjarmis, Z.).
 rozpomċne Gedächtnis, Erinne-
 rung (rozpomnis se, JM.).

- rozpukaś zerreissen (rohspuck-
nöhna mura, 62, 4. — pu-
kaś, prügeln, Z.).
- roztargetaś zerreissen (roztargetuła,
JM.).
- rozwaliś umstürzen (scéna rohs-
walöhna, 62, 4, — walaś,
powaliś, Z.).
- samostšěl Bogen.
- sceptař der Szepter (sceptor, JM.).
- spěwař Sānger (68, 26. — spi-
wař, Z.).
- spižany ehern (rozbijo spishane
žufa, 107, 16. — Quia con-
trivit portas aereas. Vulg.).
- sporaś bringen, fassen (sporaj
moje drzy do twojog mēcha,
56, 9).
- spozy unten hin (spohzy two-
jom perom [sic!] tebe dowěriś,
61, 5. — spody, spozy, Z.).
- stawie stets.
- stšěla Pfeil.
- stuzenka Brünnlein (46, 5).
- šeziwy grau, ergraut (šery, Z.).
- šuś [suś?] trockenes Land (to
mofo do schuschü. 66, 6).
- šwebel Schwefel.
- šac triefen (twoje stopy wot tuka
scháku. 65, 12).
- tesny ängstlich (su k šomu
tessne, a jim žiwne pustki
k mysli pšidu. 64, 7. —
tešny, Z.).
- trantawa Trompete (z trauta-
wami h a z tšubałami. 98, 3.
In buccinis et voce tubae Vulg.).
- tšachota Furcht (tschachota
jo na mño spadnuła. 55, 5.
— die Gefahr, Z.).
- tšubala Posaune, Trompete (z tran-
tawami a tšubałami. 98, 6.
— In buccinis et voce tubae,
Vulg. — tšubawa, tšubala, Z.).
- wartowalnik Pfleger (55, 14).
- węc resp. wěco Gericht.
- węcowańe das Gericht, die ge-
richtliche Sitzung.
- wechtař Wächter.
- woblok Wolke (18, 13).
- wělcy ganz (togo krala zoweycka
jo znutšika wělzy kšasna.
45, 14).
- wělcno hladaj, wělicno.
- wělicno, wělcno prahlerisch,
rühmlich (a jo jim welitzno.
69, 27. — Nam jo wěhlitzno
až ty nam pomogaś. 20, 6.
— welicaś prahlen, Z.).
- winowe kněic Weinstöcke (78,
47. — winowy keř, Z.).
- witšne zofa, plur. Morgenrot (we-
zeľ ja kšily tych witšnych zo-
řow. 139, 9. — jutšne zofa, Z.).
- wodna pluta Wasserflut, Wasser-
guss. 18, 16.
- woduwaś sich brüsten (woni se
woduwaju ako jano roz-
kermñone jelito. — 73, 7).
- wodych Atem, Odem (šykno stož
wodych ma, chwal togo
kněza. 150, 6. — dych, Z.).
- wojnsko das Heer (z našim
wojnskom. 44, 10. —
wojnstwo, Z.).
- wospět wiederum.
- wostudnik widerwärtiger Mensch,
Widersacher (na jich wo-
stuhdnhkow nawrošiš. 81,
15. — wostudny mürrisch, Z.).
- wotarži manchmal (aby ja zľěnuł
a wotarřhy wostanuł. 55,
7. — woterga, wotergi, Z.).
- wotpřeś abfallen, abweichen (naša
hutšoba se wot tebjo wot-
prěhla ňejo. 44, 19. — wo-
tepraś, abspringen, abfallen, Z.).
- wotstawiś entwöhnen (wot swo-

jeje mašere wotstawóny.
131, 2. — Sicut ablactatus a
matre sua. Vulg.).
wozyš führen (JM.).
wydowa Witwe (78, 64. hu-
dowa, Z.).
zaceš anfangen (part. pass. za-
cnety).
zageršyš erwürgen.
zakšewny blutgierig.
zakšilaš beschirmen (pšeto ty
sakshiláhsch jich. 5, 12.
— Slowjeso wutworjene wot
„kšilo“ Flügel).
zapadka Riegel (pšebijo zelezne
sapatkih. 107, 16. — Vectes
ferreos confregit. Vulg.).
zapajž Nord (na tej stroě gsa-
pajshy lažy togo wélikeg
krala město. 48, 2. In late-
ribus Aquilonis civitas Regis
magni. Vulg. An der Seiten
gegen Mitternacht liegt die
Stadt des grossen Königs. —
Sapaish a poldnoh sy ty
stworil. 89, 13. Aquilonem
et meridiem tu creasti. Vulg.
— Mitternacht und Mittag hast
du geschaffen).
zatoliš bewahren (19, 14).
zatřeš austilgen (satry jich
z tych knižlow. 69, 29. —
trěš wischen, Z.).
zawizeš hassen.

zber Gefäss (rozbity sber. 31, 13.
— zborck Wassereimer, Z.).
zecynaš se ohnmächtig werden
(žalosny som ja, a mše se
setzina. 88, 16).
zenko [město: zernko] Augapfel
(17, 8).
złosny böse.
zmijiny Ottern- (ako jaden huž,
smihiny gad jo spozy jich
guby. 140, 4).
znušika inwendig, innerlich (togo
krala žowcycka jo Inuhtzi-
ka wélcy kšasna. 45, 14).
zwała Wasserwoge (še twoje
wodne swahlih šěnu nade
mnu. 42, 8. — žwała, Z.).
zwažnosć Trotz (jich swahssh-
nostz zajš derbi. 49, 15.
Freudigkeit? JM.).
zwažny kühn (woni su swah-
shne z jich žym gadanim.
64, 6. zwažony, zwažny, Z.).
zwonica, Glockenturm. 48, 13.
žodaš, verlangen (moje žělo zdy-
chujucy tebjó sshoda, 63, 2).
žyšće (sische) Stoppeln (hucyni
jich ako kolosa, ako sische
nad wěšom. 83, 14. — Šćerńe
Stoppeln, Z.).
žěkowarnosć Dankbarkeit (shě-
kowarnostz hopruj Bogu.
50, 14. — žěkownosć, Z.).

Kak Serbja w zastarsku bydlachu?

Pojednał *Jurij Winger*.

Čim bóle so w nowišim času ludy mjez sobu póznawachu, čim žiwšo ze sobu wobkřodžowachu, čim bóle so tež jenajke myslenje a začuwanje, jenajke wašnj a našožki po swěće rozšěrjowachu. Najprjedy so tele uniformowanje pokazowaše we

městach, w kotrychž bywa žiwiši wobkhód. a tu zaso wustupowaše najprjedy we wašnju drascénja, dokelž je w tym móda najmócniša.

Džensniši džen stroja so měšćenjo, mužscy a žóuske, we všěch europiskich krajach powšitkownje po francozskim wašnju, kotrež je so z časow francozskeje revolucije po swěće roznjěšo. Narodna drasta je so jenož hišće na kraju wonkach a tu tež nic wšudže zakhowała a tež na wsach hižo něhdžekuliž hinje.

Runje tak popušćeju stare narodne wašnja a počinki při jědzi a džěle, při zabawje a wjeselu, při narodže a smjerći.

Bjez džíwa, zo so tónle směr časa tež zjewjuje w twárnistwje a we wašnju bydlenja ludu.

Wšě nowočasně města su mjenje bóle po jeujm kopyće twárjene. Z wašnja twarjenja njeby spóznać móhl, hač sy w Pětrohrodže abo Barlinju, we Wěnje abo Parizu, w Londonje abo w Pešči.

Wězo njewosta to bjez wliwa tež wonka na kraju. Na wsach počachu po měščansku twarić. Něhdžekuliž kaž polá nas w Serbach, polěkowachu tomu nowotárstwu tež zakonje, po kotrychž so njesmědžachu nowe twary z drjewa, ale dyrbjachu so jenož murjowane twarić.

Tak so sta, zo naše serbske wsy džen a bóle swój zastarski miły serbski napohlad zhubjowachu. Bože wohuje lěto wot lěta zapuscówachu stare serbske statoki a nowych po serbskim narodnym wašnju twarjenych njepríbywaše. Hakle w najnowišim času je so knježerstwo dohladało, kajku škodu je tajki jeho twárski zakon načinił, a nježada nětko hižo wjaacy, zo ma so na wsach jenož massivnje twarić. Dokelž pak bywa starych serbskich statokow lěto a mjenje, žadachu přeceljo našeho ludu a serbscy wótčincy, zo by so z najmjeńša wobraz serbskich wsow a statokow potomnikam zakhował, z najmjeńša w pismowstwje. Z tym zamysłom je wosebje naš předrohi přecel Adolf Černý jara zaslužbnu a zajimawu studiju spisał a w 42. lětniku Časop. M. S. lěta 1889 wudał z napisom: „Wobydlenje Łužiskich Serbow.“

To je někotrych druhich pohnuło, zo počachu serbske narodne twárnistwo studować. Někotre tajke studije z Hornjeje a Delnjeje Łužicy su so mi přepodałe, zo bych z nich nastawk za

Čas. M. S. wudžetať a, štožkuli wěm, ze swojeho dodať. Při tym je mi z něčinžkuliž k pomocy byľ Kralec Mikławš z Hory. Budže so tu tež wote mnje něštožkuli wospjetować, štož hižo wot knjeza Černeho wěmy; snadž pak so tež přitom něštožkuliž doda a wudospoňni.

Serbska wjes ma swój wosebity słowjanski raz. Statoki njejsu rozpróšene, kaž w staroněmskich krajinach, a nječáhnu so při rěčcy abo drozy po dolinje w dohřimaj smuhomaj, kaž we wsach němskich kolonistow 12. a 13. lětsotka w hórskich lěsných stronach starosłowjanskich krajinow na př. z wobeju strownow Rudných a Južnołužiskich a Čěskich Horow.

Němce bydleše na swojich honach. Wšě swoje ležownosće měješe na jenym kruše. Za hunami čehnjechu so jeho zahony w dohřej smuzy hać na poľ hodžiny daleko. Kóždy měješe swój samsny puć na swoje pola.

Hinak bě (a je) to w Serbach. Serb njebydleše (a njebydli) wosrjedž swojich honow, dokelž jeho zahony na jenym kruše njeběchu. Wjesno ležownosće běchu rozdžélene na wšelake hona, kotrež maju swoje wosebite mjena, na přiķľ. Tradowcy, Jarki, Syporsća, Lukajcy, Poľduja, Trjebjeńcy, Hajki atd.

Kóždy bur měješe z wjetša na kóždym z tutych honow swój zahon. Tak so stawaše, zo měješe jedyn kubleř druhy na 20 wšelakich kuskow abo polow. Na kóžde hono wjedžeše jedyn puć, po kotrymž mějachu wšitcy prawo jězdzić, tak zo sebi njetrjebaše kóždy swój samsny puć džeržeć a porjedžeć, kaž bě to w Němcach.

Na to wašnje njebè móžno, zo měješe, kaž w Němcach, jedyn kubleř same dobre pola, druhi same srědnje, třeći same wupary. Dokelž po tajkim Serbja po swojich honach rozpróšeni bydlieć njemóžachu, twarjachu swoje wsy w hromadcy tak, zo so statok statoka džeržeše. Tuž bě bjez džiwa, zo so z wjetša cyľa wjes wotpali, hdyž bě raz we wsy Boži woheň.

Serbske wsy su z wjetša małe, za to pak su huste. Do jenneje wosady słuša druhy na 40 wsow. W Serbach maš tež wsy, kotrež jenož z dweju abo třoch kublew wobstoja (Liboň-Kopšín).

Serbska wjes njeje do dolhosće rozčehnjena, ale do kulowatosće zložena. Wosrjedź wsy je nawjes. Na wsy stoji často kapačka abo boža martra. Tu tež meju stajaju.

Hdyž je hdže we wsy Boži woheń był, pomhaju tež susodne wsy wotpalenym z tym, zo jim drjewo a štož je hewak k twarjej trěbne, darmo přivožuja. Dokelž běchu na kublach dwory často dosć wuzke, wosta drjewo wonka na wsy, hdžež jo čėslojo wotwjazowachu.

Na wsy mějachu a maju z wjetša hišće džensa husy stare prawo, sebi trawu šćipać a we lužach so pancać. Na wsy je stajnje luža. Zo bychy husy ze wsy won na polo nječěkaše, běchu z kónc wsy přez puć kodra, z kotrymiž so puć zašlahowaše. Za wsu wonka běchu lada za wowcy, kotrež wowčer — a za howjazy skót, kotryž gmejnski pastyr paseše. Za wuhonjowanje skotu bě za hunami wosebity puć připrawjeny, kotryž bě po bokomaj z kamjenjemi wustajany a z hařzami zaplečeny.

Na wsy je z wjetša studnja, hdžež so woda z kužoła źorli. Najskerje je to tohodla tak, dokelž sebi naši prawótcowje swoje statoki wokoło kužoła stroweje wody twarjachu. Wodźeta je studnja z kamjenjom. Po boku wjedu skhodžeńki dele do njeje; wona pak njeje přeco wumurjowana. Zo by woda so čista dzeržała, bě do studnje zasadženy sud (na Horje piwowa čwica). Často dosć je studnja z wjefbkami wobrosčena. Kóždemu kubłej a kóždej wjetšej žiwnosći běchu z nich wěste wjefby připokazane (na Horje kóždemu kubłej 7). Wjefbowe hařzy trjebachu ludžo nuznje k wobručam za sudy, dóńcy, džěže a druhe sudobjo, dořhož železnych wobručow njeznajachu. Wobruče sebi ludžo sami načahowachu, dokelž w kóždej wsy sudobjerja (bětনারja) njebě. Nazymu pak potom khodžeše bětনার wote wsy do wsy, kałowe sudy smolić. Serbja wjele kału teptaju (sydom sudow na jenym kuble). Haj, stawaje so, zo sebi, hdyž bě so kał derje radził, na wjacym lět nateptachu, hdy bychy snadź k lětu kała žadni byli. Tuž měješe smoleń pońnej rucy džěła. A hdyž we wjefbkach so smoleń pokaza a płomjo ze sudow sapaše, bě to za cyłu wjes swjedžen a wjesna młodźina so wokoło smolerja pjercholeše.

Zastupmy nětko do wsy a wobhladujmy sebi jednotliwe statoki. Stojaj z wjetša po woběmaj bokomaj wjesneho puća a to

ze swislemi do wsy. W Serbach hodža so tři družiny statokow rozeznawać. Pak je wšo w jenym twarjenju: domske, hródz a bróžen pod jenej třechu; pak je jenož domske a hródz pod jenej třechu, bróžen pak stoji wosebje. Na kublach pak bywaju domske, hródz a bróžen wosebite twarjenja. Do dwora wjeđu pak jednore wrota, pak wrota, kotrež su zaměšćene we wosebitym twarjenju. Tole twarjenje mjenuje so torož abo torožo, a zajězd do dwora sam rěka pod torožom. Pod torožo tykaju drjewo, walčki a len. Hdžež je zajězd pod torožom, su we wulkich wrotach hišće mjeńše durička, z kotrymiž móže so z karu jězdzić. Wulke wrota su bóle za wozy. Hdžež su jednore wrota, su pódla wrotow wosebite wrótka za ludźi.

Domske hlada z wjetša do wsy. Nadeńdžeš pak tež často, zo domske do sadoweje zahrody abo do polow hlada. Pod woknami je z wjetša solotwjowa abo kuchinska zahrodka. We njej rostu tež wšelake wužitne zela, kaž jandželske zelo, križne kopriwy a liptok za skót, połon, šćotka, bałdrijan, želbija, boža martra a druhe zelička, z kotrymiž so ludžo lěkuja abo lěkowachu. Stari ludžo sebi powědachu, zo pře mór pomba: „Šërik a mërik a bałdrijan.“

Najstarše serbske domske běchu a su cyłe z drjewa. Scěny su natwarjene z hrjadow, po dołhosći jena na druhu kładzenych. Kóžda je něhdže 25 cm. tołsta. Na rózkach križuja so z hrjadami přěčneje scěny. Nad woknami načolneje (frontoweje), druhdy tež pobočneje scěny wupinaju so často drjewjane wobłuki, kotrež su zeprjene wo drjewjane stołpy. Přilěhuja wuzkoko scěnje a pomhaju třechu dzeržeć, mjenuja so stoł abo wobkraćenje. Swisle su z deskami zabite. W Delnjej Łužicy maju twarjenja nad swislemi debjenki (kićiny: Černý), nimaju pak wobkraćenja abo stoła. W Hornjej Łužicy je nawopak. Skoro porjadnje namakujemy pola twarjenjow stoł, ale na wjeršku třechi njeje debjenki, khiba khorojčki nad swislemi.

Domske je zwjetša bjez poskhoda z jenym wuhnjom na srjedzi ponoška runje wyše khěže. Pozdžišo twarjachu tež po jenym skhodže, wosebje běchu-li ludžo zamožićiši.

Kryw je słomjany (ze słomjanych walčkow), z rědka šindželowy. („Sedzał je hólčik na třěše, na nowym šindželu.“ Lud.

spěw). Na ponošku je třěcha pokládžena z dornami abo, hdžež teje družiny dornow njeje, z „mučenkami“. Mučenki džětaju so takle: W hlinjanejj amje, kotraž bě w zastarsku při kóždym statoku, rozkopuje so hlina a načinja so z wodu. Potom so wšo rozměšuje a muči. Prěki přez jamu kładu woklep stomy a rozwjazawši ju teptaju do rozměška. Hdyž je přěnja woršta zateptana, kładu druhu přěki na přěnju a zateptuju ju runje tak atd. Po horšěach bjeru potom mučenki z jamy, noša je na ramjenju abo čahaju je ze šipkom po rěblach na třěchu a kładu je přěki přez ponošk.

Na scěnje wonka, k stóncej wobroćenj. wisaje w zastarsku, hdyž sebi kóžda hospoza hišće sama twarožki džětaše, wisadleško, w kotrymž so twarožki sušachu. Bě to křinka do scěny zapušćena. Zwonkowna scěna teje křiny njebě z deskow, ale měješe rěbličk zasadeny, zo by powětr mohł přistupować. Wisadleško wočinješe so wot nutřka. Twarožki kładžechu so do wisadleška na stomu.

Wot wrótkow wjedže powyšena, často z kamjenjemi wusadzana šćežka do khěže. Hnydom pod khěžu su smjeće. Wječor před Wałporu do stónca khowanja stajachu na smjeće zelene mejki (brězowe hałužki), nic wjetše hač khošća. Kelkož je na kuble skotu (koni, kruwow, kozow, wowcow, hus), telko mejkow nastajachu, a te mejki, kotrež tej samej družinje skotu słušachu (husace, konjace, kruwjace), běchu z wjeřškami hromadu zwjazane. Na sywy tykaju swjećenu bołminu a brězowu hałužku hromadu. Na prózdnu rolu bołminy njestajeju. Na abo při smjećach blizko khěžinych durjow ma psyk swoju khěžku abo hětu. W starych statokach bě psyča hěta tež do domskeho nutř zatwarjena jako wumurjowana džěra do murje nutř. Wyše psyčeje džěry bě žerdž přičinjena, po kotrež so rječaz, za kotryž bě psyk přiwjazany, suwaje, tak zo móžeše psyk přez cyłe durje dosahnyć. Wodnjo, hdyž běchu ludžo doma, přetykny so přez žerdž přěkušk, zo by so rječaz hač do kónca žerdže suwać njemohł, dokelž njeby hewak psyk nikoho do khěže pušćil. Před khěžu stoji ławka abo polčka, hdžež dejne dónčki, powuzki (powzki) a dejne hornicy stoja abo wisaju. Khěžine durje wobstojachu w zastarsku z hornjeje a delnjeje počojcy, tak zo so hodžeže jena počojca bjez drugeje wo-

činjeć. Dokelž w khěže woknow njebě, dyrbjachu hornju počojcu duri wočinjeć, zo bychu w khěži widželi; delnja pak wosta začinjena, zo njebychu starki a prosata do khěže mohle a drubi drobny skót. W twarjenjach z pozdžišeho časa su khěžine durje z cyla a swětło pada z woknješkom nad durjemi do khěže. Zamka khěžine durje njemějachu. W scěnje při durjach bě džera a we njej tčeše sylna drjewjana zasuwa, kotraž přez cyle durje hač do napřečiwnje scěny dosahaše. Wječor so ta zasuwa přez durje přesuny. Khěža njeměješe w zastarsku počtohi, ale bě hlinjana. W nowišim času su khěžu něhdžekuliz z kamjenjemi abo cyhelemi wudžóždžili. W starych twarjenjach wjedže srjedž khěže skhód do pinicy, kotryž je wodžety z drjewjanym wěkom, za kotrež je železna wobručka (rynka) přičinjena, zo móžeš jo wuzběhnyć. Pinca pak je tež druhdy pod bróžnju, abo něhdžekuliz je tež cyle sama za so do zahrody abo do brjožka při statoku zatwarjena. Napřečo khěžinym durjam w domskim je zwjetša pěk. Druhđe je pěk tež wonka na zahrodze a to wosebje w Delnjej Łužicy a w holanskich wsach Hornjeje Łužicy. Naši prjedownicy pječechu wšo sami. Póđla pjecy je něščina džera. W něšći so tež lnydom při wohnju warješe; srjedža so palachu walčki abo šćepki, po bokach stojachu dwěwuzkate hornicy. Ze železnymi widlicami hornicy nutř abo won čahachu. Na khěžinych hrjadach wotpočuje wuheń, kiž njeje z cyheli murjowany, ale z drjewjanych hrjadow abo stykow natwarjeny. Zo so njebychu zapališe, su z hlinjanymi mućenkami wobwite a wot nutřka je wuheń wulěpjeny z hlinu, kotraž je, zo by lěpje džeržala, z pazđerjom naměšana. Wuheń je deleka na tři łohće šěroki, wyše horje bywa dale wužši. Wot něščineje džery stupa wuhnjowa scěna runje horje, zbytnje tři scěny su nakhilene. Horjeka we wuhnju su překi přez wuheń hrjadki zasadžene. Na tele hrjadki wyšeju z widžami žerdki z mjasom abo počćemi natykane. Tele žerdki mjenuja róženje. Hdyž w pjecy pjeku, dyrbja so počće a mjaso z wuhnja dele brać, zo so njebychu zapališe. Z khěže wjedže skhód horje na nakhěžu abo najstwu. W zastarsku bě město skhoda rebl stajeny. Z khěže wjedu jene durje do jstwy, druge do khěžineje komorki a druhdy tež hišće jene won do zahrody, kotrež so posleńca mjenuja. Jstwine durje so

do khěže wotewrjeju. Njemějachu zamka, ale zapadku. Bě to překuš, kiž bě wot wonka na jenym kóncu za durje pričinjeny, z druhim kóncem pak zapadowaše do drjewjaneho hozdža, kotryž bě do wudwjerna zabity. Tónle hózdž rékaše nós, na kotryž bě spodobny. Wot nutřka wočinjachu so durje z rjemuškom, z kotrymž so zapadka wuzběhny. Durje běchu nizke, proh wysoki. Nutřka srjedz duri bě drjewjane přimadło, z kotrymž durje za sobu začiniš. Při durjach stoja z jenocho boka polcy (tež: polca) z drugeho kachle.

Polcy wobstoja z dweju dželow. Horni wotewrjeny džěl je za drobne a wosebne sudowjo, delni pak za wulke sudowjo, snje-tanowe a mlokowe horney atd. Nima-li tónle delni džěl duričkow, zapowěšuju jón ze zawěškom.

Horjeka k polcam je lžičef přiraženy: tón bě w zastarsku z drjewa a do njeho tykachu so lžicy, nože a widlički. Tež talerje běchu drjewjane abo cynowe, za tym hač běchu ludžo mjenje bóle zamožići. Wšědnje wužiwachu so drjewjane talerje; jenož při hosćinach bjerjechu cynowe. Při polcach wisy dołha šěroka, přeco čista twjelka, pod njej je trjenjo, wo kotrež móžeš sebi rucy wótrěć. Na druhim boku polcow wisa bróznjaca latarnja: ta bě w zastarsku z drjewa, třiróžkojta a z dwěmaj škleńcomaj, druhdy bě tež hišće z grotom počehnjena.

Z drugeho boka duri stoja rozsahle kachle, kotrež husto ni-male štwórc cyheje jstwy zaběraju. Natwarjene su na wosebitym podmurjowanju, kotrež bě často tak wulke, zo pódla kachli hišće kroma wosta, na kotrež móže so sedžeć, kaž na ławcy; mjenuje so muřka. Na tej muřcy, abo hdžež teje muřki njebě, na kachlowej ławje syda wowka a baje na zymских dołhich wječorach džěcom bajki. Kachlicy (rěkachu tež mnichi) su naj-husćišo zelene, druhdy tež pisane. Zo so njebychu tak lohcy přepališe, su wot nutřka z cyhelemi wusadžane, kotrež pomhaju jstwu dołho čopłu dzeržeć. W zymje wohrjewachu sebi Serbja tež ložo z horcym cyhelom abo kamjenjom. Kachlicy su pak plone, pak nopaškate. W poslednišim připadze wuhladuja, jako bychu wot samych hlubokich šklíčkow natwarjene byle. Na kachlach z nopaškatej kachlicow zestajanych so nawěšane draby tak lohko njezesmudžachu. Zwjetša su kachle štyriróžkate, po-

rědko hdže kulojte, zatepjowachu so wot wonka w khěži, nětko bóle wot nutřka we jstwje. Tu w khěži je blisko duri w scěnje štyriróžkata džera, kotraž do kachli wjedže. Tuta džera mjenuje so w klóšterskej krajnje něsć,*) Černý rěka ji wuheń. Kaž hižo naspomnich, warjachu w něsći hnydom při wohnju. Hdyž bě wjele warić abo w zymje, hdyž dyrbi so jstwa sobu wutepić, zesuwaju horny a wuhlo hač do kopa. Kop mjenuje so cyły nutřkowny z kachlicow zestajany twar. Tež we jstwje na kachle horje kłásć, rěka na kop kłásć. Na kopje suša naši Serbja pak sušenki, pak mokru drastu, pak tež łučwo. Wokoło kopa při wjefše běchu a su hišće tu a tam kachlowe žerdky, kiž wisachu na železnych wisyčkach (hočkach), kotraž běchu do wjefchowych hrjadow zawjerćene. W krajnje mjez Budyšinom a Kamjencem znajmjeńša njeprilěhuja kachle, kaž Černý piše, přeco k scěnje, ale w zastarsku bě mjez kopom a scěnu, kotraž jstwu wot khěže džěli, kótlík zaměšćeny: wisaše wot wjefcha na rječazu a bě do něsće zatwarjeny. W nowišim času maju tam město tohole kóttla železnu abo koprowu pónoj. Hdžež we swojim času kotoł wisaše, je nětko ploca. Na ploce je ćopto, dokelž je pod njej hnydom něsć. Z drugeho boka mjez kachlemi a scěnu (najbóle jstwicynej scěnu) je hela. Něhdže łohć wysoko wot podłohi je hela z deskami wukładžena. Do hele lěze, komuž je zyma. W Delnjej Łužicy je hela wjele wjetša a zajimuje třećinu cyłeje jstwy: w heli tam warja, we njej stoja polcy ze šklemi a talerjemi, lodka z drastu, ławka a kamorčik za khlěb a butru. Na tym kamorčiku stoji sólnica a horny muki z drjewjanej lžicu. W Hornjej Łužicy bywa hela mjeńša. W kuće pod deskami stoji wobuće a leži zuwak. Tež kurjata maju w heli swój kućik, doniž na dwór njemóža. Hdyž bě wosebje kruta zyma, bjerjechu w prjedawšich časach druhdy tež prosata do jstwy a tež te zaměšćowachu w heli. Něhdžežkuliž mějachu tež we jstwje wujki. Rěkaše, zo wujki khorosć na so ćahnu.

Horjeka na deskach w heli stoješe w zadnim kuće hobrski horny, w kotrymž jabłuka, na kuski rozkrate, kisachu. Ludžo

*) Delnjoserbski něsća, we wjetšim džěle hornjoserbskeho kraja pak „wohnišćo“. Red.

džělachu sebi tehdy hišće sami kisało ze sadu, kotryž bě wětrik ze štomow zdrěł.

W hornim džěle kachlow, w tak mjenowanym kopje, je trubjel abo rola: w zastarsku bě wusadzana z třěšnymi cybelimi abo ze starymi mnichami (kachlicami). Hnydom pod trubjelu je kachlonk, najbóle koprowy.

W prjedawšich časach swěćachu wječor nimale wšudze z lučwjanyimi třěskami pod kadołbom; te třěski ležachu w różk kachlowej ławy na kamjenju kaž tykancowe deńčko wulkim. Kur ze zaswěćenych třěskow stupaše do kadołba. Kadołb bě płatowy měch bjez dna, na delnim kónceu šeroki, na hornim wuži. Z delnim šerokim kóncom bě přibity wokolo wulkeho křidžineho wobruka, z kotrymž nad kamjenjom wisaše. Z wužším kóncom bě na štyrirózkate drjewjane suwančko přibity, kotrež so do drjewjaneje trubjele zasowaše. Těle trubjel bě poď wjerchom přičinjena a wjedžeše do wuhnja.

W Delnej Łužicy nakhadžeš tež hišće pjecak. Pod pjecakom je džěra, hdžež je hejka, kušk a sekere. Pod pjecakom nasadžuja starki (w D.-L.). W Khrósćanskej wosadze a najskerje po cyłej Hornjej Łužicy syda starka w kućiku mjez polcami a scěnu pod ławu w kruwjacej dóńcy abo we korbje ze słomy plećenym. Druhdy nasadžuja wjacy starkow nadobo. Hdžž so husatka abo pilatka wulahnu, scěni so jim we jstwje khlěw. Tohodla njebě prjedy jstwa wot duri hač skónc kachli špudowana. Z cyła drje bě w najstaršich časach podłoha jenož hlinjana. Młode husy měješe na burskich kubłach džowka (přenja služobna holca) wobstarác. W přenim času dyrbješe wona tež w noey stawać a jim dawać. Za to dosta jene huso, kotrež smědžeše sebi skubać a předać.

Hdžž z durjemi zastupiš, wuhladaš blido napřečo w hornim kuće stejace. K blidej přitkane měješe kóždy čeladnik na swojim měsće swoju lžicu a widlički. Na blidze leži stajnje z rubom přikryta načata pokruta khlěba, wot kotrejež so prošerjej kreńčka (kromička) wotkrawa. Blido je wulke, syłne, z lipoweho drjewa, njebarbjene, stajnje rjenje běte wumyte. Blidowe nohi su dvě a dvě na křiž zapoložene. Druhdy bě blido tak naprawjene, zo so hodžeše na hruby bok wobroćić. Na hrubym boku

khléb kulachu, hdyž pječechu. Hdžež so blido njehodžeše wobroćec, tam wužiwachu k tomu wudžěłane mjeciki, kotrež běchu tak wulke, kaž cyłe blido. W blidže bě kašćik tak wulki, zo přez cyłe blido dosahaše.

Za blidom sydachu ludžo na lawkach. Jenož hospodař měješe stólc. Za blidom*) w kuće sydaše wotročk (t. j. přeni služowny), pódla njeho na lěwo srěnk a pohoně --- a na prawo třećak, štwórtak atd. Holey sydachu na lawcy k blidej přistajenej. Hospodarjowy stólc bě z drjewa z drjewjanym wobložěnjom, do kotrehož bě wutroba wurězana.

Hinak sydaju za blidom w Delnjeje Łužicy, na př. we Łutach pola Zł. Komorowa. Tu syda hospoza na stólcu. Ji napřečo na lawcy při posćěni hospodař a wotročk abo syn. Na druhej lawcy při scěnje do dwora sydaju džěd a wowka. Na holčej lawcy domjaca a služowna džowka.

Na holčacej lawcy holey trjenja a fale mandluja z kuluškom a mandleškom (přir. basničku wo Janku a Wóršulecy). Ławka, kotraž so k mandlowanju trjeba, njeje barbjena. Druhdy mějachu hišće druhu ławku na čerwjěni barbjenju z wobložěnjom, kotrež bě rjenje wurězane. Na tej sydachu hoséo. Wjacy hač dwaj stólcaj we jstwje njebě. Džěd měješe wosebity mjehki stólc z kožu počehujeny z dołhim wobložěnjom, zo móžeše hlówu na njo zložić.

Jstwa ma pjeć woknow. Hdyž je do jstwje jstwica zatwa-

*) Pola nas we Wulkim Wosyku běše za moje mlóde lěta a je tež hišće džensa porjad při blidže, kotrež w kuće napřećiwu jstwinyj durjam stoji, tónle: při wuzkim boku blida na lawcy k posćěni přičinjenej w kuće sedžeše wotročk a k jeho prawicy pohoněk, k jeho lěwicy pak na lawcy při posćěni do dwora po dołhim boku blida najprjedy srěnk, potom srjedza štwórtak abo kruwař (kruwjacy abo husacy pastyr --- najmlódsi služowny) a po nim na rózku třećak; tutym třom napřećiwu na hibitej lawcy z wobložěnjom kruwařka (napřećiwu srěnjekej), pěstońča (najmlódsza holca --- napřećiwu kruwarjeje) a srěńca (napřećiwu třećakeje) a při druhim wuzkim boku na stólcu napřećiwu wotročkeje džowka a pódla njeje bě stajnje hišće prózdne město za kohožkuli hosća čeledže abo za šwadliču abo za rjemjeslnika, kiž bě na džělo přišoł. Hospodař z hospoza a džěćimi jak wobjedowaše při mjeńšim blidku w druhim (lěwym) kuće napřećiwu durjam stejacym. Paćerje k blidu a wot blida spěwachu wšitecy, hospodař ze swojeje swójbu a

rjena, je pjate wokno we jstwicy. Zwjetša stej dvě woknje do puca, dvě do dwora, a jeli je zahroda z drugeho boka, hlada pjate wokno do zahrody. Wokna bėchu w zastarsku z cyła, bjez křiža. Wokno so njehodžeše wočinjeć, khiba z kukačkom, kotryž so zasuwaše a wotsuwaše. Namakaš tež něhdžežkuliž w starych twarjenjach wokna z małymi kulojnymi škleńcami, kotrež su do wołojanych wobručkow zasadžene. Zawěškow za wokna Serbjā njēmējachu. Za to nadeńdžeš nutřka drjewjane wokeńcy, kotrež w žlobikach (falčach) khodža a so wječor z boka před wokno sunu. Tež słomjane wokeńcy njejsu žadne. Wisaju wonka před woknami a wječor so zo štryčkom na wokno sčahnu.

Často, wosebje w zymje, stoješe tež łožo (ds. postola) we jstwje, něhdže 1,80 m. dolhe a 1,19 m. šěroke. Hdyž bě wjėle džėci w domje, bě łožo na pottřeća lohca šěroke. We nim ležeše mać ze wšėmi drobnymi džėćimi. Najmjeńše ležachu pódla mācerje, wjetše ji w nohach, tak zo bě něhdžežkuliž pieć wosobow w jenym łožu. łožo je z drjewa. łožowej descy abo pobočnicy běštej do wobłoženjowych stołpikow zasadženej a z drjewjanymi hozdžemi přež stołpik zaklepanej. (We wěstěj starej pėšničcy rėka: Běž po babu — klepaj łožo.) łožowe deski bėchu rózate wumolowane. Wosebje zajimawe je njedželčine (njedželničine) łožo abo njedželske łožo (dokelž njedželčina abo njedželniča swoje njedžeze dzerži); wono je na tole wašnje natarjene: na štyrjoch rózkach łoža stoja stołpiki (druhdy rjenje wurėzane); tele stołpiki njesu wudebjeny łožowy wjerch; wot wjercha wisaju bėte płachty hač do zemje, wupyšene ze swječatkami a druhimi debjeńkami na čėrwjenych banėikach. Hdžež tohole rjaneho łožowego wjercha njeje, wisaju płachty na žėrdkach, kotrež su k wjerčej priwjazane.

łožo je ze słomu nastane; doniž słoma zlėhana njeje, je wysoko pošłane; na słomu wupřescėra so pačosna płachta. Spódnego pošłėća w zastarsku njebě; to je z nowišeho časa; na płachće leži hłowak a skónčnje pošłėčo (łožišćo), kotrež je khėtro wulke a jara z pjerjom nasypane. Pjerjo tėi we wupjerku a přež wupjerku je powlečenje abo nawoblečenje (tež po ně. cycha) počėhnjene. Powlečenje je z čišćaneho płatu čėrwjeno- abo módrowoknješkata. W Delnjej Łužicy (na př. we Łutach pola

H. Komorowa) bē pod ložom drjewjany kašć, tak wulki kaž cyłe ložo samo. Tón mješe přědku železnej primadle; za kotrejž so wječor spod loža wučěže; we nim lěhachu džěci.

Z wjetša pak w našim času ložo wjacy we jstwje njestoji; ale pak we jstwicy pak we komorje pak hdžež maju poskhód; něhdže na najstwje abo nadkhěži. Hdžež pak bē hewak prjedy ložo, tam stoji nětko lěhanka (konopej) bjez wobložnja.

W kónc konopeja abo při polcach stoji časnik w drjewjanym kašću; na časniku kokula kuka. Stare časniki běchu cyłe z drjewa, tež wšě koleska. Tajki časnik biješe abo třepješe z drjewjanym klepačkom (hamorčkom) do škleńčaneho zwónčka.

Sěny wobstoja w starych domach z drjewnow abo česankow abo kłodow (po ně. bolow), z kotrychž je kóždze něhdže 25 cm. tołsta. Tele česanki su nutrkach z deskami wobbite. Hdyž ja domske po jenym skhodže, njestoji poskhód abo horni šos, kotryž je najbóle lěpjeńca, na tutech česankach abo bolach, ale na stołpach (wobkročenje). Stołpy su něhdže 2,5 m. wot sebje zdalene a stoja zwonka delnjeje scěny. Na tychle stołpach leži sylna hrjada. Zo by so hrjada wuzhibnić njemohła, du wot stołpów z kóždého boka horje do hrjady pobočne česanki, mječe mjenowane, kotrejž ju podpěraju. Na tej hrjedze wotpočuje poskhód abo horni šos.

Wjerech we jstwje je drjewjany abo hlinjany, a wotpočuje na hrjadach, kotrejž překi přez cyłu jstwju du. Dokelž je wjerech do poł hrjadow zatwarjeny, widžiš we jstwje jenož delnju połojcu hrjadow. Z wjetša su hrjady a deski bruno-načerwjeń wobarbjene. Druhdy, wosebje we wulkich jstwach, dže wot duri hač na posćěn pod přěčnymi hrjadami spódnja hrjada. Něhdžekuliz stoješe srjedz jstwju stołp, kotryž tule hrjadu podpěraše. Na tule hrjadu tykachu knihi, šćetki a druhi naporjadk. Drjewjany wjerech a hrjady kóždze lěto wjacy króć myjachu. Běchu-li wjerech a scěny hlinjane, bělachu je wob lěto jónu abo dwojcy na módro. Na scěnje wokoło blida běchu a su hišće tu a tam swjećatka na škleńcu molowane, njewisachu pak prosće na scěnje kaž nětkole, ale běchu na kosu stykane tak, zo so z hornjej kromu wo wjerech, z delnej wo scěnu zepěrachu; wot hornjeje kromy tychle swjećatkow bimbachu so pisane jějka, kajkež so džěcom k zelenemu

štórtke) dawachu a dawaju. Tajke jejka pripravuju so na tele wašnje: na warjene jejo so z rozškrětym (mjehkim) wóskom hróněka pisaju abo mužiki a žónki, rózički, ptački a zwěrjatka moluja; te wopisane abo wumolowane jejko tunkaju potom do čerwjeneje barby, z kotrejž so jejko čerwjene wobarbi a jenož, hđžež je wósk, wostawa běte. Wyše blida wjarćeše so hoľbik, kotryž wot wjercha na nitcy wisaše.

W najstaršieh časach drje jstwicy (jstwički) njebě. Jstwa džeše překi přez cyle twarjenje. Pozdžišo wotdžělichu wot jstwicy něbdže třecinu, a tak nasta jstwica (jstwicka). W nowišim času je so hospodař ze swojej swójbny bóle do jstwicy scáhnył a ze jstwicy bu deleńca za čeledź.

Nade jstwu je najstwa a nad khěžu je nakhěža. Horjekach je hišće lěhanska komora za swójbnych a hoľca za stuzowne holcy. Hóley lěhaju na hródzach abo na konjencu w khalacej komorje. Pohoně lěha pak tež w konjencu při konjoc h.

Jědźnych tworow mjena z primjenami.

Zezběrał a zestajał † Jan Radyserb - Wjela.

Předspomjujěńčko. We słowniku tele mjena pak jenož z prócu hromadu znamkuješ pak z wetša podarmo pytaš. (Tež je to witany do-
dawek k našemu serbskemu słownikej. Red.)

Běla calta, Franzsemmel.
Běla huska, Weizenweck.
Běla rěpa, Gemüŕe von Wasser-
rüben.
Běla solotej, Staudensalat mit
ŕaurer Sahne.
Běla zopa, Milchsuppe.
Běle slawki, Fadennudeln.
Běly tykanc, Kuchen von Weizen-
mehl.
Běly wosušk, Weizenbrötchen.
Běrnjaca mjatka, Kartoffelmus.
Běrnjaca zopa, Kartoffelsuppe.
Běrnjace kulki, Kartoffelküŕe.

Běrnjace tačalki, Kartoffelscheib-
chen in Fleischbrühe oder mit
Einbrenne.
Běrnjacy tykanc, Kartoffelkuchen.
Bosy kał, Weißbrot ohne Fleisch.
Bosy solotej, Staudensalat ohne
Eier oder Fleisch etc.
Bozankowa zopa, Hollundersuppe.
Butřankowa muka, Buttermilchbrei.
Butřankowa zopa, Buttermilch-
suppe.
Caltowe ryčefki, geröstete Semmel-
scheibchen mit Suß von brauner
Butter.

- Cyblowy začink, Abmache mit brauner Zwiebel.
 Cyle krupy, grobe Gerstengraupen.
 Čerwjena hejduš, kalter Grüße mit Himbeerguß.
 Čerwjena řepa, Salat von Roterüben.
 Čerwjena solotej, Salat von roten Kartoffeln, Äpfeln, Rüben und ganz fein geschnittenem Rotkraut.
 Čorna juška, schwarze Tunte von (Gänse u.) Blut.
 Čorna zopa, Wasseruppe.
 Čorne mjaso, Rauchfleisch.
 Čorny wósmuž, Wassermehlbrei.
 Čelaca hlowa, saurer Kalbskopf.
 Čelace jatra, gebratene Kalbsleber.
 Čelace nózki, gebackene Kalberfüße.
 Čelacy krjózk, Kalbsgeftröße.
 Čelacy slink, Kalbsgeschlinge ohne Leber.
 Drjebjena zwara, abgekochte Milch mit Einbrock.
 Drjebjene mloko, Milchtaltschale.
 Drjebjene piwo, Bieraltschale.
 Drjebjeny sydk, gequirte Sauer-
 milch mit geriebenem Brote.
 Donski zajac, Kaninchenbraten.
 Drohne bibaski, kleine Mehlnödel mit Speck und Zwiebel.
 Hejdušna kolbasa, Grüßewurst.
 Hejdušne krupy, Buchweizengrüße.
 Hejdušny plinc, Plinz von Heide-
 mehl.
 Hibane kulki, Sesenklöße.
 Hrabane kulki, Raffklöße.
 Hrózynkowe mjaso, Rindfleisch mit RosinensaUCE.
 Husacy drobck, Gänselein.
 Husta muka, Faustmaufe.
 Husty sydk, Stippmilch.
 Jatrowa kolbasa, Leberwurst.
 Ječne krupy, Gerstengraupen.
 Ječny khléb, Gerstenbrot.
 Ječny plinc, Plinz von Gerstenmehl.
 Jerjowa solotej, Heringsalat.
 Jutrowne kózlo, Zidelbraten.
 Kalowa solotej, Krautsalat.
 Kisala pjeđen, saurer Rinderbraten.
 Kisala zopa, Brotsuppe mit saurer Sahne.
 Kisale bérny, Kartoffelsalat.
 Kisale častki oder kisale mjaska, Ragout.
 Kisale kaldony, saure Flecke.
 Kisale hriby, getrocknete Pilze in saurer Sauce.
 Kisale jerje, marinierter Heringe.
 Kisale kórki, Salzgurken.
 Kisale soki, saure Linsen.
 Kisaly oder kisany kal (kisykal, kisty kal), Sauerkraut.
 Kisaly wósmuž, Sauerbrot.
 Krupjana oder krupna kolbasa, Grüßewurst.
 Kulkata calta, Semmel mit Eischen (Häuptchen).
 Kulkata zopa, Brühsuppe mit Klößchen.
 Kulšica z třomi džerami, Faustmaufe; dicker Mehlsack mit 3 Vertiefungen zum Einguß brauner Butter.
 Khlébowa poliwka, Brotwasser-
 suppe.
 Khlébowy tykanc, Kuchen von Brotteig.
 Khmjelowa solotej, Salat von Hopfenkeimschen.
 Makowa calta, Mohnsommel.
 Mjasowe bibaski, Fleischnudeln in Würstchenform.
 Mjasowe kulki, Fleischklöße.
 Mjedowa calta, Honigsommel.
 Mjedowy tykanc, Kuchen mit Honig bestrichen (nicht „Honig-
 tuchen“ Pfefferkuchen).
 Mlokowa calta, Milchbrötchen.

- Mlokowa pliwka, Milchsuppe.
 Mučkowy tykanc, Streuselfuchen.
 Mukowe kulki, Mehlfloße.
 Palencowe kusy, kleine Brotscheib-
 chen mit Branntwein befeuchtet;
 mit bei den mehreren Speisen
 am Abend des 24. Dezember.
 Parjeny kal, halbgarer Krautsalat,
 nur mit heißem Speck gebrüht.
 Piwowa zopa, Biersuppe.
 Pječene ryby, Bratfische.
 Pječna kolbaska, Bratwurst.
 Pjelnjene (auch tykane) holbje,
 gefüllte Tauben.
 Pólska solotej, russischer Salat.
 Pražena sól, in Fett geröstetes
 Salz zum Streichen auf Brot,
 Pellkartoffeln u.
 Pražene kulki, in Fett gebratene
 Kloßhälften.
 Praženy jerij, Brathering.
 Pražene mozhy, gebackenes Ge-
 hirn.
 Pšenična huska, Weizenbrot zum
 Einbrocken anstatt der Semmel.
 Pšenične krupy, Weizengraupen.
 Pšenične plincy, Plinzen von
 Weizenmehl.
 Pušćane jeja, „verlorene“ Eier.
 Rězniči zajac, großer Fleischkloß,
 „falscher Hase“.
 Sadowa muka, Obstmus.
 Sadowa zopa, Obstsuppe.
 Sadžane jeja, Spiegeleier.
 Samobelene bërny, Pellkartoffeln.
 Skopjace pleco, Schöpfschale.
 Slawkowy tykanc, Streuselfuchen.
 Slódka juška, Honigsauc.
 Slódke čelo, Kalbfleisch in polni-
 scher Sauce.
 Slódke ryby, Karpfen in polni-
 scher Brühe.
 Slódki kal, Weißkraut und Weiss-
 kohl als Gemüse.
- Slonjene abo slone mjaso, Büfel-
 fleisch.
 Slepce holbje, Krautblätter mit
 Hirse gefüllt.
 Slowkowa juška, Tunte von ge-
 backenen Pflaumen.
 Sočny war, Linsengericht.
 Srěni tykanc, Mittelmehlfuchen.
 Srěnja calta, Dreierbrot von
 Mittelmehl.
 Studžene mjaso, Sülze.
 Stuzena juška, gedämpfte Brühe.
 Stuzene mjaso, gedämpftes Fleisch;
 Schmorfleisch.
 Suchi tykanc, gusloser Kaffee-
 fuchen.
 Sušena kolbasa, geräucherte Wurst.
 Sušene hriby, getrocknete Pilze.
 Sušene mjaso, Rauchfleisch.
 Sušeny jerij, geräucherter Hering.
 Sušeny polč, Rauchspeck.
 Sušeny sad, Dörrobst.
 Sydnjena juška, Gelee.
 Sydrowe kulki, Käsefäulchen.
 Sydrowy tykanc, Käsefuchen.
 Sypkowy tykanc, Streuselfuchen.
 Swjerčate kulki, Speckfloße.
 Toldene bërny, Kartoffelstampf.
 Tolčeny hroch, Erbsenmus, -brei.
 Torhane krupy, feine Graupen;
 Gräupchen.
 Tučna kolbasa, Weißwurst.
 Tukowa mačka, Specktunte.
 Twarohowe kulki, Quarkfäse.
 Twarohowy tykanc, Quarkfuchen.
 Tykane bliny, Pfannkuchen mit
 Füllung.
 Warjena husyca, gekochte, ge-
 dämpfte Gans.
 Wjerčene bërny, Kartoffelbrei.
 Wjerčene jeja, Rührei.
 Wjerčene skórki, Biermüschchen.
 Wjerčeny sydk, gequirkte Schläder-
 milch (m. gerieb. Brot u. Zucker).

W kropje muka (kropmuka),
Wassermehlsuppe.
W mlócy calty, Semmelmilch.
W mlócy jahly, Milchhirse.
W mlócy jahody, Milchaltshale
mit Heidelbeeren ꝛ.
W mlócy khřen, Meerrettich in
Milch.
W mlócy muka, steifes Milchmaß.
W mlócy rajs, Milchreis.
W mlócy wósmuž, Mehlsbrei mit
Milch.
Wobli hroch, Klappererbsen.
Wobli jeja, gefochte Eier; Sooleier.
Wolijowe plincy, Weindöplinzen.
Wolijowy twaroh, Quark mit
Weinöl angerührt.
Wolijowy tykane, Quarkfuchen.
Wowče mozhy, gebadenes Hammel-
hirn.
Wowče rjebleska, Schöpsfoteletten.
Wowči slink, Schöpsgeschlinge.

Wowsne krupy, Hafergrüße.
Wowsny khlěb, Haferbrot.
Wulke bibasy (auch w. bibaski)
Roggenmehlslöse mit frischer
Butter zu streichen.
Zaječi drob & droběk, Hagen-
schwarz.
Zaječi khlěb, Brot (reisp. Semme),
so über Feld getragen worden,
beziehungsweise nicht verzehrt,
sondern (den Kindern) mit heim-
gebracht worden.
Zaşkrjene bėrny, mit Fett und
brauner Zwiebel abgemächselte
Kartoffeln.
Zawalene jahly, Hirse in Kraut-
blättern; Hirsekraut.
Zymna hejduška (auch bėla hej-
duška), kalter Stippgrüße mit
Milch oder Rahm.
Zymne nózki, Sülze.
Zotte woka, Sekeier.

Ludowe pėsnje, spėwy a rėće z Turnowa a Drjenowa (D.-Ł.).

Zbėral † *Mjertyn Món.*

Ze zawostajenych papjerow swėrneho Maćičneho sobustawa, kn. prof. Mjertyna Mónja w Eislebenje, rodž. d.-luž. Serba z Turnowa, dostach zbėrku ludowych pėsnj a nabožnych spėwow, zwjetša variantow, a kwasne wotprošowanja Picańskeje wosady a wotpisk tak mjenowaneho „Njebjeskeho Lista“. Pėsnički a wotprošowanja je naš njeboh krajan z wuwzaćom dweju pėsnjow we swojej domowinje w Turnowje a Drjenowje pola Picnja w lětach 1884—89 z ludowych wust zebėrał, nabožniske spėwy pak z rukopisnych modlerskich knižkow swojeju maćerje a sotry a njebjaski list z Maćičneho eksemplara Fabricioweho ds. katechisma sebi wupisał. Ja jeho zapiski tu přehladane a zřjadowane zjawnosći přepodawam wosebje k wopomnjeću našeho pilneho a wótčinscy zmysleneho delnjoserbskeho sobustawa, kotrychž mamy bohužel tak mało, a potom tež za nowe dopokazmo, kak njewobstajne, přemėniwe, čėčite su texty našich narodnych pėsnj a spėwow w ludywym erće.

Z ludowych wust ženje tu samu pėsen w cyle samstnej podobje njezawlyšiš. Tuž změje tón, kiž něhdy poklad našich ludowych pėsnj w zhromadnej knizy kritiscy přehladany nam z nowa wuda, peľne prawo, z tych wšelakich variantow kóždu pėsen po móžnosći do jeje přerjotnejje podoby wročo zwjesć a tak našmu ludej jeho narodne pėsnje w porjedzenym a lėpšim wudawku do rukow dać. A z jich wulkeje syľu maju so potom zaso najrjeńše po hłosu a wobsahu wubrać a hdžežkuli budže to trjeba hišće dale sporjedžeć a wosebje zwudospolnjeć a tajke w mjeńšej knizy za naše serbske šule a spėwanske towarštwu wudać.

Štož rěč a prawopis tu wozjewjenych zapiskow našeho njeboh M. Mónja nastupa, njejsym we nich naš nowy porjedzeny ds. prawopis nałožił, ale sym kaž w narěči wšitko, tak tež w pismje z wotmyslom džiwapo na zběraćela a z česćownosću k njemu nimale wšo njeprēměnjene wostajił, kaž na př. jeho wašnje jotowanja a pismik „ř“ za „š“ a „š“; jenož w město jeho pismikow „v“ a „ó“ a „ó“ sym stajił po zwučěnym wašnjju „w“ a „ě“ a „ó“.

Redaktor.

A. Ludowe swětnje pėsnje.

I.

(Přir. Smol. 48. Mu.² 12. Ma. 29.)

Srjež Turnowa stoj ta lynda zelena,

a do dwór jo wóna schylona;
spód njeju seda žowcyšćo,
to zem mje wejgin tužašo.

Njezbjeraj, žuwćo, zelišćo
šak we tej šańkej košulce,
Lubeg njasechu z dwóru wen,
wjele ludu za nim žo.

Nejpperjej zešo jogo lubka
srěža dwěma młodšyma,
tak zem mje tužnje plakašo
swojej bělej ruce lamašo.

„Njeplac ty žuwćo wó tego,
a šak maš hyšćen młodšego.“
„Co su mje žgan te młodosći,
gaž zem mje njejsu lubosći.

„Joli wón humrěł mójogdla,
ga cu ja humrěš jogodla;
zakopšo naju gromadu,
spód tu lyndu zelenu.

Sajžćo nad nama přuta dwa,
a přuta tej dwa winowej.“
pšuta husokej zrosćoštej,
guste granki mjejaštej.

Gromadu se wónjej splešaštej
a zwěru se lubo mjejaštej.
to dej byš naju spomněše,
až se lubo mjejačmej.

II.

(Přir. Smo. 51 a 18 a 13. Mu.² 11.
Ma. 64 a 34.)

Bjela ta roža cerwjena jo
a nasrěž tog leta rozkwitła jo.
„A to njej mje žedna kwis-roža,
to jo to naše młodše žuwćo.“

Skazala wóna jo skazala
swójomu lubemu na jgru přis:
„A přiž ty ředny najgru k nam,
jacor gaž naše spat hujdu.“

A spód tymi samnymi jacorkami
póra se ředny k Řednyškojcam:
„Spiš ty, o ředna, jo? ab nic?*)
ga wótcyń te žurja a spušć mje
nutř.“

*) Var.: Spiš ty rjedna lejgeu sama?

„Z pólnocy ja nikog njeznajom
a nutř ja nikog njespušćam.“

„Njeznajoš ty mje z pólnocy,
ga rozmėjoš žem mje spó rėcy
a spód mójim sichym klapanim
a spód mójim lažkim wólanim?“

A zapal žem rėdna swėcycku
a hogledaj žem ty, chto ja som.“
A swėcycka se jo zgorėła*)
a z drugimi jo se přegronėła.

„Njent dobru noc, dobru noc,
lubka mójja,
naju te lubosći roztyła du,
wónje se wiju pó swėše,
ako to pjero na wóze,
z dejšćami wónje se rozejdu
a z wėřkami wónje se rozduju.“

A to stej dwa křasnej nadobnej
a hobej stej na se spódobnej.

III.

(Přir. Mu.¹ 33, Jo. 9. Ma. 60.)

∴ Dobru noc, lubka ja mysym
přeje, ∴

∴ Sejdowaš wót tebjje, sejdowaš
wót tebjje
do cuzej' zejnje.“ ∴

„Sejdujoš ty se wóte mnjo,
we rožnem gumnje cu ši docakaš,
we kwišenju.“

„Ty njetrjobaš cakaš, ja som
chuda.

Ži přašaj sebje za bogatšeju,
mje jo přawje.“

„Co přašam ja za bogatšeju,
na gluce, žognowanju jo šo le-
žane,
ten ak jo wėri.“

*) = zgorėła.

„Ten ak jo wėri, ten tuder njej,
jo hurejtował, přižo witře zasej
pózdze, rano.“

We Hungorlanže jo derje byš,
tam pij' te žuwćo a tek te góley
słodke wino.

Słodke wino to dobre jo;
ga dajšo nam piš a wėcej nalewaš
a luštne byš.

Chto jo to spiwanje humyslił?
To su spiwali třo sakske góley
we dobru noc.

IV.

(Přir. Smo. 6. Mu.² 15.)

Rejtař rejtował spó goli
nadrejtowa zagrodku
a we tej zagrodce dvě řednej
žuwći:

jadna te wėnki wijašo
a druga te šanty šyjašo.

„Ta ak te wėnki wijašo,
ta dej ta mójja hejgen byš;
a ta ak te šanty šyjašo,
ta dej tog mójog kumpana byš.“

„Pjercej ja twójja njebudu,
až zymje budu rože kwisć.“

„Zymje žedne rože njekwitu,
to dej je mólař mólowaš.“

Rejtař hobroši konja bruneg,
rejtowašo přeje k mólarjoju.

„Mólař mje móluj dvě roży,
hobej na jadnym kórjenju.“

A mólař tej roży mólowašo,
a rejtař ten na njog gledašo.

Rejtař mólarja přašašo:
„Co dej za tej roży byš?“

„A za njej dej wjele pjenjez byš,
cerwjena roža za tolař njej.

A cerwjena roža za tolař njej,
bjela ta pak tak droga njej.“

Rejtar pjenjeze licašo,
 mólar ten jak je grabašo.
 Rejtar hobroši kónja bruneg,
 rejtowašo zasej (k) zagrodce,
 „How maš ty zuwčo dvě rozy,
 hobej na jadnym kórjenju.“
 „To njej mje žedna kwis-roža,
 to jo ju mólar mólowal.“
 „Njebyz zem žedna torna hupa,
 kšela sv z wójakom žortowaš.“
 „A ja som z wójakom žortowala
 a njent deru ja nimjer jogo byš.“

V.

Drjejany janžel, njetuž wjejsin;
 pjerjej sy mój luby był
 a wjecej nic.
 Gaby ja to pjerjej wězela.
 až Turnowje take falšne golcy su,
 až jich lubkam daju stojas
 a za towzynt, a za towzynt
 za drugimi su.

VI. (Mańželstwo).

(Prir. Jo. 25.)

Njent póstuchajšo křescijany
 zo prižo to mańželstwo
 :: na to markujšo. ::

Z ćłowječnejn mudrości nic,
 to běšo jedna bóža móc,
 :: we paradizu. ::

Tog muža luby Bog stworił
 do spanja wón padnul jo,
 :: wjelgin słodkego. ::

Z jog šela ze wón kórabju,
 stwóri jomu jog žeńsku.
 :: tu mańželsku. ::

Ten swěty staw jo njeto přec
 přez mjeršnika skóńcowany,
 :: twarže zwězany. ::

Ćłowjeki njedeje štirowaš
 a teke nicht wěcy šejdowaš.
 :: ak smjerš sama. ::

Tak lubeg Boga proštej wej,
 ak muž a žona mańželskej
 :: za waju gluku. ::

A tam bužo žognowanje
 a to stawne wjaselenje
 :: přecej z wama. ::

Ga tak wy šykne cesne gósci,
 grońšo we luboći:
 :: Bog byž z wama! ::

To my še teke cynimy,
 za waju gluku prošmy:
 :: Bog byž z wama. ::

Ga markuj luby nawoženja,
 a teke ty luba njewěsta,
 :: na žinsajšy žeń. ::

Waju budu trefiš wjaselenja
 a teke zmakaš tužyca
 :: we mańželstwu. ::

Ga dobru noc njent mějšo še
 a wóstańšo še wjasole,
 :: swajžbařske gósci. ::

Na tu swajžbu spominajšo,
 kotraž bužo při Jezusu
 :: we nimjerstwu. ::

Prisp. To spiwanje jo po po-
 wěsci mójeje maserje z Górnjowa
 how do Turnowa přišlo přez Wóseń-
 koje Matejsa hokoło 1840—42; wón
 jo jo nimske how prinjaš a pón do
 serbskego přestajš. Njent njejo to
 nimske how znate při tych młodych.
 Nimske se zachopijo tak: „Merk
 Euch, ihr Christen, was ich Euch lehr“,
 Wo kommt denn der Ehstand her?

VII. Swajžbařska štučka,

(Prir. č. I.)

Srjež Turnowa stoj ta lynda zelena
 a do dwór jo wóna schylona;
 spód njeju seda žuwecyšo
 a wijo te wjenki rušane
 a šyjo te Santy žyzane.
 Dwa jo tej wjenka huwila

a dwa jo tej šanta hušyla,
wěcej dla plaća njamóžašo.
Jaden bužo jomu daš
a drugi bužo sama měs,
a wěrowana žona we njom bužo.
Swajžbarje do jsy přižezechu
a na zelenej górcce zastanuchu,
a pšašali su se pšašali,
žo ten Rědnyškoje*) nowy dwór jo.
„A což-li wy jo raži wěžeš,
a comy my wam jo spowježeš,
a comy tež wam jo spokazaš.“
A swajžbarje do dwór zajezechu
a na zelenej górcce zastanuchu.
A k nim wón hujže Rědnyška*)
a wóna je šykne huwita.
„A witajšo, swajžbarje, še gromaže!
a jan ten naš młody sam wósebje!“
Swajžbarje do jšpy nutř zechu,
za blido wóni se zesedachu.
A njewěsta wótcyni hoknje dvě
a wótlama sebje roży dvě
a da jej tym gólcam za blido.
„A how mašo, gólcy, roży dvě
a wěcej wam dawaš njebudu,
njent deje wam te druge dawaš,
a wy dejšo z nimi rejowaš,
a pyšne te tance zwózowaš.“
A wóni ju ze jšpy wen wjezechu,
a wóna tak tužnje plakašo
a šyknym dobru noc zawdawašo:
Njent dobru noc mojima starjej-
šyma,
a młogu tu nocku njejstej spalej
a na rukoma stej mje znosowalej.
Njent dobru noc mójima kum-
pankoma,
tej ak žins ze mnu pyšnej stej;
dobru noc žuwćam Turnojskim,
wjecej ja z wami njebudu;
budu we šlewjeru bjelonem
a wjenjašku rušanem žednje wec.“

A wóni ju ze jšpy wen wjezechu,
a wóna tak tužnje plakašo
a šyknym tu dobru noc zawda-
wašo.

VIII.

(Prir. Smo. 5. Mu. 29.)

Grabało žuwćko pód golku hows,
přižo k njej rejtař hejgin sam:

„Žuwćko, co ty how želaš?
Njetrjobujoš ty pomocy?“

„„Přez pomocy wóno jo pósecone,
přez pomocy wóno teke b'žo
zgrabane.““

„Njedawaj, žuwćko, gjardych słow,
ty dejš njet hordowaš hejgen
mója.“

„Małučka sy mje zlubjona
a groniš hyšći njejsy mogała.“

Žuwćko to chysi grabicki,
ženjo (k) myterce plakucy.

„„Myterka, luba myterka,
co wy ščo kuli cynili,
až ščo mje malučku zlubili?““

„„„Njeplac, žuwćko, a njestaraj se,
mej bužomej rejtarjeju zaplašiš.“““

Myterka licašo pjenjeze,
rejtař ten do jšpy stupašo.

„Mje njejsu ljubjone pjenjeze,
mje jo ljubjone žuwćko ředne.“

„„Ga bjef sebje bōžemje, a bog
ten kšel,
ab wóna ší za leto humrjeła.““

A hyšćer njeby ženo leto,
ga jo rejtarjeju žuwćko humrjeła.

Lina Lapanoje.

*) To mě se stawnje přeměnja po potřebnosći.

IX.

(Ptir. Mu.¹ 14.)

„Spiwaj, spiwaj, syłojik, hejda,
ty dejš to leto mój písoł byš.

Ty dejš mje lešeš do šmyta, hejda
a želaš pjeršćenik wót złota.“

„Pjeršćenik juž dawno želany,
a hyšćen njejo spłašony.““

„A co ga za njen dejało byš?“

„A za njen dejał tolař byš.““

„Tolař cu ja rady daš
a rownoš hyšćer dwa bylejš.

To dej měš mója lubcycka
na jeje rucku na běžu,
na jeje palaćk na małki.

To dej měš wóna spominaš,
a gaž ja budu wandrowaš

Přez cuzu zemju dałoku
a na tu zymu wjeliku.“

Maria Lapanoje.

Přisp. Tej štuće som w leše
1887 zeń 15. julija w Bórkowach sebje
napisał; ta mała Linka a jeje wěšša
sořra Maria Lapanoje stej mje jej
předapiwalej. „I“ se hugronijo w
Bórkowach přece ako „v“; šo druge
wjetyš žel tak ak how stoj pisane.
Wot teje drugeje štućki bywa přeco
ta druga smužka dwójca spiwaua.

X.

(Ptir. Smo. 2.)

Tužycu, tužycu wjeliku mam,
z tužneju hutřobu wjasoła som;
moj luby wote mnje šejdujo.

„Šejduj a šejduj bóžemje
a nic jano šak tak dałoko.“

„„Dalej a šyrzej mej bužomej,
cesnjejšej gromadu přiš bužomej,
a lubjej mej se změjomej.““

„Jadne leto, dvě leše, to njej
šak nic,

tri leta, styri leta, to jo žgan došč.“

„A dlej mej njam'žomej fryjneje
byš;

gaby to mogalo možno byš,
ga kšelej tym gercam tolař daš,
až dejali nama jadnu reju graš,
a reju tu jadnu mału chylku.“
Wózeł jo kónika za huzďicku,
swoju lubu lubcycku za rucycku,
njedał se pjerzej jej z města gnuš,
až dejala zhubiš, až jogo co byš.

Maria Matykoje.

XI.

(Ptir. Smo. 5. Jo. 7. Ma. 53.)

„Gaž ja na wojnu pójedu,
komu der' móju lubku přirucyš.“
Nejpjerzej mójomu bratřoju,
pótom pak mójomu kumpanoju,
kumpanoju wjele pjenjez daš,
ten dej móju lubku zastojaš;
won dej ju derje zastojaš
a teke z njeju rejowaš.“

Šykne te žuwća na reju du,
jadna ta rjedna za nini;
šykne te žuwća do jšpy du,
jadna ta rjedna za žurjami;
šykne te žuwća rejuju,
jadna ta rjedna heli placo;
šykne te žuwća piš krydnu,
jadna ta rjedna lejder nic.

Luby ten ježo z wojny dom
po tej žen góli zelenej,
po tej žen droze dalokej.

Přjedny ten raz won hustřeli,
chopi se kumpan markowaš,
chopi to žuwćo do reje braš:

„Póž, póž, ty rjedna, rejowat,
ja cu ší raz piš šenkowaš.“

„Njent daj se ze mnu na pokoj,
gaž moj ten luby domoj žo.““

Luby se póra do dwora,
kumpan se deri za gumna.

„Njehubjegaj, njehubjegaj, kum-
pan mój,

comej se pjerwjej huwitaš;
nejžpjerwjej z bėlyma rukoma,
potom z wotfyma njacoma.
Sy ty moju lubku zastojal?
Sy teke z njeju rejował?“
„Z drugimi jo won rejował,
ze mnu pak jano lejder nic.“
„Njent grajšo gercy noc a zeń,
na mójej' lubki pjenjeze,
na jeje twarde tolarje.“

Maria Matykoje.

XII.

(Prir. Ma. 69. Mu. 13.)

Ślodaf kšešo mantel šys,
a njewježešo kak, hej, ramti riti
ralala!

a njewježešo kak.

Mantela by było,
kraga fjeluju, hej atd.

Gaž njamžo hordowaš mantel,*)
ga daš jo kapica, hej atd.

Kapica by była,
šocchin fjeluju, hej atd.

Gaž njamžo hordowaš kapica,
ga daš jo zecyščo, hej atd.

Zecyščo by było,
nogajca fjeluju, hej atd.

Gaž njamžo hordowaš zecyščo,
ga daš jo bruslaca, hej atd.

Bruslaca by była,
kapsa fjeluju, hej atd.

Gaž njamžo hordowaš bruslaca,
ga daš jo rukajca, hej atd.

Rukajca by była,
palce fjeluju, hej atd.

Gaž njamžo hordowaš rukajca,
ga daš jo zapłata, hej atd.

Zapłata by była,
žera jo wjelika, hej atd.

Gaž njamžo hordowaš zapłata,
ga daš jo nižer nic, hej atd.

Ana Matykoje.

XIII.

(Prir. Jo. 28. Mu. 1. Ma. 51.)

We tym gorše lejnja
ta tam bytře kwisašo:
Tak rjedne jo to burske žuwco,
šyknym gólcam derje zo.
„Směj-li mej tej rjednejšej,
ga grajžo nama pozlažka,
až mej móžomej přeje priš.“

Za našymi gumnami
wjele rjednych gumnow jo.
Co ga we tych gumnach jo?
taka rjedna pšenica.
Chto ga ju tam plejašo?
naša Anka rjednejša.
Anka ty dejš domoj hyš,
po tebje su přijeli
ze štyrjomi konimi,
ze štyrjomi brunymi.
Naša Anka doma njej,
ta jo kjarcmje oa piwje.
Glažk piwa wona pijašo,
a šyknym gólcam dawašo.

Majka Mójnoje 17./7. 89.

XIV.

(Prir. Smo. 32.)

„Stawaj mje górjej, knjewski
knecht,
a sypaj tym kónjam howsa dosć
a nalowaj jim teje wody dosć.“
„Kak ja deru nalewaš?
na jadnej ruce žuwco spi
a na jadnej ruce wjenjašk mam.
Wjenjašk kšeł rad hogledaš
a žuwco njekšeł hubužiš.“

„Šykne te luže spje (spij') a laže
a ja deru spod teju murju chojžiš
a za gwėždami gledajucej.“

*) Majka Mójnoje: Njebužo-li tež mantel.

Šykne te gwězdy bytře su
 a jadna ta jo ta bytřejša
 Ta swěši šykny m górkam, dołkam,
 a mójej tej lubce k wjaseli
 a drugim tym žuwcam k tuženju.“
 „Kólebkach som ja lažala
 a gróniš njejsom mogala.
 Som mogla krydnus grod a wjažu
 a jadne rjedne dobytki.“
 „Mjela a njedžyž, rjedne
 wojak ma teke pjenjeze
 a jadne rjedne dobytki.“

Majka Mónjoje 17. 7. 89.

XV.

(Prir. Ma. 41. Mu. 1 25.)

„Hobšejt mysym wózeš,
 wót tebe šejdowaš.
 Sy-li ty mója nejlubša,
 njebjef sebye drugogo.“

„Gaž ty w cuzym lanže b'žoš,
 ja spominam na tebe,
 a placo moja hutřoba,
 wo tebe tak tužna b'žo.“

„Njetuž lubka togodla,
 ja ga přidu zasej.
 Njepridu ja we zymje.
 přidu pak ja we leše.

Leše, gaž ja zelena,
 póžzomej do gumna.
 sednjomej se gromadu,
 tergamej te kwětaški.

Slyšymej te tašacki
 we tom gumnje spiwajcy,
 měnimej až pošly su,
 wjele dobreg' prinjasu.“

Anka Matykoje z Drjenowa,
 17. 7. 87.

B. Luda we nabožne spiwy.

I.

1. We Jezusowem mjenju my
 schapjamy,
 což smy tog lepšego nahuknuli,
 how wot božego słowa spiwajšo,
 to poslušajšo, stare a młode,
 kak my to swětko skrydnjomy.

2. Ta wěra nam to nejwěcej
 cyni,
 přeto nam bužo dany ten swěty
 duch:
 chtož božemu słowu dowěri,
 tomu budu wodane še jogo grěchy
 přez Jezom Kristusa, jagnje bože.

3. Za naše grěchy jo won hu-
 mrěl
 a to strowje nam zwarbowal;
 gab' se nam njebył narožil,
 my byli še truchle a zgubjone,
 to jo sebye sam luby bog hu-
 zwolił.

4. Daž Habram Bogu cesć wjeliku;
 Bog přiračnowal jom to k praw-
 dości.

tym Romarjam na třešem stawje,*)
 chtož dejal přez tu kazń přestupiš*)
 ten dej to nimjerne žywjenje měš.)*

5. Po tom mje truchlěm žy-
 wjenju,
 gaž se ta duša z togo sěla šejdujo,
 ga přiruc ty ju bogu samemu,
 tam poježo ta moja chuda duša:
 Bogu buži cesć, žek, chwalba we
 nimjerstwu.

II.

1. Ta noc njent nutř stupa
 a na zejmu se lega.
 Moj Jezus stůp předk nas
 a daž swětko hordowaš.
 :|: Při Jezusu nic jano ako stwětko
 jo. :|:

*) Tute tši rjadki su skuzene.

2. Ja som ten zeń zĩnsa cyniĩ,
coz mje njepřĩstũša,
ty sy jo přĩwdaĩ a gorzej napisal
to rachnowanje som sebje
: : ja přjedk stawila. : :

3. Derbjeĩ mój dluę niži wo-
stanuš

zapisany, tam jo boža dobroš:
ta mje njambožo wótepfes:
twoja cerwjena křej
: : šo dobre cyniĩ dej. : :

4. Moje šykne grěchy
piš je z twójeju křiwju;
za to ja šĩ přosu,
přeto take pismo

: : žeden dluę njepišo. : :

5. Njento ja se legam dołoj
we božym mjenju, žajtřa ja
šĩ wołam na mójžo zelo zasej,
ty myšliš zeń a noc
: : na mójžu pótřebnoš. : :

6. Ja njok se wěce daš
nic wót swětnego cowaš.
Togodla přosym tebe,
kšel žagnaš to wote mnje;
daj, až we cowanju
: : ja tebe huznaju. : :

7. Ja spim we twojom mjenju
moj wotpocynk, žarž jen,
groń jomu jo a amen,
ja šĩ hustawiju
: : k wječtarju nade mnu. : :

III. Jezusowe šerpėfe.

(Přir. Muka, Čas. 77, 35.)

1. Kristus ten zėšo do gumna,
swojo gorke šerpjenje tam zachopi,
tam tužašo list a zelena trawa,
tam tužašo šo coz tam běšo.

2. Tam přĩzoču te falšne žyzi,
Kristusa přĩmėchu woni,
jogo marskachu a kronowachu,
jomu jogo swětu głowu złamachu.

3. Wjezechu jogo do sudneje
wjaže,

z wjelikim bišim zasej přejc,
stawichu jomu husokũ křicu,
Maria hoplaka tu tužycu.

4. Přez marijnu hutřobu mjac
zėšo,

Wona zawoła: och hej, moj lubšy
syn,
mojeje hutřoby troštař ty sy,
moje gole, njet mysym ja šĩ
spuščĩš.

5. To cynjašo žydojska falšna
zlošć,

bijachu Jezusa z falšnošću woni,
bijachu jog we jadnej štunže wěcy
ak howacy towzynth raz.

6. Tam přĩžo jaden slepy žyd,
jaden rožon /ruce mjejašo,
won přĩžo z wjelikim zbėgom,
štapi Jezusa do boka.

7. Marija k tej křicy tež přĩžo,
swojo lubše gole tam wĩžešo,
na tej křicy wisajucy,
jeje hutřoba by tužycy (var.: wjel-
gin tužna běšo).

8. Johannes moj lubšy posol ty,
ja šĩ moju maš přĩrcu,
woz ju a wjež tak daloko,
až mojeje žalošći wĩžeš njebužo.

9. Jo, Krist, ja cu jo rad cyniĩ,
ja cu ju wjašć tak daloko,
ja cu ju troštowaš tak debrje
ak jadna maš swojo gole troštujø.

10. Njet spochylajšo se, bomy
a gałuze,
mojo gole njama žednog wotpo-
cynka,
njet spochylaj se list a zelena
trawa,
a dajšo sebje to k hutřobje hys.

*) Tejlė rjadcy stej skepsanej. Red.

11. Te wjelike bomy se spochylachu,
te wjelike gory se roztergnuchu,
słyńco zgubi swojo swětło,
tašacki zgubichu swojo spiwanje.

12. Njet hobdenkujšo křesci-
jany,
kak Kristus za nas serpjel jo,
jo serpjel našych grěchow dla,
až nas wot zlego ducha wymogl jo.

13. Njet hobdenkujšo, křesci-
jany,
ehtož ten kjarliž spiwaš móžo,
ten spiwaj jen každy zeń jaden
raz,
Jog duša bužo přiš do njebja.

14. Cesé chwalba buži bogu
wošcoju,
a jogo nejlubšemu synu,
tak teke tomu swětemu duchu,
cesé buži bogu we nimjerstwu.

IV.

1. Z mojim bogom ja spat pojdu,
te broni tych janželow
mje hobwarnowaš budu
přešiwu zlych cartow,
moju komorku hoblagnu,
mje při boce budu stojaš,
šu žalosć daš přewinuš,
we měrje daju mje spaš.

2. Gaš ja se přigotuju,
šu drastwu přeje kladu,
mojo ložo hupytaju,
tež na moj row spominam,
tak ak se zeblacom,
a njent spat do postole du,
tak teke gaž ja humru,
rowno tak spat pojdu.

3. Jaden plat a styri dele
to jo moja sledna cesé,
tomu tež to smjertne zele,
to jo moja pyšnosć;

a kšel mje teke rowno
něcht něco sobu dawáš,
tam hužywaš jo njamogu,
było šo huženćam.

4. Lubosne jo to spanje
a tež wjelgim słodke;
o knjez, daj až se stanjo
to same lubosnje
na mojow slednem końcu,
gaž ja moju dušu
sama (sam) ší přirucym
do twojeju rukowu.

5. Hucyń tu bol mje słodku
we mojej gorkej nuzy,
hucyń tu smjers mje krotku
we mojej slednej štunze;
daš twoja gnada gleda
na mojo zlekanje
a tu smjers mje hochłózi
rowno ak tud to spanje.

6. Daj až mje te janzele
přež twoju dobrotu zwarnuju
tu noc gnadnje
a wotroše šu škodu,
ach daj jim při mnjo wostaš
až do sledneje štundy,
zlych duchow daj přeje zagnaš
do helsekeje jamy.

7. Njento ja amen gronju
a k wotpocynku du,
zanknu we božym mjenju
mojej mucnej wocy.
Bog kšel mje před zlekanim
hulichowaš pře wšeju plogu,
mje zbužiš z mojogo spanja
tuder a na sudnem dnju.

V.

1. To lube słyńco z jog swět-
lom jo
njent z tym dnjom pak zajšło,
ten cely swět wotpocywa,
cyń swoju slabu (rar.: chudu) dušu

stuł k žywjenu tog njebja
a spiwaj spiwanja
na Jezusa samego gledaj,
k njomu se šen hobrošaj (var.:
šu hobrošaj).

2. Swěšćo njent wy, bytře
gwězdy,

ze sw[ě]tlymi smugami,
tu noc sw[ě]tlu cyńšo;
wjele lepjej možo we mnjo sw[ě]šiš
so sw[ě]tło nimjerne, Jezus ty
moja křasnosć (křasa), moj pokład
moj šćit a moja chwalba.

3. To spanje se nocy knjeży
na celem sw[ě]še šudy,
doch jaden jo, kenž wachuju,
při tom njej žedno spanje,
moj Jezus njedr[ě]ma,
přecej na mnjo gleda,
knjomu eu se hobrašas (var.: ho-
brošiš),

z Jezusom sobu wachowaš.

4. Tog spiwanja njeranicuj,
Jezus gorjej jo wozmijo;
pjerwjej m[ě]ra njezm[ě]ju,
až jo k tebj[ě] sporaju
to słabe spiwanje;
ach woz jo ku gnaže,
wono jo derje mjenjone,
o Jezus mojo wjasele.

5. Z tobu eu hyš na postolu,
tebj[ě] se šen (ša) přiwucu,
ty bužoš na mnjo přigledaš,
moju dušu hoplewaš,
ja njebojm se we nuzy
teke teje smjerši nic.

Chtož z Jezusom se spat lega,
ten wjasele gorej stawa.

6. Wy helske duchy wotstupšo,
how nic cyniš njamašo,
ta wjaža słuša Jezusu,
daši spi we šichem m[ě]rje;
tych janželow šćit a wocy
na mnjo deprje gledaju,
woni přidu z jich šćitom k nam,
togdla přeje, šykne carty wy.

7. Na to ja njento husnuš eu,
Jezus we twojom mjenju,
tvoj šćit jo mojo ložyšćo,
twoja miłosć mojo ložo jo,
twoja hutřoba moj zagłowašk,
cowanje jo twoja słodka křej,
kenž z twojich ranow wen b[ě]ży,
tvoj duch se do mnje ploži.

8. Gibaju se moje žyly
tek cesto we tej nocy,
tak dej moja duša z tobu
se cesto hobejmowaš,
až ja stawnje (var.: zjawnje)
mogu wołaš
we wjaselu: ach Jezus Jezus,
ty sy moj, ty sy moj,
ja som a wostanjom tvoj (twoja).

9. Njent sprocne šelo lań ty se
a spi słodce we mjerje,
zamctej se, woj mucnej wocy,
to šo po božej woli
zamctej pak to sobu,
Knjez Jezus ja som tvoj,
ga stej se prawje zamknulej,
njet Jezus dobru noc.

C. Kwasne r[ě]če.

1. W ó t p ř o s o w a n j a .

Šykne cesne swajžbarske gosći, přigledarje a přistucharje,
wy kšeli mału chylku zm[ě]rom byš; ja kšel wam njekotere słowa
groniš. Dejal ja pak se z jadnym abo z drugim słowom pře-
groniš, abo to same njeprawje hugroniš, ga njekšeli se mje na

tom samem žiwaž; přeto ja žeden hucony daniž študirowany njejsom. Wóno ga teke hucone a študirowane luže se přegroniju, šrybarje se přepišu, koń ma štyri nogi a se pótokonijo, a ja mam jano jaden jezyk; kak lažko mógu ja se tež z jadnym abo z drugim słowom přegroniš.

Ten cesny nawóženja (na př.: Mjertyn Gotko) jo sebje prjodk wezeł, až co do tego swětego mańželstwa stupiš, a jo njent na tej droze k swójej lubej cesnej njewěsće, tej Mariji Gotojc tuder z Drjenowa, abo z njeju zwězał ten zwěstk tego swětego mańželstwa. Dokulaž to njejo taki zwěstk, kenž se hustawijo na nje-kotere dny, tyženje abo na krotke leta, ale na ten ceły cas tego žywjenja, ga dajo wón wótpřosys nejpjerjej tomu lubemu Bogu na njebju. Ten luby Bog njekšel gladaš na te grěchy a přestupjenja jogo młodych dnjow, ale kšel jomu šykno z wóšcojskeje lubosći wódaš a kšel jomu póslaš swojogo swětego janžela, tak ako jogo jo póslał tomu młodemu Tobijasaju na jogo wósebnu drogu, abo tensamy jogo wjadł žinsa na jogo wósebnej droze a dalej ten ceły cas jogo žywjenja.

Ten cesny nawóženja dajo wótpřosys swojima lubyma starjejšyma. Ten nan pak tego cesnego nawóženja žinsa ten wjasoły zeń z nami sobu swěšiš njamožo, přeto ta smjerš jo jogo před wjelimi letami přeje wezeła wót tego swěta a do lepšego žywjenja přesajžila. Ga kšel wón njento dołoj gledaš z njebja na swojog lubeg syna a přosys tego njebjaskego wósca wó jedno glucne mańželstwo. Togodla hutřobny žek wam, luba móterka, a wam, luby přichodny nan, za wšyknu dobroš a lubosć, kotaruž wej tomu samemu waju synaju hopokazałej stej. Ten luby Bog kšel wama to šykno zarownaš, towzynt raz towzynt, a kšel wama dalej troštař a pomocnik wóstaš we waju starych dnjach. Joli wón pak waju nižeř z wěženim abo z njewěženim rozgniwał, ga kšełej njent jomu šykno wódaš a za njogo přosys abo jogo štunda glucna była a jogo mańželstwo se jomu derje ražilo.

Přisp. Gaž stej hobej starjejšej žywej, potom zni to wótpřosowanje pla nawóženje ako dołojka pla njewěšty.

Ten cesny nawóženja dajo wótpřosys swójim lubym bratřam a sotři (sotřam): wóni kšeli jomu šykno wódaš, rowno ako wón

tež jim wót hutfoby wódajo. Šykne pak zinsa ten wjasoły zeń z nami sobu swěšís njamogu, přeto jedna sotřa wótpócywa juž we tej zejmi, ta smjers jo ju wót nas zeliła a přeje wezeła wót togo swěta we jeje młodych letach. — Och, ta wótzelona duša kšeła dołož gledaš z nebja na swójog lubeg bratřa, a přosys togo njebjaskego wóšca we jedno glucne mańželstwo, a we jedno wjasose zasejwiženje we tej nimjernosći. Šykne pak, ako při žywjenu su, kšeli jomu dalej wóstaš wěrne bratři a sotři. Přeto kak rědnje a lubosnje wóno jo, gaž bratři a sotři we hobjadnosći a lubosći gromaže se žywjē.

* * *

(Na to graju gercy prjeny podstawk Jezus bjež prjedk nas how ten sežki caš.) A tak dajšo nam njeto drogowaš we tom božym mjenju, nejpjerwej k tej cesnej njewěšće, a pótom do bóžego domu. (Swajźbarje jedu njet k njewěšće a tam hordujo njewěsta nejpjerwej wót póduřby kupjona; to kupowanje stawa se tak: góšći wóstanu še na wózu [wózach], póduřba [-by] zo [du] do jšpy a groni [-nje] nejpjerwej wót boga [= pomógaj Bog wam] a pótom:)

„Bog kšeł wam daš gluku wašomu prjodkwesešu.“ — „Ja som wót jadnogo mužo how do was póstany až how jedna jo, wjejgin rědna, a ja deru jomu ju kupiš.“

(Pótom zo wón ku tomu blidu, zož ta njewěsta seji a derijo z teju zablū wo blido až te głažki šcerce, a praša teje prjednej cesneje družki):

„Cesna družka, kak droga twoja cesna njewěsta jo?

Družka: „Mój cesny póduřba, my smy how zgromažone we tom mjenju togo kněza; ten luby Bog kšeł nam swójo žognowanje daš k jadnom' glucnem' mańželstwu. Mója cesna njewěsta jo wjelgin droga, ta jo hoblacona we suknju a žyžu a dej plášís how to poľne blido twardych tolari.“

Póduřba: „Mója cesna družka, ty sy přeliš wjele pominála; tak wjele ja ší njebudu daš. Njocomej dťujko handlowaš; ja'b'si daš což přawe jo (wón scynijo něčo pjenjez na blido); — how bjeř pjenjeze a pón comy hyš.“

Družka: „Mój cesny póduřba, za to hyšcer dawno njebužo!“

Póduřba: „Mója cesna družka, wěcy ší njedam.“

Družka: „Pón jeje njekrydnjoš.“

Pódružba: „Tencas how maš hyšći něčo přidane“ (wón hyšći tolať přidajo).

Družka: „M. c. pódr., za to hyšćer dawno njebužo, how to blido dejš nasajžaš pótno twardych tolari, a to njej teke hyšćer dosć, ty dejš měš wóz nowy, cety ze zelezom hobložony, a z wječami hobwity, styrjo brune hónje we wózu a wjasoře gercy na wózu.“

Pódružba: „To jo šykno tam, jan bjeť pjenjeze.“

Družka: „Za to njebužo.“

Pódružba: „Gaž njocoš jeje za to daš, ga hobchuj ju sama“ (wón zezbjerajo swóje pjenjeze a žo wen, togo cesnego nawóženja holowat, a gaž z nim do jšpy přižo, ga hoprašajo jogo, lec to ta sama jo, kotaruž sebje jo hugleđať): „Jo to ta sama, kóteruž deru kupiš? Nawoženja: „Jo!“

Pódružba: „Ty sy sebje cošku wjejgin drogu hugleđať, ale gaž ju rad měš coš, ga mysym gledaš, až ju krydnjom a hyšćer něčo přidaš“ (wón scynijo pjenjeze zasej na blido a připoložyjo hyšćer jaden tolať).

Družka: „M. c. pódr., za to teke hyšćer njebužo; mója cesna njewěsta jo wjelgin rědna, ta jo rosła ak winowy přut a kwitla ako roža we gumnje.“

Pódružba: „Daj jan ju za to, wěcej ší nicht njeda; njewěšty, až prjedny kupc jo ten lepšy?“

Družka: „M. c. pódr., ty něčo přidaj, a ja něčo hopuščim, pón přižomej bałden gromadu.“

Podružba: „Gaž zem hygnacej njej, ga mysym ší hyšći něčo přidaš“ (wón scynijo na kuždy rog blida tolať a srježa na flašu jaden). „How maš to pótno blido twardych tolari.“ (*Družka* z teju njewěstu stanjotej.)

Družka: „M. c. pódr., njent sebje ju wez a wjež ju do togo bóžego domu, až se njebužo žywiš we samsnych dnjach. Chtož we tužycy sejo, ten bužo žněš we wjaselu. Ty njebužoš ju wjasć na tyženje a mjasece a teke nic na leta, ale na ten cety cas jeje žywjenja. Ga comy njento hyš a tog lubeg Boga přosys za jeje gluku.“ (*Pódružba* wezmjo njewěstu za ruku a wježo ju na prjedny wóz, *družka* pak nawóženja na drugi wóz, te zbytnje *pódružby* pak te zbytnje *družki* na ten prjedny wóz. Pótom hobrejtaju *pódružby* tři raz hokoło wózow a prjedny derijo ze zablu při kuždym wózu.

do sledneg kolasa. Pótom wón hustanjo prjoz tych wózow, wezmjo micu z głowy a wótpšosujo tak):

Šykne cesne swajžbaŕske gosći atd. přegroniš (ako zachopjeńku). — Njent gercy grajšo jaden podstawk tog spiwanja: „O swěty duch, přiž ty njet k nam.“ (Gercy graju.) Ja mam tuder dvě cesnej paršonje, togo cesneg nawóženja Mjertyn Gotka a tu cesnu njewěstu Mariju Gotoje, hobej tuder z Drjenowa [abo: Mjertyn Greška z Turjeja a tu c. njew. M. M. z Drjenowa]. — Tej stej na tej droze do togo bóžego domu; ga wótpšosujotej wónej nejpperwej tomu lubemu bogu na njebju: Bog kšeł jima wódaš šykne jeju grěchy a přjestupjenja, koterež wonjej cyniļej stej až do togo zinsajšego dnja, abo wónjej z cysteju hutřobu před ten bóży hottař stupiļej a dostanuļej ten staw togo swětego małželstwa. Taki staw pak njej hustawjony na někotere dny, tyženje abo na krotke leta, ale na ten celý cas jeju žywjenja, abo wónjej ten samy raz hoblutowaš njetrjobaļej. Och, Kněz Bog, ty kšeł z twóžego njebja doļoj gledaš na tej paršonje a kšeł jimo poštaš twóžego swětego janžela, abo jeju wjodł po pšawych drogach a pó rědných zelených šcažkach, abo wónjej ze zeleniļej ako dwa winowej krja, kwitiļej a dobre plody prinjastej a se žywiļej we hobjadnosći a we bogabójaznosći tym młodym (k) dobrej prjodkbiļze a tym starým k wjaselu abo šykne cłowjeki nad nimi spódobanje měli a ten luby Bog wjasele.

Ta cesna njewěsta dajo wótpšosýš swójjima lubyma starješyma: wónjej kšeļej jej šykno wódaš, žož wóna jej niži z wěženim abo z njewěženim rozgniwaļa jo, a kšeļej jej daš to přawe staršejšyne žognowanje, přeto tych staršejšych žognowanje natwarijo tym žisam wjaže, to kleše pak terga je doļoj. Bog ten kněz kšeł wama to šykno zarownaš towzynt raz towzynt, a kšeł wama dalej trošař a pomocnik wóstaš we waju starych dnjach, njent pak kšeļej za nju prošys, abo jeje štanda glucna byļa a jeje małželstwo se jej derje ražiļa.

Ta cesna njewěsta dajo wótpšosýš swójjim lubym bratraŕam a sotřam: wóni kšeli jej šykne wódaš, rowno ako wóna tež jim wót hutřoby wódajo, abo wóni se dópomnjeli na te słowa togo swětego pisma: Kak rědnje a lubosnje jo, gaž bratři a sotři we lubosći a hobjadnosći gromaže se žywe.

Tej cesnej paršonje dajotej wótprosyś šeskam a šešenicam, šwogoram a šwogornicam, hujkam a šotam, kmótram a susedam, fararjoju, hucabnikoju, šošé, richtsmanam a šyknym swójim při-jašelam a přijašelnicam.

Wónjej dajotej tež wótprosyś tej celej Drjenojskej gmejnje, wjelikim a małym, husokim a nizkim, bogatym a chudym, abo jaden kuždy jima wódał, tak ako wónjej jadnomu kuždemu wót hutřoby wódajotej, abo wonjej z cysteju hutřobu před Bogom před ten bózy hołtař a do tego mańželskego stawa stupiš móglěj.

Ta cesna njewěsta jo dostańuła ten zakrament tego swětego dupjenja we tom Picnju, a jo hordowała na rukoma njasona do tego bóžego domu, žinsa pak hordujo wóna wóte mnjo za ruku wjeżona do tego bóžego domu (k) tomu sakramentu tego swětego mańželstwa. Och, knjez Bog, ty kšeł z twójeju gnadu a pomocu při tyma slubjonyma paršonomama byś a wóstaś a jej hoplewaś ten celý cas jeju žywjenja.

My pak šykne cesne swajźbařske gosći, comy z tyma slubjonyma paršonomama do tego bóžego domu hyś, a gaž wónjej bužotej přez ruku tego duchownego žognowanej a přez zwěstk swětego mańželstwa zwězanej, comy my našej ruce styknuś a jaden křesćijański wósc-naś hubjatowaś, a tego lubego Boha wót hutřoby přosyś, nic pak jan za njej, ale teke sami za se njocomy zabyś tego lubego Boga přosyś. Ten luby Bog kšeł nam pósaś swójjogo swětego janžela, abo nas wjadł tu drogju tam a teke zasej. Pótom pak comy my se zasej rośiš how do Got(k)ojc, k swajźbařskemu hobjedu a comy jěś a piś a wjasote gosći byś, při tym šyknym pak tego lubego Boga nic zabyś: „Jezus kšeł nas pjasć a nas derje pasć“ atd. (Gercy graju glos tego slědneho postawka.) A tak dajšo nam njent drogowaś (hyś: gaž cerkwja we jso jo) we tom bóžym mjenju, přeto ten cas jo tud, a ta štunda jo přišla, ten bózy dom jo nam wótamknjony a to słyńco nas kiwa.

(Gažol tej cesnej paršonje stej; kužda z drugeje sy, pón se how přistaji): „Ten cesny nawóženja dajo wótprosyś šeskam a šešenicam atd. . . . stupiš mógał.“

(A pla njewěsty se groni město tych słow: „Tej cesnej paršonje dajotej atd.): „Ta cesna njewěsta atd. . . . stupiš mógła.“

(Po wjaceri přidu te źuwki a spiwaju tu „kokoš“, gaž nje-wěsta to měš co, a pótom To manželstwo, a druge swajźbafske štucki. Na kóncu cejeje swajźby pak žarży podružba take grono):

Cesne swajźbafske gosći! My smy jědli a pili a smy wja-soře byli, a Bog ten knjez njej nam dał na nicym brachowaš; za to comy se hutřobnje hužekowaš a přosyš, abo tak ak smy how gosći byli a za blidom sejźeli, teke raz na tej njebjaskej niměrnej swajźbje jaden kuždy wót nas jedno wěste město namekał. Dobru noc, mój luby wóšcojski dom, how som to swětło toho swěta hupytala, how som na maminy klinje sejźela, how jo nanowa ruka mje wjadła, how su te źišece dny a te fryjne lěta tak jesno mje přešli, njent ja śi spuščiju, mój luby wóšcojski dom, ja stupiju přez twój prog a gronim wót hutřoby dobru noc. Dobru noc mój luby nan, póddajšo tu ruku wašej źuwce, koteraž do njenta z wami jo žetala a z wami se starała, Bog zarownaj wam wašu dobroš a luboš, wón žognuj was ze strowym a dńuj-kim žywjenim. Dobru noc, luba mama, waša źuwka njent wót was šejdujo, wóna dejala njento wam byš pomocy, gaž waše cłonki mucne horduju, ale wóna wam dajo tu dobru noc. Wóno płaco mje mója hutřoba, gaž ja na to spominam, ale ja přirucyju was Bogu; wón kšeł k wam ze swójeju gnađu přistupiš a kšeł wam raz to njebjaske myto bogaše hobraziš. Dobru noc, moje lube bratři a sotři, spominajšo we lubošci na wašu lubu šejdujucu šotru, njent bužo jeje město how prozne, togodla cesco toho nana a tu mamu a hucyńšo jima te stare lěta lažke a słodke.

Dobru noc teke, wy swajźbafske gosći, kenž sćo ten źeń mójogo wěrowanja ze mnu swěšili, dobru noc, šykne mója lubo-wane; starajmy se šykne, aby we tom njebjaskem domje zas raz gromadu přišli, zož žedno „dobru noc!“ a šejdowanje njebužo. Tak comy njento hyš we tom mjenju Boga toho wóšca, toho syna a toho swětego ducha. Ta swěta třejosć žognuj našo wen-hyše a žognuj tak to nutřhyše do toho nowego domu.

D. Přidawk. Njebjaski list.

(Njebjaski list, rukopis k staršemu wudawkej Fabriciusowego katechisma přiwězany.)

Njebjaski list, což bog sam pisał jo, a toho janžela Michaela k nam posłał na tu zemju, kenž ze zlotymi buštobami pisany

jo k wizenju we tej michaelisowej cerkwi swety germaje, hordujo pomjenjone grodoria, a ten list nad teju dupneju kažu wisy. Chtoż jen co dotykaš před tym wichujo won; chtoż pak taki wotpisaš co, k tomu chyla won se, a wotworijo se sam:

Tak přiikažu ja wam, až wy na tu nježelu nježełašo na wašych dobytках, teke howacej žedno želo njecynišo, wy dejšo pilnje do cerkwje hyš, a z tym andachtom to jo z wutroby bjatowaš a njedejšo waše hoblica sćaniš, a waše łosy kužeriš, daniž hoffart we tom swješe goniš, a wot wašogo bogatstwa tym chudym dejšo wy sobu želiš, a wěriš, až ja taki list z mojeju bogojskeju ruku wot Jezusa Christusa hupostał som, až wy njecynišo ako te njerozymne zwěrjeta, ja daju wam šes (= šesć) dojow wašo želo fort stawiš a na nježelu zajtřa do cerkwje hyš, to swjete prjatkowanje a bože słowe k poslušanju. Njebužošo wy to cyniš, ga cu ja was strofowaš z mrjetwu, wojnu a z drogim casom. Ja přiikažu wam, až wy tu sobotu gor pozdže nježełašo, tu nježelu rano we tej cerkwi gromaže młode a stare z wutroby za waše grěchi prošyšo a bjatujošo, až woni wam wodane horduju. Njeprišegajšo złosnje při mojom mjenju, njepožedajšo slobra daniž złota, a njegledajšo na šelny lušt a požedanje. Tak jesno ako ja was stworił som, tak jesno mogu ja was zrozbijaš. Jaden njedej togo drugogo mordowaš z tym jazykom. Njebyžćo falšne wašomu blišemu sledy tym křejbatom: njewjaselšo se wašych dobudkow a bogatstwa, cesćo nana a mamu, njegrońšo falš-znankstwo přešiwo wašogo blišego: ga daju ja wam strowje a měr; a chtoż we ten list njewěri, a se za tym nje-richtujo, ten njebužo žednu gluklu daniž žognowanje mės. Ja gronim wam, až ja Jesus Christus taki list z mojeju egen ruku pisał som, a chtoż tomu přešiwo groni, ten jo wot teje křesćianskeje cerkwje a wot mojeje šogomocy spuščony. Ten list dej jaden tomu drugemu wotpisaš, a gaby wy tak wjele grěchow by sćinili ako pėska při morju, a tak wjele lista na tych bomach a tak wjele ako gwězdy na njebju su, deje woni wam wodane hordowaš. Wěršo zawěrnje, což taki list was hucy, a wam groni: chtoż to njewěri, ten dej humrěš; hobrošćo se, aby wy bužošo nimjer pinowane hordowaš, a ja budu was prašaš na sudnem dnju a njebužošo mje moc wotgroniš dla wašych wjeli-

kich grěchow. Chtož taki list we jogo (= swojom) domje ma aby při se nosy, tomu njebužo žedno pogrimske njewědro škožeš, a wy dejšo před hognjom a wodu hobzwarnowane hordowaš. Kotara žeńska taki list při se nosy, ta bužo jaden rědny płod a wjasoły nagled na ten swět přinjasć. Žaržo moje kazni, ako ja wam přez mojogo janžela Michaela som posłał.

Rozprawa wo knihiskładze M. S.

W lěće 1906 bu 7076 knihow a knižkow wudatych, a to: 530 exx. protyki „Předzenaka“ na lěto 1907, 14 exx. Słownika, 440 exx. Časopisa, 462 exx. Bibliških stawiznow, 295 exx. Spěwneje radosće, 498 exx. Čitankow, 20 exx. Tow. spěwnikow, 3 exx. Šěsć spěwow wot Kocora, 3 exx. Pjnatnaće narodnych spěwow, 11 exx. Nadpada pola Bukec, 16 exx. Robinsona, 10 exx. Genowefy, 2 exx. Glogera, 2 exx. Zelenska II.

J. Kapleř, knihiskładnik M. S.

Přinoški sobustawow M. S.

Swój lětny přinošk w času wot 1. wulkeho rózka (I. 1.) 1906 hač do 31. małego rózka (31. II.) 1907 zapłaćichu:

Na lěto 1908: k. dr. med. Handrik-Česla w Neweklowje.

Na lěto 1907: kk. knihikupe Pjeh w Lipsku, dwórski radźićel prof. dr. Jakub w Drježdžanach; kantor Šwjela w Skjarbošcu; kantor Kapleř w Budyšinje; wjefch Gagarin w Oknje; Bukečanske serbske towařstwo; kubleř Króna w Bukecach; kanonik faraf Herrmann we Wotrowje; dr. med. z Böttiger w Budyšinje; faraf Hicka w Kamjencu; sekretar Delenčka w klóštrje swj. Marijineje Hwězdy; kubleř Delan w Hornim Wunjowje. wojefski faraf Renč w Drježdžanach; dwórski předař kanonik Komor w Drježdžanach; dr. med. Handrik-Česla w Neweklowje; kaplan Malý w Prazy; advokat Gintl w Prazy; prof. dr. Nitsch w Krakowje; kantor Bur w Königs-hainje; kaplan Just w Khrósćicach, tach. wučef Hila w Budyšinje; prof. Morfill w Oxfordže; ryčeřkubleř Mósak-Kłosopólski w Swódnicy; faraf Křižan w Kotecach; dr. med. Dučman w Budyšinje; kaplan Wjenka w Cwikawje; kantor Smoła w Budestečach; Khwačanske serbske towařstwo; faraf Žur w Ligoće Turawskej; tach. předař Šewčik w Budyšinje; kubleř Wawrik w Nuknicy; direktař Pohonč w Lipsku a prof. dr. Stumme w Lipsku.

Na lěto 1906: kk. direktař Pohonč w Lipsku; prof. dr. Stumme w Lipsku; knihikupe Pjeh w Lipsku; stud. theol. Wyr-

gač w Lipsku; dr. Doneš w Prazy; dwórski radźiciel Jakub w Drježdžanach; kantor Smola w Budestecach, wučer Jordan w Gołbinje; faraš dr. Renč we Wjelečinje; wučer Rječka w Budyšinje; faraš Mikela w Malešecach; kantor Šewčik w Ralbicach; Ralbičanska serbska Bjesada, kantor Keřk w Bukecach, faraš Handrik w Huscy; faraš Žur w Budyšinje; faraš Kubaš w Njebjelčicach; wučer em. Kral w Radworju; direktař Nowak w Budyšinje; faraš Domaška w Budystecach; wučer em. Juřk w Budyšinje; faraš Wičaz w Nosaćicach; faraš Wičaz we Wóslinku; faraš Křižan w Hodźiju; wučer Holan w Myšecach; kaplan Žur w Ralbicach; kubler Młyńk w Čemjefcach; redaktor Smoleř w Budyšinje; pastor Nowy w Ketlicach; direktař dr. Grolmus w Lipsku; faraš Nowak w Radworju; řečnik Cyž w Budyšinje; wučer Wjerab w Budyšinje; kaplan Wójcech w Kulowje; farski zastupnik Ryčeř we Wochozach; kaplan Mič w Radworju; kantor Kocor w Hodźiju; pastor Voigt w Hodźiju; kantor Šwela w Skjarbošcu, kantor Kapleř w Budyšinje; kantor Zahrink w Hrodźišću, wjeřeh Anatol Gagarin w Oknje, prof. dr. Muka w Freiberku; dr. Šueller w Naumburgu nad Gwiždžu; Wičaz, radźiciel při krajnym sudže w Drježdžanach; železniski dželačeř Kónčan w Rownom; wučer em. Jenč w Kluči; faraš Matek w Barča; dr. Ulaszyn w Lipsku; registrator Holka w Budyšinje; faraš em. Dučman w Dubinje, wučer Pjech na Židowje; chemik dr. Vozárik w Gradcu; Bukečanske serbske towařstwo; kubler Króna w Bukecach; faraš Hicka w Kamjencu; sekretař Delenčka w klóštrje swj. Mar. Hwězdy; kubler Delan w Hornim Wunjowje; woj. faraš Renč w Drježdžanach; dwórski předař Komor w Drježdžanach; faraš Wařtař w Njeswaćidle; dr. med. Handrik-Česla w Neweklowje; kaplan Mały w Prazy; řečnik Gintl w Prazy; prof. dr. Nitsch w Krakowje; kantor Bur w Königshainje; kaplan Just w Khrósćicach; faraš Zahrjeńk w Khwaćicach; ryčeřkubler Mósak-Kłosopólski w Swódnicy; faraš Křižan w Kotecach; dr. med. Dučman w Budyšinje; kubler Kokla w Khrósćicach; kaplan Wjenka w Cwikawje; Khwaćanske serbske towařstwo; faraš Žur w Ligoće Turawskej; administrator Kocián w Róžeńće; tachantski předař Šewčik w Budyšinje; faraš em. Urban w Budyšinje; sem. wyšši wučer em. Fiedleř w Budyšinje; wučer Pétranc w Lipsku; faraš P. Wilh. Halabala w Rajhradze a překupe Čeć w Budyšinje.

Na lěto 1905: kk. stud. theol. Wyrgač w Lipsku; prof. Swoboda w Rokycanach; dr. Donež w Prazy; kantor Jordan w Popojcach; faraš Wencka w Sprjejcach; faraš dr. Renč we Wjelečinje; faraš Kubica w Bukecach; direktař Nowak w Budyšinje; kaplan Žur w Ralbicach; faraš Handrik w Slepom; direktař dr. Grolmus w Lipsku; kaplan Šolta w Budyšinje; kantor Kocor w Hodźiju; kantor Kapleř w Budyšinje; wjeřeh Anatol Gagarin w

Oknje; faraf Kratochvil w Popovicach; kantor Symank w Bačonju; prof. dr. Muka w Freiberku; assessor Hajna w Mitweidze; krajnosudniski radziel Wíaz w Drježdžanach; železniski dželačef Kóńcaň w Rownom; lěkaf Błažik w Bukecach; Jasenčanska Bjesada; wučef Šitca w Rachlowje; faraf Matek w Barče; faraf Šolta w Birkenbrücku; wučef Pjech na Židowje; Bukečanske serbske towafstwo; faraf Hicka w Kamjencu; sekretar Delenčka w klóštrje swj. Mar. Hwězdze; woj. faraf Renč w Drježdžanach; dwórski předař Komor w Drježdžanach; faraf Wařtař w Njeswačidle; kapł. Malý w Prazy; kapłan Just w Khrósćicach; faraf Zahrjeňk w Khwaćicach; ryčef-kubler Mósak-Kłosopólski w Swódnicy; dr. med. Dučman w Budyšinje; kantor Šolta w Radworju; kubler Kokla w Khrósćicach; faraf Žur w Ligoće-Turawskej; sem. wyš. wučef Fiedler w Budyšinje; wučer Pětranc w Lipsku; překupc Čeć w Budyšinje; direktar Pohonč w Lipsku; prof. dr. Stumme w Lipsku.

Na lěto 1904: kk. dr. Donež w Prazy; kantor Hanka we Wjelečinje; faraf dr. Renč we Wjelečinje; direktar Nowak w Budyšinje; direktar dr. Grolmus w Lipsku; wjerch Anatol Gagarin w Oknje; wučef Šitca w Rachlowje; železniski dželačef Kóńcaň w Rownom; lěkaf Błažik w Bukecach; Jasenčanska Bjesada; faraf Šolta w Birkenbrücku; wučef Pjech na Židowje; sekretar Delenčka w klóštrje swj. Mar. Hwězdy; dwórski předař Komor w Drježdžanach; faraf Wařtař w Njeswačidle; faraf Zahrjeňk w Khwaćicach; kantor Šolta w Radworju; sem. wyš. wučef Fiedler w Budyšinje; wučef Pětranc w Lipsku.

Na lěto 1903 a prjedawše: kk. dr. Donež w Prazy (tež na 02); kantor Hanka we Wjelečinje (tež na 02); direktar Nowak w Budyšinje; wučef Hajna w Konjecach (tež na 02 a 01); direktar dr. Grolmus w Lipsku; wučef Šitca w Rachlowje (tež na 02 a 01); faraf Šolta w Birkenbrücku; dwórski předař Komor w Drježdžanach (tež na 02 a 01); faraf Wařtař w Njeswačidle (tež na 02); faraf Zahrjeňk w Khwaćicach; kantor Šolta w Radworju.

Dary za „Serbski Dom“ M. S.

W běhu lěta wot 1. jan. 1906 hač do 31. dec. 1906 skladowachu a wotedachu so pola zarjadnika M. S. jako dobrowólne dary za „Serbski Dom“ 1849,77 hriwnow, a to:

I. Serbske wsy: *vacat*.

II. Wotkazanja: Ze zawostajenstwa † kn. biskopa dr. Łusčanskeho 300.

III. Kommissije serbskeho narodneho doma: Freibergska „Syrotka“ 3,38; Radwowska Hórnikowa kommissija 2,50.

IV. Towarstwa a wustawy a podobne: Towarstwo „Lipa“ w Rakecach 25; serbske blido w Drježdžanach 6; nalutowařnja w Budějowicach 100; historiski klub w Prazy 17; dźiwadlo w Žehnšisach 32; Taborscy abiturienći 25,50.

V. Składnostne dary buchu składowane: wěnc na row čestneho předsydy M. S., kn. biskopa Łusčanskeho, wot prof. dr. Muki 5; toho runja wot řečnika Cyža w Budyšinje 5; duchowni k česći kn. fararja Křižana-Hodžijskeho 30; na hłownej zhrom. M. S. 46; wěnc na row kn. fararja Gólc'a w Rakecach wot kn. kantora Jordana 5; z Kraszewskeho fonda 50; na jubileju „Serbowki“ 11; serbske blido w Myšečanskej šuli 1,60; na serbskim wječoru w Kralowym Dworje 50; před Mać. Domom 1; serbska deputacija w Drježdžanach 10; po přednošku wo Serbach „Klub Mladých“ w Kolinje 9.

VI. Nowolětne zbožopřejaće dary k nowemu létu 1906 přez zarjadnika M. S. knjeza řečnika a kralowskeho notara M. Cyža zběrane a wot wótcinsej zmyslenych wosobow (mjena hl. we „Łužicy“, w „Serbskich Nowinach“ a w „Katholsk. Póslé“) nawdate: 560 hr. (pódlá 11,95 hr. za čišć a portí).

VII. Dary jednotliwcow: kk. Hana Cyžec w Drježdžanach 1; farář Wencka w Sprjejcach 3, theol. Bedřich w Kralowym Hradcu a jeho přečeljo 2, sejski zapóslanc Michał Bjar w Cwikawje 9,50; dr. Pilk w Drježdžanach 2, farář Betlejewski 2; statny radziel Holan w Nižnim Nowgorodze 1; wučerka Kramatová w Prazy 3,40; kantor Šwěla w Skjarbošcu 1; Melanija Parczewska w Kališu 10; farář Herrmann we Wotrowje 100; prof. dr. Branner w Prazy 3,40; prof. dr. Polivka w Prazy 10; knjeni Gertruda Rychtarjec w Freibergu 5; Bjarnat Krawc w Drježdžanach 1; Sommer w Budyšinje 1,50; farář Betlejewski w Tilicach 2; wučer Skalický z Wusća 5; prof. Procházka w Jindř. Hradcu 0,85; sekretář Tůma w Bubenču 2,20; farář Vrhovnik w Ljubljani 5; missionar Francke w Kyelang w Tibetu 40,80; Janowa Kleniewska we Waršawje 50 a praesident Hlávka w Prazy 200.

VIII. Zběrki jednotliwcow: Zběrka dr. Celichowskeho w Kórniku 20; zběrka na hłow. skhadž. serbskeje stud. młodosće 28,70; zběrka Mařki Kirchšlageroweje, rodž. Zejlerjec 42,44; Rachlowc na Bjesadźinej zabawje z pohladnicow 3. Zestajał A. Sommer.

Zličbowanje M. S. w 60. lěće (1906).

A. Dokhody.

I. Zbytk w pokładnicy.

II. Domoj wzate kapitale.

Wot lońšeho lěta hr. 932. —

Vacat.

III. Dań z wupožčenych pjenjez.

Z krajinostawskeje nalutowarnje kn. č. 54600 wot 1./10. 06 — 30./9. 06	24. 31.
Z krajinostawskeho rukowan-skeho lista po 500 hr. 3 1/2 %	17. 50.
Z 3 listow Lipsčanskeje hyp. banki po 200 hr. 4 %	24. —
Z legata Łahody z Bozankec	20. —
Z legata Tyburowskeho	40. —
	<u>125. 81.</u>

IV. Přinoški sobustawow.

Wot 46 sobustawow na 83 zastatych lět	332. —
Wot 80 sobustaw. na 1. 1906	320. —
„ 31 „ „ 1907	124. —
„ 1 „ „ 1908	4. —
	<u>780. —</u>

VII. Z předawanja knihow.

Z cyła 1662. —

VI. Wšelake drobnoscě.

Dobrowólny dar kn. far. P. Halabale z Rajhrada	2. 80.
Dobrowólny dar kn. Janowej Klenjewskej we Warszaŕje	34. 65.
	<u>37. 45.</u>

Wospjetowanje.

Staw I.	932. —
„ II.	—
„ III.	125. 81.
„ IV.	780. —
„ V.	1662. —
„ VI.	37. 45.
	<u>3537. 26.</u>

Do hromady 3537. 26.

B. Wudawki.

I. Za čišć a wjazanje Časopisa.

Časopis 1906, I.	290. —	Transport	35. —
Za wjazanje a rozeslanje	132. 90.	Zapisarjowe wudawki	16. 55.
	<u>422. 90.</u>	Pokładnikowe wudawki	5. 96.
		Za jenu seklu	3. 25.
			<u>60. 76.</u>

II. Za čišć a wjazanje knihow.

Za Čitanku, čišć	360. —
Klišeje za Čitanku	95. 92.
Za wjazanje Čitankow	180. —
Dwaj wokolnikaj	55. —
	<u>690. 92.</u>

III. Za protyku.

Za čišć	315. 60.
Za klišeje	66. —
Za wjazanje	89. 70.
	<u>471. 30.</u>

IV. Za knihownju, knihiskład a museum.

Za hospodowanje w Ma-čičnym domje	150. —
Za sťanje knihow	1. 35.
Za wjazanje	11. 25.
Za zawěšćenje	15. —
Za wudawki knihownika	7. 78.
	<u>185. 38.</u>

V. Wšelčizny.

Diplom za předsydu	19. 50.
Wšelake čišće	15. 50.
	<u>35. —</u>

Wospjetowanje.

Staw I.	422. 90.
„ II.	690. 92.
„ III.	471. 30.
„ IV.	185. 38.
„ V.	60. 76.
	<u>1831. 26.</u>

Do hromady 1831. 26.

Přirunanje.

Wšitke dokhody	3537. 26.
Wšitke wudawki	1831. 26.
	<u>1706. —</u>

Wuzbytk w pokładnicy 1706. —

Zamóženje knižneje pokładnicy.

W krajinostawskej lutownarni na knižki č. 54600	1000. —
Na Mačičn. domje fondaj kk. Łahody (500) a Tyburowskeho (1000)	1500. —
Awstriska statna papjera č. 384706 k. Halabale	166. 60.
Krajinost. rukow. list ze zawost. Jakoboweho	503. 75.
3 listy Lipsč. hyp. banki ze zawost. Wjelanoweho	618. —
Zbytk w pokładnicy	1706. —
	<u>4494. 35.</u>

Z cyła 4494. 35.

Pódlá toho má Maćica Serbska w swojim wobsedźenstwje: 1) wopismo žiwjenje zawěsćejeje banki w Gotha, č. 290839, na 5000 hr. a kuj. professoraj dr. Mucy, wyšš. gymn. wučerjej w Freibergu swědčace. 2) Knižku Budyskeje měšć. lutowarnje č. 64441, z 99 hr. 8 np. na Budarjowj pomnik.

W Budyšinje, 1. wulkeho róžka 1907.

A. Čeć, pokładnik.

Zličbowanje domu Maćicy Serbskeje

wot 1. januara 1906 hač do 1. januara 1907.

A. Dokhody.

I. Wunošk z přenajeća bydłow a rumow:

Wot	knjeza Smolerja	1330. —	
"	" Hensela na $\frac{1}{2}$ lěta	450. —	
"	" Gläselä na 5 měsacow z bydl.	566. 66.	
"	" Fritše	1450. —	
"	" Thomasa	650. —	
"	" Florenca	440. —	
"	" Angermannä	580. —	
"	" Šinka na 3 měsacy	100. —	
"	" Hartmannä	200. —	
"	" Arndtholtza na 9 měsacow	112. 50.	
"	" Wernera na $\frac{1}{2}$ l. a bydl. na 2 měs.	225. —	
"	Lubijskeje banki	2370. —	
"	knjeze Wurroweje	2000. —	
"	knjeza Krauzy	650. —	
"	knjeze Šurethoweje	480. —	
"	" Klemmoweje	470. 80.	
"	knjeza Jähniča na 2 měsacaj	41. 66.	
"	" Billerta	180. —	
"	" Čeća za knihownju a musej	150. —	
		12446. 62.	12446. 62.

II. Dobrowólne dary w „Serbskich Nowinach“ kwitowane (wot

1./I.—31./XII. 06)

1849. 77.

III. Zbytk w pokładnicy 688. 43.

Sa. 14984. 82.

B. Wudawki.

I. Dań.

1.	Dań pola Budyskeje nalutowarnje za 160000 hr. po $3\frac{3}{4}$ ‰	6000. —	
2.	" knjezej Kaupaj za 24000 a podźěla 14000 hr.	1416. 25.	
3.	" za fond knjeza † biskopa Łuscanskeho	105. —	
4.	" knjezej seniorej Skali za 3000 hr. po $3\frac{1}{2}$ ‰	105. —	
5.	" fararjej Křižanej za 3000 hr. po $3\frac{1}{2}$ ‰	105. —	
6.	" far. dr. Reučej za 3000 hr. po $3\frac{1}{2}$ ‰	105. —	
7.	" far. can. Herrmannej za 3000 hr. po $3\frac{1}{2}$ ‰	105. —	
8.	" Alfonsej Porákej za 3000 hr. po $3\frac{1}{2}$ ‰	105. —	
9.	" dr. med. Pétrańcej za 3000 hr. po $3\frac{1}{2}$ ‰	105. —	
10.	" ryčefkublerjej Šrybarnej za 3000 hr. po $3\frac{1}{2}$ ‰	105. —	
11.	" dr. Jencej za 3000 hr. po $3\frac{1}{2}$ ‰	105. —	

Latus 8361. 25.

	Transport	8361. 25.
12. Dań wučerrej Sommerej za 3000 hr. po $3\frac{1}{2}\%$		105. —
13. „ redaktorej Smolerrej za 3000 hr. po $3\frac{1}{2}\%$		105. —
14. „ direktorej Nowakej za 3000 hr. po $3\frac{1}{2}\%$		105. —
15. „ direktorej Šolće za 3000 hr. po $3\frac{1}{2}\%$		105. —
16. „ dr. med. Szablewskemu za 3000 hr. po $3\frac{1}{2}\%$		105. —
17. „ rěčnikkej Cyžej za 3000 hr. po $3\frac{1}{2}\%$		105. —
18. „ tach. předarrej Šewčikej za 2000 hr. po 4%		80. —
19. „ za 1000 hr. Tyburowskeho a 500 hr. Łahodoweho fonda		60. —
		<hr/>
		9131. 25.

II. Dawki.

1. Wotpaleńska pokladnica	186. 47.
2. Dokhodny dawk	40. 51.
3. Leżownostny dawk statny a měsčanski	190. 30.
4. Za płun	133. 18.
5. Za wodu	134. 71.
6. Za zawěšćenje domu	20. 62.
7. Wšelake druhe dawki na radnej khěži	3. 35.
8. Honorar zarjadnika a zarunanje za wšelake wudawki	300. —
	<hr/>
	1009. 14.

III. Porjedženja a nowe džěła.

1. Zamkarrej Šiersandej za wšelake porjedženja a nowe džěła	164. 85.
2. Šklenčerrej Měcy	34. 35.
3. Mulerrej Kalichej za bělenje "stwow a druhe wěcy"	41. 75.
4. Zamkarrej Breitkopfej za nowy kluč a porjedženja	3. 75.
5. Molerrej Krawcej za wšelake porjedženja a džěła	256. 75.
6. Molerrej J. Weinholdej za porjedženje a lakirowanje	78. 35.
7. Instalatorej Eckhardtej za porjedženje klosetow	9. 20.
8. Mulerrej Lehmannej za běleuje Ludwigowego bydenja	6. —
9. Čěsli Górlichej za wudłóždženje stareje kofejownje	61. 75.
10. Trěchikryjerrej Donathej za wšelake porjedženja	14. 88.
11. Kopernikej Martšinkej za honać	1. 60.
12. Döringej za wuhenjowy přistaw a druhe wěcy	13. —
	<hr/>
	686. 23.

IV. Nadoba w kofejowni a sali.

1. Tyšerrej Hermannej Šmidtej za připrawu w kofejowni	567. 27.
2. Henselej za kuchinski kamor a blido	100. —
3. Ad. Erlerej za vitraže	57. —
4. Maxej Domšcy za łžički	10. 60.
5. J. G. Krawcej za wšelaku připrawu do kofejownje	37. —
6. Hermannej Gläselej za šalki	99. 27.
7. Bernardej Walterej za 12 stólcow w sali	90. —
8. Korli Barthelej za připrawu do kofejownje	17. 60.
9. A. & W. Neuhahnej ta tablety a zwóněki	42. 70.
10. Chr. Holtschej-naśl. za marmorowe blida a druhe wěcy	213. 85.
11. E. Herknerrej za časnik	26. —
12. Wudowje Wagnercy za 12 stólcow w małej stwě	40. —
13. Zamkarrej Šiersandej za elekt. exhaustor, 2 swěčnikaj, po- loženje płuna	483. 02.
14. Arthurej Königej za sydła, zawěški atd.	562. 92.
15. Fr. Römerej za mašinowe kachle w kuchni atd.	262. 44.
16. Maxej Lukašej za 2 mapje	6. 25.
	<hr/>
	2615. 92.

V. Za porjad a čistotu w domje.

1. Za mjećenje wubnjow	48. —
2. Za rjedženje juchoweje jamy	26. —
3. Za rewisiju juchoweje jamy	8. —
4. Za rjedženje popjelujeje jamy	24. —
5. Za wóz pëska	2. 30.
6. Za myće woknow w kofejowni	4. —
7. Za wurjadne rjedženje domu	9. —
	<hr/>
	121. 30.

VI. Wšelake druhe wudawki.

1. Prilubjeny dar za twar noweho mosta	200. —
2. Za wšelake nawěstki w Posole	18. 90.
3. Za reklamu dla kofejownje	11. 25.
4. Za požćenje stolcow z blidow k blownej zhromadźiznje	4. —
5. Za nawěstki pola Monsy	5. 40.
	<hr/>
	239. 55.

VII. Wotplaćenje twarskeho dolha.

Knjezej Kaupje je so zaplaćilo	1000. —
--	---------

Wšě wudawki.

I. Dań	9131. 25.
II. Dawki	1009. 14.
III. Porjedženja a nowe džěła	686. 23.
IV. Nadoba w kofejowni	2615. 92.
V. Za porjad a čistotu	121. 30.
VI. Wšelake druhe wudawki	239. 55.
VII. Wotplaćenje	1000. —
	<hr/>

14803. 39.

A. Dokhody 14984. 82.

B. Wudawki 14803. 39.

181. 43. zbytk w pokladnicy.

Zamoženje Maćičneho Domu.

Płaćizna ležownosće	60000. —
Płaćizna twarjenjow	296800. —
Nadoba	2600. —
	<hr/>
	359400. —

Dolh Maćičneho domu.

Hypothekarski dolh na Budyskej nalutowarni	160000. —
Hypotheka twarskeho mištra Kaupa	24000. —
Hypotheka 15 sobustawow M. S. a jeje přećelow	45000. —
Ručny dolh pola knjeza pismawjędźerja Šewčika	2000. —
Zbytk twarskeho dolha pola knj. Kaupa	13000. —
	<hr/>
	Sa. 244000. —

Přehlad.

Activa	359400. —
Passiva	244000. —
Zamoženje M. S. na Serbskim Domje	115400. —

Michał Cyž, zarjadnik M. S.

W Budysinje, 1. měrca 1907.

W o b s a h.

Delujoserbski Psalter we Wolfenbüttelu. Spisał Alfons Parczewski	str. 3.
Kak Serbja w zastarsku bydlachu? Pojednał Jurij Winger	„ 39.
Jědźnych tworow mjena z přimjenami. Zezběrał a zestajał † Jan Radyserb-Wjela	„ 52.
Ludowe pěsnje, spěwy a rěče z Turnowa a Drjenowa (D.-Ł.). Zběrał Mjertyn Món	„ 55.
Rozprawa wo knihiskładze M. S.	„ 73.
Přinoški sobustawow M. S.	„ 73.
Dary za „Serbski Dom“ M. S.	„ 75.
Zličbowanje M. S. w 60. lěće (1906)	„ 76.
Zličbowanje Domu Maćicy Serbskeje	„ 78.

 Wo zapłaćenje lětnych a wosebje tež zastatych přinoškow (kóždolětnje 4 *M* abo w cuzych pjenjezech po kursu) a wo dary za dom M. S. najpodwólňišo prosymy. Lěto so bórzy minje! Pokładnikowa adresa za póst je: Kaufmann August Zetsch, Bautzen (Sachsen), Reichenstrasse 8.

Tež prošymy, zo bychu naše česćene sobustawy swoich znatych k přistupjenju do našeje Maćicy Serbskeje namořwjeli.

 Dale naležnje prosymy wo dary do Maćičneje knihownje a do našeho serbskeho museja. Dary za knihownju prosymy slać z adresu: Sem.-Oberl. em. K. A. Fiedler, Bautzen, Moltkestrasse 16, a dary za musej z adresu: Domprediger J. Schewtschik, Bautzen, Domkapitel.

 Dla zmóžnjenja porjadneho připosylanja „Časopisa“ a spisow M. S. je trjeba, zo česćene sobustawy wšitke přeměnenjenja swoich adressow prawje bórzy redaktorej Časopisa wozjewjeju.

Rozeslanje Maćičnych spisow stawa so porjadnje dwójcy za lěto a to stajnje po jutrach a po hodžoch. Hdy by něšto wozjewjeny spis njedostał, njech sebi žada z lišćikom pod adresu: Prof. Dr. Ernst Muka (Mucke), Freiberg (Sachsen).

Protyka „*Předčlenak*“ pak so sobustawam, zo bychu ju hnydom po jeje wudaću dóstali, stajnje w měsacu novemburu direktnje z Budyšina sće.

Č A S O P I S
MAĆICY SERBSKEJE
1907.

Redaktor:
prof. dr. Ernst Muka,
komtur rjada sw. Sawy atd.

Lětnik LX.

Zešiwk II.

(Cyłeno rjada čisło 117.)

B u d y š i n.
Z nakładom Maćicy Serbskeje.

Jan Radyserb - Wjela.

ČASOPIS
MAĆICY SERBSKEJE

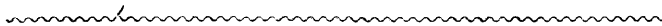
1903—1907.

Zwjazk XII.

Lětnik LVI—LX.

(Zešiwk 108—117.)

W BUDYŠINJE.

Z nakładom Maćicy Serbskeje.

Kurwjerch August Sakski a Serbowstwo.

Podał *Dr. Jurij Pílk.*

Kaž je znate, njebè reformacija za zdžerženje Serbowstwa jara spomóžna. Podobnje kaž Hus svojich přiwisnikow nic jenož za nabožnosć, ale tež za narodnosć zahori, tak haješe nic mjenje tež Wittenbergske hibanje pangermaniske přeca a žadosće. A při tehdomnym swědomitym a swěrnym přewjedženju hesła: „*cuius regio, eius religio*“ njewobmyslowaše so nihtó dožo, serbsku rěč z Božich službow wutłócić a za nju němsku zawjesé, njestarajo so wo to, zo telko tysacow němsku rěč ani njerozumjachu. Jara zajimawje pokazuja nam to štyri pisma, kotrež jako kopije w kralowskim hłownym statnym archivje w Drježdžanach wotpočuja. My je tu pod smuhu dospołnje tak, kaž so tam němski maju, předstajamy.

*) 1. 1554 d. 13. September: „Dem Amptman zu Senftenberg, Abewesens dem Schoffer. [Lieber] G[et]reuer! Aus inliegender Schrift hast du zu befinden, was sich bey uns der Pfarher zu Senftenberg der wendischen Meß halben beschweren thut. Nachdem aber in den gehaltenen Visitationen aus allerley Bedenden vorsehen, daß die Messe in deutscher vnd nicht in wendischer Sprache solle gehalten werden, wie dan bisher gescheen, die Vorordenten des Consistorii auch vor gut angesehen, daß das Ampt der Meßsen ane einige Vorneuerung stetig in deutscher Sprache celebrirt werde, vnd wir selbst mehr die deutsche Sprache der Ende zu erweitern dan die wendische zu befurdern gemeint seind, als begeren wir, du wollest es bey der gemachten Ordnung bis auf eine weitere Visitation bleiben lassen vnd nicht allein auf die wendische Meß nicht bringen, sondern deins besolnen Ampts Vnderthanen davon abweisen. Daran geschicht unsere Meinung. Datum Dresden, 13. Septembriß anno lliij.“ Copiale 263 fol. 364.

2. 1554 d. 29. Oktober: „Dem Amptman zu Senftenberg. Lieber G[et]reuer! Wir wissen uns zu erinnern, was wir dir vor wenig Tagen der wendischen Meß halben auf vnderthenig Ansuchen der achtzehen Dorffschaften in das Kirchspiel gegen Senftenberg gehorig geschrieben haben. Aber wie dem, weil wir gleichwol von gedachten Dorffschaften ferner derwegen vnderthenig angelangt werden mit Bericht, daß irer bis in die vier tausent seien, so in dise Kirch=

Běše to w léce 1554. Kurwjerch sakski běše tehdy August I., wot sakskeho luda powšitkownje „Vater August“ mjenowany. W jeho poddanstwje běše tež krajina Złokomorowska. Dwaj jeho zastojnikaj, hamtski hejtman a šosař, jo zarjadowaštaj. Lutherowa wučba bě w Złym Komorowje hižo přez cyrkwinsku visitaciju zawjedžena. Pri tym bě so mjez druhim postajiko, „zo ma so Boža mša — tak so w najstarsich protestantskich časach njedželske Bože služby mjenowachu — w němskej a nic w serbskej rěči wotměwać.“ Tak so tež sta. Złokomorowski

fart gehorten, darunter irer nicht funffhundert das Deutsche recht vornhemen, aus dem dan ein rohes leichtfertiges Leben erulge, vnd es sich aber mit der vorstehenden Visitation etwas vorweilen mochte, so begeren wir, du wollest die Beschaffung thun, das es mitler Zeit mit der Meß, wie es in nechstvorchiener Visitation vorordnet worden, gehalten werde. Daran geschicht vnser Meinung. Datum Dresden, den 29. Octobris anno liiij.“ Copiale 263 fol. 411 b. —

3. 1554 d. 9. November: „Dem Consistorio zw Meissen. Wirdige, hochgelarte, liebe Getreuen! Es haben bey uns etliche wendische Dorfschaften, so gegen Senftenberg gepfarret, vndertheniglich angefucht, das wir mit dem Pfarher zw Senftenberg beschaffen wolten, das er in irem Predighause nach beschener Predigt wochentlich eine Messe in wendischer Sprache halten ließe. Nun haben wir wol etliche Befehl in diser Sachen gethan, weil wir aber gleichwol von dem Pfarher bericht, das es von wegen der Anzal der Diacon, auch anderer Ursachen, nicht fuglich gescheen kan oder auch seinem Anzeigen nach nicht notturtig, auch bishero bey seiner vnd seiner Vorfarn Zeitten die wendische Meß nicht gehalten sein sol, so begeren wir, ir wollet die Eingeparten neben dem Pfarher vor euch bescheiden, sie gegen einander notturtiglich vorhoren vnd nach Befindung der Gelegenheit sie hirin vnd sonst anderer Vnrichtigkeit halben dermassen vorgeleichen, damit ware reine Lehre vnserer chrijlichen Religion nicht gehindert vnd niemands an seiner Sehlen Vorjorgung vorseumbt werde. Daran geschicht vnser Meinung. Datum Dresden, 9. Nouembriß anno liiij.“ Copiale 263 fol. 421 b. —

4. 1554 d. 9. November: „Dem Amtman zw Senftenberg, Abwesens dem Schosser. Lieber Getreuer! Wir wissen uns zu erinnern, was wir dir den 29. Octobris nechstuorgangen auf Ansuchen der Dorfschaften, so gegen Senftenberg gepfarret, der wendischen Meß halben schreiben haben lassen. Nun ist uns aber souil Berichts einkommen, das wir. disen Handel den Vorordenten vnserß Consistorii zw Meissen befolen haben. Derwegen begeren wir, du wollest der wendischen Meß halben auf den Pfarher nicht dringen, dich auch sonst an ime nicht vgreiffen noch andern solchs zu thun vorstatten, vnd dem Consistorio hierin, was sie ordnen werden, bis auf vnsern fernerem Bescheid einen Lauff lassen vnd solchs nicht anders halten. Daran geschicht vnser Meinung. Datum ut supra.“ Copiale 263 fol. 422.

fararj njewotměwaše z krótka wjacu žanu serbsku Božu mšu, dokelž snadź serbski njemóžeše a dokelž nochcyše serbskeho diakona sam ze swojimi pjenjzami žiwic. To zbudži pak rozhorjenje a napřećiwosć Serbow we Komorowje a wokoło Komorowa hydłacych. Raznje žadachu wot swojeho fararja serbske Bože služby. Tutón duchowny wótc pak wobroći so na kurwjercha, kiž jemu tež přihłosowaše a Złokomorowskemu hamtskemu hejtmanej poruči, zo ma wšo tak wostać, kaž je. Po zdaću tutón kurwjerchowski zastojnik serbskim požadanjam napřećiwny a njepraceliski njebě, dokelž jemu kurwjerch August wosebiće napoži, zo njeby na wotměwanje serbskeje Božeje mše čišćał, ale zo by wjele bóle Serbow wotpokazał. Džiwne a we rće wjercha z wetinskeho rodu do cyła njezwučene je słowo, zo chce radši němsku rěč rozšěrjeć, hač serbsku podpěrać. Z tajkej wotmołwu njezamóžachu so Serbja spokojic. Hnydom zapósła wóšomnaće do Złeho Komorowa zafarowanych wsow kurwjerchey napřećiwnu požadawku prošo, zo by so w jich „prědowanskich domach“ t. j. w serbskich cyrkwjach kóždu njedźelu po (němskim) prědowanju serbska Boža mša (t. j. serbska Boža služba) směła wotměwać. K wobkrućenju swojeje próstwy pokazowachu na to, zo Złokomorowskej wosadze na 4000 wosobow přisłušeju, z kotrychž lědma 500 němscy prawje rozumi (zajimawa to statistika z tehdyšich časow!). Sakske knježerstwo na to wot fararja rozprahu zadaše. Tutón zwosta při swojim njepracelskim stejišću, přeješe docyła serbsku Božu mšu jako nuznu a powołaše so na to, zo tuta za jeho a za jeho prjedownikow čas so njeje wotměwała a zo so žadanje wosadnych małeje ličby diakonow dla nihdy njehodži dopjelnic. Kurwjerch August drje připóznawaše, zo móža so při tajkich wobstojnosćach, hdyž duchowny rěč swojich wosadnikow njeznaje abo zacpiwa, lohko hrube wašnja wuwic, da pak swojim zastojnikam tola prjódcy hišće raz rozkaz, zo maju postajenja poslednjeje cyrkwinskeje visitacije plaćiwosć wobkhować. Potom pak žadaše wot mišnjanskeho konsistorija, zo by fararja a Złokomorowsku wosadu dokładnje přeslyšał a tute jich wadženja přez wurunanje wotstronił. Z tutoho poslednjeho lista na złokomorowskeho hamtskeho hejtmana so lohcy dowidzi, zo drje kurwjerch přeco hišće bóle na fararjowej stronje stoješe.

Přetož wón wospjetowaše swój 13. septembra daty rozkaz, zo hamtski hejtman nima dla serbskeje Božeje mšě na fararja skutkować, tež hewak nima so jeho dótkać a tež nihdy dowolić, zo by to štó druhi skučil.

Skónčne dowujednanje je nam njeznate, dokelž akty z tutym pismom kónča.

Rjeniš-Wjelanowy wustaw

za serbske šulske džěci w Slepjanskej wosadže.

Podal *Matej Handrik-Slepjanski*.

W časopisu z lěta 1865 str. 345 jednajo wo Panachowej knihowni při Michalskej cyrkwi w Budyšinje H. F. Wjela zasadu wupraji: „Naš Časopis, kaž je wo tym hižo přikłady dawał, ma njedwělomnje tež to wotpohladanje, wšě te lisćiny w diplomatiskim teksće podawać, na kotrež so hdžežkuliž někajki serbski wustaw založuje.“ Za tajki wustaw móže so tež we wěstym nastupanju darjenje wobhladować, kotrež je so wot někotrych serbskich mužow za našu wosadu sěniło z wuměnjenjom, zo bychu so najkhuđe serbske šulske džěci z njeho podpjerate, z wopředka so šulski pjenjez za nje zaplaćit. Mužojo, na kotrychž ma so při tutej składnosći spominać, su: 1) Handrij Rjeniš (Rjeńč), * 6. małego rózka 1731 w Čornych Noslicach, † jako farar w Slepom w lěće 1805; 2) Julius Eduard Wjelan, * 1. małego rózka 1817 w Slepom, † jako farar w Slepom w l. 1892; 3) Hans Pawlo, bur w Trjebinje.

Summa w tu khwilu wučinja 600 hr. w statnych papjerach a w nalutowarnskej knizy Hródkowskeje měšćanskeje nalutowarńje č. 5909: 25,95 hr., potajkim do cyła: 625,95 hr. Z aktow je nazhonić, zo je Rjeniš we swojim času 49 toleř 29 krošow 6 np. wotkazał. Wjelan a Pawlo staj kóždy po 150 hr. dariloj; z wotkal zbytnje 150 hr. pokhadžeju, ze zapiskow spóznać njeje. Z wukaznje Wrótsławskeho konsistorstwa pod 29. meje 1889 zda so mi wukhadžeć, zo je, jako běše bur Pawlo w Trjebinje zwólniwy, tutomu wustawej 150 hr. přepodać, njebo Wjelan hišće raz 150 hr. připožožil, tak zo je w l. 1874 přeni a w lěće

1889 druhi króć 50 toleř = 150 hr. darił a zo je na tajke wašnje kapital na 600 hr. zrostł. Wjelanowa přěnja lisćina je z l. 1874 a pod prjedy naspomnjenym datom konsistorstwo piše:

„Wašej dostojnosći wotmołwjamy na rozprawu ze 7. t. m., zo přeciwo přijeu a zarjadowanju přikhilenjow wot Wašeje Wysokodostojnosće a burskeho wumjeńkarja Hansa Pawla za Rjeniš-Wjelanowy wustaw sčinjonych we wysokosći dwaj raz 150 hr. ze strony wosadžineje cyrkwineje rady wot našeho boka njeje ničo naspomnić. Stolzmann.“

Rjenišoweje originalneje lisćiny wo wustajenju w archivje njenamakach. Kaž so z jenoho pisma kralowskeho knježerstwa w Lěhnicy z l. 1866 spóznowa, je so wona najskerje při wupalenju brodu w Lěhnicy w l. 1835 sobu zničila, hdyž su so tehdy wšitke starše akty spališe. Na nju pak so w slědownacym lisće z l. 1806 spomina:

„Derječesćedostojnemu a wjelowučenemu knjezej Janej Bohumišej Junghānelej, duchownemu křesćanskeje wosady při cyrkwi w Slepom.

Mojemu miłosćiwemu knjezej a dobremu přećelej w Slepom.

Wysokočesćedostojny a wjelowučeny miłosćiwý knježe a dobry přećelo!

Na dnju 21. novembra zańdženoho lěta tamniši w Slepom zemrjety duchowny knjez Handrij Rjeniš je w swojim při tudomnym konsistoriju na dnju 21. junija 1802 zapołożenym a 4. hodownika 1805 wozjewjenym testamencie cyrkwi w Slepom kapital 50 toleri wustajił, z kotrehož ma so dań — 4 wot sta — lětnje za šulski pjenjez za khude džěci nałožiť, a postajenje na tym so pokhwilnemu fararjej přewostaji. Za wěste wukhowanje pjenjez so tudomne konsistorstwo postara a budže na to džiwac, zo tudomne knjejstwo pjenjezy na zadanjenje přewozmjje.

Dań 2 toleri. kotraž je přenje lěto wupadła, so z tutym po wustajenju testatora wuplaća a přepósyłu a kaž so kwitowanje woćakuje, tak so tež w mjenje wysokohrabinskeho knjejstwa z dohom napomina, Rjenišowe postajjenja cyle wěsće wukonjeć a kak je so nałoženje stało, ma so při kóždolětnym cyrkwinym zličbowanju z mjenowanjom mjenow džěci, za kotrež bu šulski pjenjez zapłaćeny, zdžělić.

Sym do cyła samemu k přijomnym službam zwólniwy.

Hród Mužakow, w dzień 28. novembra 1806.

Jan Jurij Hempel, kurwjeřchowski sakski kommissijski radźiciel a postajeny direktor privilegowaneho dwórskeho suda swobodneho a stawneho knjejstwa Mužakowskeho kaž tež duchowneho suda*) zarjadowacy assessor.“

Dodacijska listčina njebo Wjelana takle rěka:

„Darinska listčina za Rjeniš-Wjelanowy wustaw. Potym zo je mój zastojnski prjedownik, njebo duchowny Rjeniš w Slepom legat z 49 tolerjemi 29 křošemi 6 np. k lěpšemu khudych serbskich šulskich džěci tudomnišeje wosady wustajił a pokhwilneho mějićela duchowneho města za kuratora postajił, na to so počahowaca listčina pak njeje při nahłym wotemrjeću mojeho zastojnskeho prjedownika ženje do mojich rukow přišla, runjež je spomnjeny pjenjez na dań daty, je moja swobodna, derje přemyslana wola, prjedy naspomnjenu, duchowneho Rjenišowu darjeńku podwojić a w tym wudospoňić:

Ja, Julius Eduard Wjelan, duchowny w Slepom, postajam z tutym ze svojich srědkow kapital wot 50 toleri, ze słowami: poł sta toleri, zo bych je z prjedy naspomnjenej darjeńku pod mjenom „Rjeniš-Wjelanowy wustaw“ zjednočił a poskićam k tomu

a) jedyn bramborski rentny list Lit. C. č. 8244 à 100 toleri, zadanjomny ze 4 wot sta, a

b) jenu nalutowańsku knižku č. 5909 měšćanskeje Hródkowskeje nalutowańnje z tutym testamentom z 5 tolerjemi — a je moja wola, zo so z danju z tutych pjenjez za 2—3 wosyroćene abo khudobne džěci serbskeho jazyka ze šulow w Slepom, Miłorazu, Džěwinje a Nowym Měsće šulski pjenjez po 1 tolerju 22 sl. zaplaći. Hakle hdyž tu njedyrbjałe žane džěci serbskeho jazyka

*) K lěpšemu dorozymjenju chcú přistajić, zo měješe w zastarsku Mužakowske knjejstwo swój wosebity konsistorij; před nim dyrbjachu duchowni a wučerjo, kotřiž cheychu městna pod Mužakowskim patronatstwom měć, njedźiwajo na hewaše wobstate pruhowanja před krajnymi konsistorijemi atd. kóždy króc wosebite pruhowanja sčinić. W starych listčinach sym hišće protokolle wo tajkich pruhowanjach svojich prjedownikow čitał. Wjele dobreho pak so wo tutech knjezach ze stareho Mužakowskeho časa njepowjeda, ale lud hišće džensa z njeho wšelake žorty wě, na př. zo jedyn njeje ničo widzał, druhi ničo słyšał, třeci njebě ženje stróžby atd.

wjacy być, směte so tež džěci němskeho jazyka wobdzělic; a je-li so w přichodze šulski pjenjez zběhnje a so wučerjo wot stata zapłaća, dyrbi so dań k tomu nałožiť, zo bychy so za prjedy naspomnjene džěci drasta abo trěbne šulske knihi wobstarale. Kóždolětne zbytki pak — a njedyrbaje jene lěto žane potřebne džěci być — tehdy cyte dańske maju so w naspomnjenym padže do nalutowańskeje knižki połožiť jako rezervny fonds za přichodne nu- zniše pady. Z kuratorom tutoho wustawa ma přeco Slepjanski farań być, dokelž ja njedwěluju, zo so njebudza moji potomnicy w zastojnstwje snadnje prócy bojeć, ale zo ze šulskimi před- stejićerjemi abo cyrkwinymi staršimi do počahowanja stupja a sebi wot nich dešaržu lubić dadza.

Tutu moju derje přemyslnu wolu smjerče dla při kralowskim knježestwje w Lěhnicy, kralowskej superintendenturje w Mužakowje a z razom we wotpisku w farskim archiwje w Slepom zapožoju.

Tak so stało w Slepom, w dzeń 10. junija 1874.

Julius Eduard Wjelan,

duchowny a t. č. kurator Rjeniš-Wjelanoweho wustawa.“

Wězo je to snadna wěc, na kotruž tu spominam, lědy spom- njenja hódna, a tola ma tež swoju socialnu wažnosć. My Serbja z wulkimi kapitalemi brojić njemóžemy, dokelž smy khudy narod. Tohodla sebi tež to małe wažić mamy. Za čělnu nuzu je so w Serbach wjele stało; drje kóžda wosada ma někajki wustaw k podpjeranju khudych. Wulki, najwyšši čas pak je, zo so něšto hódne stanje a stawa za duchownu nuzu mjez Serbami. Naš čas, w kotrymž je hódnosć pjenjez spadnyła a kotryž sebi k štu- dowanju wjele pjenjez žada, khudy narod zežerje, a hdyž nje- móžemy wjacy duchownych a wučerjow sami ze swojeje srjedźizny dostawać, smy prawo eksistencny zhubili. Tuž je w našim času dwójcy nuzne, zo by zaso jedyn Budaf přišoł, kotryž by Serbam srědki spožičil, duchownej nuzy wotpomhać, tak zo mohł tež naj- khudši, hdyž jenož ma duchowne dary k tomu, na wučenu šlu ěić, něšto nawuknyć a potom srjedz swojeho luda skutkować, zo by so tež w tutym nastupanju Zejlerjowe přeće dopjelniło:

O zo bychy z twojeho klina wušli mužojo,
hódni wěcnoh' wopomnjeća!

Inchoativa z předložku wo.

Zezběral † *Jan Radyserb-Wjela*.

Naš słownik ma wjacy hač sto inchoativow z předložku *wo-*. Nimo tych wšitkich pak slyšimy hišće na ludowym jazyku wjacy hač telko. Tu slědowaca zběrka je ma.

Wobahnić, sumpfig werden.
 wobachorić, haushaftig werden.
 wobědnić, gebrechlich oder elend werden.
 wobělawić, weiß w. (Getreide zur Ernte).
 wobězmanić, lümmelhaft w.
 wobłudnić, irrsinnig w.
 wobłědojěć, bläßlich w.
 woboranić, hochig w.
 wobronić, braun w.
 wobrunojěć, bräunlich w.
 wobubnjeć, strohend w.
 wocyganić, zigeunerhaft w.
 wočerěć, teufelmäßig w.
 wočerstwěć, frisch und gesund w.
 wočerwěć, wurmfressig w.
 wočilić, heil w.
 wočistnoćěć, sauber w.
 wočlowjećěć, menschlich w.
 wočornojěćěć, schwärzlich w.
 wočućiwić, gefühlvoll w.
 wočělic, corpulent w.
 wočělnić, wočělnosćěć, sinnlich w.
 wočěńknyć, dünn w.
 wočěńkojěćěć, dünnlich w.
 wočězić so, lästig, beschwerlich w.
 wočoplic, warm w.
 wočulić, läuflich w.
 wodarliwić, wodarniwić, freigebig werden.
 wodjasnić, wütend, wutig w.
 wodobrić, gut (moralisch), wohl-schmeckend w.
 wodudlawić, pelzig w. (v. Früch-ten), kraftlos w. (v. Menschen).
 wodušnić, besser w.
 wodžědzić, altväterlich w.

wodžěrkawić, blatterstippig w.
 wodžibawić, heifer w.
 wodžiwić, zuchtlos, wild w.
 wodziwnić, wunderlich, sonderbar werden.
 wohańbićiwić, schamhaftig w.
 wohłupić, dum w.
 wohłupikojěćěć, dümmlich, albern w.
 wohódnić, würdig w.
 wohórkojěćěć, bitterlich w.
 wohrózbnwić, grauig w.
 wohroznić, häßlich w.
 wohustnyć, dichtständig (v. Pflan-zen), dickflüssig w.
 wojadrić, wojadriwić, kernhaft w.
 wojachliwić, dämpfig, kurzatmig w.
 wojaknyć, tauglich, tüchtig w.
 wojakoćiwić, stottrig w.
 wojěrkojěćěć, herb w.
 wojězorić, stagnierend w.
 wojušnaćěć, saftig w.
 wokamjenić, steinhart w.
 wokedžbliwić, aufmerksam w.
 wikiprić, sieh w.
 wokliborić, ungelent, stolprig w.
 wokusćěć, knochenhart w.
 wokusmaćěć, wokusmić, rauh, zottig w.
 wokripawić, krüpplich w.
 wokrutobnić, streng w.
 wokružić, frauß w.
 wokrymsćěć, härtlich, knorplig w.
 wokudžerić, losig w.
 wokundrozić, geil werden (von Männern).
 wokhachlawić, vor Alter arbeits-unfähig werden (weibliche Per-sonen).

- wokhamorníc, ungeschickt, ungeschlacht w.
- wokhmanić, tauglich, fähig w.
- wokhmurić, düster w.
- wokhrěnić, bitterböse w.
- wokhripić, elend w. (v. Bäumen).
- wokhorojić, anfällig, kränklich w.
- wokhroblić, mutig w.
- wokhrobolić, verwegen w.
- wokhrósćić, struppig w. (von Sträuchern).
- wokhudobnić, armfelig w.
- wokhwalobnić, lobenswert w.
- wolěnić, träge w.
- wolěnkoić, bequemlich w.
- wolesćiwić, listig w.
- wolichwarić, wucherisch w.
- wolišćić, arglistig w.
- woliwkojćić, lau w.
- woluboznić, lieblich, freundlich w.
- womachoćiwić, wacklig, zitterig w.
- womaserojćić, herb, nervig w.
- womasotnić, griffig, herb w.
- womědnic, honighaltig, süß w.
- womělnawić, mürbe w. (Komposthaufen).
- woměrníc, friedsam w.
- womjaknyć, weich w. (v. Dingen), sanftmütig w. (Mensch).
- womjasnić, fleischig w.
- womłodniwić, verjüngt w.
- womócníc, kräftig w.
- womučnawić, mehlig w.
- womučnić, milde w.
- womudrić, flug w.
- womužić, mannhaft w.
- wonjedobrić, wonjedušnić, schlimmer w.
- wonjekhmanić, untüchtig w.
- wonjepěkníc, böse w.
- wonjerodnić, nachlässig w.
- wopěknyć, artig, anständig w.
- wopichotnić, kräftig, dauerhaft w.
- wopilnić, fleißig, arbeitsam w.
- wopjelznyć, schmierig, schlüpfrig werden.
- woplěchać, glasförmig w.
- wopohanić, gottlos w.
- wopokojnić, ruhig, gelassen w.
- wopokornić, demütig w.
- wopokutnić, wopokutniwić, bußfertig w.
- woprochnawić, morsch w.
- wopukliwić, dunstig w.
- wopustnyć, wüste w.
- wopuzornić, drollig w.
- worěčniwić, gesprächig w.
- worěpnawić, schwach, gebrechlich werden.
- woródníc, woródniciwić, ordnungsliebend w.
- worychlić, rasch, behend w.
- wosćepliwić, geduldig w.
- wosćepować, periodisch starr w. (Glieder).
- woseršćić, borstig w. (von jungen Schweinen).
- wosłódnawić, süß w.
- wosmahnyć, Sonnenbrandig werden (Haut), farblos werden.
- wosmilnosćić, mild, barmherzig w.
- wosnjejić, brandig w. (Getreide im Felde).
- wospěšnić, behend, sinst w.
- wosprawnić, aufrichtig, redlich w.
- wostróžbić, nüchtern w.
- wosurowić, grimmig, grausam w.
- woswěrníc, treu w.
- wosćerbawić, wosćerbić, zahnlüdig w.
- wošćudrawić, siruppig w.
- wošibalić, schelmisch w.
- woškerjednić, händelsüchtig w.
- woškropawić, rau, uneben w.
- woškropić, heißer, fröhlig w.
- wotrupić, gründig w.
- wotwjerdnýć, hart w.
- wowjertliwić, behend, gewandt w.

wowlóžniwić, feucht w.	wozabyćiwic, vergeßlich w.
wowohidnyć, häßlich w.	wozerzawic, rostig w.
wowolnić, wollig w.	wozornic, vollförmig w.
wowopićic, affig w.	wozlutniwic, sparfam w.
wowóslie, einfältig w.	wozwěrjeć, tierisch w.
wowosobnic, vornehm w.	woželniwic, mitleidig w.
wowodukawic, dunstig, wasser- füchtig w.	wozeleznic, eisenhart w.
wowózhriwic, rosig werden (von Pferden).	wožidžanic (figürl.), fein, empfind- lich werden.
wowozbožownic, glücklich w.	wožidžic, wucherisch w.
	wožoltojčić, gelblich w.

Naše substantiva z wukóncem -el.

Zezběrał † Jan Radyserb-Wjela.

Wjetša počojca tutych wěcownikow hišće w našim Pfuhlowym serbskim słowniku njestoji. Wot tych, kotrež so tu potajkim přenjotnje podawaju, je naš njesprócnivy njeboh Wjela wjetši džěl z ludowych wust zezběrał, někotre pak tež sam po ludowym duchu wutworił. Za naše słowniske dohrabki je to wažne doś zběrka.

Bimbjel, Bammel, Bommel, hân- gender Zipfel.	džehel, Brustwurz, Angelica.
blyšćel, Glimmeršiefer, Raşen- gold.	dželićel, Teiler, Divisor.
cyhel, Ziegel.	dzeržel, Halt, Stiel, Griff.
Cympjel (zwjetša: Cymplo), Dorf Zimpel.	frunćel, Brummfreifel.
cyrćel, Decade.	hajićel, Heger, Züchter.
ćesel, Kamm, Bürste.	hašel, Löcher, Lichthütel.
čumjel, Zulp.	Hemjel, Wilhelm.
čumpjel, Schaukel.	henchel, Hahn am Fasse zum Zapfen.
ćinićel, Täter, Ausüber.	hepjel, ungehobeltes Individuum, Rüpel.
ćežel, Gewicht.	hładzićel, Ausgleicher, Glätter, Polierer.
dajićel, Würger.	hojićel, Heiler, Wundarzt.
darićel, Geber, Schenker.	huscicel, Verdichter, Kondensator.
dobročel, Wohltäter.	hwizdžel, Schienbeinröhre.
dobyćel, Gewinner, Sieger.	jandžel, Engel.
dornćel & dornićel & dornyćel (město: tornićel), Schlehdorn.	ječibjel, Unhold, brausendes Un- getüm.
dusyćel, Würger, Ersticker.	jědel (= jědla), Tanne.
dychel, Luftloch.	jemjel, Mistel.
džećel, Klee.	ješćel, männliche Eidechse.

- jubjel, Subiläum.
 kadžel, Ráuchertopf, Weithrauch-
 kessel.
 kadzićel, Ráucherer.
 kašel, Husten.
 kóšćel, Blütenstráußchen.
 kebjel, Loš.
 kehel, Kegel.
 kićel, Salz, Fuge.
 kisel, Säure.
 kitel, Totenhemd.
 klobučel, Hutaffe.
 klinćel, Klingstein (Phonolith).
 klukel, Blaueisenstein.
 knjezićel, Herrscher, Regierer.
 kobjel, Bügelkorb, Kober etc.
 kojićel, Tröster.
 kowjel, Pfriemengras.
 křemjel, Baumsaft; saure Stamm-
 sauche.
 křesel, Feuerstein.
 křewjel, Pfleger, Erquickter, —
 Koteijenerz.
 křezel, Grindel beim Pfluge.
 křićel, Weindrossel.
 krjepjel, dicker Tropfen.
 kroćel, Schritt.
 kružel, Lampe, Krümmung in die
 Runde, Lockenbrenneisen.
 kudžel, Kocken.
 kukel, Kerrade.
 kupjel, Bad.
 kwěćel, Blumenstrauß.
 kwětel, Blüte.
 kwićel, Weindrossel, Krammetz-
 vogel.
 kwjećel, Greiner, quäfiger Jungc.
 khemjel, hauchtiges Kleidungsstück.
 lijel, Ritze, Gasse.
 lubićeel, einer, der viel verspricht,
 aber wenig gibt.
 mandžel, Ehegemahl.
 marmjel, Marmor.
 mějićel, Inhaber, Eigentümer.
 měšel (= měšawa), Rührlöffel.
 mjatkel, Brei, Mus.
 mjećel, Schneegestöber, Schne-
 treiben.
 mjedžel, Kupferstiefel.
 mjerkel, Mergelstiefel.
 mjetel, Flocke, Schmetterling.
 mićel, Saugefalß.
 mihel, dünner Regen, Geniesel.
 morćel (pódlá: morćej), Möhre.
 mróćel, Wolke.
 mrowjel, Larve der Ameisenjungfer.
 njepopřećel, Reithammel.
 njepřećel, Feind.
 nuhel, Winkel, Hinterräumchen.
 nuchel, Blumenstráußchen.
 paćel, Hebel, Wuchstfange, Brech-
 stange.
 pardel (= pardal), Panther.
 Pawjel, Paul.
 pićel, Tonne, Rundsfaß.
 pišćel, Pfeife (Musikinstrument).
 pjerdžel, der Hintere (Wurzel).
 plodzićel, Züchter, Zeuger, Er-
 zeuger.
 plewjel, Spurre, Holosteam.
 pobićel, Besieger, Niederschläger.
 poćel, Gichttrübe, Begonia.
 pokojićel, Besänftiger, Frieden-
 stifter, Tröster.
 prawićel, Verbesserer, Dirigent.
 přećel, Freund, Gönner.
 přeńoel, Geißel; — Stummel.
 přimjel, Pinit.
 přiswojićel, Aneignen, unehrlicher
 Annehmmer.
 přoćel, Vogelkitten.
 prudzićel, Blacker, Quälgeist.
 pruskel, Strieme, Schwiele.
 pružel, Sprungfeder, Spannbügel.
 pusćićeel (pódlá: pusćeć), Wüsten-
 neienmacher.
 radzićel, Ratgeber.
 rachel, Polterhans.

- rëbjel, Leiter, Futterraufe.
 richel, Blumensträußchen.
 rjedkel (pólla: rjedkej), Rettig.
 rjepjel, Unhold, Rüpel.
 rubjel, Rubel.
 rudźicel, Betrüber, Kummerverrur-
 sacher.
 ryhel, Riegel, Vermachstange.
 skomjel, Gemille, Siebedurchfall.
 skorjel, Schörl.
 skorźicel, Kläger.
 slepicel, Verblender.
 smjerdźel, Sivette, Viverra ci-
 vetta; Sichtpilz (tež: hadzaca
 mzda).
 smorčel, Schnarcher.
 smoržel (tež: smorzle, pl. t.),
 Grundheil (botan.).
 smyčel, Rutschbahn.
 spokojičel, Befriediger, Tröster.
 sporičel, Ersparer, Verschoner.
 spomožel, Retter, Aufhelfer.
 sprawicel, Einrichter.
 srokopjel (tež: srotopjel), Neun-
 töter (Vogel).
 strojičel, Anfertiger, Bildner.
 strowicel, Begrüßer, Heiler.
 stróžel, Schred.
 stužicel, Befänftiger, Dämpfer.
 stwaričel, Aufbauer, Begründer.
 stworičel, Schöpfer.
 surowicel, Rassauner, grimmiger
 Giferer.
 swaričel, ein Tadelsüchtiger,
 Scheltzer.
 šéehel, der kleine Saanerampfer:
 Rumex acetosella.
- ščëpjel, Schiefer (Mineral).
 šindzel (tež kšindzel), Schindel.
 škleńčel, Glasur am Kochgeschirr.
 šklenjel, Zintglas.
 šmrëžel, Vielgut (roslina).
 šnjerkel, Wiesenchnarre.
 špihel, Spiegel.
 šumjel, weißes Roß, Schimmel.
 šwihel, peitschender Regen, Peit-
 schenschmitt.
 tačel, runde Scheibe, Butterfaß-
 schlägel.
 tajičel, Verheimlicher; Fehler.
 tornčel & torničel & tornyčel
 (přir. dornčel), Schlehndorn.
 trupjel, Tripel.
 tučel, Regenbogen.
 tyčel, Stützstange für Stengel-
 pflanzen.
 wëričel, Gläubiger.
 wijel, Lehnzopf.
 winičel, Beschuldiger, Ankläger.
 wječel, Rächer.
 wjerčel, Drehscheibe.
 wjertel, Kreisel; Wirbel zum Zu-
 drehen.
 Wjesel, Dorf Wessel.
 wobwjertel, Drehschennel, Dreh-
 scheibe am Bahnhofe.
 wotwjerčel, Schraubenzieher.
 wuhel (zwjetša: wuhlo), Kohle.
 wuhlicel, Kohlenschiefer, Schiefer-
 ton.
 zdźerźicel, Erhalter, Unterstüher.
 zynčel, Döhne, Schlinge.
 žehel, Dochtfern, GlimmbRAND,
 Glut.

Zbërka tibetskich rukopisow w museju Maćicy Serbskeje.

Darił a wopisał *A. H. Francke*, zakladnik M. S.

Dokelž sym so w poslednim času wosebje na historiske studije położył, wobstoji museju darjena zbërka wosebje z wotpiskow a originalow historicy wažnych dokumentow. Štož kopirowane dokumenty nastupa, ma so prajić, zo so tute teksty docyła jenož dwójcy abo trójcy namakaju a to: 1) we wječornym Tibeće original w jenym jeničkim eksemplaru, 2) museju M. S. darjeny wotpisk we wječornym Tibeće wot originala wotpisany, 3) připóddla druhi wotpisk k mojemu privatnemu wužiwanju.

Čo. 1. *gCigtangyi Jo rabs ni.* Khrónika wječchow *gCigtan-a* we wječornym Tibeće: 7 łopjenow, kulu-papjera. Rěč: tibetska. — Při mojim wopyće w *gCigtanu* wustyšach wo khrónicy. Prošach młódšeho ex-wječhoweho bratra, zo směł ju wohladać. Tutón mi slubi, zo chce so pola ex-wječcha wo nju postarać. Dokelž pak so ničo njesta, pósłach mojeho pisarja do *Kargil-a* k ex-wječchej. Wječch praješe, zo je so rukopis tu-teje khróniki zhubił, zo pak móže wón text nimale z wěstosću z pomjatka podać, dokelž je wot nana nuzowany był, khróniku dospołnje z hlówy nawuknyć. Po wječhowym diktaće napisa mój pisar potom tutu khróniku. Po mojim zdaću njeje original wjele hinaši być mohł. Prěni džěl wobsaha předstawizny: Prawótc *lTsang mkhan malig*, kral Fakirow (přirunaj khróniki *Baltistan-a*) wučahny z *Gilgit-a* a založi wječchowstwo *gCigtan*. Druhi džěl powěda wo muhamedanskich wječchach *gCigtan-a* wot *Thsering malig-a* (wokoło 1550 po Khr.) hač do nětčišeho časa. Hdyž běchu wječchojo k muhamedanismej přestupili, ignorowachu woni runje kaž *Baltis-ojo* svojich buddhistiskich prje-downikow. Někotrych tutech buddhistiskich předkhadnikow zeznajěš z lisćiny, kotruž sym khrónicy připóžičił. Tohorunja sym tež přidał móličku historisku ludowu literaturu *gCigtan-a*. W khrónicy naspomnjene zawjedženje muhamedanisma pod *Adam mkhan-om* we 18. stotku woznamjenja najskeršo sylniše wuzběh-njenje noweje nabožiny ludej napřećiwo.

Čo. 2. Khrónika weřchow *Kolong*-skich z *Lahoul*-a. 14 řopjenow, papjera kulu. Řeč: urdu (řtri strany pak su w tibetskej řeči). Khrónika wopřija čas snadź wot 1200 po Khr. hač do nětišeho časa. Posledni džěl přinoša jenož swójbne stawizny. Khróniku, kajkaž džensa je, je w lěće 1880 *Hari Chand* po starych lisćinach w pismje „*takri*“ zestajał. Najwažniše momenty su: Dobyće *Lahoul*-a přez *Shiks*-ow 1643; Dobyće *Lahoul*-a přez krala *Man* (abo *Mal?*) *Singh* z *Kulu*, wokoło 1650; Dobyće *Lahoul*-a přez wječornych *Tibetanow*, sto lět před 1650, potajkim wokoło 1550. Posledne přispomnjenje w khrónicy počahuje so bjez dwěla na krala *Thse Mang rnam rgyal*-a I. čah do *Kulu*.

Čo. 3. *Legs bshad rtsi gsar rinchen kun 'abyung*. Khronologia *Lahoula*. Wotpisk rukopisa w klóštrje *Shashur*-skim w *Lahoulu*. 7 řopjenow; papjera: „kulu“; řeč: tibetska; pismo: čišćopis. Započina so z jedyokrójedyn (einmaleins) a to wot džewjeć, tola njewopřija wěste ličby, ale tajne, z kotrychž móžeš hakle přez mi hač dotal hišće njeznate přeličenje prawu ličbu wuličić. Dospojnje wěste ličby drje so docyła njebudža ženje podač hodзец. Dach sebi čas knježenja *Nagarjun*-a, kotryž je najskeršo *Triloknath* založil, wuličić. Po tutym wuličenju by wón dyrbjal před 2563 lětami žiwy byč. Europscy wučeni pak mjenja, zo je wón wokoło 100—200 po Khr. knježil.

Čo. 4. Darićelska lisćina (*Schenkungsurkunde*) klóštrej *Gondola* w *Lahoulu*, k rukomaj najwyššeho měšnika *Lama Ngag dbang rnam rgyal* (wokoło 1650 po Khr.) wudate wot krala *Bidhi* (*Ridhi?*) *Singh* w *Kulu*. Jene řopjeno, tibetska papjera, tibetska řeč a běžne (*kurrentske*) pismo. Original w klóštrje *Gondola* w *Lahoul*-u.

Čo. 5. Wukaz wječornotibetskeho krala *Nyima rnam rgyal* nastupacy wadženje wo knjejestwo w *Khalatse*. Jene řopjeno, tibetska papjera, tibetska řeč a běžne (*kurrentske*) pismo. Original wobsedži swójba *Dragshos*. Je wokoło 1705 po Khr. wudaty.

Čo. 6. Wukaz samsneho krala na ministerskeho praefektu *dPal 'abyor* z *Alchi*, kotryž bě wěsteho *Ali*-a jateho wzal, a kiž ma so tohodla wsudže darmo hospodowač a zastarač.

Jene łopjeno, tibetska papjera, tibetska rěč, běžne (kurrentske) pismo. Po originalu ze započatka 18. stotka, w privatnych rukach w *Alchi, Ladakh*.

Čo. 7. Wukaz wječornotibetskeho krala *Thse dbang rnam rgyal II.* wěstemu *bStanpa dongrub z Basgo*. Tutomu maju so jako mzda za swěrnú službu wšudže darmo konje k transportej přewostajeć. Jene łopjeno, papjera „*kulu*“, tibetska rěč a běžne (kurrentske) pismo. Po originalu z přenjeje počojcy 18. stotka. Je w privatnych rukach w *Alchi*.

Čo. 8. Wukaz wječornotibetskeho krala *rDo rje thse dpal dongrub rnam rgyal* daty *Dragshos*-ej w *Kalatse*. Za poraženje *Baltis*-ow dóstawa wón kruch pusteho kraja za džědźistwo. Jene łopjeno, tibetska papjera, tibetska rěč a běžne (kurrentske) pismo. Po originalu, kotryž swójba *Dragshos* w *Kalatse* khowa. Je wokoło lěta 1810 po Khr. wudaty.

Čo. 9. W originalu list ex-krala wječorneje Tibetskeje *bSodnams rnam rgyal* missionarej A. H. Franckej, kotryž běše krala wo pjećatowe wotćišće jeho předkhadnikow prosył. Z wotmołwu připósła kral štyri wotćišće. Wobkrućujo so, zo su wot

- a) krala *Dragspa*, wokoło 1400 po Khr.,
- b) krala *Sengge rnam rgyal*, wokoło 1600 po Khr.,
- c) krala *Nyima rnam rgyal*, wokoło 1700 po Khr.,
- d) pryńca *mChog sprul rnam rgyal*, wokoło 1830 po Khr.

Jene łopjeno a jena šlebjerdkka, kašmirska papjera, tibetska rěč a běžne pismo. Pisane 1905. Original.

Čo. 10, a, b, c) *Wang gling*, tibetski narodny epos. Kopěrowany wot rukopisa, kotryž je we wobsedźenstwje wječcha *Lahoul*-skeho: 16 + 16 + 16 łopjenow, papjera „*kulu*“, tibetska rěč a čišćopis. Napismo je ze safranom žolte přebarbjene. Safran je swjata róža *Kesar*-a. Hač dotal je jenož mało kopijow tibetskeho narodneho eposa wot krala *Kesara* do Europy přišlo; štož ja wěm, jenož dwaj eksemplaraj. Jedyn je w Pětrohrodže a jedyn we zběrcy njeboh dra. Karla Marxa, snadź w Lipsku.

Čo. 11. *Wang sa tham rgyalpo*, tibetski narodny epos. Kopěrowany wot rukopisa, kiž minister wot *Changspa* pola *Leh*

wobsedzi. 30 łopjenow, papjera „*kulu*“, tibetska rěč a ćišćopis. Štož je so pod čisłom 10 prajiło, plaći tež wo tutym 11. čisle.

Čo. 12. *gCodpai ralgri*, rubacy mječ. Pismo basnika *Mila raspa*, kotryž bě w 11. stotku po Khr. žiwý. 18 łopjenow, tibetska papjera, tibetska rěč a ćišćopis. Tibetski originalny ćišć do drjewa.

Čo. 13. *sPyan dren khrus gsol*, lamaistiska modlitwa. 8 łopjenow, europiska zawalna papjera. Kopěrowane wot tibetskeho drjewoćišća.

Čo. 14. Amulet, kiž ma so nad durje přilěpić. Originalny ćišć do drjewa. Jene łopjeno, tibetska papjera, tibetski ćišćopis.

Čo. 15. *Byang chub tung bshags*, lamaistiske pismo. Originalny ćišć do drjewa. Darił missionar Hetaš*) w *Kyelang*. 60 łopjenow, tibetska papjera, tibetska rěč a ćišćopis.

Čo. 16. *rTa thugs dkarpo*, modleřske knihi wěsće nabožiny *Bon*. Kopěrowane z drjewoćišća w Hetašowej zběrcy. 8 łopjenow, papjera „*kulu*“, tibetska rěč a ćišćopis.

Čo. 17. Tibetske z ruku molowane ornamenty. Štyri łopjena, europska zawalna papjera.

Čo. 18. Tibetske z ruku molowane graty z rozjasnjacyimi tibetskimi podpismami. Z *Kalatse*. 13 łopjenow, europska zawalna papjera.

Čo. 19. Štom rodu wjeřchow *Barbog* w *Lahoul*-u, najstaršeje a jónu najprěnišeje swójby w cyłym kraju. Woprija najskerje čas wot 1300—1650 po Khr. W lěće 1650 bu tuta swójba wot kralow z *Kulu* wotsadźena, kotřiž tehdom *Lahoul* předobuchu. Wěsće stoješe tuta swójba *Barbog* swěru k starým knježerjam kraja, k wječornotibetskim kralam. Tohodla najskerje je sebi tež wjacý wječornotibetskich kralow hać do najnowšeho časa mandźelske z rodu *Barbog* wuzwoliło. Jene łopjeno, tibetska papjera, tibetska rěč a pismo; někotre přispomnjenja w pismje „*takri*“. Po originalu, kotryž swójba *Barbog* wobsedzi.

*) Missionara Hetašowy nan wukhadža z Budyšina a je čisty Serb.

Čo. 20. *Tha dmaggi lo rgyus*, stawizny wójny z *Dogra*-mi po *rGyalrabs*. 10 łopjenow, europska zawalna papjera. Autotypowane w *Leh*.

Čo. 21. *Khalatsepa meme Thse bstan* etc. stawizny wójny z *Dogra*-mi po *Thse bstan* z *Kalatse*, 22 łopjenow, europska zawalna a běła papjera. Autotypowane w *Leh*. Do němsčiny přeložene wot knjenje A. Th. Franckoweje a jenož w 50—60 expl. autotypowane.

Čo. 22. *Mentog lnga ldangyi chang glu*, piwne spěwy z *Kalatse*. 8 łopjenow, europska zawalna papjera. Autotypowane w *Leh*; jenož w něhdže 50 eksemplarach.

Čo. 23. *rTagsma gciggi nyo glu*, kwasny ritual z *Tagmacig*-a. 28 łopjenow, europska zawalna papjera. Autotypowane w *Leh*; jenož we 18 eksemplarach.

Čo. 24. Zbërka tibetskich melodijow. 4 łopjena, europska pisna papjera. Autotypowana jenož w 20 eksemplarach.
(Zeserbšćil stud. th. Jan Cyž.)

Serbski rukopis w přiwisku Worjehoweho katechisma.

Podawa *Karl Wyrgač*.

W swojim jubilejnym spisu: „Der erste wendische Katechismus“, z lěta 1897 je knjez farář Jurij Jakub-Njeswačidlski na 6. stronje přispomnił: „*Spisaćel chce to w swojim času w Časopisu woxjewić*“, pokazujo na te „*wšelake rjane modlitwy do serbskeje rěče přeložene*“, kotrež so w přiwisku Worjehoweho katechisma z ruku napisane namakaju. Dokelž pak bě knjez farář Jakub hač dotal zadžěwany, tuto swoje slubjenje wuwjesć, je připisany tuto džěło na so wzał a zhotowił a tu nětko naspomnjeny rukopis podawa.

Prěni hornjołužisko-serbski katechismus bu w lěće 1597 přez Wjacslawa Warichija (Worjeha) Hrodzišćanskeho, fararja w Hodžiju, wudaty. Bě to z cyła přenja čišćana hornjołužisko-serbska kniha a tak hłowny měznik serbskeho pisomstwa. Jenički zbytny eksemplar tuteje wažneje knižki khowa so w Pannachowej knihowni při Michałskej cyrkwi w Budyšinje, z ko-

trejež je jón kjnez faraf Rjeda dobroćiwje k tutomu džětu wu-
požěi. Čiśćany w małym 8°, wobsaha wón 9 listnow a je
twjerdže zwjazana knižka. Trećina łopjenow cyleje knižki pak
wobstoja z běžeje papjery k pisanju, k čišćanym łopjenam při-
wjazaneje. Prěnje łopjeno po čišćanych — na katechismus sam
so tu njetrjeba dale džiwjeć, dokelž je džě wot Jakuba w spom-
njenym spisu wobdžěłany a dokelž bu tež w Časopisu l. 1868 l.
wot Hórnikarjow wopisany w nastawku: „Prawopis a rěč w kate-
chismje z lěta 1597.“ — je na woběmaj stronomaj z rjanym
serbskim pismom cyle popisane. Napismo tutoho pisma je:
„*Praefatio ante Baptismi actum, quā ego utor.*“ Na to slěduje
20 prózdnych łopjenow. Dalše 1/2 10 łopjena je zaso cyle popisa-
neho, z napismom při spočatku: „*Allerhand schöne Gebütlein
ins wendische übersetzt.*“ A to mamy tu na 1/2 10 stronje 15
kěrlušow abo jednotliwych štučkow, wot prěnjeho hač do štyrna-
teho ličene (1—14); pjatnaty je bjez ličby (15). Po tutych je
pół strony prózdna papjera a na scěhowacych 6 stronach namaka
so 11 (12) městnow z noweho a ze stareho zakonja. Na 3 dal-
šich stronach skónča so tutón cyły rukopis z jenym nowym (16.)
kěrlušom. Poslednje 1/2 10 łopjena cyleje knižki wostawa zaso
prózdne.

A tuž džě njech tutón rukopis, kotryž je knjez faraf Jakub,
džěłajo nad Worjehowym katechismje, wuslědźił a kotrehož wo-
wozjewjenje bě přilubił, nětko tu we wotpisku a přepisku scěhuje.

Praefatio ante Baptismi actum,
quā ego utor.

We tym mēni tei fwatei Troizy,
Boha Wótca, Syna à fwateho
Ducha. Amen.

Lubi pžaceljo we Jesu Chri-
stufsu, my flufžimy žedni f-bo-
žeho flowa, fhonimy iō tež, wo-
bojō na našim žiwenu à fmjer-
czi, so my wot Hadama fsym
žitzy we hrěchach podjaczi à
narodženi fsmy, we kotrych my

Praefatio aute baptismi actum,
qua ego utor.

W tym mjeni tej swjatej trojicy,
Boha Wótca, Syna a swjateho
Ducha. Amjeń.

Lubi pžaceljo w Jezu Khry-
stusu, my slyšimy (w)šědni z Bo-
žeho słowa, zhonimy jo tež, wo-
bojo na našim žiwjenju a smjerći,
zo my wot Hadama sym (w)šitcy
w hrěchach podjaći a narodženi
smy, w kotrych my pod Božim

pôd Božim hniwom à we tei wicznosczi fatamani a hubeni bycz derbali, gdyby nam pžez tego jeneho narodženeho syna Božeho, našeho luběho kn'esa Jesum Christa fteho nebulo spožožene. Dokelž pak to male džicžatko po swojej naturi frunimi hr'echami, ryni ako my tež wopanzane à womafane (naskažene?) ie, tehodla wono tež tei wicžnei smerczi a fatamanstwi bycz a wostacž derbalo, alle Boh ton Wot'c žei hnade à smilnoscze ie fwojeho Syna Christusa, temu čillemu fwětu, à tehodla tež tym malim džicžatkam, ničžoho mene, nezli tym starym flubil à poslal.

(druha strona!)

Kotryž tež tego čilleho fwěta hr'echi na fsô fal ie, à te male džicžatka ničžeho mene, ale runi tak der'e, iak tych starych wot hr'echow, smertcže à fatamanstwa wymol à fbožne žcžinil ie, á pžikasal, the k-fsebi pžin'efcž, fo woni pžožowane budža, kotre won tež žitke iara hnadni hòre bere, à jim to nèbeske kralestwo lubi: Tehodla zilli wy fsô cžiestianskei lubofcže dla pô tym hubenym džicžatku fwiru hòrebracž, tofsamo pžed Christusa pžinefcž, à ho fa wodaczi tych hr'echow, à fo by wònê do tego kralestwa tei hnade

hniwom a we tej wičnosći zatamani a zhubjeni byč derbjali, gdyby nam pžez tego jeneho narodženeho syna Božeho, našeho lubeho knjeza Jezum Khrysta, z tego njebuło spožožene. Dokelž pak to male džicžatko po swojej naturi z runymi hr'echami, runi ako my, tež wopancane a womazane (naskažene?) je, tehodla wono tež (we) tej wičnej smjerći a fatamanstwi byč a wostač derbjało, ale Bóh tón Wót'c (w)šej hnady a smilnosće je swojeho Syna Khrystusa temu cyłemu swětu a tehodla tež tym małym džicžatkam, ničeho mjenje nježli tym starym slubił a pošlał.

(druha strona!)

Kotryž tež tego cyłeho swěta hr'echi na so (w)zał je, a te male džicžatka ničeho mjenje ale runi tak derje jak tych starych wot hr'echow, smjerće a zatamanstwa wymohł a zbóžne sčinił jo, a pžikazał, te k sebi pžinjesć, zo woni požohnowane budža, kotre wón tež (w)šitke jara hnadni horje bjerje a jim to njebjeske kralestwo lubi: Tehodla (ch)cyli wy so křesćijanskej lubosće dla po tym hubjenym džicžatku swiru horjebrač, tosamo pžed Khrystusa pžinjesć a 'ho za wodací tych hr'echow, a zo by wone do tego kralestwa tej hnady

à k: fbožnosći molo hòrěfaty
bycz, wutrobni profsicž, nezwyf-
fluizy à stei wistei nadžiu, so
naž lubi kn'es Jefus Christus
taiki waž skutk tei lubosće pře-
cziwo temu hubenemu dźicžatku
wopo-fany sewžitkei hnadu bu-
dže wot wafs hor'efacž, à wažu
prostwu à modlitwu tež w'efteži.
wuflyžacž, dokelž won te dži-
cžatka k: febi pžinefcž fsam pži-
kasal, à te fsame do swojeho
kralestwa hor'efacž flubil je.

(3. strana!)

Allerhand schöne Gebätlein
ins wendische überseht.

I.

Hilf Helfer hilf aus angst und
not.

Ach pomoz mi Božo swirn'e
s: lutei hnade, sewžei nufe.
Ja som ton nailupži Syn twoi,
à ty ô Jesum Chriscže moi,
troz swietu, cžertu à hrechu,
moiem Bohu ia dowieru.
Gdyž ieno tebe Jesu mam,
nic w'ac'e fsebi nežadam.
Ty isy moi trožt à žiwene,
acž runi fmercž me požere.
Teho fso staini trožtuju
fsom wesele à fraduju,
newopužcž me kneže Jesu,
alle flyž me fmertnu žtundu,
dai mi nalbožne wumrecže,
à pži tebe wicžne budžcže.

Amen.

a k zbóžnosći mohło horje(w)zate
być, wutrobni prosyć, njecwy-
flujcy a z tej wistej nadžiju, zo
naš luby knjez Jezus Khrystus
tajki waž skutk tei lubosće pře-
cziwo temu hubjenemu dźicžatku
wopo(ka)zany ze wšitkej hnadu
budže wot was horje(w)zac a
wašu próstwu a modlitwu tež
wěsći wuslyšać, dokelž wón te
dźicžatka k sebi pžinjesć sam pži-
kazał a te same do swojeho kra-
lestwa horje(w)zac slubił je.

(3. strana!)

Allerhand schöne Gebetlein
ins Wendische überseht.

I.

Hilf Helfer, hilf aus Angst und
Not.

Ach pomoz mi, Božo, swirnje
z lutej hnady ze wšej nuzy.
Ja som tón najhlupši syn twój,
a ty, o Jezum Khryse mój,
troc swětu, cžertu a hrěchu,
mojem' Bohu ja dowěrju.
Gdyž jeno tebe, Jezu, mam,
ničo wjacjy sebi nježadam.
Ty sy mój trošt a žiwjenje,
acž runi smjerć mje požerje.
Teho so stajni troštjuju
som wjesety a zraduju,
njewopušć mje knježe Jezu,
ale slyš mje (w) smjertnu štundu,
daj mi nazbožne wumrjeće
a pži tebi wicžne buće.

Amjeń.

(Nowa, 4. strona!)

II.

D Herre Gott in meiner noth.

1.

Kneže Božo mojej nufe
wolam k tebi, ty pomhaž mi,
čzielo f: dufžu či porutežu
do twei rukow, twych Jan-
dželow

ščel k pommoze smertnei nufe
à žei žtundži po twojej hnadži.

2.

Jesum Chriscže ty wumril fsy
na tym drewi, Syno Boži.

Twa droha krei pžindž mi k:
trožtei,

twe čzerpene à wumrecže
k: jenim Erbei a jandželskei
sylli runei m'e žezin twojej.

3.

Ducho swate, trožtar wěrní,
mojej smercži ty stan pžimn-e
newopušč me, dyž spytuje
m'e moč čžerta, smercži rofba,
po twim flowi mi pži tebi
zylł Božo dacž, wječni wostacž.

Amen.

(Nowa, 5. strona!)

III.

Ščy armer Menščy gar ničteš bin.

Ja čłowez niz fsom a hubenè,
Boži syn ie moje žiwen'e,
fo čłowek fso narodžil je,
mē we wutrobi trožtuje.

Pžeto pžes swoju drohu krei

(Nowa, 4. strona!)

II.

D Herre Gott in meiner Not.

1.

Knježe Božo w mojej nuzy
wolam k tebi, ty pomhaš mi;
čěto z dušu či poruču
do twej rukow, twych jan-
dželow

séel k pomocy w smjertnej nuzy
a wšej štundži po twojej hnadži.

2.

Jezum Khrysće, ty wumrił sy
na tym drjewi; Syno Boži,

Twa droha krej přiádz mi k
troštej,

twe čerpjenje a wumrječe
k jenym erbej a jandželskej
syli runeho (?) mje sčín twojej.

3.

Ducho swjaty, troštar wěrný,
w mojej smjerci ty stan při mnje,
njewopušč mje, hdyž spytuje
mje moč čžerta, smjerci hrozba;
po twym slowi mi při tebi
(ch)cył, Božo, dač wěčni wostač.

Amjeń.

(Nowa, 5. strona!)

III.

Ščy armer Menščy gar ničteš bin.

Ja čłowjek nic som a hubjeny,
Boži syn je moje žiwjenje,
zo čłowjek so narodžil je,
mje we wutrobi trožtuje.

Pžeto pžes swoju drohu krej

me wymol ie, à žčžinil frej.
 O Bōžo Wotčē regirui mē
 ftwoim fwatim Duchom staini.
 Twei Syn moi trožt a žiwene
 mi wutrobi nech wostane.
 Gdžž so moi tias n'etk pak pži-
 bliži,
 Dha fmi ty me ô Jesu k
 fsebi,
 Dokalž pžeczō ia fsom twoi,
 à ty ô Jezum Chrifčže moi,
 kak bych zyll rad budž pži
 tebi,
 fo bych čže chwalicž mol wieczni.

IV.

Mrir išt ein geiřtlich Kirchelein.

Mi ie duchowna zyrgwicžka
 we wutrobi natwarena,
 kiž žudžim ie wobarbena

(Nowa, 6. strona!)

s: krwu Christa Božeho Jah-
 natka,
 tei budli fwata Troiza,
 Bóh Wotc, Boh Syn, Boh Duch
 fwatē,
 wot nafs kuždy tias chwalene.
 Taika keižka zwar gringna jo,
 Dokalž pak tei budla čiž tžo,
 Dofčž wulka à tež krafna ie,
 Bože kralowske fsydenē.
 Tu keižku à tež Zergwicžku
 Boh dai čiž budž poručženu,
 ju swarnuj pžed žei flei frudžbu
 a bydl nucžka do wiecznosčži.

Amen.

mje wumohl je a sčžinil frej.
 O Božo Wótčē, regiruj mje
 z twojim swjatym Duchom
 stajni.

Twoj Syn, mój trožt a žiwjenje,
 mi (we) wutrobi njech wostanje.
 Gdžž so mój čas nētk pak při-
 bliži,

dha (w)zmi ty mje, o Jesu, k sebi,
 dokalž pžeco ja som twoj,
 a ty, o Jezum Khrysčē, mój.
 Kak bych (ch)cył rad buč při
 tebi,

zo bych ēe chwalič mohł wēčni.

IV.

Mrir išt ein geiřtlich Kirchelein.

Mi je duchowna cyrkwička
 we wutrobi natwarjena,
 kiž (w)šudžim je wobarbjena

(Nowa, 6. strona!)

z krwju Khrysta Božeho jah-
 natka,
 w tej budli swjata Trojica,
 Boh Wótč, Bóh Syn, Boh Duch
 swjaty,
 wot nas kuždy čas chwaleny.
 Tajka khēžka cwar gringna jo,
 dokalž pak w tej budla čiž tžo,
 dosčž wulka a tež krasna je,
 Bože kralowske sydenje.
 Tu khēžku a tež cyrkwičku
 Bóh dai čiž buč poručženu;
 ju zwarnuj pžed (w)šej zžej zrudžbu
 a bydl nutřka do wēčnosči.

Amen.

V.

Šch danke dir Herr Jesu Christ,
daß du für mich gestorben bist.

Ja čže chwalu Jesum Chrifćeže,
fo ty Isamne smercž čžerpil Isy,
à Isy pžes twoju drohu krei
mē pžed twoim Wotčom žčžinil
frei.

Ja profžu čže Božo swierny
pžes twoje pecž krawne rany,

(Nowa, 7. strana!)

wot wiecznei smercže wymož mē,
à troštuj poslenei nufe,
Iswarnuj mē pžed hrěchom à
hanibu,

à Ischil kemni twoju ruku.

Dai, fo bych křiž w čžerpliwo-
fcži na Isowal,

à twojej martre Isō trožtowal,
stei bral tu wiestu nadžiu

fo wopuščene nēbudu,

alle ty budžiž pžimne stacž,

à pžes tu smercž mē k sebi
wfacž. Amen.

VI.

Ich bleib bei uns Herr Jesu Christ.

Wōstain pži nafs Jesum Chrifćeže,
Dokalz nietk wečzor tude je,
twoje flowo, to jasne switlo,
nēdai, fo by nam wuhaflo,
we tym flym frudnim teafsu
Dai nam čžerpnoscž f: wobstai-
noscžu,

twoje flowo à wotkasanē

čžiste f: džeržacž hacž do smercži

Amen.

V.

Ich danke dir Herr Jesu Christ,
daß du für mich gestorben bist.

Ja čže chwalu Jezum Khrysée,
zo ty za mnje smjeré čérpił sy
a sy pžez swoju drohu krei
mje pžed twojim Wótcom sčžinil
frej.

Ja prošu čže, Božo swěrný,
pžez twoje pječ krawne rany,

(Nowa, 7. strana!)

wot wěčneje smjeré wymož mje
a troštuj w poslenej nuzy,
zwarnuj mje pžed hrěchom a
hanibu

a schil ke mni swoju ruku.

Daj, zo bych křiž w čérpliwosci
na so (w)zał

a twojej martry so trožtowal,

z tej bral tu wěstu nadžiju,

zo wopuščeny njebudu,

ale ty budžeš při mnje stac

a pžez tu smjeré mje k sebi
wzac. Amjeń.

VI.

Ich bleib bei uns Herr Jesu Christ.

Wostań při nas, Jezum Khrysée,
dokalz nētk wječor tudy je,
twoje słowo, to jasne switlo,
njedaj, zo by nam wuhaflo;
We tym złym, zrudnym času
daj nam čérpnoscž z wobstaj-
nosću,

twoje słowo a wotkazanje

čžiste zdžeržacž hacž do smjerči.

Amjeń.

(Nowa, 8. strana!)

VII.

Jena pokutna wuttroba,
s:krwu Chrifufsa wokrepena,
polna wiery à pretkwfacza
Bohu fsô der'e spodoba.

VIII.

Jesus to lube dźičatko,
à tež ieho flotke mēno,
d'erbi na mojim skónčan-u,
dyž steho žiwen'a poidnu,
budž staini moje žiwen'e
à pôslene wokzawen'e.
Ach moj najlubži Jefufso,
budž ty moje močne ram'o,
fdžerž mē močni, dyž ia wu-
mru,
fo wieczni pži tebi budu. Amen.

IX.

Chriftufs-owa krei à praudoseč,
nietk derbi buč moja pužnoseč,
stym ču ia pol'a Bôha wobstač,
dyž budu kn'ebu wandrowacž,
Amen.

(Nowa, 9. strana!)

X.

Kneže Jesu, wobrocž nam'e
twoje wobličo, skotrymž hnadni
fsy we Caiphafowym rodži
na Petera poladal po ieho padži,
tež na Mariu Magdalenu,
dyž swoje hr'echi woplaknu
we jej wutrobnei stisknoseči
pži Pharifeiskei hofčini.
Tež Schachara na swym křižu

(Nowa, 8. strana!)

VII.

Jena pokutna wutroba
z krwju Khrystusa wokrjepjena
polna wéry a prjódkwzaca,
Bohu so derje spodoba.

VIII.

Jezus, to lube dźičatko,
a tež jeho słodke mjeno
derbi na mojim skónčanju,
hdyž z teho žiwjenja poidnu,
buč stajni moje žiwjenje
a poslenje wokrawjenje.
Ach mój najlubši Jezuso,
budž ty moje móčne ramjo,
zdžerž mje móčni, hdyž ja wu-
mru,
zo wěčni při tebi budu. Amjeń.

IX.

Khrystusowa krej a prawdoseč
nětk derbi buč moja pužnosć,
z tej (ch)cu ja pola Boha wobstać,
hdyž budu k njejbju wandrować.
Amjeń.

(Nowa, 9. strana!)

X.

Knježe Jezu, wobroć na mnje
twoje wobličo, z kotrymž hnadni
sy w Kaiphafowym hrodži
na Pětera pohladał po jeho padži,
tež na Mariju Magdalenu,
hdyž swoje hr'echi woplaknu
we jej wutrobnej stysknośi
při pharisejskej hofčini.
Tež šacharja na swym křižu,

wuflyšža ieho modlitwu.
 Spofčz mi, fo tež moju winu
 stym lubim Pětrom woplaknu
 tež s Mariu tebe lubuju,
 Se Schachařom we Paradisu
 junu tebe do wiecznosći widžu.
 Amen.

XI.

Jefufsõe rany nafs wutčža,
 zo won nafs jara lubo ma,
 dyž fsõ fa nafs do smercži da.
 Amen.

XII.

Moje hrěchi mē iara rudža,
 Boža hnada mi troštņi pomha,
 (Nowa, 10. strona.)

Dwi wize pčecžo wopomn'u,
 fo ia fsom hrěžnik, pofnaju,
 Naž Boh pak ie iara smilny,
 to jene derje pofnaju,
 to druhe pak ja wieru,
 tehodla profžu ia ponižni,
 O Božo budž mi žak hnadny.
 Amen.

XIII.

Kneže Jesu, dyž ia wumru
 à fsõ kemni ta smercž bliži
 dha přińdž, kneže smilny Božo,
 fmi me k :fsebi prawei wiri,
 fo tam možu twoim něbu,
 ia stobu budž a wostanuč.

XIV.

We tei flotkei hnadži Božei fsõ
 derje žiwi,
 We tei flotkei hnadži Božei fsõ
 derje modli,

wuslyšža jeho modlitwu.
 Spožč mi, zo tež moju winu
 z tym lubym Pětrom woplaknu,
 tež z Mariju tebe lubuju,
 ze šacharjom w paradizu
 junu tebe do wěčnosći widžu.
 Amjeń.

XI.

Jezusowe rany nas wuča,
 zo wõn nas jara lubo ma,
 hdyž so za nas do smjerći da.
 Amjeń.

XII.

Moje hrěchi mje jara rudža,
 Boža hnada mi troštņi pomha.
 (Nowa, 10. strona.)

Dwi wicy přeco wopomnju:
 Zo ja som hrěšnik, poznaju,
 naš Bõh pak je jara smilny.
 To jene derje poznaju,
 to druhe pak ja wěrju;
 tehodla prošu ja ponižni:
 O Božo, budž mi (w)šak hnadny!
 Amjeń.

XIII.

Knježe Jezu, hdyž ja wumru
 a so ke mni ta smjerć bliži.
 dha přińdž, knježe smilny Božo,
 (w)zmi mje k sebi w prawej wěri,
 zo tam móžu w twojim njebu
 ja z tobu buć a wostanuč.

XIV.

We tej słodkej hnadži Božej so
 derje žiwi,
 We tej słodkej hnadži Božej so
 derje modli,

We tei slotkei hnadži Božei sfo
dere ćerpi,
We tei slotkei hnadži Božei sfo
dere wumře. Amen.

(Nowa, 11. strona.)

Ein schön Sterbeesang im
Ton: Vom Himmel hoch da
kommen ich her.

1.

Ach moi najlubšci Jefuso,
Rad buch pži tebi byl nietko,
žak neje we tym hubenstwi
iak žalofčž à nufa sehudži.

2.

Wobradž mi fbožne wumrecžž,
à pži tebi wieczne budžčž,
fo bych hewžimi Jandžel'am
widžičž mol twe woblicžž fsam.

3.

Gdyž mi faindže čzielo f:dufžu
a ja niz waize něflufžu,
fsy ty moi trožt a žiwenč
Jesu pžes twoje wumrecžž.

4.

Ja wiem, fo wumricžž něbudu,
alle čzi Jesu dacž chwalbu,
Kneže Jesu čzi poručžu
moju dufžu smertnu žtundu.

(Nowa, 12. strona.)

5.

Ty fsam fsy moje žiwenč,
wumrecžž moje dobutčžž,
Hačž runi we smercži wufnu,
žak pži tebi wieczni budu.

We tej słodkej hnadži Božej so
derje ćerpi,
We tej słodkej hnadži Božej so
derje wumrje. Amjeń.

(Nowa, 11. strona.)

Ein schöner Sterbeesang im
Ton: Vom Himmel hoch da
kommen' ich her.

1.

Ach mój najlubši Jezuso,
rad buch při tebi był nětko,
(w)šak njeje w tym hubjeństwi.
jak žalofčž a nuza (w)šudži.

2.

Wobradž mi zbóžne wumrječž
a při tebi wččne bučč,
zo bych ze wšimi jandžel'am
widžičž mohł twe woblicžž sam.

3.

Gdyž mi zańdžo ččło z dušu
a ja nic wjace njesłušu,
sy ty mój trošt a žiwjenje,
Jezu, pžez twoje wumrječč.

4.

Ja wčm, zo wumrječč njebudu,
ale čci, Jesu, dacč chwalbu.
Kneže Jesu, čci poručč
moju dušu (w) smjertnu štundu.

(Nowa, 12. strona.)

5.

Ty sam sy moje žiwjenje,
wumrječč moje dobutčč.
Hačž runi we smjercči wusnu,
(w)šak při tebi wččni budu.

6.

Budž dobra noć flemu fwětu,
k: mojemu Bohu ia niet du,
hin, hin fchô moje hubenstwo,
dyž ia wobfsynu to n'eb'o.
Amen.

(Nowa, 13. strona!)

Hiob. 19.

Ja wiem, fo 'moj wumožnik
žiwý ie, à won budže m'e falso
ftej f'eme horifbudžič, a budu
pottom f tej mojej kožu wob-
date budž, à budu w moim čzieli
widžič Boha, teho fsameho budu
mi widžič, à mojej wotži ho
budžetaj widžič à žadyn čufe.

Ps. 73.

Knježe, gdyž ieno tebè mam,
n'erodžu ničoh f nebefkami a
fefem'u, acž mi runi sahine čzilo
à dufža, dha fsy ty žak mo-
jeje wutrobe trošt à moj theil.
To je moje wefseli, fo ia fsô
k Bohu džeržu à moju nadžiu
stawiu na teho knèsa kn'esa,
fo bych ia pžipowedal žitke ieho
krafne skutki.

Prov. 30.

Dwi wize profžu ia wottebè,
ô moi Božo, čzi nechal mi fa-
powedžič, prede niežlj ia wu-
mru. Pžiboistwo à lhža n'ech
daloko wottemn'e ie, kudobu à
bohacžtwo

(Nowa, 14. strona!)

6.

Budž dobra noć zlemu swětu,
k mojemu Bohu ja nèt du.
Hin, hin! (w)šo moje hubjeŕstwo!
(g)dyž ja wobsynu to njebjo.
Amjeň.

(Nowa, 13. strona!)

Hiob. 19 (25, 26a, 27a).

Ja wëm, zo mój wumožnik
žiwý je, a wón budže mje zaso
z tej zemje horizbudžič a budu
potom z tej mojej kožu wob-
daty [buć] a budu w mojim čzeli
widžič Boha, teho sameho budu
mi widžič a mojej woči ho bu-
džetaj widžič a žadyn cuzy.

Ps. 73 (25, 26, 28).

Knježe, gdyž jeno tebje mam,
njerodžu nič z njebiesami a ze
zemju, acž mi runi zahinje čitò
a duša, dha sy ty (w)šak mo-
jeje wutroby trošt a mój teil
(= džěl). To je moje wjeseli,
zo ja so k Bohu džeržu a moju
nadžiju stawju na teho knjeza
knjeza, zo bych ja pžipowjedał
(w)šitke jeho krasne skutki.

Prov. 30 (7—9).

Dwi wicy prošu ja wot tebje,
o mój Božo, éi njechał mi za-
powjedžič, prjedy nježli ja wu-
mru. Pžibojstwo a lža njech
daloko wote mnje je, khudobu
a bohacžtwo

(Nowa, 14. strona!)

nědaj mi: něch pak ia swoi wotfudženy thěl speife beru: ia mohl hewak, dy bych ia fsyti wordował, tebě fapricž, à recž: gdo ie ton knief? à gdy-by ia chudě byl, mohl ia kranuč a fsô na tim m'eni mojeho Boha pžehriežicž.

Esai 49.

Može tež žonska fwojeho dži-fžča fapomnicž, fo by wona fso fefmilila nad fsynu fwojeho žiwota? à gdy by runi teho-fsameho fapomnila, ia tebe žak fapomnicž nohců. Hlaj, do rukow mam ia tebe fapifsan-eho. Twoje murě fsu staini à pžecžo pžedemnu. Hory budža sahinuč a horki budža fsô pžecžifnucž (aby fso pžecžifnucž), ale moja hnada nederbi wupanuč, à ton fwask mojeho miera nederbi nide waze horifbineny budž, prawi ton kněs twoj mi-lofcžiwy abo fmiler.

(Nowa, 15. strona.)

Jerem. 31.

Neje Ephraim mi ton naj-lubži fsyn, à moje lube džicžo, na kotrymž moj ložt mam, ia hižcže derj to pomnu, stož ia jemu ryczał fsom? tehodla fsô mi moja wutroba pžecžiwu jemu s:lubofcžu hori, fo ia fsô derbu nad nim fmilicž, prawi ton kn'es twoj wumožnik.

njedaj mi: njech pak ja swój wotsudženy těl (= džěl) speizy bjeru: ja mohl hewak, (gdy bych ja syty wordował, tebe zaprić a rjec: gdo je tón knjez? a gdy by ja khudy był, mohl ja kranuč a so na tym mjeni mojeho Boha pžehřešić.

Esai 49 (15, 16; 54, 10).

Móže tež žonska swojeho dži-sća zapomnić, zo by wona so zesmiliła (njesmiliła?) nad synu swojeho žiwota? a gdy by runi teho sameho zapomniła, ja tebe (w)šak zapomnić nohců. Hlaj, do rukow mam ja tebe zapisa-neho. Twoje murje su stajni a pžeco pžede mnu. Hory budža zahinuč a hórki budža so pžecž čisnuć (aby so pžecžisnuć), ale moja hnada nederbi wupanuč a tón zwjazk mojeho mēra nederbi nihdy wjace horizbih-njeny buć, praji tón knjez, twój miłosćiwý abo smileć.

(Nowa, 15. strona.)

Jerem. 31 (20).

Njeje Ephraim mi tón naj-lubši syn a moje lube džićo, na kotrymž mój ložt mam, ja hišće deri to pomnju, stož ja jemu ryčał som. Tehodla so mi moja wutroba pžecžiwu jemu z lubosću hori, zo ja so derbju nad nim smilicž, praji tón knjez, twój wumožnik.

Matth. 11.

Poicže fsym kemni wfchizy, kiž wy sprozni à wobcžeženi scže, ia zu wafs wokzawicž. Wfmicže na Iso moi pfchau, à wukncže wottemn'e, dokelž ia cžicheje myfle jsym, à fwutrobu pokorny, da budžecže wotpocžink nama-kacž fa swoje duſche. Pžetož moi pfchau ie lahodny à moje brjemjo je loſchke.

Joh. 3.

Tak ie Boh ton ſwiet lubo-wał, ſo won ſwojeho jeneho na-rodžen'eho ſyna dal

(nowa, 16. strona)

ie, ſo bychu wfchizy, kiž do n'eho wiera, ſhubeni n'ebuli, ale wične žiwjeni meli. Pžetož neje ſwojeho Syna poſlal do ſwieta, ſo by won ſwiet ſsudžil, alè ſo by ſwiet pžes n'eho ſbožny buł. Gdož do n'eho wieri, ton n'ebudže ſsudženy, chtož pak n'e-wieri, ton je hižom ſsudženy, pžetož won n'ewieri do m'ena teho jeneho narodženého Syna Božeho.

Rom. 8.

Je Boh fa nafs, gdo može pžecziwo nam bycž? Kotryž teiž ſsam ſwojeho Syna neje pfche-puſhcžil, ale je ho fa nafs wſchit-kich podal, kaha by won n'e-chal ſnim wſchitko nam hnadni

Matth. 11 (28—30).

Pójée' sym kemni wšitecy, kiž wy sproeni a wobcžeženi sc'e, ja (ch)cu was wokrawić. Wzmiće na so mój ſpřaw a wukńće wote mnje, dokelž ja čičeje mysle sym a z wutrobu pokorny, da budžeće wotpočink namakač za swoje duše; přetož mój ſpřaw je lahodny a moje brjemjo je lóžke.

Joh. 3 (16—18).

Tak je Bóh tón swět lubo-wał, zo wón ſwojeho jeneho na-rodženého Syna dał

(nowa, 16. strona)

je, zo bychu wšitecy, kiž do njeho wěrja, zhubjeni njebuli, ale wične žiwjeni měli; přetož neje ſwojeho Syna poſtał do swěta, zo by wón swět ſsudžil, ale zo by swět pžez njeho zbožny buł. Gdož do njeho w'eri, tón n'ebudže ſsudženy, chtož pak nje-w'eri, tón je hižom ſsudženy, přetož wón n'ew'eri do mjena teho jeneho narodženého Syna Božeho.

Rom. 8 (31b—34).

Je Bóh za nas, gdo móže přečiwo nam byč? Kotryž tež sam ſwojeho Syna neje pře-pušćil, ale je ho za nas wšit-kich podal, kaha by wón nje-chał z nim wšitko nam hnadni

dač? Gdo ěil na wufwolenych Božich fkoržic? Boh je tude, kiž prawych ěini. Gdo ze satamac? Kristus

(nowa, 17. strana)

je tude, kiž wumril je, haj hiefcze waize, kiž teisch fbudženy ie, kotryž je na prawize Božej, à fastupuje nafs.

Galat. 2.

My wiemy, fo ěłowek pzes Sakona skutk prawy ěineny n'ebudže, ale pzes wieru do Jesom Krista, tehodla wierimy teifch do Jesom Krista, tak fo bychmy prawi byli pzes tu wiru do Christa, à niě pzes Sakona skutk. Pžetož pzes Sakona skutk n'ebudže žane ěielo prawe.

1. Tim. 1.

To je lawjefcze wierne, a dostoine, à krafne flowo, fo Jesus Kristus pžifžol je do swieta hriežnikow

(nowa, 18. strana)

fbožnych ěinicž, běs kotrymiž ia prieni fsom. Ale tehodla je fso mi nada dostala, fo by wosebe'e namni Jesus wopokasal wfchitku sěžerpnofcž k: hexemplu tym, kiž do n'eho wiericž derbia k wieěznemu žiwenu.

Rom. 14.

Schaden bes nami neje fsam fsebi žiwu, à žaden něwumrě

dač? Gdo (ch)cył na wuzwolenych Božich skoržic? Bóh je tudy, kiž prawych ěini. Gdo (ch)ce zatamac? Khrystus

(nowa, 17. strana)

je tudy, kiž wumril je, haj hěšće wjace, kiž tež zbudženy je, kotryž je na prawice Božej a zastupuje nas.

Galat. 2 (16).

My wěmy, zo ěłowjek pžez zakonja skutk prawy (s)ěinjeny n'ebudže, ale pžez wěru do Jezom Khrysta; tehodla wěrimy tež do Jezom Khrysta, tak zo bychmy prawi byli pžez tu wěru do Khrysta a nic pžez zakonja skutk; pžetož pžez zakonja skutk n'ebudže žane ěělo prawe.

1. Tim. 1 (15, 16).

To je zawěšće wěrne a dostojne a krasne slowo, zo Jezus Khrystus pžišoł je do swěta, hrěšnikow

(nowa, 18. strana)

zbóžnych ěinicž, bjez kotrymiž ja pžěni som. Ale tehodla je so mi hnada dostala, zo by wosebje na mni Jezus wopokazał wšitku sěžerpnošć k hexemplu tym, kiž do n'eho wěricž derbja k wěěznemu žiwěnju.

Rom. 14 (7—9).

Žaden bjez nami njeje sam sebi žiwu a žaden něwumrje

Isam febj. Gdyž žiwy fmy, fmy my temu knesej žiwy, wumremy my, tuž wumremy temu Knesej. Tehodla, n'ech my fmy žiwy, aby n'ech wumremy, fmy my teho knesa. Přetož k:temu ie tež Kristus wumril, à wstanul à wožiwil, fo by won nad mordlimi a nad žiwymj knježil.

(Nowa, 19. strana.)

Jesu meine Freude.
Wendisch.

1.

Jesu, moje w'efseli,
mojej duže paseni,
moja pžistoinofčž:
ach! kak dolho: dolho mi
čžini stiskno wutrobi
tebe žadam dofčž
Bože J'an'o, luby moi
na femi čže jenno pžimam,
nitfcho lupže nimam.

2.

Spody twoim pžikrywom
rofno mi před rožen'om
nepžáčelow nej,
n'ech ton Satan farima,
n'ech fso flosnik naduba,
Jesus pžimn'e stej.
ačž tež fso nietk bliska wfcho,
ačž me stroža hriech a helá,
krije Jesus fdelá.

(Nowa, 20. strana.)

Sam sebi. Gdyž žiwi smy, smy my temu knjezej žiwi, wumrjemy my, tuž wumrjemy temu knjezej. Tehodla, njech my smy žiwi abo njech wumrjemy, smy my teho knjeza. Přetož k temu je tež Khrystus wumrił a stanul a wožiwil, zo by wón nad mordlymi a nad žiwymi knježil.

(Nowa, 19. strana.)

Jesu, meine Freude.
Wendisch.

1.

Jezu, moje wjeseli,
mojej duše paseni,
moja přistojnosć:
ach! kak dołho! dołho mi
čžini styskno (we) wutrobi;
tebje žadam dosć,
Bože jahnjo, luby mój,
na zemi čže jeno přimam,
niččo lubše nimam.

2.

Spody twojim pžikrywom
hrozno mi před hroženjom
njepračelow njej';
njech tón zatan zahrima,
njech so złosnik naduba (= na-
duwa),

Jesus při mnje stej'.
ačž tež so nětk błyska wšo,
ačž mje stroža hrěch a hela,
kryje Jesus z dela.

(Nowa, 20. strana.)

3.

Troz budž starem fmjewi,
troz budž smereče rofnosci
fewžeju bojofcžu:
poskakai fwiet feflobu,
spiwaicy ia steju tu,
čzifchi wotpoczju.
Boža moč će pžimni budž
fem'a, hľubio, wžitko milčzi tež.

4.

Precž wy tľafne dobotki,
Jesus me dofcž wokžawi
k moiem žadanju:
fdalui sfo cžefčž kničžomna,
gdo na tebe poslucha?
s tobu nerodžu,
hor'o, kžiž, fm'erečž, nufa tež,
wot boha m'e newotdžzile,
ač ia čerpu welë.

(Nowa, 21. strana.)

5.

Dobra noč ty škodna wiecz,
kotruž rad ton fwiet će mieczž
nelubiž mi sfo:
Dobra noč, wy hřichi wže,
na fade wy wostaincže,
niendžcže na fwietlo,
schowai sfo ty pycharstwo,
fo by nepočžfene džielo
junu fwatyk mielo.

6.

Stiskne duchi wotstupcže,
pžetož hew moi Jesus dže,
nفسة wěfseli,
tym, kiž boha lubuja,

3.

Troc budž starem' zmijewi,
troc budž smjerče hroznosci
ze wšeju bojoscju:
poskakaj swět ze žľobu,
spiwajey ja steju tu,
čiši wotpoczju.
Boža moč (ch)ce při mni buč,
zemja, hľubjo, wžitko milčzi tež.

4.

Precž wy časne dobotki,
Jesus mje dosč wokřawi
k moj'em žadanju:
zďaluj so, česč kničžomna,
gdo na tebe poslucha?
z tobu njerodžu,
horjo, křiž, smjerč, nuza tež
wot boha mje njewotdžzile,
ač ja čerpu wjele.

(Nowa, 21. strana.)

5.

Dobra noč, ty škodna węc,
kotruž rad tón swět (ch)ce męcž,
njelubiš mi so:
Dobra noč, wy hrěchi wšě,
na zady wy wostańcě,
njeńdžcě na swětlo;
skhowaj so ty pycharstwo,
zo by nepočcěne džělo
junu swjatyk mělo.

6.

Styskne duchi wotstupcě,
přetož hew moj Jezus dže,
njese wjeseli;
tym, kiž Boha lubuja,

d-erbi tež jich frudoba
 fluzič z k : radofeči,
 czerpu ia hew smifchenie
 da žak wostanež we frudobj
 Jesu moje wefseli.

derbi tež jich zrudoba
 služic k radosí;
 čefpju ja hew smišenje,
 da (w)šak wostanješ we zrudobi,
 Jezu, moje wjeseli.

* * *

P o j e d n a n j e .

I. Wo kěrlušach a hronach. Tu podate kěrluše sym z kěrlušemi přenjeho wudawka serbskich spěwafskich z lěta 1710 kaž z wudawkom z lěta 1901 přirunať. Při tym so wupokaza, zo so čisła 1, 3, 5, 7, 8, 10—14 (15) w nimaj namakać nje-hodžachu, kaž tež nic jich němski tekst w němskich spěwafskich, z wuwzacóm čisła 1, kotrež so tam pod čisłom 633 namaka; tónle kěrluš bu do lěta 1592 spěsnjeny. Tež te kěrluše našeho rukopisa, kotrež so w spomnjenymaj spěwafskimaj abo w jenym z nich namakaju, njerunaju so z nimi ani po tekšće ani po twarje.

Čo. 2 namaka so w spěwafskich z l. 1710 serbski na stronach 789, 791, 793, němski na stronach 788, 790, 792; w spěwafskich z lěta 1901 pod čisłom 481; w němskich spěwafskich pak njeje. Naš rukopisny kěrluš je w přeložku a w twarje cyle hinajši hač jón w spěwafskich z l. 1710 a 1901 čítamy, a ma hišće wjaey podobnosće na němski tekst, kotryž bu wot Jana Böhmera, zemrjeteho 1742, do spomnjeneho našeho nětčišeho kěrluša č. 481 přeloženy.

Čo. 3 ma snadź zwisk z kěrlušom 501 w našich spěwafskich.

Čo. 4 njenamaka so w přenim wudawku z l. 1710, je pak tohorunja w Böhmerowym přeložku pod čisłom 529 w našich nětčišich spěwafskich; w němskich spěwafskich pak jón njenamakaš, wosebje je 1. a 2. štučka našeho rukopisa hinaša, hač w Böhmerowym přeložku.

Čo. 6 steji w spěwafskich z l. 1710 na stronamaj 414 a 415, w našich spěwafskich pod čisłom 154 a němski jako 1. a 2. štučka kěrluša 191, kotryž je z Nürnbergskich spěwafskich z lěta 1611 wzaty. Naš rukopis so tu zaso bóle po němskim zložuje.

Čo. 9 je w našich spěwafskich čo. 630, tola jenož přenja štučka tutoho kěrluš; te samsne słowa čitamy tež w přidawku kěrluš 434 našich serbskich spěwafskich. Němske spěwafske maju přeni pod čisłom 363, druhi pod čisłom 640. Přeni je wot Zinzendorfa (zemrě 1760) spěsnjeny a wot wučerja Herzen-a w Čichońcach do serbskeho přeloženy, druhi wot Ebera (zemrě 1569) spěsnjeny a jako přeložk njeznateho přeložerja ke kěrlušej 434 přidaty.

Čo. (16) čitaš serbski na 431., 433., 435. a 437. stronje a němski na 430., 432., 434. a 436. stronje spěwafskich z l. 1710, w nětčišich spěwafskich pod čisłom 443 a w němskich pod čisłom 319. Naš rukopisny kěrluš bliži so po słowje bóle němskemu tekstej, z wuwzacóm 5. štučki, hač čišćanej kěrlušej, kotrejž stej, kaž so to tež pola wšitkich druhich čisłow stajnje tak ma, cyle jenakej; w němskim teksće pobrachuje štučka, kotraž je w serbskich kěrlušach třeća. Tež tu mamy přeložk němskeho kěrluš, wot Jana Francka, w léće 1677 zemrěteho, spěsnjeneho.

Tež bibliske hrona so w swojim teksće z tekstom w našej serbskej bibliji cyle njekryja, ani z najstaršim čišćom z l. 1728. Wosebje su hrona stareho zakonja hinak přeložene hač w našej bibliji; hrona noweho zakonja runaju so bóle, z džěla cyle, nětčišemu tekstej, wosebje znate słowa, kaž na př. Gal. 2. Přispomnić je, zo je pod Esai 49, Jes. 49, 15. 16 a Jes. 54, 10 zjednoćene.

II. Wo prawopisu. Přirunajcy nětko prawopis tutoho rukopisa a Worjehoweho katechisma widžimy, zo je tež prawopis tutoho rukopisa njestajny a njedospołny kaž Worjehowy: na př.: fmerčzi, fmertče; će, čil, ze, zilli, zyll; wize, wiecz.

Chcemy-li sebi rozdžěl mjez našim, Worjehowym a rukopisowym prawopisom a tohorunja wosebitosće našeho rukopisa tak prawje rozjasnić, mamy wosebje na sčěhowace hłowne dyпки keđzbować.

Naš rukopis piše přez cyło substantiva z małymi spočatkowymi pismikami, štož we Worjechu (= W.) tak dokładnje njenamakaš.

Hdyž so pola W. korjeńske pismiki z wjetša dospołnje pišaju, maš tu pak dospołnje pak njedospołnje wupisane korjenje,

kaž na př.: gdyž, prawi, praudosež, hnadny a nawopak: dyž, požônowane, hubeni, žitke; kaž pola W. husćišo namakaš tež tu, tola jenož raz, wopačne h: the. Korjeńske pismiki pisaju so w našim rukopisu druhdy dwojcy: wuttroba, fylli.

Ze samozynkow so druhdy *y* město *i* a *u* trjeba, kaž tež we W.: so ziwyy, ryjni; dale *i* město *y*: bliska, stisknoseč, e město *y**): derbal.

Diphtongi su, kaž tež pola W., *ai*, *au*, *ei* město *aj*, *aw*, *ej*: wobstainoseč, praudoseč, sewžitkei, a tež *oi* město *oj*: Troiza.

Mjehkosć njeje wšudžom woznamjenjena, hdžež pak je, so to z wjetša přez dypk wyše pismika stawa; pola W. bě to čišćeńskeje njedospônosće dla njemôžno: pžin'efcž, w'efseli, ram'o, skoncžan'u, w'ace, wostan; tola namakaš tu tež kn'es a knes, abo tež wostan a wostain.

Tutón dypk steji tež nad *a* a *e*, hdyž na l slědujetej, tola nie přeco: budlá, w'elè; alle; město tutoho dypka namakaš tež druhdy smužku: m'eno; tuta smužka wyše *a* woznamjenja mjehke *a* = *ja*; tuto chcyše Worjeh w swojim katechismje tež nałožować, tola toho so potom — drje čišćeńskich wobćežnosćow dla — wostaji, přetož w cyłym katechismje žanoho njenamakaš.

Z tutym dypkom so tež, hdyž so z *e* zetkuje, naše *ě* woznamjenja: h'rech, w'erni. Město *ě* namakamy tež, kaž pola W., *i***): dwi wize, dale *ie*: wiera, wicžni, a skónčnje tež hišće *ei*: keižka.

Ze sobuzynkow ma rukopis tu'a tam *e* našeho prawopisa tola z dypkom abo ze smužku: wotè, wotč, čilleho. W. ma jo tež w podobnych padach, tola bjez dypka; hewak je *e* pola njeho tež = *tx* (*cx*), kaž tež w našim rukopisu = *tx*: žitzy; z wjetša pak je tu *z* město *e* pisane: *zilli*.

i = *i*, *j*: mi, fsebj.

Za *o* a *ó* je pak *o*, pak *ó* (tuto druhe jenož porědko) pisane: Boh, Bòh, fo, fsò. W. *o* abo *oo* = *o*.

*) To mam ja za wosebitosć narěče. Red.

**) To je dialektiska wosebitosć rukopisa, nie grafiska. Red.

Za *č* piše so *cž, tč, ti, tcž, tfeh, tč:* cžinicž, tčafsu, tčiafs, porutčenu, nitfcheho, wotži. W.: *cx, ttx.*

Za *é* je *cž, čž, tcž:* bycz, fmercz, fmertcz. W.: *cx.*

Za *dž* je *dž:* džicžatko, budže; W.: *dx = dž.*

i, j = j: ie, moi; lubuja; *g = j* kaž pola W. tu njeje; W. ma jenož *i = j.*

*ch**), *k, = kh:* Chrifufsu, chwal*), Kristus, keižka; W. ma jenož *ch = kh.**)

Město *l* ma *l:* flowo, dolho, lahodny kaž W.

Město *ř* piše *ž, z, fch:* pžes, kžiž; tzo; pčhepufchčžil. W. ma *fch, c* za *ř.* Wosebje naspomnič matej so tu sčehowacej twórbje: cžiestianskei = křesćanskej; nucžka = nutřka.

f, fs, s, S = s: fyna, fwatei, nafs, žonska, Syn. Wšě tři twórbje so *promiscue* trjebaju. *ž* za naše *s* namaka so we słowje žčžinil = sčinił. W. ma zwjetša *f*, pódlá tež hišće *ff.*

ž, fž, fch = š: žedni (= wšednje), nailubži, dužže, wfchho. W. ma *fch*, druhdy tež *ff.*

w = w; praeposicija piše so stajnje we (nihdže *w*).

f, s, fs = z: f božeho, fo, fubeni; s krwu, knesa. W. ma jenož *f.*

ž, ž, fch = ž: tež, Božeho; keižka; fchaden, W. ma jenož *fch = ž.*

III. Wo rěči. Rěč Worjehowa njeje čista pismowska rěč, ale je po narěči lubijskeje strony zložena; tež w rěči rukopisa mamy narěč, kotraž so z Worjehowej, hdyž tež nic přez cyło, tola we wšelakorym runa. Tak ma rukopis na př. tež: wefseli, we fatamanstwi, wymol atd., tola nic woblicži, ale woblicžo, nic knesewi ale knesei atd.

Kaž powšitkownje tak płaći to tež w jednotliwym, hdyž na wěste wosebitosće narěče rukopisa a Worjeha džiwamy.

Tež rukopis podawa na př. njeprěhłosowane twórbje, kaž pžaczel, fwaczi, wuflyžacz, wokžawicz.

W skłonjowanju ma Worjeh wjacj wosebitych twórbow hač rukopis: a) *Masculina:* nom. pl. je tu jenož pžaczeló, W. ma pódlá tež hišće pžacelowi a pžacelowje; voc. sg. je pola W. ne-

*) To je rěčna wosebitosć. Red.

čajište bušdjc, w rukopisu: Ducho fwate — dat. na -ewi, pola W. husćišo, je tu jenož jedyn: smiiewi.

Feminina maju w rukopisu gen. sg. tež na -i kaž pola W.: do wiecznosći, smercži a po syčawkach *e* město *y*: we nufe, k pomoze, tola pódla toho tež Troizy.

Neutra maju w rukopisu jenož porědko po lubijskim wu-rjekowanju wukónc na -i, kotryž je pola W. rjadny, na př.: wě-seli, žiweni. Naspomnić ma so gen. sg. w rukopisu džifžcža a pola W. džieccžα, štož je nětko džěśca.

Adjektiva maju pola wobeju gen. sg. fem. na -ei: tei fwatei; skrótčeny dat. sg. na -em maju druhdy kěrluš ruko-pisa: starem; skónčenje -emu trjeba so kaž pola W.; soc. kaž loc. ma pola wobeju -ym, -im: moim, s tym lubim Pětrom, we tym flym frudnim tčafsu.

Adverbia wukhadžuju w rukopisu nimale přeco kaž pola W. na -i: hnadni, wieczni.

Z pronominow piše so pola W. rel. pron. stajnje bjez -ž, w rukopisu pak woboje: kotrych, kotryž. Pódla poňnych twórbow ma pron. poss. tež twe, twa atd. Dual *čzi* město *tej* ma rukopis: čzi wize a W.: čzi ruce; tohorunja ma město *štóž* rukopis *chtož*, kaž W. čtož; pódla toho namakaš w rukopisu hišće *gdož* a *gdo* město *štóž* a *štó*.

Verba II. rjadownje maju pola wobeju město *y* stare *u*: kranučž.

Passivum tworitaj wobaj wopaki z „wordować“: wordował, a z „budu“: budža pōžowane.

Tež wšelake stare twórbu a słowa mataj wobaj přez jene: acž, iak, niezlj = nežli; hlubio; ale město dobreho stareho słowa „dobro“ (Gut, Erbe) pola W. ma rukopis němske: erbe.

Skónčnje mataj wobaj tež někotre njeserbske słowa jenajke: hin, wordowacž; z cyła pak ma rukopis jara mału ličbu nje-serbskich słow: tak hišće: wandrować, gringna, theil.

Tak rěč a prawopis přirunawši widžu, zo ma rukopis čisćišu a lěpšu serbšćinu hač Worjeh; wona je w swojim wutworjenju bóle běžna a hladka a w swojim prawopisu dokładniša a jednoriša. To pak ma swoju přičinu z wjetša we tom, zo je Worjehowu katechismus přenja čisćana kniha w hs. rěči, hdyž w čis-

ćefnjach hišće žanych wosebitych pismikow za serbske zynki zhotowjenych njebě, a potom tež we tom, zo jo rukopis młódsi hač Worjehowa knížka.

IV. Wo času nastaća rukopisa. Štož čas nastaća našeho rukopisa nastupa, mam ja za to, zo je wón na 100 lět młódsi dyžli Worjehowy katechismus, haj zo bu wón w léće 1688 napisany abo tola w lětach do abo po 1688; přirunajo mjenujcy jednotliwe strony rukopisa mjez sobu, spóznaješ z pismikow, zo wšo za sobu napisane njebu; tak je po wšëm zdaću Rom. 14 a wosebje zaso „Jesu moje wěsli“ pozdžišo pisane hač te druge spěwy.

Zo pak ja runje léto 1688 postajam, ma swoju přičinu w rukopisu samom. Při druhim wótěšću džesac kazni je w serbskim teksće při druhej kazni: teho mena wopačnje do: tho meno přeporjedžene a na prawej stronje, mjez němskim tekstom, steji ličba 1688. Pismiki, wosebje pak ličbniki — najbóle charakteristiski je 1 — su cyle te same kaž w rukopisu. Ta sama ruka, kotraž je wšelake modlitwy rukopisa a tež ličbu 1688 pisała, je w katechismje hišće na mnoho městnach z porjedžeńkow, z ruku pisanych, kaž z připisanych přispomjeńkow spóznac. Jeje porjedženja su z wjetša rěčniske abo počahuja so na narěč, kaž přepisanje praweho: za dobrom do wopačneho: za erbom. Njeh stej tež hišće dvě druhej rucy — abo tež hišće wjac — w ćišću porjedžalej, to so tola derje spóznac hodži, zo su spomnjene ličbniki a porjedženki wot teje ruki, kotraž je rukopisne kěrluš a te druge přeložki pisała; wot samsneje ruki je tež znamješko křiža † pola někotrych kěrlušow (na př. č. 6) a w ćišćanym džěle knížki.

Na kónc 17. lětstotka pokazuje tež rěč cyłego rukopisa, kaž wosebje zapomnjena konstrukcija z genetivom w negativnych sadach.

Tohorunja žada sebi tež woprijeće rukopisa jeho postajenje z najmjeńša do léta 1710, w kotrymž so přenje serbske spěwařske wudachu. Kěrluš č. 2, 6, 16 su po swojim teksće, kěrluš č. 2 tež po swojej měrje khětro hinaše hač w spěwařskich z l. 1710 a su wosebje z wjetša bóle hač tute po němskim zložene. Jich spisaćel njebudžeše mohł naše ćišćane spěwařske znać, štož pak

so wěsće njesmě wo duchownym prajić, a duchowny je přeložer był, kaž wón to w swojej *praefatio* sam nam praji. Nawopak njemóžu pak tež rukopis prjedy hač na wokoło l. 1650 postajić, dokelž drje je němski tekst 16. kěrluš: *Seju meine Freude, w němskich spěwařskich č. 319, hakle w tutych lětach nastaj; wón je wot Jana Franka spěsnjeny, kotryž so 1618 narodzi a 1677 wumrě.*

Přeciwo mojemu postajenju by w rukopisu jeničcy kěrlušowa štučka č. 9 swědčić mohla: *Christusowa krei à praudoscž, by-li to přeložk Zinzendorfoweho kěrluš: Christi Blut und Gerechtigfeit, był.* Serbski kěrluš spěwařskich č. 360 je wěsće tež po nim zloženy. Tola tu samu štučku čítamy hižo w němskim kěrlušu Pawoła Ebera: *In Christi Wunden schlaf ich ein, č. 640; Eber pak wumrje hižo w léće 1569. Jeho kěrluš mamy serbski w přiwisku kěrluš 434. Ja mam nětko za to, zo je naš spisácel, kaž tež po všem zdaću pozdžišo Zinzendorf tutón kěrluš Ebera, muža reformacije, znał a z njeho tute wažne słowa wuzběhnył.*

Na č. 2 a 4 so tu džiwač njetrjeba, kotrejž so runatej z něčičšimaj kěrlušomaj, č. 481 a 529 serbskich spěwařskich, wot Jana Böhmera, rodzeneho 1671, zemrěteho 1724, přeloženymaj. Su to přeložki a nimaju wjacj přez jene, hač móža to přeložki samsneho němškeho originala měc.

Tak je čas našeho rukopisa l. 1688 (abo *ca.* l. 1688).

V. Wo spisaćelu. Mjeno spisaćela abo tež jenož městno, hdžež bu rukopis spisany, njehodži so bliže wuslědźić, dokelž nam znate njeje, z kajkeje fary abo cyrkwe tuta knižka č. 1 Panachoweje knihownje pokhadža, a dokelž nam tež knižka sama žanoho pokaza njedawa, hač jenož tón, zo je so wot wjacj wobsedzerjow pilnje trjebała. To pak je wěste, zo je spisaćel serbski duchowny był, kaž to z jeho řeče před křćenicu pónawamy; a ta knižka nam tež pokazuje, zo je so za serbsku řeč zajimował, runjež jeho před tym porokom zakitowac njemóžemy, zo je zmylkam w serbsčinje swjeho časa podlezał. To pak njezadžewa, zo tež w tutym rukopisu wažny a zajimawy přinošk k pónaču toho widžimy, kak je so serbska řeč a wosebje serbske

pismo wuwiało a wudospolnjało; a zjednočeny z Worjehowym katechismom do jeneje knižki, čini ju čím waźnišu a dróžšu a powyšša kaž swoju tak tež katechismowu wažnosť.

Dodawk ludowych spěwow z Turnowa.

Wot † prof. dr. M. Móna.

Dokelž w přním zešiwku tutoho lětnika dla njedostatka městna wšitke wot † prof. Móna zapisane nabožne spěwy z ludu so njehodźachu wozjewić, tu hišće zbytnje tři jako pokračowanje k stronje 65 dodawam. Z dobom mam za přišlušne so tu zamołwić, zo je w tamnym nastawku na stronach 65—73 wjetša ličba čišćerskich zmylkow stejo wostała. To z toho wukhadža, zo běch ja před jutrami před čišćom 5. listna do Opatije zapućował a zo korektura wote mnje žadana tam za mnu pósłana njebu. Tuž njech su tu hórše zmylki sporjězane: str. 65 rjadk 1 stuž město stuž — r. 5 ša m. šu — r. 11 to m. so — r. 23 njezanicuj m. njeranicuj — r. 32 přirucu m. přiwucu. — str. 66 r. 13 glědaš m. gladaš. — str. 67 r. 19 wezešu m. wesešu — r. 20 muža m. mužo. — str. 68 r. 17 něčo m. něčo — r. 31 šamnych m. samsnych — r. 37 hobrejtuju m. hobrejtaju. — str. 69 r. 18 jima m. jimo & wjadł m. wjodł — r. 19 se m. ze. — str. 70 r. 28 wjasé m. pjasé. — str. 71 r. 15 žěłała m. žětała. — str. 72 r. 13 dnjow m. dojow — r. 14 słowo m. słowe — r. 32 seynili m. sčiniłi & wjele ako lista m. wjele lista.

VI.

1. Žoga jo moje šerpjenje?
žoga jo moja nuza?
chtoga mje možo přec hugnaš
wot mojog lubeg boga?

2. Žoga jo moja tužyca,
ako wona mje tak tešnjašo?
Wona jo wot mojeje hutřoby
šykna přec wozeta.

3. Co ga ja se mjějach nažas
tud na tom zlem swěse,
ako jo šykno zajšło
we tej chłošći tych dobytkow.

4. Tud we tom žalosnem žy-
wjenju
njejo nic ako lutna žalosc,
wono njejo nic ak lutna žyca,
dganje a přegonjowanje.

5. Tuder pak jo derje bydlíš,
ja mam se podla boga derje,
nicht mje njamožo přec zagnaš,
nicht mje njamožo spytowaš.

6. Wjele towzynt janželow
ze mnu žortuju we wjaselu,
lubosnje woni mje hupoškaju;
přec, přec šykna žalosc.

7. Gaby ja mogał mojej wocy
nimjer a nimjernje
na mojom Jezusu pasé,
nic mje njamožo brachowaš.

8. Coga sy nam zwarbowala,
o smjerš, o smjerš, ty chuda
smjerš,
šak ja njejsom humrěła,
wotpocywam — som žywa we
bogu.

9. Gaby wy zem dejali wižeš,
o wy moje nejlubše,
kak tud hokoło mje sejže
te swěte lube janžele.

10. Kak zem mje moj Jezus
poška
z jogo lubosnymi hustami;
šykných dzow som zabyła,
njet som ja šykna strowa.

11. Ja cakam na was z wja-
selim,
wy bužošo šykne ku mnje přiš,
nic was njebužo wěcy tužyš,
daniž tšašyš žedna zlosć.

12. Skóncujo se ta waša tužyca,
kaž wy jo tak hobmyslišo,
wy bužošo nasledku groniš,
až bog jo derje hucynił;
a ja cu boga chwališ.
ža som wymožony (-na). Amen.

VII.

1. Ga bužo zem ten cas přiš,
až my do njebja pojžomy,
k našomu lubemu Jezusu
a šyknym huzwolonym dušam.

2. Gaž budu přiš te janžele,
z třubawami třubjency,
woni budu tak napřišmo
zbužiš te humarłe z jich row.

1. Gaž bužo přiš ten sudny žěń,
cłowjekam se zdaš njebužo,
o běda běda křikaš budu
w tešnice we tej heli.

4. Ale žedna zmilnosć tam njejo,
žedna prošba nic njepomega;
na twojom cole stojaš bužo,
což ty na zemi cynił sy.

5. Ach, co bužo to za žalosć,
gaž žiši ze starjejšymi
před tym surowym sudnikom
se wjelgim přeskaržowaš budu.

6. Tam bužotej muž a žona
se wjelgim zle přeskaržowaš
s wjele bratřow a sotřow
ze šejdowaš do nimjerstwa.

7. Woni budu napřešiwu jim
z plakucymi wocami gledaš,
a jaden wot drugego pojžo,
wjele budu ze sromotu hobstaš.

8. Dokulž Kristus k nim gro-
niš bužo
Žišo přeje, ja was njeznajom,
Žišo přeje, tam k helskej martřje,
nimjer mysyšo togo carta byš.

9. We grěchach sćo se žywili
napřešiwu mojogo słowa,
sćo pokutu hobcakali,
moju gnadu zanicowali.

10. Tam budu te janžele přiš,
te zle wot dobrych wotželiš,
tam bužo kuždy myto dostaš,
což won na zemi cynił jo.

11. Tam bužo plac wot tych
šykných,
kenž do hele přeje pojdu:
wy gory a kupy zabijšo nas,
My mysymy nimjer šerpješ.

12. O cłowjek hobmysli staw-
nje:
coš-li dostaš tu wjasolosć,
z bogom mysyš zjadnany byš,
ga hujžoš tej helskej martřje.

VIII.

1. Ga som ja njent dopolnil (-ła)
to šěžke žywjenje,
k bogu som se hobrošil (-ła);
ja du gorjej k njebju,
wot dzow wjelgim mucny (-na),
moja hutřoba jo slaba
wot zdychowanja a plakanja,
přiž zem, moj luby bog.

2. Wo wšykných mojih letach
wot křasnej' młodosći

som ja how dosć huzgonił (-ła),
kak šežko droga k njeju jo,
po kwětkach njejsom chojžil (-ła)
tud na tom złem swěse,
tak ak te boganjebojazne
we jich gjardych myslenjach.

3. Coga jo how ten cłowjek?
co jogo żywjenje?
lec rowno se pozwiga,
z nim njej nic ak nuza,
jo lutna nuza a żelo
a lutna gramota
wot żajtra až k wjacoru;
togdla cu rada humrěš.

4. Tak cesto som ja skjaržył (-ła)
pytał (-ła) wotpocynka,
ak jaden poseł na droze
glich jen njejsom namakał (-ła).
Ja wandruju tak dłuško
až přidu k wotpocynku
do teje wošcojskeje zejme
tam do tog nimjerstwa.

5. Bog buži njent chwalony,
ta štunda jo mimo,
až ja wot teje zejme
ze wšom lich a fryj budu.
Som ja how dosć huskjaržył
(-ła)

we tej swojej wojnje,
ak ryšaf jo wojował,
tu kronu som dostał (-ła).

6. Njeplacó, moje nejlubše,
to jo šo podermo,

bog ze swojimi chwata
přez jadnu zbožnu smjerš;
pjerwjej něž třuchłósć přižo
bog we woni
debrje tomu, chtož tam přižo,
k tom křasnemu mjeru.

7. Aby se wy rozpomnjeli
še, kenž mje lubujošo:
how njejo žedna starosć trjobjna;
teje smjerši myta dla
we tom casnem żywjenju
ja som was lubował (-ła);
to njebjaske (sc. myto) wy mje
žycó,

8. Po krotkich casach a štun-
dach
bužomy še gromadu přis
pře wšeje nuze a smjerši
tam do tog nimjerstwa.
Bog bužo was přenowis;
tam se tak hutřobjnje wjaselis
po njebjasku gromaže bužomy.

9. Njento ja derju wandro-
was
šym towzynt dobre nocy
až k njebjaskemu wjaselu.
Wy lubše, spomnejšo,
wy mje bužošo namakas
tam we tom paradizu.
To casne som ja how přewinul
(-ła).

Dobru noc, ja du tam.
Amen.

Dołnoserbske rostlinske meńa.

Zestajał † *prof. dr. M. Món.* Za šisě psigotował *G. Šiwela,*
faraf w Chóšebuzu.

Předspomněse. Pšiducu zběrku jo nabogi kněz Món zestajał na
pódložku Zwahrowego słownika, z kótaregož jo wšykne rostlinske meńa
zhupisał; do nich jo zarědował zběrcyce knězowu Popojskego kantora *Jor-*
dana a † huššego hucabnika *Nytski* w Essenje jemu psistupnej, kaž tež
zběrku kněza *W.* ze *Schulenburga,* wótsišćanu w knizy „*Wendisches*

Volkstum“ (Berlin 1882) str. 198—203, kótarejež meña w Bórkowach a w Slěpom su zgromažone. K tym tšojim žrědłam jo Móu wšake słowa pšistajil, kótarež zwětša we swójej domowinje Turnowe a w susodnem Dřenowe jo zapisował.

Zkrotceña: Bk. = Bórkowy, Dr. = Dřenow, Jo. = Jordan, Ny. = Nytška, Rd. = Raduš, Sl. = Slěpo, Schu. = v. Schulenburg, Šw. = Šwela, T. = Turnow, Zw. = Zwahr.

Babina duška, f. Feldthymian, Quendel, Thymus Serpyllum, Zw. = płoňak, Zw.

babuški abo babine zele, Teufels-Abbiß, succisa praemorsa.

bačonowy šnober, Storchschnabel, geranium pusillum, Sl. Sch.

badak, m. Distel, Klette, Zw., Klette, Ny., Lappa minor, Schu.

bagña, n. Sumpfsport, Kienporst, ledum palustre, Zw.; Ny.: bagon, m. tos. bageň, m. Saugrenz, Sl. Schu.

bañfus, m. Beifuß, Artemisa vulgaris.

bałma, f. der Maivuchš.

baña, f. Kürbiš.

bañawa, f. eine Art großer Birnen.

bandrija, f. Raſenbaldrian, Valeriana officinalis, žiwa bandrija, hanfartiges Kunigundenkraut, Eupatorium cannabinum, Schu.

banty, pl. Waſſer-Schwertlilie, Iris Pseudacorus, Jo.

barwjonk, m. Sinngrün, Immergrün, Vinca pervinca, V. minor, tež berwjonk, barwjenk.

baz, bazowka = bez, bezowka, gl. tam.

bedło, n. (nicht eßbarer) Pilz, Schwamm, wósebe Feuerſchwamm, Hausſchwamm atd., bedleško, Sl. Schu.

bejzaki, pl. m. die roten Rüben. Zw.

bělawka, f. hellgelber zeitiger Apfel.

bělawk, m. Weißapfel, Zw.

běla kopsiwa gl. kopsiwa.

běłman, m. ſchwarzes Bilfenkraut,

Hyoscyamus niger, Zw.

běly kwět gl. kwět.

běly torant gl. torant.

běr, m. Fuchšchwanz, Moorhirse,

Zw., snaž Alopecurus geniculatus abo Panicum sanguinale.

bez, dial. baz, ſchwarze Klieder,

ſollunder, Sambucus nigra;

pólski baz Wiefenſchaumkraut,

Cardamine pratense, Jo. bezowka a bezyna, bezynka ſollunderbeere;

bezyny na dobre wariš Kliederſuppe kochen;

bezowy, a, e adj. poss.

bložkowica, f. Gottesapfel, Weiß-

dorn, Hagedorn, Zw., pak Gem.

Weißdorn, Crataegus Oxyacantha,

pak deutſche Miſſel, Mes-

pilus germanica.

błyšć, błyšć Efeu, Hedera Helix.

blimic, blumic, m. blumica, f.

Schlehenſtrauch, Prunus spi-

nosa, Zw., gl. pucki.

blumica, f. Schwarzdorn.

bob, m. Pferde-Saubohne, Vicia

Faba; bobowy, a, e, adj. poss.

— bobac, m. Saubohne, Zw.,

gl. šnibob a šnikac.

bobownik, m. Bitterklee, Dreiblatt,

Menyanthes trifoliata, Zw. Jo.;

Zw. teke: koswik; — bobownik

= bobownik = Bieberklee.

bobel, m. die Lorbeere; boblišć,

m. die Schaf-Lorbeere. Zw.

- bólgłowa, f. Schierling, Zw.
- bólosć: to zewés bólosćow, n. Ehrenpreis, Jo., snaž der heiljame Ehrenpreis, Veronica officinalis.
- bom: mółowy b. Maulbeerbaum, Morus nigra.
- bórbus, m. Berberitze, Berberis vulgaris, Sl. Schu.
- bósen: bošenowe šnobele, pl. Wiesenstorchschnabel, Geranium pusillum, Jo.
- bóža martra gl. martra.
- bóže dřowko gl. dřowko.
- bóży stol gl. stol.
- brazyłka, f. Basilienkraut, Ocimum basilicum, Bk. Schu.
- břaza, f. Birse, Betula alba; — břazowy, a, e, adj. poss. — břazka, f. dem., břazycyca, břazyna.
- břazowy grib gl. grib.
- broda: kózyna broda, f. 1. Ziegenbart (ein eßbarer Pilz), Sparassus crista, 2. Ritterspor, Zw. — žydowa broda, f. 1. Felsdrittersporn, Delphinium Consolida, Jo., 2. Braut im Haar, Gretchen im Grünen, Nigella damascena, Bk. Schu.
- bruki, běle, pisane atd., pl. Feuerbohne, große Stangenbohne, Phaseolus multiflorus, Jo.
- brunka, f. Brumelle, Brunella vulgaris, Zw. brunine zele, n. tosame, Sl. Schu.
- bubańka, f. Stachelbeere Ribes Grossularia, Bk. Schu.
- bubonki, pl. Stachelbeeren, Jo.
- bublin, buglin, m. Felskabbiose, Zw. bubliny Samenkolben der großen Klette, Jo.
- budlica, f. Beifuß, Artemisia vulgaris, Zw. bulica, bydlica tos.
- buchawka, f. breitblättriger Rohrkolben, Typha latifolia, Jo.
- buk, m. Buche, Rotbuche, Fagus silvatica.
- bušak, bušaf, m. Rohrstab, Blütenkolben des Schilfes, Zw.
- bušańka, f. Garten-Leinkraut, Silene Armeria, Bk. Schu., cerwena b. Kufutš-Lichtnelke, Lychnis flos cuculi, Bk. Schu.
- bóšońk, m. Fleischblume, Beckenlilie, Zw., bušonk tosame.
- buštobaf, m. Borsdorfer Apfel.
- butranika, f. Lungen-Enzian, Gentiana Pneumonanthe, Schu. Sl.
- butřowa kwětka, f. 1. Butterblume, Sl.; 2. Wiesen-Mant, Inula Britannica, Schu.
- byckowiua, buckowina, f. Steinflee, Zw.; Melilotus, snaž M. officinalis.
- Carnica abo carna jagoda, f. Heidelbeere, Vaccinium Myrtillus.
- cartowy cwerń Teufelszwirn, Cuscuta (snaž Cuscuta europaea, Europäische Seide, Šw.), čertowe grono Scrophularia nodosa knotige Braunwurz, Sl., čertowe hoblico Šwedenmaul Antirrhinum Orontium, čertowy nakus boldiges Habichtskraut Hieracium umbellatum, čertowy wótkusk Teufelsabbiß Succisa pratensis, Sl., cartowy wótkusk tosame, Jo., gl. babuški.
- cerweńka, f. rote Birne.
- cfowo: myšyne c. Vogelmiere, Stellaria media, Sl. Schu.
- cybula, f. Zwiebel, Allium Cepa.
- cysć, m. Buschkraut, Zw., kohlartige Krabdistel, Cirsium oleaceum.
- cyljan, m. Zinnia elegans, Bk. Schu.

- Dobrotnik, m. Großes Schellkraut, *Chelidonium majus*.
dorant gl. torant.
drapawa, f. fletternbes Sabkraut, *Galium Aparine*, Dr. Tur.
drapawka, f. gemeines Sabkraut, *Galium Mollugo*, Jo.
drest, m. Knöterich, *Polygonum*; *P. Hydropiper*, Wasserpfeffer, Ketschel, Zw., cerwény d. Flohknöterich, *P. Persicaria*, Sl., Schu. (cerwény drest ma cerwény kijašk: Mónowa sotša; pšawy drest ma cerwéne flacki; pšecej groñe: ako Jezus bu kšicowany, su cerwéne chrapki padali a su k spomñešuju na tych kopeñkach hyšci žinsa wizeš; ščipaty drest se dołojce plešo — Mónowa maš); snaž Windender Knöterich, *P. Convolvulus*, Šw., abo šcharfer Kn., *P. Hydropiper*.
dfowo, dfowo: huchacowe dfowo, n. Besenstrauch, *Spartium scoparium*; bóže dfowko, n. Eberreis, Gartheil, *Artemisia Abrotanum*.
drogae, m. eine große, süße Feldbirne, Zw.
drogotki, pl. Teuerling (ein Pilz), *Cyathus Crucibulus*, Sl. Schu.
dub, m. Eiche, *Quercus*.
fijaška, f. Veilchen, *viola odorata*, Sl.
fogolnica, f. Vogelwische, *Vicia Cracca* a dr.: „to žyto tak pošegñone z ñeju, Dr. T., gl. wójkowina.
Galina, kalina, f. Wasserahorn, Schneeball, *Viburnum Opulus*, Zw.
garba, f. Kümmel, *Carum Carvi*, Jo.
gejac, m. Bitterfüß, *Solanum Dulcamara*, Zw. (z Błotow), gl. tež psowy język.
glog, m. Hundstrolche, Hagebutte, *Rosa canina*.
glub, glum, m. der Strunk, n. ps. kałowy glub; tež rote Rübe, Runkelrübe, *Beta vulgaris*.
glinicki, pl. Erdbeeren, Žb. 1890, 27.
gólena, gólenka, gólona, gólunka, f. Spargel, Spörgel, *Spergula sativa*, tež žiwa gólunka; dial. kólej.
góreyc, m. bitterer Hederich, Zw. góreyca, f. 1. Ackerseuf, *Sinapis arvensis*, Jo.; 2. brennender Hahnenfuß, *Ranunculus Flammula*, Bk. Schu.
górká, f. Gurke.
górkac, gurkac, m. 1. der kleine, dunkler blühende Hederich, Zw.; 2. (?) scharfer Hahnenfuß, *Ranunculus acer*, Rd.; 2. *Sinapis arvensis*.
grab, m. Weißbuche, *Carpinus Betulus*; cerwéne graby, běle graby.
grib, m. Pilz, Steinpilz; bfazawy grib Birkenpilz.
groch, m. Erbse, *Pisum sativum*.
grošyca, f.: cerwéna gr. knollige Blatterbse, *Lathyrus tuberosus*; módra gr. Frühlingsswalderbse, *Orobis vernus*, Jo.
gwězdki, pl. Käsepappelchen, Malve, *Malva rotundifolia*, Jo.
Hadrik, m. Hederich, *Raphanistrum silvestre*.
hampuch, hompuch gl. kómpuch.
hognišćo *Galeopsis Tetrahit* (?), T. (Mónowa sotša).
hopa = łopa, f. Froschlöffel, *Alisma Plantago*, Zw. (z Błotow).

- hopuš: kroweca h. 1. Döffen-
junge, Anchusa, Zw.; krowecy
hopuš, hohon fraufer Ampfer,
Rumex crispus, Bk. Schu., Pši-
luk; krowina hopyš. ščwarže
Königsferze, Verbascum nigrum,
Sl. Schu., lišcyna h. roter Fuchs-
ščwanz, Amarantus caudatus,
Sl. Schu.
- hošak, m. Ħirfegraš, Panicum
crus galli, Zw.; hošak, Schu.
Bk., deře = lošak wotwežone
wót: loš Ripse.
- hows, m. Ħafer, Avena sativa. —
ziwy h. SandĦafer, Elymus
arenarius L.
- hokašina = lokašina.
- huchacyna, huchacowina, f. Be-
senginjter, Ħafenkraut, Zw., snaž
= huchacowe dřowo.
- huńe: krowine h. 1. Walbläuse-
kraut, Pedicularis silvatica,
2. Knollen der Orchis latifolia,
Sl. Schu.
- Chabže, pl. Sambucus Ebulum.
- chńel, m. Ħopfen, Humulus Lu-
pulus.
- chójca, f. Siefer, Pinus silvestris.
- chóšć, m. Kažensterž, Ħohlspfeifen;
Jo.: WaldĦachtelhalm, Equi-
situm silvaticum; Rd.: „mó-
dre abo běle kwišo.“
- Jabłoń, f. Apfelbaum; jabluko,
n. Apfel, dem. jabluško, n. bo-
gowe j. Ħagebutte, Rosa ca-
nina, Sl. Schu. — štapate j.
ŠteĦapfel, Datura Stramonium,
Jo. gl. jažowe zele.
- jacńen, m. Gerste, Hordeum.
- jagoda, f. Beere. — carne jagody
= carnice Ħeidelbeeren, Vac-
cinium Myrtillus. — cerwene
jagody Ħreißelbeeren, V. vitis
idaea. — serńowe j. Brom-
beeren, Rubus vulgaris. — ja-
loweńcowe j. Wachholderbeeren.
— jańske j. Sohannisbeeren. Jo.
jałoweńc, m. Wachholber.
janowež, zanowež, m. ĦauĦechel,
Ononis, Zw.
- jarica, f. Sommerroggen.
- jaseń, m. Ħiše, Fraxinus.
- jawor, m. (dreiblättrige) Ħhorn,
Zw. Acer platanoides, jawore
tosame, Jo.
- jedla, f. Weištanne, Pinus alba. (?)
- jemelica, jemelina, f. Mištel, Vis-
cum album, Zw.: Mišpel (?).
- jefegina, hefegina, f. Georgine,
Dahlia variabilis.
- jězyk: psowy j. Ħundšjunge, Cy-
noglossum officinale, Zw.; der
mittlere Wegerich, Plantago
media, Jo.; Zw. tež Solanum
Dulcamara.
- Kał, m. Kołl, KopffoĦl, Brassica
oleracea; — huchacowy kał
Ħetthenne, Sedum maximum.
- kalina, f. Wasseršneeball, Vibur-
num Opulus; kajnina tosame,
Jo.
- kaplank, m. Ritteršporn, Delphi-
nium Ajacis, Zw.
- kastřej, f. Ščilfgras, Zw.
- kisalc, m. Sauergras, Ħohlspfeifen,
Kažensterž = chóšć, šćipak,
kisalc, praskac Šchlamm-
šachtelhalm, Equisetum He-
leocharis.
- kisalka, f. šteifer Sauerflee, Oxa-
lis stricta.
- klej, m. Lupine, T.
- klěb: huchacowy klěb, 1. Feld-
marbel, Ħafenbrot, FeldĦainsimse,
Luzula campestris; 2. Šteifer
Sauerflee, Oxalis stricte, Jo.
- klon, m. Ħhorn, Ħeldahorn, Acer
campestre.

- klucyki, pl. Kuckuckslüchtnelle, *Lychnis flos cuculi*, Dr. T.
- knykac, m. Bienensaug, Zw., kny-
kac = praskac, Akerzieß, Šw.
- kobok, m. Knoblauch, *Allium sa-
tivum*; žiwy k. Feldknoblauch.
- kokoška, f. Gelbling, Pfifferling, *Cantharellus cibarius*.
- kokulanka, f. *Orchis latifolia*, Sl. Schu.
- kólawa, kulawa, f. Kohlrübe, *Brassica Napus*. D. = rëpa.
- kólej dial. = gołonka; džiwy kólej Knäuel, *Scleranthus annuus*, Sl. Schu.
- kónope, konopje, pl. Hanf, *Cannabis sativa*; Zw. ma tež sg.: konop.
- kónopawa, f. Hanfnessel, Zw.: Hohljahn, *Galeopsis Tetrahit*, T. (Mónowa maš).
- kólaso, n. Garten-Aster, *Callistephus chinensis*, Bk. Schu.
- kopsiwa, dial. poksiwa, f. zwětša pl., kopsiwy Nessel, Brennessel, *Urtica dioeca*; — Klammer-Taubnessel, *Lamium amplexicaule*, Bk. Schu. — žiwa k. Taubnessel, Zw.; žagajce kopsiwy Heiternessel, *Urtica urens*; běla kopsiwa weiße Taubnessel, *Lamium album*; pólske kopsiwy gefleckte Taubnessel, *L. maculatum*, Jo.; wódne k. Wassernessel, *Elodea canadensis*, Bk. Schu. T.
- kócor, m. Akerborn, Akerbrombeerstrauch.
- kokordac, m. Pfaffenhüttlein, *Enonymus Europaea*, tež kokornac, Šw.
- kósawa, f. Wiesen-Guchschwanz, *Alopecurus pratensis*, Bk. Schu.
- kósc = chósć.
- kóscanka, f. Immortelle, Soud-Immersthön, *Helichrysum arenarium*.
- kóscénc, m. die Kornblume, ako rostlina, Zw., tym kwětka m se groni „módrack“, Šw.
- kósciwadlo, n. Schwarzwurzel, Zaun-, Gichtrübe, *Symphytum officinale*, Zw. Bk. Schu.
- kósmjałki, kósmjafki, kósmiki, pl. Wollgras, Zw.
- kósmac, m. Schachtelhalm, Ny.
- kóstfewa, kóstfowa, f. Roggen-Trešpe, *Bromus secalinus*, Jo.
- kóstfowka, f. Cumin, Zw.
- kóstřewo, n. Hundszunge, *Cynoglossum officinale*, Sl. Schu.
- kósańki, pl. Kapenpfötel, *Gnaphalium dioicum*, Jo.
- kósańka, m. niedriger Storchschnabel, *Geranium pusillum*, Bk. Schu.
- kózamërik gl. mërik.
- kóžlik, m., Sl. Schu.
- kóžwik, m., Zw., = bobownik, Zw.
- krawnik, kšawnik, m. Schafgarbe, *Achillea Millefolium*, Zw., gl. tšawnik.
- křasa, f. Kresse, Zw., Wiesen-schaumkraut, Wiesenkresse, *Cardamine pratensis*, Bk. Schu.
- krosla, f. Preiselbeere, Zw.
- kruša, kšuška, f. Birne, Birnbaum, *Pirus communis*, kšučyna Birnbaum.
- kšek, m. 1. Entengries, Wasserlinje, *Lemna*, 2. Weide mit spröden Ruten, Zw.
- kšën, m. Meerrettig, *Armoracia rusticana*.
- kšídla, pl.: jackoliccynne kšídla, Hirtentäschelkraut, Jo.; jackolickowe kšídka, tosame.

- kukawa, f. Kuckucksbhlume, Knaben-
kraut, *Orchis latifolia*; po Zw.
snaž Salup=Dräje, *Orchis morie*.
- kukol, kukel, m. Kornrade, *Agro-*
stemma Githago. — bëly kukol
Zaubenkraut, *Silene inflata*, Zw.
abo Abendlichtnelke, *Melan-*
drium album, Bk. Schu.
- kulawa gl. kólawa.
- kulka, f. Kartoffel, *Solanum tu-*
berosum, dial. knyla, knejda.
- kupcyk, m. Klauenjohnte, *Orni-*
thopus perpusillus, Sl. Schu.
- kufetko, n. ein eßbarer Pilz:
Agaricus infundibuliformis, Sl.
Schu.
- kuzerak, m. Säuskraut, Zw.
- kuzerata mjatwey gl. mjatwey.
- kwët, m. Blüte, wósebné Körb-
chenblüte; bëly kwët 1. Ka-
mille, Zw.; 2. Aker=Steinsame,
Lithospermum arvense; bëly
kwëtašk, gusorowe kwëtki
Gänseblümchen, *Bellis perennis*,
Jo.; gusyna kwëtka, tos. Sl.
Schu.; papierany kwët Papier-
blume, *Centaurea Jacea*, Bk.
Schu.; żydzana kwëtka, *Lych-*
nis flos cuculi, Sl. Schu.
- kwišina, f. Klee, *Trifolium pra-*
tense, Jo.; bëla kwišina Weißer
Klee, *Tr. repens*, Jo.; cerwena
k. roter Klee, żolta k. Hopfen=
Schneckenflee, *Medicago lupu-*
lina.
- kwjada, f. Quitte, *Cydonia vul-*
garis, Jo.
- Lan, m. Flachş, *Linum usitatissi-*
imum; pólski lan, Frauenflachş,
Linaria vulgaris, Jo., żywy lan,
T., lank, Maricyny lank, Zw.:
tosame. — żywy lan jo teke
„nagłëdowe zele“.
- lapata žalbija gl. žalbija.
- leluja, f. Lilie, też *Paeonia*.
- lëšćina, f. Haselnußstrauch, *Co-*
ryllus Avellana.
- libota, f. Espe, *Populus tremula*,
Zw.
- libotki, pl. Zittergras, *Briza me-*
dia, Jo.
- lipa, f. Linde, *Tilia*.
- lom, m. Ulme, Rotrüster, *Ulmus*.
- Loboda, hoboda, f. Melde, pša-
wa l., *Atriplex hortense*, žiwa
l. Weißer Gänsefuß, *Chenopo-*
dium album.
- lokašina, hokašina, f. Sumpfdotter-
blume, *Caltha palustris*.
- łompuch, hompuch, hampuch, m.
Sauerampfer, *Rumex acetosa*.
- łopa, hopa, f. Froschlöffel, Zw.
(z Blotow).
- łopeńko: grypkate l. Schwenzahn,
Taraxacum officinale, Jo.; ňe-
wjasole l., Husflattich, *Tussilago*.
- łoseń, f. Haarquecke, *Elymus are-*
narius (?), wloseń štejšes Bor-
stengras, *Nardus stricta*, Sl.
Schu.
- łupina, f. gelbe Feigbohne, *Lu-*
pinus.
- lutki: bële l. weiße Scerofen,
Nymphaea alba; żolte l. gelbe
Teichrosen, *Nuphar luteum*, gl.
wódkl.
- lyštok, m. Liebstöckel, *Levisticum*
officinale.
- Mak, m. Mohn, Garten=Mohn,
Papaver somniferum. — żywy
m. wilder Mohn, Zw., mack,
m. Klatschmohn, *Papaver Rhoeas*.
- makojca, f. Mohn(gewächş): jań-
ska m., Garten=Mohn, Jo. —
pólska m. Klatschmohn, Jo.
- małgot, m. Kumpelrübe, *Beta vul-*
garis, dial.: die jungen Kumpel-
rübenpflanzen.

- malina, f. Himbeere, *Rubus*
Idaeus.
- marchweј, f. Mohrriibe, *Daucus*
Carota, tež coll., — pólska m.
 wilbe Möhre, Jo.
- maricyny lan gl. lan.
- marra, f. Myrrhen.
- martra, matra, f.: bóža m., Mägde-
 Wucherblume, *Chrysanthemum*
Parthenium, Bk. Schu.
- matuška, f. 1. Stiefmütterchen,
viola tricolor, 2. Veitščen, v.
 odorata, Zw.
- mech, moch, m. Moos.
- mėkawa, f. Wolliges Honiggras,
Holcus lanatus, Bk. Schu.,
 mėka trawa, tosame, Sl. Schu.
- mėlina, f. 1. Honiggras, *Holcus*
lanatus, milina, Rd., mėlina,
 T. tosame; 2. Wasser-Schwam-
 ben, *Glyceria aquatica*, Bk.
 Schu.
- mėlisa, f. Katzenfraut, *Nepeta*
Cataria, Bk. Schu.
- mėrik, m. 1. Eppich, Sellerie,
Apium graveolens, Zw.; —
 2. Goldrute, *Solidago cana-*
densis abo Nachkerze, *Oeno-*
thera biennis, Bk. Schu. —
 kózamėrik Schierling, Hundspeter-
 filie, Zw.
- mėřan, Zw., mejeran, Majoran,
Origanum Majorana.
- mėtla, f. Windhalm, *Agrostis*
spica venti abo Schmittle, Aira,
 Zw.
- mėtweј, mјatweј, mėtej, f. Minze,
Mentha crispa, Zw. — kóńeca
 m. Pferde-M., *M. silvestris*;
 kuđerata m. Krause-M.
- mil: wódna mil Pfeilfraut, *Sa-*
gittaria sagittifolia, Zw.
- milina gl. mėlina.
- mјatawa = mėtla (?).
- mјodlicka, f. Rispengras, *Poa*
annua, Sl. Schu.
- mlac, m. Saubistel, *Sonchus*
(oleraceus), huzki mlac lan-
 zettlicher Wegerich, *Plantago*
lanceolata, Bk. Schu.
- mlokawa, f. *Sonchus oleraceus*,
 Sl. Schu.
- mloko: kokotowe mloko, n. Schöll-
 fraut, *Chelidonium majus*; snaž
 tež Wolfsmilch, *Tithymallus*.
- módrack, m. Kornblume. — Zw.:
 módrack Veilchen.
- módrawa, f., nėkaka třawa, řańřa
 řezyna, rosco žož mokřo
 řejo, Rd.
- móřchel, řmórgla, f. Morchel, Zw.
- muchoradło, n. Fliegenpilz, *Ama-*
nita muscaria; muchoraz to-
 same, řř.
- muř, f. Feu-Ehrenpreis, *Veronica*
hederifolia, cerwėna muř
 Gauchheil, *Anagallis arvensis*,
 Bk. Schu.
- muř, f. muř, m. Vogelniere,
Stellaria media, T. Dr.
- muřkota, f. 1. Muřkatnuř, 2.
 Muřkatgeranium.
- myřćotka, f. Hungerblume, *Draba*
verna; řirtentřschel, *Capsella*
bursa pastoris, Zw., Ny: miř-
 ćotka.
- myřyne ćowo, n. gl. ćowo.
- Nalecheńka, f. Nelke, *Dianthus*;
 — żolta n., *Calliopsis tinctoria*,
 — zmilna n., *Dianthus Chi-*
nensis, Bk. Schu., — pólski
 nalchenk Sandnelke, *Dianthus*
arenarius, Jo.
- nawlik, m. *Dianthus barbatus*,
 Sl. Schu.
- nochan, m. Ringelblume, *Calen-*
dula officinalis, Jo.; nochana
 Bk. Schu., nochanka, no-

- chaňka, knochanka, Šw.: tosame.
- Pakowež, m. Zaunwinde, Convolvulus sepium, Zw.
- palce: cartowe p. Teufelsfinger (mech), Zw.
- pantochlicka, pantoflicka, f. Garten-Rittersporn, Eisenhut (?), Delphinium Ajacis abo Aconitum, sg.: kwětk, pl.: cela rostlina.
- papěranku, f. Helichrysum bracteatum, Bk. Schu.
- paproč, f. Farnkraut, Farne, Filices Pteridaceae, Bk. Schu.: Pteris aquilina; — paproč tosame, Sl. Schu., domjacna paprotka Myrrhe, Süßholbe, Myrrhis adorata, Sl. Schu.
- parowišćo, n. Zweizahn, Bidens, Zw.
- parnochtsa: cartowa, p. Eisenfingerhut, Aconitum abo Digitalis, Zw.; cartowe parnochtsy, pl. echtes Geißblatt, Lonicera Caprifolium, Jo.
- pasé: suchy p. Ginster, Genista.
- pašternak, m. Pastinak, pastinaca sativa, Zw.
- patawy, pl. Taubentropf, Silene inflata, Jo.
- pawkoraz, m. Ottermurzel, Polygonum Bistorta, Sl. Schu.
- pazory: honakowe p. Wiesenhornflee, Litus corniculatus, Sl. Schu., srocyna pazora šcharfer Hahnenfuß, Ranunculus aur. Schu.
- pepěf, peš, m. Pfeffer.
- perchawica, f. Boviš, Lycoperdon gemmatum, Sl. Schu.
- peprica, pepricka, f. Pfefferkraut, Satureja hortensis, Bk. Schu. T.
- petercylija, f. Peterfilie.
- pijanka, f. Tollhafer, Taumelloch, Lolium temulentum.
- ploňak, m. Duendel, wilber Thymian, Thymus Serpyllum, Zw., plonušk tos., Sl. Schu.
- plonica, f. wilber Apfelbaum, plonic, m. tos., Zw.
- plot: žywy plot lebendige Hecke, cesto = Teufelszwirn, Lycium barbarum, tež žywy plot.
- plowki, pl. Majoran, plowki (?).
- plešawa, f. Ackermiere, Zw.
- pogjarzlina, f. Preiselbeere.
- pólyn, m. Wermut, Artemisia Absinthium, Zw.: polyň, poluň, Bk. Sch.: polon.
- popoweńc, popońc, m. Gundermann, Glechoma hederaceum, Zw., Bk. Schu.
- pósušk, m. Eisenkraut, Verbena officinalis, Zw.
- póšuš, Beifuš, T.
- póšepina, f. Aalkraut, Prunus Padus, Jo.; počepin tos., Sl. Schu.; pošerpiny, ein hartes Holz, T.
- póšerpín, pošerpina Maiblume, Bk. Schu.
- powitka, f. Ackerwinde, Convolvulus arvensis; — swineca powitka Saurasen, Vogelknöterich, Polygonum aviculare, Dr.
- powož, f. Schwaden, Wassertüßgras, Glycerium fluitans.
- póžerna, f. Schmelze, Molinia caerulea, Sl. Schu.
- praskac, m. Ackerhachtelhalm, Equisetum arvense, Jo.
- prinkawa, brinkawa, Heidelbeere, Zw.
- proca, f. Leichmoos, Zw.; — borstenförmige Simse, Scirpus setaceus, Jo.

- psowic, n. Schiefßbeere, *Rhamnus Frangula*, Dr.; psowica, Jo.; psowodzica, Sl. Schu.
- pšenica, f. Weizen; — turkojska p. Mais, *Zea Mais*.
- pšoso, n. Hirse; — žiwe pšoso Glatterhirse, *Panicum miliaceum*, Jo.
- pšusnica Heideforn, Buschweizen, *Polygonum Fagopyrum*; — žiwa p. windender Knöterich, Pol. *Convolvulus*, Sl. Schu.; pšusnina windender Kn., Dr. T.
- pšedlicka, f. Buschkraut (offizielle Sumpfpflanze), Zw.
- pšedobrica, f. eine Pflanze, Zw.
- pšeslica, f. Krabbißel, *Cirsium oleraceum*, Bk. Schu.
- pšeženč, m. Glachsfeide, *Cuscuta Epilinum*, T., — pšeženčo, n. tosame.
- pucka, f. Schlehe (płod); puckowina, pyckowina, f. Schledorn, puckowiščo, n. Schwarzdorn, *Prunus spinosa*, Jo.
- pupajca, f. 1. Boviß, Staubpilz, *Lycoperdon gl. perchawica*, 2. nekaka tšawa podobna na *Leonthodon kwituca*, snazVodšbart.
- pupawa, f. 1. Scabioje, *Scabiosa*, Jo.; 2. kleines Lammkraut, *Arnoseris minima*, Sl. Schu.
- pušel: pólski žotny p. gelbe Rönigsterze, *Verhascum thapsiforme*, Jo.; cerweny p. = zelenica, Jo.
- puzawa, f. Schmeele, Zw. = metla.
- pyše, pyšo, pyš, puš, m. Quecke.
- pysak, m. rote Rübe, Zw.
- Rašešina, rašešeń, f. Schwarzdorn, Zw., rešešyn, Bk. Schu., tos.
- raščen, řaşčen, řaşchin, řaşřič, řaşkej, řaşchej, f. Rettig, Zw.
- fesa, f. Knospen von Weiden atd., rež, f. Roggen.
- rěpa, f. dial. Kohlrübe, Dr., swinina r. Sumpfschießel, *Stachys palustris*, Sl. Schu.
- rěpka, f. Wasserrübe, weiße Rübe, *Brassica Rapa*.
- rěpnik, m. 1. Rübßen, *Brassica Napus*, 2. ein Unkraut podobne hadrikoju, snaz *Sinapis arvensis* abo alba.
- rězyna, f. Schneide-, Sägegras, *Carex hirta*, Bk. Schu.
- ris, m., gl. ryst.
- rog: heleńecy r. Strohblume, *Ammobium elatum*, Bk. Schu.
- rogac, m. Schachtelhalm, *Equisetum*, Zw., equ. arvense, Bk. Schu., husč, tos.
- rogawa, f. Hühnerhirse, *Panicum crus galli*, *P. lineare*, *P. viride*, *P. glaucum*; Zw.: Hirsegras, *Milium*.
- rogoš, rogoša, rogož, rokoš, f., Reichhinse, Zw.
- rogoš: wětša r. breitblättrige Rohrfolbe, *Typha latifolia*, meńša r. schmalblättrige R., *T. angustifolia*, Jo.
- rokit, m. Weistweide a Ohrweide, *Salix cinerea* a *S. aurita*, Schu. Zw.: rokit, m., rokita, rokosina, f. Haarweide.
- ronico, n. Nachtschatten, *Solanum nigrum*, Zw.
- ronina, f. Regenminze, *Nepeta Cataria*, Sl. Schu.
- fos, m. Heidekraut, *Calluna vulgaris*; džiwy fós, *Erica Tetralix*, Sl. Schu.
- rosmarija, f. Rosmarin, *Rosmarinus officinalis*.
- roškornik, m. Hauslaub, *Sempervivum tectorum*, Zw.: rospor-

- nik, rozchłodnik, rozehornik;
Jo. też: rozškodnik.
- rotwica, f. Rainfarr, Wurmfrant,
Zw.; Achillea Millefolium, Sl.
Schu.; Schafgarbe, Ny.
- rozraz, m. Ehrenpreis, Veronica
officinalis, Sl. Schu. Zw.
- roža Rože; — pólska roža Hundš-
rose, Rosa canina, Jo.; jaku-
bowe rože, pl. spißblättrige
Malbe, Malva Alcea, Jo.
- rucka, rucycka, f. Kraut mit
ausgeackten Blättern, Zw.;
rucyca gem. Giersch, Aego-
podium Podagraria, rucycki,
tos. Dr. T.
- ruta, f. Raute, Ruta graveolens;
pólska r. Erdrauch, Fumaria
officinalis, Zw.; Jo.: Sohannis-
kraut, Hypericum perforatum.
- rymank, rumank, m. römische Ka-
mille, Zw., rymanka, f. Chry-
santhemum inodorum, Bk.
Schu., rymańki, rumańki, pl.
echte Kamille, Matricaria Cha-
momilla, Jo.
- ryst, m. Seindotter, Camelina sa-
tiva, rys, tos.; ris tos., Jo.
- ryzyk, m. der Reizker (Pilz), Zw.
- Salat, m. Gartenj Salat, Lactuca
sativa.
- sé . . . gl. šé . . .
- séle (abo stšele?), m. eine Wasser-
pflanze, Zw.
- séef, m. gem. Kruzkrant, Senecio
vulgaris, Jo.
- séerbok, séerbak, m. eine Pflanze,
„gaž pileta se togo nažeru, ga
ned se chytaju“, T. (Mónowa
maš).
- sčina, f. Rohr, Arundo.
- serpyle, pl. (W'erbno), tšiwale,
pl. (Gólkocje) = patawy, pl.
Jo.
- słoda, f. ein Graß, „hejnak rě-
zyna“, Rd.
- slyńco, n. 1. Sonnenblume, 2.
Erdbeere; Zw.: te slyńca, pl.
Sonnenblume, slyńnica, f., sly-
ńnaško, n. też seńc, syńc, m.
Erdbeere.
- slewa, slewka, slowka, f. Pflaume,
Zwetsche, Prunus domestica;
Zw.: sliwa, slawa, sluwka; —
psowa sl. Hundspflaume.
- sluwica, f. Schlehdorn, Zw.
- smalanka, f. Knolliges Mädesüß,
Ulmaria Filipendula.
- smarżł, m. Morchel, Zw.
- smarżliż, smasliż, m. ein grauer
Giftpilz, Zw.
- smokwa, f. Feige, Zw.
- smólnica Běchbirne, Zw.
- smérzawa, f. Miuze, Zw.
- sněgula (?), sněgulka, f. Schne-
glöckchen, Galanthus nivalis.
- sock, m. Vogelwicke, Viccia bracca,
Zw. Schu., drobny s. fejnblät-
rige W., V. tenuifolia, pólski
s. Zauwicke, V. sepium, Jo.
- sok, m. Linjen.
- somotk, m. Sammetblume, Stu-
dentenblume, flos africanus, Zw.
- somot, m., Togetes patulus, Bk.
Schu.; somotroža tos. (?) T.
(Mónowa sotša).
- spłó, n. Kälberkropf, Anthriscus
silvestris, Jo.
- spow, m. Schierling, Zw. (z Bór-
kow).
- stoł: bóży stoł Grüne Nieswurż,
Helleborus viridis, Sl. Schu.
- stopa: psowa st. Bärlapp, Zw.;
welkowa st. Bärenklau, Zw.
Jo.; Zw.: też Giersch, Aego-
podium.
- stwoł, m. Hundspeterfilie, Aethusa
Cynapium, T. (M. sotša).

swědrack, fědrack, m. Fěldneffe,
Zw.
swid, m. Hartriegel, Cornus, Zw.
syrotka, f. Stiefmütterchen, Viola
tricolor, Zw. Schu.
syše, syšo, n. Binse, Šimfe, Jun-
cus conglomeratus.
Šćanica, sćanica, f. Flachslieben-
der Voldš, Lolium remotum,
Zw. Dr. T. („gaž jeje wele jo
we laše, ga wšykno se šćani“,
Mónowa maš), tež L. arvense,
L. temulentum, kotaremuž pla
Komorowa se groni „Piauše“.
šćawina fleinšter Ampfer, Rumex
acetosella, Sl. Schu.
šćelica, sćelica, f. Zweisahn, Bi-
dens cernuus a B. tripartitus
(„tak se psilipa“).
šćerica, f. = šćelica abo sćer
abo šćerkawa.
šćerkawa, sćerkawa, sćarkawa
Klappertopf, Alectorolophus —
mała šć., Al. minor, welika
šć., Al. major, Jo.
šćina, sćina, f. Rohr, Arundo
Phragmites.
šćipak, šćipalc, m. Schachtelhalm,
Equisetum, Jo.
šćotka, f. das hürstenartig wach-
sende Gras: Ziegenbart, Bock-
bart, snaž Festuca ovina, tež
Nardus stricta.
škórodwica, -icka, f. Wegerich,
Plantago škoroblicka, šyroka a
huzka, tos. T. (Mónowe maš).
škrodawa, f., mała kisala kšuška,
Zw.
škrakacki, pl. Kapuzinerkresse,
Tropacolum majus, Jo.; trom-
petki, tos.
škrók, m. Fichte, Kottanne, Picea
excelsa, dial.: šmfók, m.
šmikac, m. Weisbohne, Schmid-

bohne, Zw., tyckaty šmikac
Stangenbohne, netyckaty šm.
Buschbohne, Jo.
šnibob, m. Bohnen.
špeńic, m. Spełž (Getreideart), Zw.
Šerlica, f. Labkraut, Galium uli-
ginosum, Schu.
šerń. m. Dornstrauch; — šćerń,
m. Kratzbeere, Rubus caesius,
Sl. Schu.
Torant. Zw.: dorant a worant,
m. běly t., Sumpfgarbe, Achil-
lea Ptarmica, Bk. Sl. Schu. Dr.,
žoły t. Rainfarn, Tanacetum
vulgare, Bk. Schu.; cerwěny
worant pak = žoły w. pak
Waldb-Kreuzkraut, Senecio sil-
vatica, T. (Mónowa maš). —
torant jo tež: wilbeš Löwen-
maul, Antirrhinum orontium,
abo Andorn, Marrubium vul-
gare, abo Zymbelkraut, Cepha-
lanthera.
towzyntki, pl. Taufenschiedl, Gänse-
blümchen, Zw.
trenka, Zw.: ternka, tenka, tarnik,
ternik Kriechelpflaume, Prunus
cerasifera.
tšawa: kupkata t. Teesdalee, Tees-
dalea nudicaulis, Sl. Schu.,
mėka t. gl. mėkawa; złoćana
trawa Šabichtškraut, Hieracium,
Sl. Schu.
tšawnik, m. Schafgarbe, Achillea
Millefolium, Zw.
tšmėlica, čmėlica, f. Klapper, Zw.
tšarkawa, f. Frauenfuchš, Linaria
vulgaris, Bk. Schu.
tulpa die Tulpe, tež Pšingstrose,
Šw.
tutawki: cerwěne t. rote Fing-
hut, Digitalis purpurea.
W'erba, f. Weide, cerwěna w.
Weišer Hornstrauch, Cornusalba,

Bk. Schu., žolta w. *Salix alba* abo *S. vitellina*, Schu.
 werbica, f. Weiderich, *Lythrum Salicaria*.
 wersńa, wiśńa, wiśyna Kirſche.
 wěz, m. Růſter, Rotrůſter.
 wino: gusorowe w. Bittersůű, *Solanum Dulcamara*, Ny.
 wiś, m. Sumpfgraś, Zw., „hejnak ścina“, Rd., snaź *Cladium Mariscus*.
 wiwa, f. eine elastiſche Weidenart, in deren Holz ſich viele, von der Brut gewiſſer Inſekten herriřhrende Luświřche erzeugen, Zw., snaź ma se piſať: wila.
 wódka, f. Leichroſe, Zw.; Schu.: *Nymphaea alba*, gl. łutki.
 wódnica, f. Waűertulpe, Zw.
 wójka, wejka, f. Wiűe, *Viccia sativa*.
 wójkowina, wejkowina, f. Vogelwiűe.
 wółſenik, m. Sumpf=űſenich, *Thysselinum palustre*, Bk. Schu.
 wóűech, m. Nuűbaum, Nuű.
 wóruch, m. Weiűbrauch.
 wóś, m., wóśa, wóśyca, wóśyna, f. űűpe, Bitterpappel, *populus tremula*.
 wóűet, m. Diűtel.
 wóűuűka, f. Waűertulpe, Zw.
 wűy: proſaűowe wűy Bettelmannűű=łauűe, *Bidens tripartitus*, Sl. Schu.
 wucho: wéłkowe w. blaubliűhende Waűerpflanze, Jo.; wéłkowe wyko (łyko?) Bk., snaź tosame.
 wurliűk, m. Rűűchen an Birken :c., Zw.
 wuűkrope, m. *Polytrichum*, Sl. Schu.
 wutroba: muűkjaűa w., *Dicentra spectabilis*, Sl. Schu.

wyű Waűerűchwaden, *Glyceria aquatica*, Bk. Schu., snaź tosame ako wiű.
 Űutki, pl. = łutki, wódki.
 Zanoűeű, m. Weiberűrieg, Hautheűel, Zw.
 zanoűeű, behaarter űinűter, *Genista pilosa*, Sl. Schu.
 zaspaiűe, m. Wollgraű, Zw.
 zejpowina, f. 1. Seifenűraut, *Saponaria*, Zw., — 2. *Sedum*, Schu.
 zele, n. Kraut, Luűkraut.
 babine zele gl. babuűki.
 béłmanowe z. gl. béłman.
 brunine z. gl. brunka.
 cerkwine z. űadebaum, *Sabina officinalis*; — Ny.: űypreűe.
 cerűene z. űaűűheil, *Anagallis arvensis*, Zw.
 hogűeűe z. Rainűarn, T. (Móńowa sotűa).
 humarűlikowe z. Buchűűbaum.
 huűűobne z. űerűblatt, *Paranassia palustris*.
 huűowe z. friedűender Weideűrich, űűennigűraut, *Lysimachia Nummularia*, Zw.
 chwatowe z. űűóllűraut, *Chelidonium majus*.
 jaűűke z. űohanniűűraut, *Hypericonium*.
 jaűűeűowe z. űűenűahu, űteinflee, Zw.
 jaűowe z. űteűpappel.
 klobanowe z. Klette, *Lappa major*, Dr.
 kreűowe z., *Tanacetum vulgare*, Sl. Schu.
 mółowe z. űiebenűűtenűraut, blaűer űteinflee, *Melilotus caeruleus*.
 muűkjaűe roűowe z. mánűliűeűű Roűenűraut, *Pelargonium inquinans*, Sl. Schu.

- muskijace wichorowe z., *Genista germanica*, Sl. Schu.
 nykosowe z. *Wasserneffel*, Zw.
 pećalcate z. *Fünffingerfraut*, Sl. Schu.
 perwohognece z. *Glattamarant*, *Albersia Blitum*, T. (Mónowa sotša: „z tym dej se kažiš, gaž perwy hogeñ ma“).
 plonowe z. *wilde Zichorie*, Zw.
 pódresćowce z., *Barbarea lyrata*, *Malva neglecta*, Sl. Schu.
 pózeseline z., *Galium* (?), T.
 pózeselne z. *Söffelkraut*, Zw.
 pózesone z., *Peltigera canina*, Bk. Schu.
 pšerñetowe z. *Viola canina*.
 rakowe z. *Spiralstaude*, *Spirala*, Zw.
 reginowe z. *schwarzer Nachtŝatten*, *Solanum nigrum*, Bk., Schu.; *Bitterŝuß*, Zw.
 ronine z. gl. *ronico*.
 rožowe z., *Gänŝfingerkraut*, *Potentilla anserina*, T. Zw.
 rybece z. *weste Potamogeton*, „we tom ryby raži su“, T.
 sležowe z. *Malve*, Bk. Schu.
 zležowe z., *tos*.
 staćowce z., *Barbarea lyrata*, *Malva neglecta*, Sl. Schu.
 stroželinowe z. *Schreckkraut*, *Centaurea Jacea*, Sl. Schu.
 škórodwine z., *Chenopodium hybridum*, Sl. Schu.
 wiłowe z. *Schotenweiderŝ*, *Epilobium spicatum*, Sl. Schu.
 zatoržone z., *Barbara lyrata*, Bk. Schu.
 zelenica, f. *Blutkraut*, *Lythrum Salicaria*, Zw. Jo.
 zeleznica, f. *tos*, Rd. T.
 zwónki: *welike* z. *rundblättrige*
- Glöckenblume*, *Campanula rotundifolia*, *módre zwónki* *Melci*, *Aquileja vulgaris*, Jo.
 zyber, m. *Ackerhohljahn*, *Galeopsis Tetrahit*, Ny.
 zybry, pl. a žybra, f. *Taubneffel*, Zw. (z *Blotow*).
 Žabeñc, m. *Kamille*, *snaž Chrysanthemum inodorum*, teŝ *Matricaria Chamomilla* a *Anthemis arvensis*, „krowy to ñežeru“, Dr. T.; Zw.: *großŝkraut*, *Alisma Piantago*; Rd.: = *kisalc*.
 žagajca, f. *kleine Brenneffel*, *Seiterneffel*, *Urtica urens*, Schu.: U. *dirica*.
 žabija, f. *Salbei*, *Salvia officinalis*, šera ž. *graue S.*, *turkojska ž. großblättrige S.*, Zw.; — teŝ *Zitronenmelisse*, *Melissa officinalis*; *lapata ž. Balsamkraut*, *Chrysanthemum majus*, Sl. Schu.
 žapran, m. *Safran*, Zw.
 žeñscyne rožowe z., *Malva Alcea*, Sl. Schu.
 žonop, m. *Senf*.
 žorawa, f. *Krautŝbeere*, *Moosbeere*, *Vaccinium Oxycoccus*, Zw. Schu.
 žoruž, m. *ŝarfer Hahnenfuß*, *Ranunculus acer*; Zw. teŝ *žeruž*.
 žybra gl. *zybry*.
 žycki: *bogowe žycki* *Sonnen-tau*, *Drosera rotundifolia*, Sl. Schu.; *zabine ž. Latŝkraut*, *Potamogeton natans*, Jo.
 žyžžone z., *Geranium pusillum*, Sl. Schu.
 žysć *Sumpŝstieŝ*, *Stachys palustre*, Bk. Schu.
 žyto, n. *Roggen*.

žyžo, n. Wiesen-Richtmeffe, Lych-
nis flos cuculi, Jo.

žyzanka, Calliopsis tinctoria, Bk.
Schu.

žeň a noc Wachtelweizen, Zw.,
noc a žeň Sonnentau, Drosera,
Jo.

žerlina, f. weißblühende Sumpfs-
pflanze, ähnlid dem Vergiß-
meinnicht.

žišelina, f. dial. Klee, Zw.: ziche-
lina; w Kólsku: blaublühend im
Korn, snaž Steinklee, Melilotus
caeruleus abo Viccia cracca.

Ludowe zarjekowanja abo zaprajenja.

Zapisał a podał *dr. Ernst Muka*.

Při swojich pućowanjach po serbskim kraju sym sebi tež z ludowego rta wšelake hrónčka zapisował, z kotrymiž tak mjenowani mudri mužojo a mudre žony wšelake khorosće, čelne njedostatki a škodowanja ze strony złych ludźi zaprajowachu. Tajke zaprajenke hrónčka pak njejsu jenož wosebitosć serbskeho luda, ale podobne namakaš tež mjez němskim wjesnym a samo měščanskim ludom. Tute powostanki z pohanskeho časa a wupłydy ludoweje přiwěry su za narodopis wažne a zajimawe. Němcy su hižo wjele tajkich kuzlařskich hrónčkow swogeho němskeho naroda we swojich wšelakich narodopisnych časopisach zwozjewjeli, my Serbja dotal z pokładu našeho serbskeho luda hišće, štož wěm, w našich časopisach ničo. Tuž njech su wote mnje přenje, kotraž sebi w pruskej Hornjej Łužicy zapisach, tu w našim Časopisu wozjewjene; pozdžišo wjacy.

1. Zaprajenje krwě.

Woni džěchu tři holcy wot daloka; přenja džešo: „Krej, zastaň!“ — Druha džešo: „Krej, stej z měrom; ja će zaroću při maćeri Božej; tak wěrna hač Boža maćer je maćer Boha toho wótca †, Boha toho syna † a Boha toho swjatocho ducha †! Hamjeň.

(Z Kulowskich stron.)

2. Pře zymny wohenj.

Tuto (na což zaprajer pokazuje) leži we pěsku; čělo a krej jo we wohenju: čehń won, wohnjo, a nic nuř! Hewak će zaroću pola toho mjena mojoho Boha Wótca †, Boha Syna † a Boha Swjatocho ducha †! Hamjeň.

(Z Wojerowskich stron.)

3. Pře skótnu mrětwu.

Ja rěkam N. N., ja sym . . . lět stary a ja sym někotremužkuliž škodžeł a zjebał, štož mi škodžeło njeje, a ty, zła

mrětna, kotraž ty mi a mojim khudym zwěrjatam škodźeć 'ceš, to će ja wobskoržam pola swojeho Boha, zo ty mi škodźeć nje-derbiš! † † † Hamjeń. (Z Łazowskeje wosady.)

4. Pše róžu.

Woni kćěja te róže we zabrodži tak jara rjenje, kotrež (w)šak nikomu nješkodža, a dobre činja. A činiš mi ty wjacy, dha će wobskoržu pola teje maćerje Bože! † † † Hamjeń. (Z Klětnjanskeje wosady.)

5. Wobkuzłanje škódnika.

Tu wozmu ja tón kamjeń wot zemje, hdžež wón je był; ja jón zaso tam přinjesu, hdžež wón je był, we tři raz wosym a dwaceći štundach; potom njederbiš wjacy škodźić, štóž škodźić sy! † † † Hamjeń. (Z Klětnjanskeje wosady.)

6. Pře běłana.

Z Bohom † — z Bohom † — z Bohom †. Pójšoł jo pójšoł swjaty Jan, swjaty Pěter: „Čoda sy (w)zał ten jederny pėsacěk z kjerchoba!“ Pójšla jo pójšla Marija mać Boža: „Džěćatka, čohodla wu tak płačoó? Płačoó wu tohodla, zo N. N.-ej (na př. maćeri — abo nanej) 'ce běłan do wóčka stupić? N. N.-ej budže běłan z wóčka wustupić; mochački budžeja se rozpanyé; wobročawka budže se rozpuknyé. N. N.-ej (abo tom') pomhaj (pomaz) Boh Wótc † — N. N.-ej (tom') pomhaj Boh Syn † — N. N.-ej (tom') pomhaj Boh Swjaty Duch †. Hamjeń. (Z Wochožanskeje wosady.)

7. Pře kusnjenje.

We tym mjeni Boha † Boha † Boha †. Što kusnuło N. N.-a? Jo kusnuł (kusnuła, kusnuło) ten, ta, to (tu so mjenuje zwěrje, kotrež je kusnyło)? To pomhaj Bóh Wótc † a to pomhaj Bóh Syn † a to pomhaj Bóh Swjaty Duch †. (Při tom zapraješ na kusnjene městno z ruku přex křiž majka). Hamjeń.

(Z Łuzowskeje wosady.)

8. Pše jětřate rany.

Naš knjez Jezus Khrystus je tež měł krawne rany; te su krawiše, ale njejsu se jětřite, woni njejsu žanu horcotu krydnuše, a njejsu žanu začekliznu krydnuše, tež njejsu žanu bolosć krydnuše. W mjeni Boha Wótca †, Syna † a Swjateho Ducha †.
(Z D.-Wuježdžanskeje wosady.)

9. Pře róžu.

Sel. Set. Emil. Amen! W mjeni Boha Wótca †, Boha Syna †, Boha Swjateho Ducha †. Hamjeń.
(Z Sprjewičanskeje wosady.)

Nekrolog LV.

Jan Radyserb-Wjela,

wyšši wučer em. w Budyšinje, bywši wučer serbsčiny při Budyškim gymnasiju, ryčef saks. Albrecht. rjada II. rjad., čestny sobustaw Mačicy Serbskeje.

* 8. januara 1822.

† 19. januara 1907.

Z Janom Radyserbom Wjelu je so našemu cyłemu Serbowstwu posledni veteran a wubudźowař noweho serbskeho narodneho žiwjenja a našemu serbskemu spisowačelstwu jeho nestor minył, na kotrehož my wšitecy z njewšědnym česćowanjom zhladowachmy. Wón běše kruty njepowalny stołp našeho Serbowstwa; wótčinc, kiž wot młodosće hač do najwyššeje staroby sebi a swojemu narodej swěrný wosta; Serb, kiž za swój lud myslić a džěłać, so modlić a prócować njepřesta hač do swojeho poslednjeho zdychnjenja; čłowjek, kiž bě z blyšćatym přikładom za wšitkich swojich starych a młodych přecelow a wosebje za našu studowacu młodžinu, kotruž běše wón z džěla wjele lět sam w maćernej rěči zahorjujey rozwučował a z horjacej wótčinskej wutrobu lubował. Wón běše dobra serbska duša a swěrný pilny džěłačef na duchownym poli kaž jeho a naši wótcojo na swojej serbskej roli. Tola ja njecham powahu a džěławosć našeho wot wšitkich lubowaneho a po cyłych Serbach znateho wótčince Radyserba dale nadrobno wobrazować a wu-

khwalować, ale tu jenož po starym wašnju Časopisa krótki jeho nekrolog podać, dokelž by mi tu njemóžno było wšitko rozpisać a dokelž je mi za přichodny létnik Časopisa wot kn. kapłana Mikławša Andrickeho z jeho wustojneho pjera nadrobna literarno-historiska monografija wo Radyserbje Wjeli z wobsažnym powažowanjom Radyserboweje džělawasće a dospołnym zapisom jeho ćišćanych a njećišćanych džělów z wěsta slubjena.

Jan Wjela narodži so 8. januara 1822 na Židowje pod Budyšinom jako syn khudeju, ale sprawneju a dobreju serbskeju staršeju. Židowsku šulu wukhodźiwši běše hižo něšto lět na službje a honješe jako kruwař howjada swojeho bura na pastwu, doniž jemu serbscy přećeljo džiwojo na jeho wurjadne duchowne dary zastup do Budyskeho krajnostawskeho wučerskeho seminara zmóžnichu, zo by raz mohł jako wučer serbske džěci po duchownej pastwje wodźić, štož je seminar při swojej wobdarjenosći za krótki čas přeběhnywši na same 47 lět z najwjetšim žohnowanjom wukonjał. Wón bě najprjedy wot jutrow 1842 ze šulskim zastupnikom w Kanecach pola Hodźija, bywaše wot jutrow 1844 z wučerjom w Bórku p. Budyšina a bu 1852 za přrnjeho wučerja do swojeje narodneje wsy Židowa powołany, hdžež je hač do swojeho přestupa na derjezasluženy wotpočink w l. 1889 njesprócniwje bjez přetorhnjenja z najwjetšej swěru a pilnosću skutkował, swoju serbsku wótčinu a narodnosć njewopuściwši kaž tak mnohi druhi, runjež jemu při jeho wustojnosći wjacjy króć lěpje plaćene a wyšše města w Němcach podtykowachu a same město šulskeho direktora poskićowachu. Ale naš Radyserb běše sylny kharakter a wosta we Serbach! Najwyšše jeho duchownym darom přiměrjene wuznamjenjenje dósta so jemu z tym, zo bu wón lěta 1868 za serbskeho wučerja při Budyskim gymnasiu postajene, kotrež město běchu do njeho jenož akademisecy wzdžěfani Serbja — Smoleř, Imiš, Hórnik a duchowny Mróz — zastawali. A wón je tam lěpje hač štó druhi z poľneho žórľa swojeho wobdarjeneho ducha a wobšěrneho wědženja svojim serbskim wučomcam podawał a wjele žohnowanja wusywał mnohich młodžencow swojemu narodej zdžeržawši a za swoju maćefnu rěč a serbsku wótčinu zahoriwši. Za to so jemu

naši Serbja njemóža dodžakować. Wot bewašich zwonkownych česćow a wuznamjenjenjow maju so naspomnić, zo bu wón wot swojeho knježerstwa najprjedy wokoło lěta 1875 z titulom wyššeho wučerja a pozdžišo wokoło 1885 z ryćerskim křižom Albrechtowego rjada II. rjad. wuznamjenjeny a za swoje nje-ličomne zaslužby wo serbski kraj a lud wot hłowneje zhromadźizny Maćicy Serbskeje jutry 1896 za jeje čestneho sobustawa pomjenowany. Na swojim wotpočinku wot l. 1889 hač do swojeje smjerće pak wón njewotpočowaše, ale swój cyły swobodny čas swojemu lubowanemu serbskemu ludej a serbskemu pismowstwu poswjećowaše spisujo wjele powědańčkow za lud (na př. Nadpad pola Bukec 1852 a 88, Křiž a połmèsac 1883, Trójniki 1885, Jan Manja 1886, Bitwa pola Budyšina 1891, Nowe Trójniki 1893, Zabawki 1896) a syłu jednotliwych a zhromadnych pèsni a basni (na př. džěćacu bajku „Jank a Hanka“ 1880 a romantisku powěstku „Wobra-dženka“ 1895), podawajo wědomostne a rěčniske pojednanja (w Serbsk. Now., Łuž., Čas. M. S.) a zestajujo narodopisne a słownisko-rěčniske zběrki z ludowego erta w tajkej mnohosći a dospołnosći, kaž žadyn druhi Serb dotal. Mnohe tele jeho zběrki a spisy su w ćišću wozjewjene (na př. Přisłowa a wusłowa h.-t. Serbow 1902 a Metaforiske hrona h.-t. Serbow 1905, Worješki 1907), mnohe hišće w rukopisach na wozjewjenje čakaju (na př. wjetše basniske džěło „Džěšćowe šulske lěto“). Tak běše naš Radyserb njewustawajcy džěławy hač do swojeje smjerće, kiž jeho překhwata 19. januara 1907 rano; při wšěm džěle, při wšěch starosćach a zrudobach, kotrež jemu w jeho dołhim sprócniwym žiwjenju wosud w přebohatej měrje přiwalše, bě wón kruty a strowy wostał hač do poslednjeho dnja swojeho žiwjenja. Kaž husto jeho spisar tutych rjadkow bjez připowjedženja wopyta, stajnje jeho nadeńdže we jeho jednorej, ćichej, přitulnej jstwičey při pisaku, sepje serbskich rukopisow a papjerow wokoło sebje a z pje-rom w rucy. W tajkej pilnej serbskej džěławosći ja hewak ža-noho Serba widžał njejsym. Swětły, blyšćiwy to přiklad za Was wšitkich, wy młodzi Serbja, wy nadžija našeho naroda! Z hubu wón njebě ženje Serb, ale ze skutkom! A nchtó jemu njebě mjez swojimi krajanami mjenje sympathiski hač wulkohubak,

próznjak a wužitkowať. Jeho zawostajena wudowa knjeni Hilža Wjelina mi po jeho swjatočnym khowanju, kotrež bě 23. jan. 1907 na tuchofskim pohrjebnišću w Budyšnje pod přewodom wulkeje syły jeho přečelow a česćowarjow a w přitomnosći předsydstwa a mnohich sobustawow Maćicy Serbskeje, wo nim mjez druhim takle piše: „Džěłať je při swojim pisaku serbske džěła za Serbow njebočički hač do wječerje na dnju do swojeje smjerće.“

Posmjertne wopomnjenki wo našim čestnym sobustawu Janu Radyserbje-Wjeli su, štož je mi znate, podaťe „Serbske Nowiny“ 26. jan. 1907, „Kath. Posol“ 27. jan. 1907, „Pomňaj Bóh“ 27. jan. 1907 a Pražsky džennik „Čas“ 26. jan. 1907 (z pjera našeho Adolfa Černeho).

A tutón nekrolog Radyserba njech wuklinčuje z rjanymi a wěrnymi słowami rozprawnika „Serbskich Nowin“: Žiwjenje a skutkowanje Jana Radyserba-Wjele budź młodym Serbam z pohonjacym příkladom. Njech wosebje naši młodži wučerjo do jeho stopow stupaju. Jeho njewustawaca pilnosć njech na našu studowacu młodžinu přeńdže, zo by za swój serbski lud z tej samej swěrnosću *džěłala* kaž *Jan Wjela*.

Dr. E. Muka.

Dary za musej a archiv M. S.

W běhu lěta 1907 přiwobročichu so našemu „Serbskemu Museju“ tele dary:

1. wot kn. překupca Michała Šolty we Wotrowje štyri wulke mjedzane rynki abo našijniki a dwě mjedzanej tarčcy (kobjaca abo žonjaca pycha?) z dawnych pohanskich časow, pola Wotrowa wuryte;

2. wot knježny wučerki Míny Kramattoweje w Prahy na škleńcu molowane zastarske swjećo, wulki wubjerk rjaných čěskich, zwjetša morawskich domjacych wužiwanjow, kaž tež wušiwane rubiško a čěpc.

3. wot k. missionara A. H. Francki z Leh'a w Indiskej: A. Tibetske praehistoriske wurywanja: 1. tónowy cyhel z 8. stotka z *Buddhu* a indiskim napismom; 2—5. tónowe stólpiki z powostankami palených čěłow pobožnych ludži naměšane

z *Khalatse* (11. stotk); 6—8. „à *Yam d byangs*“, tónowe figury z *Khalatse*, z 11. abo 12. stotka; 9.—11. tónowe taflički z *Buddhu* ze samsneho města a časa; 12 a 13. tónowej tafli z figuru *Tàry* ze samsneho města; 14. „*stupa*“ formna tónowa figura ze *Saspula* ze sanskritskim napismom, z časa 1000—1400 p. Khr.; 15—17. tónowe tafle z indiskim napismom z 8.—14. stotka; 18. čefwjena tónowa tafla z „*Rgya*“ = so hněwacy a škitacy přibóh (8. a 9. stotk); 19. podobna tafla z figuru *Vaxrja dārā*, napismo tibetske „*om à hūm*“; 20—28. molowane tónowe črjopy wot stareje člonicy „*Bahu mkhar*“ (1000?); 29. kamjeň z 3 džěrkami wot tam; 30. stary železny kłok z wječorneho Tibeta; 31. mosazna ritnalna kana, jara rjana, kajkuž hewak jenož w najstaršich buddhistických klóštrach namakaš. Napismo (2 rjadkaj) dotal hišće nichtón njeje wučitač mohł; 32. nopowe sudobjo z drjewa ze wsy „*Do mkhar*“, šěsć stow lět stare; 33. stare tibetske wrjećenko, wuryte pola pustnicy *Combahan* njedaloko *Khalatse* (jenički zbytk wot tam); 34. kruch drjewjaneho talerja z pustnicy *Bragnag* pola *Khalatse* (jenički powostank); 35. kamjeň napisma z napismom „*om à hūm*“; 36.—57. tónowe figury buddhistických přibohow, *Buddhy*, *Djamjas*, *Bajna*, *Tārā*, *Vaxrja dārā* atd. z *Kyor* w *Lahoulu*; 58. hlowa buddhistiskeje figury wot tam; 59. tónowy lampiny kónk z *Kosany*-klóštra *Lahoul* (čísła 35—59 z 12.—15. stotka); 60. a 61. wrjećenčcy nětčišeho časa; 63.—65. ludžace amulety; 66. konjacy amulet; 67. tibetski buddhistický růzowc; 68. drjewjany křiž z mjenom *Dosmo*; trjeba so nětko hišće k wuhnaću zymy w *Khalatse*; 69. kłokowy kij z čefwjeny, bělymi a módrymi bančikami (barby woznamjenjeja: zemju, wodu a njebjo); trjeba so při kwasu: kiwa so z nim žohnowanje třoch swětow; 70. kožany měšk z Kašmira; 71.—125. wšelakore stare a nětčiše pjenjezy koprowe a slěborne ze *Zeraja*, z *Jajpurskeje*, z *Kašmirskeje*, z *Dekhan-a*, z *Tibeta*, z *Kulu*, z *Bandhāra* (baktriske) a z *Razor-a*;*).

*) Dalše jara wažne a drohotne pismowske dary kn. miss. Francki, našeho swěrneho sobustawa M. S. a zakładnika „Serbskeho Doma“ su wot njeho samocho zapisane a wopisane w tutym zešiwku Časopisa na str. 93—97. Knjez missionar A. H. Francka je rodzeny Němc, kiž je w Małym Wjelkowje jako wučef přebywajo derje serbski nawuknył a našej Maćicy Serbskej swěru a Serbam lubošć zakhował hižo přez 10 lět w dalokej cuzbje při čěžkim džěle mjez pohanami přebywajo. Na nim móže sebi mnohi wučeny a njewučeny Serb při kład brać. Wšako smy my tež w poslednim léce bohužel přeco zaso nazhonić dyrbjeli, zo naši serbscy krajenjo, haj sami wučeni Serbja a sobustawy našeje Maćicy wot nich abo w jich wosadach namakane starožitnosće (na př. we Wotrowje, Konjecach, Łupoj) nic našemu serbskemu, ale cuzym musejam pak darichu pak za něšto kroškow předachu. Redaktor.

4. knjez Greško z Waršawy 14 starych pjenjez;
 5. knjez Jan Słodeńk z Ameriki: 1. kamjeńtny kłokowy kónčk, wot Indianow prjedy trjebany a 2. wumjełski pisany wobraz Indiana na plaće;
 6. k. knihownik Promberger z Wołomuca štyri serije pohladnicow ze słowjanskimi drastami;
 7. k. wučef Jurij Słodeńk z Pančic stary slěborny pjenjez z l. 1650 pola Miłočic wuryty;
 8. k. Michał Renč z Baćonja přez kublerja Libšu w H. Hunowje zastarske prawidło z l. 1825;
 9. k. tapecěraf Kőnig z Budyšina ručne molowanje (klóštrskie džělo?) z lěta 1838;
 10. k. kubleř Čornak z Konjec 5 popjelnicow, na jeho ležownosći wurytych.
 11. k. kubleř Biesold z Worklec 4 popjelnicy, na jeho polu wuryte.
- Do archiva je k. faraf Dučman z Dubina daril cyłu wulku kistu wažnych rukopisow, swojich kaž tež staršich, zwjetša nabožneho wobsaha, a tež cyłu seř čišćanych starinkow.

J. Šewčik, musejnik.

Dodawk k dwanatemu zwjazkej Časopisa,

pjeć lětnikow 1903—07 wopřijacemu.

A. Mjena spisowarjow XII. zwjazka.

Andricki Mikławš, kaplan w Žitawje:

Jakub Čišinski. LIX, 107.

Bart Jakub (Čišinski), faraf em. w Pančicach:

Z křidłom worjołskim. Wósma zběrka. LVI, 79.

Z juskom wóťčinskim. Dzewjata zběrka. LVI, 126.

Serbske witanje krala Friedricha Augusta III. LVII, 81.

Listy serbskich wóťčincow z časow serbskeho wozrodženja.

LVII, 86, LVIII, 57.

Cyž Jan, stud. theol. w Praze:

Z listow Herty Wićazec w l. 1843—55 pisanych. Po wurežkach † J. B. Mučinka. LIX, 14.

Cyž Michał, rěčnik a kralowski sakski notar w Budyšinje:

Zličbowanja domu M. S. LVII, 78; LVIII, 77; LIX, 75; LX, 78.

Čeć August, překupc w Budyšinje:

Zličbowanje M. S. LVII, 78; LVIII, 76; LIX, 74; LX, 76.

Domaška Moric, faraf we Budestecach:

- Serbski dom, što wón je .a što wón chce. Swjedžeńska rěč. LVIII, 46.
- Dučman Handrij (Wólšinski), faraŕ em. w Dubnje:
Mój štwórty dodawk k serbskemu słownikej. LIX, 79.
- Fiedler Karl August, seminarski wyšši wučef em. w Budyšinje:
Zapis darow za knihownju M. S. LVII, 65, 157; LIX, 163.
Nekrolog Karla Augusta Kocora. LVIII, 138.
- Francew Wladimir, professor we Wařawje:
Listy serbskich wótčincow z časow serbskeho wozroźdenja. LVII, 86; LVIII, 57.
- Hornjoserbski rukopisny słownik. LVII, 148.
- Franka (Francke) A. H.:
Zběrka tibetskich rukopisow. LX, 93.
- Gólč Jan, faraŕ a redaktor w Rakecach:
Nekrolog Julija Hermana Gólča. LIX, 146.
- Handrik Matej, faraŕ w Slepom:
Serbske swójbne mjena. LVI, 43; LVII, 3.
Nekrolog Jana Hermana Mrózaka. LVI, 71.
Dodawk k serbskej statisticy. LVII, 45.
Druha zběrka (101) přisłowow ze Slepjanskeje narěče. LVII, 145.
Słownik Slepjanskeje narěče. LVIII, 81; LIX, 41.
Rjeniš-Wjelanowy wustaw. LX, 84.
- Kapleŕ Jan, kantor a cyrkw. wučef w Budyšinje:
Rozprawy wo knihiskładze M. S. LVI, 80; LVII, 69; LVIII, 75; LIX, 70; LX, 73.
- Kral Marćin, wučef w Zarěču:
Nekrolog Michała Augusta Krala. LIX, 66.
- † Món Mjertyn, bywši professor w Eislebnje:
Ludowe pěsnje, spěwy a rěče z Turnowa a Drjenowa (D.-Ł.). LX, 55.
Dodawk ludowych spěwow z Turnowa. LX, 120.
Dołnoserbske rostlinske měna. LX, 122.
- Muka Ernst, dr. phil., professor na gymnasiju w Freibergu:
Słowa z wukóncomaj -ski a -stwo. LVI, 64.
Přinošk k serbskim swójbny mjeuam. LVII, 27.
Swjedžeński přednošk wo zastarskich stawiznach serbskeho naroda. LVIII, 32.
Delnjoserbska přisaha města Luboraza. LVIII, 70.
Stawčk z psychologije serbskeho bura. LIX, 58.
Nekrolog dra. Jurja Sauerweina. LIX, 61.
Nekrolog Mjertyna Móna (Moyna). LIX, 68.
Rozprawa wo posedženjach wědomostnych wotřadow M. S. LIX, 157.
Nekrolog Jana Radyserba-Wjele. LX, 138.

- Nowy Wylem, pastor w Ketlicach:
 Nekrolog Jana Bohumiła Nyčki. LVII, 148.
- † Nyčka Jan Bohumił, bywši hl. wučef em. w Charlottenburgu:
 Džěcaca pěsnička z Blunja. LVII, 147.
- Parczewska Melanja, knježna, w Kališu:
 Nekrolog wjefcha Adama Sapiehi. LVII, 57.
- Parczewski Alfons, rěčnik w Kališu:
 Delnjoserbski psalter we Wolfenbüttelu. LX, 3.
- Pilk Jurij, dr. phil., měšč. wučef w Drježdžanach:
 Serbscy tołmačerjo před sudom. LVI, 59.
 Kurwjefch August Sakski a Serbowstwo. LX, 81.
- Skala Jakub, can. cap. sen. tachantswa sw. Pětra w Budyšinje:
 Swjedgeń „Serbskeho Doma“. LVII, 109.
 Nekrolog biskupa Dr. theol. Jurja Łusčanskeho. LIX, 139.
- Sommer Adolf, měščanski wučef w Budyšinje:
 Zapis přinoškow sobustawow M. S. LVII, 70, 152; LIX, 72;
 LX, 73.
 Zapis darow za dom M. S. LVII, 72, 154; LIX, 72; LX, 75.
- Šewčik Jakub, tachantski předač a redaktor w Budyšinje:
 Nekrolog Michała Šewčika. LVII, 55.
 Wučahi z protokollow M. S. LVI, 74; LVII, 68, 159; LIX, 162.
 Wučahi z protokollow twarskeho wubjerka M. S. LVII, 63.
 Zapis darow do museja M. S. LVI, 78; LVII, 68, 159; LIX,
 162; LX, 142.
- Swjedgeńske připsy a telegramy. LVII, 130.
- Šwěla Bogumił, pastor w Khoćebuzu:
 Nastaće a rozwiće dolnoserbiskego pšawopisa. LVI, 3.
 Někotare pšawidła za dolnoserbiski pšawopis. LVI, 23.
 Dolnoserbiske rostlinske rěña. LX, 122.
- Wingef Jurij, farač w Lubiju:
 Kak Serbja w zastarsku bydlachu? LX, 39.
- † Wjela Jan (Radyserb), bywši wyšši wučef em. w Budyšinje:
 Naše wěcniki z wukóncom „-awa“. LVI, 87.
 Słowa z wukóncom -stwo. LVII, 33.
 Metaforiske hrona serbskeje ludoweje rěče. LVIII, 13, 106.
 Naše wěcniki z wukóncomaj -ańca a -eńca. LVIII, 100.
 Wo wuzynkomaj -osć a -ota. LVIII, 103.
 Zběrka přirodowědných mjenow z přiswojnikom. LIX, 3.
 Alliteracija w ludowych prajidmach. LIX, 136.
 Jědźnych tworow mjena z přimjenami. LX, 52.
 Inchoativa z předložku wo. LX, 88.
 Naše substantiva z wukóncom -el. LX, 90.
- Wjenka Jan, kapłan expos. w Awje:
 Nekrolog P. Měrćina Hattale. LVII, 59.

Wyrgač Karl, stud. theol. w Lipsku:

Domjace lékařske srědky. Po rukopisu M. Rostoka. LIX, 126.

Serbski rukopis w přiwisku Worjeheweho katechisma. LX, 97.

B. Pokazowař po hłownym wopřijeću.

1. Basniske abo hudźbne džěta a ludowe pěsnje.

Z křídłom worjojskim. Wósma zběrka J. Čišinskeho. LVI, 81.

Z juskom wótčinskim. Džewjata zběrka J. Čišinskeho. LVI, 126.

Serbske witanje krala Friedricha Augusta III. Wot Čišinskeho a Hodzijskeho. LVII, 81.

Džěćaca pěsnička z Blunja. Wot B. Nyčki. LVII, 146.

Dodawk ludowych spěwow z Turnowa. Wot dra. M. Móna. LX, 120.

2. Rěčespytna nastawki, přislowa a słowniske zběrki.

Nastase a rozwiše dolnoserbskego pšawopisa. Wot G. Šwele. LVI, 3.

Někotare pšawidła za dolnoserbski pšawopis. Wot G. Šwele. LVI, 23.

Naše wěcniki z wukóncom „-awa“. Wot J. Wjele. LVI, 37.

Słowa z wukóncomaj -ski a -stwo. Wot dra. E. Muki. LVI, 64.

Słowa z wukóncom -stwo. Wot J. Wjele. LVII, 33.

Druha zběrka (101) přisłowow ze Slepjanskeje narěče. Wot M. Handrika. LVII, 145.

Hornjoserbski rukopisny słownik. Wot W. Francewa. LVII, 148.

Metaforiske hrona serbsk. ludoweje rěče. Wot J. Wjele. LVIII, 3, 106.

Słownik Slepjanskeje narěče. Wot M. Handrika. LVIII, 81; LIX, 41.

Naše wěcniki z wukóncomaj -ańca a -eńca. Wot J. Wjele. LVIII, 100.

Wo wuzynkomaj -osć a -ota. Wot J. Wjele. LVIII, 103.

Zběrka přirodowědnych mjenow z přiswojnikom. Wot J. Wjele. LIX, 3.

Mój štwórty dodawk k serbsk. słownikej. Wot H. Dučmana. LIX, 79.

Alliteracija w ludowych prajidmach. Wot J. Wjele. LIX, 136.

Jědźnych tworow mjena z přimjenami. Wot J. Wjele. LX, 52.

Inchoativa z předložku wo. Wot J. Wjele. LX, 88.

Naše substantiva z wukóncom -el. Wot J. Wjele. LX, 90.

3. Narodopisne, historiske a literarnohistoriske nastawki.

Serbske swójbne mjena. Wot M. Handrika. LVI, 43; LVII, 3.

Serbscy tołmačerjo před sudom. Wot dra. J. Pilka. LVI, 59.

Dodawčk k serbskej statisticy. Wot M. Handrika. LVII, 45.

Přinošk k serbskim swójbny mjenam. Wot dra. E. Muki. LVII, 47.

Listy serbskich wótčincow z časow serbskeho wozrodženja. Wot prof. W. Francewa a J. Čišinskeho. LVII, 86; LVIII, 57.

Swjedźeński přednošk wo zastarskich stawiznach serbskeho naroda. Wot dra. E. Muki. LVIII, 32.

- Delnjoserbska prisaha města Luboraza. Wot dra. E. Muki. LVIII, 70.
 Z listow Herty Wićazec w l. 1843—55 pisanych. Wot † J. B. Mu-
 činka a J. Cyža. LIX, 14.
 Stawčěk z psychologije serbsk. bura. Wot dra. E. Muki. LIX, 58.
 Jakub Čišinski. Wot M. Andrickeho. LIX, 107.
 Domjace lěkařske srědki. Wot M. Rostoka a K. Wyrğača. LIX, 126.
 Delnjoserbski psalter we Wolfenbüttelu. Wot A. Parczewskeho. LX, 3.
 Kak Serbja w zastarsku bydlachu? Wot J. Wingerja. LX, 39.
 Ludowe pěsnje, spěwy a rěče z Turnowa a Drjenowa. (D.-Ł.)
 Wot M. Móña. LX, 55.
 Kurwjeřch August Sakski a Serbowstwo. Wot dra. Pilka. LX, 81.
 Rjenuš-Wjelanowy wustaw. Wot M. Handrika, LX, 84.
 Zběrka tibetskich rukopisow. Wot A. H. Franki. LX, 93.
 Serbski rukopis w přiwisiku Worjehoweho katechisma. Wot K.
 Wyrğača. LX, 97.
 Dolnoserbske rostlinske rěna. Wot M. Móña a B. Šwele. LX, 122.

4. Nekrologi.

- Jan Herman Mrózak. Wot M. Handrika. LVI, 71.
 Michał Šewčik. Wot J. Šewčika. LVII, 55.
 Wjeřch Adam Sapiha. Wot Mel. Parczewskeje. LVII, 57.
 P. Měrćin Hattala. Wot J. Wjenki. LVII, 59.
 Jan Bohumił Nyčka. Wot W. Noweho. LVII, 148.
 Karl August Kocor. Wot K. A. Fiedlerja. LXIII, 138.
 Dr. Jurij Sauerwein. Wot dra. E. Muki. LIX, 61.
 Michał August Kral. Wot M. Krala. LIX, 66.
 Mjertyn Món (Moyn). Wot dra. E. Muki. LIX, 68.
 Dr. theol. Jurij Łusčanski. Wot J. Skale. LIX, 139.
 Julius Herman Gólč. Wot J. Gólča. LIX, 146.
 Jan Radyserb-Wjela. Wot dra. E. Muki. LX, 138.

5. Maćične naležnosće a rozprawy.

- Swjedžeń Serbskeho Doma. Wot J. Skale. LVII, 109.
 Swjedžeńske připisy a telegramy. Wot J. Šewčika. LVII, 130.
 Serbski dom, što wón je a što wón chce. Swjedžeńska rěč M. Do-
 maški. LVIII, 46.
 Wustawki towarstwa M. S. LVIII, 162.
 List sobustawa M. S. LVIII, 171.
 Wozjewjenje a próstwa předsydstwa a wubjerka M. S. LVI, 174.
 Wučahi z protokollow M. S. Wot J. Šewčika. LVI, 74; LVII, 61;
 LVIII, 71; LIX, 147.
 Wučahi z protokollow twařskeho wubjerka M. S. Wot J. Šewčika.
 LVII, 63.

- Rozprawa wo posedženjach wědomostnych wotrjadow M. S. Wot dra. E. Muki. LIX, 157.
- Zapis darow do museja (a archiva) M. S. Wot J. Šewčika. LVI, 78; LVII, 68, 159; LIX, 162.
- Zapis darow za knihownju M. S. Wot K. A. Fiedlerja. LVII, 65, 157; LIX, 163.
- Rozprawa wo knihiskładže M. S. Wot J. Kaplerja. LVI, 80, LVII, 69; LVIII, 75; LIX, 70; LX, 73.
- Zapis přinoškow sobustawow M. S. Wot A. Sommera. LVII, 70, 152; LIX, 70; LX, 73.
- Zapis darow za dom M. S. Wot A. Sommera. LVII, 72, 154; LIX, 72; LX, 75.
- Zličbowanje Maćicy Serbskeje. Wot A. Čeća. LVII, 75; LVIII, 76; LIX, 74; LX, 76.
- Zličbowanje domu M. S. Wot M. Cyža. LVII, 78; LVIII, 77; LIX, 75; LX, 78.

Zestajał stud. th. Jan Cyž.

P o r j e d ž e n k i.

- Str. 73 rjadk 9 čitaj 5300 město 530.
- „ 74 rr. 1 & 39, str. 75 rr. 16 & 26 čitaj Daneš město Doneš & Donež.
- „ 75 rjadk 3 čitaj Wićaz město Wižaz.
- „ 76 „ 4 „ Žehušicach město Žehnšisach.
- „ 76 „ 27 „ Brauner město Branner.
- „ 77 „ 4 „ 1./10 05 město 1./10. 06.

Dodawk k jědnatemu zwjazkej Časopisa,

pjeć lětnikow 1898—1902 wobsahowacemu.

A. Mjena spisowarjow XI. zwjazka.

- Bart Jakub (Čišinski), faraf w Radebergu: Hymnus Serbam na puć do noweho stotka. Lětnik LIV, strona 3. — Serbow powitanje krala Jurja. LV, 81.
- Bolte Gotthard, faraf w Brjazynje p. Khoćebuza: Swójbne a leżownostne mjena Brjazynskeje wosady w Delnej Łužicy. LV, 141.
- Černý Adolf, professor a redaktor w Praze: Herta Wićazec, serbska basnjeřka. LIII, 105.
- Dobrucki Jan, archidiakon us wo Jerecach: Nekrolog Bjedricha Augusta Bergana. LIV, 137.
- Fiedler Karl August, sem. wyšši wučef w Budyšinje: Wopomnjeńska řeč po † Dr. J. H. Imišu. LI, 109. — Zapis darow za knihownju Maćicy Serbskeje. LIV, 147; LV, 83.
- Handrik Matej, faraf w Slepom: Rukopisy Hansa Nepile-Rowniškeho. LI, 75; LII, 42, 88; LIII, 14. — Slepjanska swařba. LIV, 18. — Wšelake wašnja a přiwerki ze Slepjanskeje wosady. LIV, 119. — Zběrka mjenow ze Slepjanskeje narěče. LIV, 119. — Zběrka přisłowow ze Slepjanskeje narěče. LV, 50. — Wjesne spěwařki. LV, 105. — Nowa pruska agenda. LV, 136.
- Jordan Hendrich, kantor a cyrkw. wučef w Popojcach: Nekrolog Jana Bjedricha Tešnarja. LII, 130. — Pismowstwo delnołužiskich Serbow. LV, 13. — Delnoserbske přisłowa. LV, 118. Dodawk k delnoserbskim přisłowam. LV, 140.
- Kocor Karl August, kantor em. w Ketlicach: Kralowska hymna saskich Serbow. LI, 3.
- Křižan Jan, faraf w Hodźiju: Nekrolog Dr. K. A. Kalicha. LIV, 59.
- Lenik Pawoł, faraf em. w Moysu p. Zhorjelca: Přidawk k delnoserbskej pismowskej starožitnosće. LII, 56.
- Mrózak Oswald, faraf w Hrodźišću: Nekrolog Karla Hermana Roberta Rejdy (Rädy). LIII, 130.
- Muka Ernst, dr. phil., professor na gymnasiju w Freibergu: Złoty jubilej Maćicy Serbskeje. LI, 13. — Wučahi z protokollow Maćicy Serbskeje. LI, 58; LII, 60. — Delnoserbska pismowska starožitnosćka. LI, 83. — Samozynk „ó“ w Slepjanskej narěči. LI, 86. — Słownik z Jakubicoweho Noweho Zakonja. LI, 88; LII 3. — Nekrolog J. H. Imiša. LI, 117. — Dozběrki do serbskeho słownika. LII, 115. — Serbske swójbne mjena města Budyšina z l. 1416. LIII, 55. — Program Narodopisneho Wotrjada Maćicy Serbskeje. LIII, 61. —

- Dodawki k statisticy a ethnografiji lužiskich Serbow. LIII, 80. — Zapisky Maćicy Serbskeje. LV, 3. — Serbska narodnosť nowišeho časa. LV, 63, 99. — Delnjoserbske přisłowa z l. 1610. LV, 144. — Zapis přinoškow a darow M. S.
- Nowak Jakub, direktor tachantske šule w Budyšinje: Přenje 20 lět Towarstwa Pomocy za studowacych Serbow. LV, 86.
- Nyčka Jan Bohumił, hl. wučer em. w Charlottenburgu: Błudne zełe. LIV, 15. — Dodawk k Blunjowskej podrěči. LIV, 136.
- Parczewski Alfons, rěčnik w Kališu: Serbja w Pruskej po ličenju luda z l. 1890. LII, 65. — Wo nadawkach historisko-archaeologiskeho wotrjada M. S. LIII, 3. — Kharakteristiske znamjo serbskołužiskeje onomastiki. LIII, 52. — Łužičenjo a Mišnjenje na Krakowskej universiće. LIV, 71; LV, 22. — Nekrolog Wilhelma Józefa Bogusławskeho. LV, 145.
- Pilk Jurij (Pawoł Hodzijski), dr. phil., měšč. wučer w Drježdźanach: Dwě Serbowstwo nastupacej lisćinje sakskeho hłowneho statneho archiva. LII, 126. — Přinošk k najstaršim stawiznam serbskeho duchownstwa w Budyšinje. LIII, 46. — Podtlóčenje Serbowstwa při Módle, Solawje a srjedźnym Łobju. LIII, 73. — Někotre staroserbske słowa ze srjedźowěkowych lisćinow. LIV, 125. — Serbow powitanje krala Jurja. LV, 81.
- Renč Jan, lic. theol., faraš w Ketlicach: Nekrolog Karla Augusta Mosaka Kłosopólskeho. LIII, 65.
- Renč Marcin, dr. phil., faraš we Wjelenje: Žórła k najstaršim stawiznam serbskeho naroda. LIV, 41.
- Skala Jakub, can. cap. schol. a faraš w Budyšinje: Nekrolog monsignora Jakuba Kučanka. LII, 57.
- Šewčik Jakub, tachantski předaš w Budyšinje: Wučahi z protokollow Maćicy Serbskeje. LIII, 69; LIV 67; LV, 70. — Zapis darow do museja Maćicy Serbskeje. LIV, 66; LV, 76. — Přenički křesćanstwa mjez Serbami. LV, 123.
- Šwjela Bogumił, kand. theol. a domjacy wučer w Podstupimje: Nowy slěd českich stopow w Delnjeje Łužicy. LIV, 38. — Zběrka delnjoserbskich słow. LV, 52.
- Wjela Jan (Radyserb), wyšši wučer em. w Budyšinje: Serbske onomatopoetiske słowa. LI, 74. — Malutkich słowničk. LII, 128; LIII, 41. — Serbske swójbne mjena z l. 1534. LIII, 43. — Wurjadne ludowe wutworki městnych přidawnikow z městnych wěcownikow. LIII, 44. — Sad na štomach a kefkach. LIII, 103. — Wohidma na -ac. LIII, 128. — Skepsanki serbskich wosobinskich a městnych mjen. LIII, 129. — Tři sta metaforiskich hronow serbskeje ludoweje rěče. LIV, 5. — Nekrolog Jana Bartka. LIV, 57. — Wěcowniske mjena z wukóncom -owe. LV, 20.

B. Pokazowaŕ po hłownym wopřijeću.

1. *Basniske abo hudźbne džěla a ludowe pěsnje.*

Kralowska hymna sakskich Serbow. Wot ... Kocora LI, 3.
Herta Wićazec. Přinošk k serbskemu basnistwu. Černy. LIII, 105.
Hymnus Serbam na puć do noweho stotka. Wot Čišinskeho. LIV, 3.
Serbow powitanje krala Jurja. Wot Čišinskeho-Hodžijskeho. LV, 81.

2. *Rěčespytne nastawki, přisłowa a słowniske zběrki.*

Serbske onomatopoetiske słowa. Wot J. Wjele. LI, 74.
Delnjoserbska pism. a bibliogr. starožitnostka. Dr. E. Muka. LI, 83.
Samozynk, „6“ w Slepjanskej narěči. Wot dra. E. Muki. LI, 86.
Słownik z Jakubic. Noweho Zakonja. Dr. E. Muka. LI, 88; LII, 3.
Přidawk k delnjos. pismowskej starožitnostey. P. Lenik. LII, 56.
Dozběrki do serbskeho słownika. Wot dra. E. Muki. LII, 115.
Malutkich słowničk. Wot J. Wjele. LII, 128; LIII, 41.
Wurjadne ludowe wutworki městnych přidawnikow z městnych wěcownikow. Wot J. Wjele. LIII, 44.
Sad na štomach a kefcčkach. Wot J. Wjele. LIII, 103.
Wohidma na -ač. Wot J. Wjele. LIII, 128.
Skepsanki wosobinskich a městnych mjen. Wot J. Wjele. LIII, 129.
Trista metaforiskich hronow ludoweje rěče. Wot J. Wjele. LIV, 5.
Wěcowniske mjena z wukóncom -owe. Wot J. Wjele. LV, 20.
Zběrka mjenow ze Slepjanskeje narěče. Wot M. Handrika. LV, 46.
Zběrka přisłowow ze Slepjanskeje narěče. M. Handrik. LV, 50.
Zběrka delnjoserbskich słow. Wot B. Šwjele. LV, 52.
Delnjoserbske přisłowa. Wot H. Jordana. LV, 118.
Dodawk k delnjoserbskim přisłowam. Wot H. Jordana. LV, 143.
Delnjoserbske přisłowa z. l. 1610. Wot dra. E. Muki. LV, 144.

3. *Naródpisne, historiske a literarnohistoriske nastawki.*

Rukopisy Hansa Nepile. M. Handrik. LI, 65; LII, 42, 88; LIII, 12.
Serbja w Pruskej po ličenju w. l. 1890. A. J. Parczewski. LII, 65.
Dwě Serbowstwo nastupacej lišćenje sakskeho hłowneho statneho archiva. Wot dra. J. Pilka. LII, 126.
Serbske swójbne mjena z l. 1534. Wot J. Wjele. LIII, 43.
Přinošk k najstarším stawiznam serbskeho duchownstwa w Budyšinje. Wot dra. J. Pilka. LIII, 46.
Kharakteristiske znamjo serbskeje onomastiki. Parczewski. LIII, 52.
Serbske swójbne mjena z Budyšina 1416. Wot Dr. E. Muki. LIII, 55.
Podtłóčenje Serbowstwa při Módle, Solawje a srjedźnym Łobju. Wot dra. J. Pilka. LIII, 73.
Dodawki k statisticy a ethnografiji lužiskich Serbow II. Wot dra. E. Muki. LIII, 80.
Bludne zełe. Wot J. B. Nyčki. LIV, 15.

- Slěpjanska swafba. Wot M. Handrika. LIV, 18.
 Nowy slěd čěskich stopow w Delnjej Łužicy. B. Šwjela. LIV, 38.
 Žórła k najstaršim stawiznam serbskeho naroda. Dr. M. Renč. LIV, 41.
 Łužičenjo a Mišnjenjo na krakowskej universiće. Wot A. J. Parzdwskeho. LIV, 71; LV, 22.
 Wašnja a přiwerki Slepjanskeje wosady. M. Handrik. LIV, 109.
 Někotre staros. słowa ze srjedźow. lisćinow. Dr. J. Pilk. LIV, 125.
 Dodawk k Blunjowskej podrěči. Wot J. B. Nyčki. LIV, 136.
 Pismowstwo delnjołužiskich Serbow. Wot H. Jordana. LV, 13.
 Serbska narodnosć nowišeho časa. Wot dra. E. Muki. LV, 63, 99.
 Prěnje 20 lět Towafstwa Pom. stud. Serbow. J. Nowak. LV, 86.
 Wjesne spěwački. Wot M. Handrika. LV, 105.
 Prěnički křesćanstwa mjez Serbami. Wot J. Šewčika. LV, 123.
 Nowa pruska agenda. Wot M. Handrika. LV, 136.
 Swójbne a ležownostne mjena Brjazynskeje wosady w Delnjej
 Łužicy. Wot G. Bolte. LV, 141.

4. *Nekrologi.*

- Michał Domaška. Wot M?-a. LI, 53.
 Wopomnjeńska rěč po dr. J. H. Imišu. Wot K. A. Fiedlerja. LI, 109.
 Jaroměr Hendrich Imiš. Wot dra. E. Muki. LI, 117.
 Monsignore Jakub Kućank. Wot J. Skale. LII, 57.
 Jan Bjedrich Tešnaf. Wot H. Jordana. LII, 130.
 Karl August Mosak-Kłosopólski. Wot lic. J. Renča. LIII, 65.
 Karl Herrmann Robert Rejda (Räda). Wot O. Mrózaka. LIII, 130.
 Jan Bartko. Wot J. Wjele. LIV, 57.
 Dr. phil. Khorla August Kalich. Wot J. Křižana. LIV, 59.
 Bjedrich August Bergan. Wot J. Dobruckeho. LIV, 137.
 Wilhelm Józef Bogusławski. Wot A. J. Parczewskeho. LV, 145.

5. *Maćične naležnosće a rozprawy.*

- Złoty jubilej Maćicy Šerbskeje. Wot dra. E. Muki. LI, 13.
 Wo nadawkach historisko-archaeologiskeho wotrjada M. S. Wot
 A. J. Parczewskeho. LIII, 3.
 Program Narodopisneho Wotrjada M. S. Wot dra. E. Muki. LIII, 61.
 Zapisy Maćicy Šerbskeje. Wot dra. E. Muki. LV, 3.
 Wućahi z protokollow M. S. Wot dra. E. Muki. LI, 58; LII, 60.
 Wot J. Šewčika. LIII, 69; LIV, 67; LV, 70.
 Zapis přinoškow a darow M. S., zličbowanja M. S., domu M. S. a
 twaŕskeje podkladnicy M. S. wo knihiskładže. LI—LV.
 Zapis darow do museja M. S. Wot J. Šewčika. LIV, 66; LV, 76.
 Zapis darow za knihownju M. S. Wot K. A. Fiedlerja. LIV, 147;
 LV, 73.

Zestajał stud. theol. Jan Cyž.

W o b s a h.

Kurwjerch August Sakski a Serbowstwo. Podal Dr. Jurij Pilk . . .	str. 81.
Rjeniš-Wjelanowy wustaw za serbske šulske džěci w Slepjanskej wosadže. Podal Matej Handrik-Slepjanski . . .	" 84.
Inchoativa z předložku wo. Zezběrał † Jan Radyserb-Wjela . . .	" 88.
Naše substantiva z wukóncom -el. Zezběrał † Jan Radyserb-Wjela . . .	" 90.
Zběrka tibetskich rukopisow w museju Maćicy Serbskeje. Darił a wopisał A. H. Francke . . .	" 98.
Serbski rukopis w přiwisku Worjehoweho katechisma. Podawa Karl Wyrgač . . .	" 97.
Dodawk ludowych spěwow z Turnowa. Wot † prof. dr. M. Móna . . .	" 120.
Dołnoserbske rostlinske měna. Zestajał † prof. dr. M. Món. Za šišć psigotował G. Šwela . . .	" 122.
Ludowe zarjekowanja abo zaprajenja. Podal dr. E. Muka . . .	" 136.
Nekrolog LV. (Jan Radyserb-Wjela, z podobiznu) . . .	" 138.
Dary za musej a archiv M. S.	" 141.
Dodawk k 12. zwjazkej Časopisa	" 143.
Porjedženki	" 148.
Priřoha: Dodawk k 11. zwjazkej Časopisa	" 149.

Wuškej stej w l. 1907 Maćičnych spisow:

- a) č. 111: Ludowa knižka: **Worješki**. Přez 100 hódančkow z třěbnym klučom. Wot † Jana Radyserba-Wjela;
- b) č. 112: Ludowa protyka „**Předženak**“ na l. 1908.

 Wo zaplaćenje lětnych a wosebje tež zastatych přinoškow (kóždolětnje 4 M abo w cuzych pjenjenzach po kursu) a wo dary za dom M. S. najpodwólnościš prosymy. Lěto so bórzy minje! Pokładnikowa adresa za póst je: Kaufmann August Zetsch, Bautzen (Sachsen), Reichenstrasse 8.

Tež prosymy, zo bychy naše česćene sobustawy svojich znatych k přistupjenju do našeje Maćicy Serbskeje namotwjeli.

 Dale naležnje prosymy wo dary do Maćičneje knihownje a do našeho serbskeho museja. Dary za knihownju prosymy słać z adressu: Sem.-Oberl. em. K. A. Fiedler, Bautzen, Moltkestrasse 16, a dary za musej z adressu: Domprediger J. Schewtschik, Bautzen, Domkapitel.

 Dla zmóžnjenja porjadneho připosylanja „Časopisa“ a spisow M. S. je trjeba, zo česćene sobustawy wšitke přeměňjenja svojich adressow prawje bórzy redaktorej Časopisa wozjewjeju.

Rozeslanje Maćičnych spisow stawa so porjadnje dwójcy za lěto a to stajnje po jutrach a po hodžoch. Hdy by něchtu wozjewjeny spis njedostał, njech sebi žada z lisćikom pod adressu: Prof. Dr. Ernst Muka (Mucke), Freiberg (Sachsen).

Protyka „*Předženak*“ pak so sobustawam, zo bychy ju hnydom po jeje wudaču dóstali, stajnje w měsacu novembru direktnje z Budyšina sće.